

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Ing salebetipun tahun punika. Ing klathen kenging kawatanan jawahipun angrekeh. Ananging saking saserepan kula : margi ageng salebetipun kutha kenging kawastanan ajeg saenipun awit manawi pinuju jawah deres toya ngantos saengga banjir bandhang. Sakterangipun ing jawah lajeng gangsing malih boten wonten toya ingkang kendel ing radinan sarta boten wonten ingkang lenthong tuwin jeblog. Ingkang punika andhakaken sangking kencengipun priyantun ingkang kawajiban andadosaken sukanipun para tiyang sedaya. Saben wanci pukul. 6. Sonten wah padhang wulan kathah para tiyang ingkang mlampah-mlampah. Para tuwan sarta nonah para priyayi tuwin sanes bongsa. Andadosaken kasenangan cacadipun kutha klathen punika namung sakedhik dene salebetipun kutha kok marginipun namung satunggal ugi wonten margi sanes ing totogan mangilen dumugi kampung sikenong. Ingkang mangetan dumugi sekalekan tegalanom jaharja. Trus anjog ing setasiyun. Ananging margi kalih panggenan wahu boten pantes kaambah ing tiyang. Jalaran awit ing totogan dumugi sakwetaning kampung sekalekan punika margi saklangkung ciyut utawi perenging kalen tuwin jeblog lunyu sanget. Ingkang saupami satunggaling dalu wonten payo-payo. Ingkang mesthi tiyang sekalekan tuwin sakwetanipun dangu dhatengipun tandang. Katarik saking margi dipun ciyut rupil sarta mereng. Dados kedah ngatos-atos lampahipun punapa inggih kalampahan tiyang badhe tandang mawi damel colok tuwin obor rumiyin saking panginten kula boten kalampahan ingkang mongka kampung sekalekan jaharja tuwin ing tegalanom kalebet kathah tiyang ingkang gagriya.

O alah ingkang mongka tiyang jawi tuwin bongsa cina. Ingkang badhe kakesahan numpak kareta latu. Tuwin ingkang sawek mudhun saking numpak kareta latu. Boten numpak kareta tambangan saestu medal ing ngriku marginipun ingkang celak. Punapa inggih. Griyanipun ingkampung pacinan ler. Saking setatsiyun medal margi kidul kantor asistenan saiba nyengklingipun. Mila saking panyuwun kula. Ingkang ngasta panguwasa ing kutha klathen anggalahi margi wahu. Sakecanipun kaambah ing tiyang. Langkung prayogi kenging kaambah ing kapal. O saiba sami bingahipun para tiyang-tiyang. Wasana pamuji kula ingkang mugu-mugu kalampahana saged sae margi wahu.

Sinerat ing sekalekan slasa kaping. 20. Januwari. 1880.

Pun senok minta prayoga.

Nalika kaping.14. januwari punika. Kapal rakitanipun kangjeng tuwan asisten residhen ing klathen. Sakit lajeng pejah. Bangke kapendhem sapinggiring lepen merbung. Celak griyanipun tiyang ingkang jagi gredhu ing merbung. Ing tanggal kaping. 17. Wonten satunggaling tiyang unjuk atur ing parentah. Manawi bangke kapal ingkang kapendhem wahu ical labet kadhudhuk ing tiyang. Kangjeng tuwan asisten residhen angutus priyantun jaksa. Kalih lurah agen aniti pariksa bangke kapal kang kapendhem wahu temen-temen ical kadhudhuk ing tiyang.saking kinten-kinten kula [ ] tiyang ingkang nglampahi dhudhuk bangkening kapal wahu. Yen boten saking kalempisipun boten purun anrajang lalampahan kados makaten namung gumun kula mas gredhu kok boten sumerep wonten tiyang [ ] mbayang bangke makaten. Bok manawi mas gredhu badhe kajibah ngupadosi katranganipun tiyang ingkang nyolong bangke wahu.

Kintunan.

Ing nalika kaping. 24. Januwari punika. Babah limaha bandar kutha ageng mataram tilar dunya mantuk ing jaman kalanggengan jalaran sakit benter. Denten layon kakubur ing jethis klathen lampahing layon katumpakaken sepur mirunggan numpak saking setatsiyun ngayogya. Tumurun setatsiyun ing klathen. Pramila kabekta dhateng klathen awit babah limaha wahu asli ing klathen. Denten ingkang sami methuk ing ngriku. Babah litnan dalah sakalerehanipun bongsa cina ing klathen sadaya tuwin tiyang jawi sakalangkung kathah. Sami jibeg methuk ing setatsiyun klathen saha lajeng sami nguntapaken lampah ing

layon dumuginipun ing pakuburan. Inggang ngiringaken kareta tuwin kapalan saha inggang sami dharat sakalangkung kathah. Mila kathah para mitra inggang sami asung kurmat jalaran babah limaha wahunalika teksih gesang manahanipun sakalangkung sae.

#### Madiyun

Pasakitan mi[ ]da saking kunjara kadhestrikan

Nalika ing dinten salasa wanci jam. 10. Dalu. Kula kaget amargi amireng ungeling titir kenthongan ing kadhestrikan binarung gumuruhing swara inggang sami jaga praja. Kula lajeng medal saking ing griya. Ciptaning manah sumedya atutulung. Sareng anggen kula lumajeng dumugi ing kadhestrikan anyumerepi. Menggah inggang andadosaken tuwuhing gita wahu. Tiyang pasakitan nama ranatika gigriya ing dhusun kerta sari. Anjebol saking kunjara. Inggang punika sakalangkung andadosaken pangunguning manah kula. Dene inggang kaangge pirantos anjebos wahu amung paku panjangipun.  $\frac{1}{2}$  dim. Sarta boten kula piyambak inggang sumedya tutulung ing ngriku. Dalasan para priyantun pulisi bekel tuwin sakarerehanipun inggang sami mireng tetenger makaten wahu ugi sami tandang kalayan samekta dadamel punapa malih lajeng angosak-asik dhateng sawarnining panggenan inggang katingal kiwa. Ananging bagus ranatika meksa boten saged kapanggih.

Sareng enjingipun pasakitan kenging kacepeng dening priyantun dhistik awit saking pitedahipun tiyang nama muhamad karsan kalipah. Kauming dhusun nguteran. O mila pamuji kula ing kangjeng parentah ageng mugl lajeng karsaha angganjar dhateng mas kaum wahu. Kalayan sapantesipun.

(Kintun S. M.)

(mesakaken sanget)

Wonten satunggiling cina singkek bikak toko alit anuju kesah dhateng semarang mendhet barang dagangan inggang kapitajeng tengga dhasar utawi kakuwasakaken sade gundhikipun.

Ing sadhatengipun semarang cina amanggih begja awit saged angsal barang-barang dagangan inggang dipun kajengaken. Saha mirah ing regi. Sasampunipun kadumugen gening tutumbas barang dagangan yatranipun taksih langkung. Anunten katumbasaken angsal-angsal inggang kakinten andadosaken bingahing gundhikipun.

Cina nunten bidhal mantuk sarwi angiringaken barang daganganipun sarta ambekta angsal-angsal kathah inggang badhe kadamel ambibingah ing gundhik. Sanajan cina wahu ing samargi-margi kajawahanewadene boten angesah. Awit gadhah cipta manawi sampung dumugi ing griya badhe manggih kasenangan kathah. Inggih punika anggenipun [ ] kaliyan gundhikipun inggang sanget dipun kangeni. Wasana [ ] tan makaten wahu boten anetesi. Malah adamel kasusahan tuwin kanapson inggang sakalangkung awrat ing ngatasipun kyahi singkek. Margi sadhatenging griya gundhik boten wonten pratelanipun inggang tengga griya. Gening kesah sampun pitung dinten. Boten atilar welin punapa-punapa. Sarta titiyang inggang tengga griya boten uninga purugipun. Kyahi singkek sanget anjenger. Samabatipun. Aya cikowa. Tapek kong mintak tolong.

Ing sanes dinten. Gundhik pinanggih wonten griyaning tangganipun wontenipun ngriku. Kilap sonja kilap kasuruwan kaajak bingah-bingah. Ananging cahyanipun amandhan rawa.

Katur tanggal kaping. 14. Safar. Warsa sinengkalan. Leng sirnaning sarira iku.

Darma kondha.

Susur kalah susur : juru gubah.

#### Bojanagara

Andadosaken gumuning manah kula. Ing sarehning dinten punika. Sampun usumipun tiyang garap sabin. Kawontenanipun ing kabupaten ngriki. Sawatawis radi sangsara. Katenta sangking kirangan jawah. Ing saben dintenipun sang hyang bagaskara. Tansah katingalan ing cahyanipun inggang anyoroti tanem tuwuh. Palaran ing jumantara. Katingal padhang angilak-ilak boten konten mendhung inggang katingalan. Boten sanes namung gumberbeking. Samirana ing saben dintenipun anggigirisi sanget. Kedadosan sagyaning mendhung-mendhung boten wonten inggang bakit. Awit kabuncang ing samirana. Saengga pencar angalar-alar. Ugi asring-asring sang hyang wasesa. Anurunaken jawah ananging boten wonten inggang miya tani tanem tuwuh. Utawi ing sasabinan samanten ugi dhumawah ing jawah namung riris monda kimawon hawaning siti dinten punika saklangkung asrepipun abdi dalem tiyang alit sami kasarasan regining uwos ing kas radi awis wedaling palakirna inggih kawisal sedheng para sambera ugi taksih seneng ing manah anggening candhak kulak. Kedadosanipun tedha. Ing wingking inggih walahu aklan.

#### Pangresulanipun bongsa cina

Kathah para sudagar cina ingkang sami bikak toko [ ] peken kitha. Wahu griya dumunung ing kampung jawi. Anama [ ] pal kalayan kampung cina. Ing sarehning sampun [ ] ing papacuhipun kangjeng gupermen sadaya cina [ ] gen gagriya ing monca kampung. Mesthi manggen ing [ ] dinten punika para cina-cina kang bikak toko [ ] peken kitha. Sangking kersanipun kangjeng tuwan asisten residhen [ ] nagara. ye. Melemister. Sami kasingkiraken sangking [ ] kedadosan sampun katindakaken kelayan [ ] lasan tukang pak gantos ingkang manggen ing ngriku [ ] kambu. Boten kalilan manggen ing ngriku. Saestu para [ ] ngadhuh. Datan pegat ngandhut sungkawa. Jalaran [ ] ken kasusahanipun anggening badhe manggen ing liya [ ] awit boten mesthi angsal griya pasewan mongka cina [ ] kathah cina ingkang sengkan sangking monca praja. Mila panggagas [ ]. Sampun temtu wahu toko badhe bibar sadaya. Kaplahur mantuk ing nagarenipun sambatipun cina-cina. Tansah anggugengaken kados ing ngandhap punika.

Koh. Kaya apa. Saya ini. Tinggal ini negri. Mau cari untung. Kejawiyen buntung. Apa cikowa.(bohogi) punika tembung cara cina. Mangretosipun ora ana begjane para cina kathah ingkang lenger-lenger. Asara ngemut dariji.

Bongsa cina samya kocar-kacir. Kaciciran barang darbekira. Karagan-ragan polahe. Anutuh raganipun. Brebes meles waspa dres mijil. Sasambate mlas arsa. Sarwi ngukur gundhul. Jaler estri tetangisan. Jerat-jerit ponang kusir ting palunti. Anggubet jangganira.

Titi ing kebo gadhung. Kaping. 18. Januwari. 1880.

#### Katandhan kula. Klana jaya puspita.

Cangkriman ingkang kagiyaraken wonten salebeting bra martani onka. 4. Tahun. 1880. Punika kula tumut ngaturi panjawab namung minongka kadamel pupucuk kimawon. Dene babaripun kula sumongga para swarjana ingkang karsa anguncupi cangkriman wahu. Katranganipun panjurung urun kula namung kalih pakecapan ing ngandhap punika. Leres lepat sumongga mitra kula mas.

Kados ta siti ladhu. Kula ngaturi tambahan sastra wingking. Wit. Nyuda purwaning wanda. 7. Dados purbaning tembung sangking dhuwit. Inggang kasebutaken kadhendha. Sakati. Kula ngaturi tambahan wingking. Kelan. Nyuda purbaning wanda. Sa. Dados purbaning tembung sangking katikelan. Sampun namung punika. Mila kula boten ngaturi jerenganipun sadaya. Jalaran taksih cingkrang menggah ing kanalaran sarta kula dereng sinau gendhingipun wireng wanara.

Sinerat ing lemah bangbuda kaping. 15. Kaparing wawu sinengkalan

Myarsa wadi wisaning priyayi.

Katandhan suradi.

#### Kula nuwun

Inggang manawi para lukitaning sastra karsa anaruwe dhateng kawekenipun ing manah kula. Mugi paringa barkah saserepan pataken ingkang sampun kula tanjakaken wonten serat pawartos punika. O saiba bingahipun manah kula. Inggih ta boten kalebet edi menggah ing pataken wahu. Nanging ing ngatasipun tiyang bodho kados kula punika inggih andadosaken parlu. Saugi sampun kula angge wicantenan sabensaben nanging dereng nyumerepi palajengipun ing tembung pu [ ] kados tatandukipun tembung. Ngalah. Punapa wonten bedanipun ka [ ] badipun saking tembung punapa : ngalah lan ngalah [ ] ga wonten ta tembungan punapa. Namung punika ingkang [ ] dhateng para prayagung wigiyeng sastra. Itih.

Suradi.

#### Panjurung wangsulan

[ ] pirena miwah panuhun kula dhateng senapati wirya. Dene karsa paring sih kabecikan [ ] pun ringgit madya. Kados ingkang sampun kapacak ing bra martani tahun punika onka. 2.

Wondening patakenipun bab. Tunggilipun tahun ngisa. Punika. Sanadyan ing bramartani tahun. 1878. Onka. 32. Kula sampun aprasadu. Ewadene kula inggih badhe anglegani ingkang dados karsanipun wahu. Sabab sampun merlokaken paring katerangan ing [ ] ken kula. Ananging sarehning kula punika sanget balilu. Mongka patakenipun durgama. [ ] saderengipun kula ngaturi wangsulan ing sasaged-saged kula. Kula neges. Kados pundi gumathokipun ingkang kadangu wahu. Margi saking pangraos kula te [ ] manten punika taksih anyeluman.

Anjawi saking punika. Kula inggih taksih angajeng-ajeng sanget lumunture sihipun para sarjana miwah suja. Mugi karsaha paring katerangan dhateng panuwun kulla tunggilipun ingkang sampun katerangkaken dening senapati wirya. Inggih punika ingkang kapacak ing bra martani tahun. 1878. Ongka. 28. Ing betawi kaping. 18 januwari. Tahun ngisa. 1880.

Bagus jaka muhtadi.

// kinanthi. // ing nguni cariyosipun. Wonten sajuganing jalmi. Dunung neng jawa tengahan. Brengga rowa sugih singgih. Naming pakaremanira. Kasukan ing saben ari.// tungka-tungkul main kartu. Dhadhu kowah lawan ceki. Tan mawi pilih panggonan. Tan mawang-mawang sujanmi. Supe awisan nagara. akur tyang kaajak main.// nanging saben main kertu. Jalmaku kerep kajodhi. Awis-awis unggulira. Nanging tanedya ngembani. Ardaning wardayan dadra. Tanedya pisan ngunduri.// wirang kawilang penakut. Kayatna nira kadyeki. Suda kaprawiranira. Datan kawilang priyayi. Puwara jalma punika. Dadya dhedhek sothal sathil. // kendel denya main kertu. Wit kesisan picis abis. Ing batine ngongsa-ngongsa. Tan narima ing papasthi. Wirang kapanggih ing liyan. Lamun tan kasukan main.// sugih singgihe pan larut. Mata bendhanira gusis. Tambah-tambah sugih utang. Saben dina wong anagih. Jalu estri lunga teka. Mangkana ari sawiji.// jalmeku angrangkul dhengkul. Ngekes pitekur amikir. Mikir ing salira nira. Dene ko kerep kajodhi. Kacengah temen wak ing wang. Teku wis tan duwe dhuwit.// akeri temen manganku. Wus suwe tan nyekel pinci. Kaniaya gusti Allah. Megat kelangenan mami. Mangkana sotaning driya. Ing ratri arsa nanepi.// aneng pakuburan agung. Yata ing latir lumaris. Jalmeku mring pakuburan. Prapteng kuburan pribadi. Lajeng denira maminta. Maring kang sinare sami.// kadyeki pamintanipun. Dhuh kang pra sinare ngriki. Kawula suwun kang berkah. Unggula geningsun main. Ceki lawan dhadhu kowah. Benjing ulun nyekar ngriki.// yata samadyaning dalu. Sang jalma kapati arip. Mbak ser rem-rem satanendra. Wonten swara kapiharsi. Heh thole sira muliya. Sedyanta ngong wus kadugi.// age adola omahmu. Dhuwite karyanen main. Masthi sira bakal menang. Garegah sang jalma tangi. Lajeng dinira gal-enggal. Mulih wus prapta ing panti.// gya wawarta rabinipun. Sesuk andhol omah iki. Dhuwite bakal sun karya. Pawitan kasukan ceki. Wit ingsun wis antuk[ ]. Mau bengi ingsun nepi.// rabine sarju anurut. Yata kawuwusa enjing. [ ] amande griyanya. Pajenge sawidak rispis. Dheweke mondhoek ing tongga. Gya[ ]nya ngulem-ulemi.// ing konca kaajak kartu. Tandya wus pepakan sami. Lajeng [ ] denya kasukan. Tan pegat ing siang ratri. Sru denya ngetoken amat. Nging meksa kerep kajodhi.// lagyantuk tri ari putus. Telas artangi ning panti. Sang jalma kasru sungkawa. Ngo[ ] pangaling poyang-paying. Kadyeki sasambat ira. Adhuh la eawak mami.// tiwas mondhoek dhuwit mamprung. Apa ngong salah pamyarsi. Mecane dhanyang kuburan. Becik sun tegesne maning. Luwung mati awak ing wang. Lamun kapegatan pinci.// yata kawursiteng dalu. Jalmeku mring kuburan malih. Sapraptanireng kuburan. Lajeng denya andermimil. Anuwun pangestu nira. Kang sampun sinare sami.// unggula anggenya kartu. Yata samadyaning ratri. Ana swara kapyarsa. Heh mas babo putu mami. Turuten saujaring wang. Anakmu irupna picis.// amekna utang den gupuh. Ing cina utawa wlandi. Yen wus sira antuk arta. Karyanen pawitan main. Pasthi menang bae sira. Kaget sang jalma gya mulih.// ing in gjing ira kawuwus. Sutestri ameng satunggil. Sampun ing ngambilken utang. Marang kyahi babah toki. Angsal arta slawe rupiyah. Lajeng denira angempurit.// marang ing kalangan agung. Ing enggon kasukan ceki. Sarwi cahyanya sumringah. Mengangah praupaneki. Jalmeku sampun angasta. Ing kartu lajeng amain.// mrawet genya ngocok kartu. Awerit genira mirit. Angancar genira mencar. Dhepaplang senggak yen banting. Yayah warkudara kurda. Duk banting patih sengkuni.// datan antara lagya [ ]. Main sadina sawengi. Aputus malih jalmeka. Telas arta sing bah toki. Sakalantrut nityanya. Palarasan mundur mulih.// saprapta pondhoek angadhuh. Dhuh la e mati[ ] kyahi. Anak muwung neng pacinan. Oleh dhuwit tlas werispis. Wus ingsun karya kartu. Wus putus mene wus enting.// dhuh nyahi priye budimu. Rabine aris nahuri. Dhuh [ ] budi napa. Kadarma pun semanten kyahi. Lakine sugal saurnya. Sireku kaya wong [ ].// mari-mari ingsun penthung. Tan pantes karung ngyeng kuping. Ujarira kang kadyeka. Dadak jalma tan darbeni. Sambudi kang kaya sira. Rabine duk amiharsi.// gumeter sariranipun. Therotholan nyahuloni. Mirsa semune lakinya. Taksih tresna marang pinci. Dhuh lakiku atur kula. Nepiya malih prayogi.// neges ing kuburan agung. Kaping telokena nyahi. Kantenan dhawahing tita. Lakine lebar nahuri. Lah kok iya iku bisa. Sira run-urun pambudi.// yata liya malih dalu. Jalmeku anepi malih. Aneng kuburan maminta. Unggtule genira main. Madyaning ratri kapyarsa. Ana suwara dumeling.// heh mas babo putuningsun. Welas temen sun ningali. Ana dayanira malih.// pasthi bakal sira unggul. genira kasukan main. Rabimu amekna utang. Pasukna cina wlandi. Dhuwite karya pawitan. Gonira kasukan ceki.// masthi untung aku tanggung. Tuturing sun wingi-wingi. Iku mung nyoba kewala. Wus lumrah sagunging jalmi. Yen bakal ton panugraha. Kudu cinoba rumiyin.// kapingungunen gya wungu. Nulyenggal denira mulih. Sapraptanira ing wisma. Awawarta maring rabi. Dhuh nyahi ne-mene bakal. Masthi unggul gon sun main.// dhanyang

kuburan wis tanggung. Wanteyan pamyarsa mami. Mahu bengi meca mring wang.kinon adol mring sireki. Marang ing cina walonda. Dhuwit kinon gawe main.// heh kapriye pamikirmu. Bakal ing sun leksanani. Penjalukku marang sira. Mene lakonana dhingin. Mengko yen wis ing sun menang. Inggal sun tebusi malih.// nadyan nikeli ping telu. Nebusi sira kadugi. Ujar bakal sugih reyhal. Awit menang ku wus masthi. Aja ingkang kaya sira. Nadyan gendhuk sun tebusi.// kelawan iku omahmu. Iya bakal sun tebusi. Nadyan nikeli ping tiga. Jer iya sapisan iki. Wus pinasthi ing sun menang. Ujarte dhanyang ing ratri.// rabine dupi angrungu. Ing sabdanira kang laki. Bebek sungkawa ing driya. Nurut susah mampang ajrih. Puwara kayatna nira. Lumrah susilaning ngestri.// lir sarah neng samodra gung. Lumimbak purbaning laki. Kapindho ing tembe wuntat. Masthi menang den tebusi. Lajeng sered sahurira. Awit sru kabyatan kingkin.//oo// samongga karsanta kyahi. Manut ing sapakondika. Nedya susila katengong. Jer estri yen alenggana. Tan manut reh ing priya. Papacin[ ] kapinangguh. Lakine suka miharsi.// lah ya mengkono bok nyahi. Iku utame[ ] ta. Nut sapakoning lakine. Yata kawursita enjang. Jalmeku lan rabinya. Dandan[ ] mring kampung. Pacinan pan sampun prapta.// lajeng anjujug ing pantining. Juga juraganing cina [ ]. Tan pamicarano yen yen arsa adol rabinya. Karya gundhik twin inya. Babah cina la[ ]. Wus asung ing arta nira.// kathahnya sawidak rispis. Katampen marang lakinya. [ ] nya laju mring senthong. Pantining juragan cina. Kinaya babu inya. Tandya lakinya wus mantuk. [ ] mulya jumujug marang.// kalangan kasukan main. Lajeng denira kasukan. Tan ajrih pitotohane. Tuwin denira bakbahan. Cekine lan jagowan. Pinerang totohanipun. Awit ing kayatnanira.// ngesthi lamat duk nanepi. Wangsite dhanyang kuburan. Pinesthekaken menange. Kapindho pribadira. Wus sawetara dina. Tan sarawungan[ ] mantyan ing kangenira.// mangkana denira main. Angsal sawetara dina. [ ] ratrine. Nging meksa asor kewala. Kerep kajodhi nira. Ceci nira arang metu. Mesum parahupanira.// lumrah yen jalma kalindhih. Dhasar atajing ing nendra. Ulan suntrut awak ngrogok. Puwara lagya tri dina. Putus arta sing cina. Dadya sira sang jalmeku. [ ] netoken sing kalangan.// jalmeku udrasa mijil. Mijil waspa turut marga. Tan buh tan buh ing polahe. Yun mantuk tan darbe wisma. Yun katemu rabinya. Sang cina asru tan asung. Dadya sohsoring mandira.// kalangkung kawelas asih. Lungguh neng soring. Mandira. Pitekur ngrangkul dhengkule. Kang kacipta ing wardaya. Solahing kuna-kuna. Nedya kasengsem ing kartu. Ngenirken somah lan omah.// kang ingukir jro pamikir. Nora talah kyahi dhanyang. Kang aneng kuburan kae. Gone wawarah maring wang. Krungweng wang wanteyan. Mengkene ing dadinipun. Apa si dhanyang keparat.// iya becik mengko bengi. Sun temonane si dhanyang. Iya rasakena bae. Yen nora satuduh nyata. Maring ogamanira. Tateleyan jaluk pisuh. Dhanyang kang mengkono ika.// yata kang wursiteng ratri. Jalme kuwuneng kuburan. Lajeng denira anclemong. Mangundhat angundhamana. Heh dhanyang kaniaya. Aweh tutur tanpa kusur. Aweh kabar ambelasar.// aweh wangsit ting palesit. Omahku kena wong liya. Lan anak bojoku karo. Padha ana ing pacinan. Sun ambilaken utang. Awit gugu ing ujar[ ]. Lah kapriye wusananya.// tuduha ingkang sayekti tandya denira manguman. Nulya ana epek-epek kewala datan pa tangan. Tan mawi gembung badan. Ngerpepek ing lampahipun. Neng ngarsane sang jalmeka.// sang jalma waspada ngeksi. Sarwi mireng ing swara delinge sang epek-epek. Heh saiki rasakena. Kawruhana denira. Nguni singgih sugih ing sun. Ngungkuli ing pakenira.// heh dadi mengkene iki. Kari pek-epek kewala. Awit ya ing darunane. Kasengsem ing sun kasukan. Tan ana dina gothang. Sawusing mojar kadyeku. Sang epek-epek gya musna.// sang jalma satenggarimin.awake pating pengkarak. Gethoke pating pengkorok. Lajeng denira lumajar. Playune nasar-nasara. Awit wanci maksih dalu. Meh kacepeng ing tyang jaga.// salajengnya dados tani. Jalmeka mari kasukan. Ketang pacuh epek-epek. Titi sandrat arisoma. Jan wari lek sangalas. Sewastha tus wolung puluh. Katandhan mas lintrik condra.//

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Panjurungipun pe. Ge. Salugu. Boten kapacak awit suraosipun namung badhe anandukaken tembung panguman-uman kemawon menggah parikan punika pamanggih kula sami kalihan tembungipun lare dolanan dados boten wonten awonipun. Sanadyan kapiharsa wonten ing ngarsa dalem kadosta mas. Bilih sampeyan kakarsakaken angringgit punapaa inggih dupeh wonten ing ngarsa dalem sampeyan boten angwedalaken banyolan punika pamanggih kula mas dene bedanipun pamanggih sampeyan wahu. Punika anelakaken kulina sampeyan dhateng bongsa awon. Saemper sampeyan inggih amestani. bilih kula boten angaosi dhumateng panjenengan dalem sang nata. punika sampeyan lepat suwawu sampeyan kula aturi anguningani. Bra martani ing tahun 1878 ongka 16 tuwin ing tahun 1879 ongka 36 lan ongka 39 saestu sampeyan lajeng kaweleh.

Katur tanggal kaping. 1. Wulan mulud wawu sangkala tinengeran terus luhuring sarira gusti.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Sampun ngajengaken setahun panggarapipun kagungan dalem sasana sewaka. Sasana parasdya. Utawi sasana ondra wina. Nanging kula dereng mrangguli tiyang angwartosaken garapan wahu ing ngriki. Pramila ing mangke kula cariyosaken sawatawis ing seserepan kula.

Inkang kenging kawastanan sampun dados kagungan dalem sasana sewaka. Utawi sasana parsdya. Menggah kabagusanipun sasana kalih wahu boten susah kula pratelakaken kathah-kathah. Cekakipun ing saweneh tiyang manoni. Saestu boten wonten tuwukipun ing panupiksa. Wondene sasana ondra wina ing sapunika sawek pasang marmer. Ugi meh rampung.

Antawis sampun tiga utawi kawan wulan laminipun malah kantos dumugi ing sapriki dereng sob-sob anggen kula andulu untapi[ ] tiyang jaler estri kathah sami manggul buntelan. Kacihna saking panganggenipun sarupi kados titiyang ing monca praja. Boten antawis dangu kula angsal seserepan saestu boten nalisir saking pambatang kula wahu. Titiyang ing monca praja manjurung wedhi dhateng plataraning kadhaton. Iba sapinten gugunganipun upami titiyang manjurung sadaya kawica[ ]. Awit ing dalem sadinten-dintenipun tansah angili kemawon. [ ] ta ing saben mentas ngaturaken panjurungipun sampun tamtu lajeng sami pados gempilan sela marmer. Wonten kang pados ruruhan ron sawo pethetan ing plataran. Wonten kang pados babakan lo. Inkang tumanem sangajengipun konten sri panganti kidul. Punapa malih nalika pantun ing lumbung silayur kapradhah. Kaganjaraken ing abdi dalem prajurit. Tiyang liyan praja inkang sami manjurung wahu teka sami karaya-raya. Anggenipun ngupados pantun saking lumbung silayur. Nadyan amung antuk sawuli ing ngaji-aji. Lah punapa manfangatipun gempilan marmer. Godhong. Babakan tuwin pantun sawuli wahu. Kula pyambak boten mangretos. Kilap kadamel isarat punapa. Kula dereng pikantuk seserepan.

Toblas toblas kirang pitung dinten engkas. Ingelipun kagungan dalem sekaten wonten ing panggongan sacelakipun masjid ageng.

Iba-iba anggenipun sangsaya kathah para tiyang liyan praja inkang dhateng ing surakarta. Awit katuju masa temen saged mangro ing kajeng. Sapisan kaleksanan saged manjurung dhateng ing palataraning kadhaton ngiras manoni rerengganing praja. Kaping kalih saged mirengaken ungelipun kagungan dalem gongsa sekaten ngiras anglencer ningali toko ing alun-alun sabara sawa gumelar. Ananging inggih dhateng sekatenan kemawon sampun [ ] tu wancinipun. Awit bilih boten kaleresan. Saestu inggih ing wektu sepi. Boten sumerep masaning tedhakipun anggening mriksani para bangsaning ngawirya. Satriya sasaminipun. Inkang mesthi aneng[ ] maken dhateng tiyang kang nembe tumingal. Sanadyan ingatasipun titiyang ningali sekaten boten mawi kapranata. Nanging manggening peperangipun pyambak-pyambak.

kadi denen dipun pranata. Suwawi kapyarsakna wiwit wanci jam. 5. Dalu andungkap enjing. Punika masa patingalanipun priyagung sinatriya. Prayantun ingkang pancen sampun nyepuh panggaliyanipun sarwi kadherekaken garwa saha putra wayah. Miwah para ran pipingitan. Pamrihipun dereng patosa kathah titiyang ningali. Tur boten karaos banter. Menggah ing tutumbasan taksih mirah. Amargi tembungipun juru sasadeyan kadel anglarisi. Konduripun wanci jam. 7. Enjing katungka dhatengipun sudagaran bakul sapanunggilanipun. Nanging dumugi wanci satengah sadasa kemawon kasesa mantuk jalaran yen kasiangen anggenipun badhe wade tinumbas. Lajeng katungka dhatengipun para titiyang dhusun ingkang gigriya sajawining kitha jaler estri tanpa wilis gilir gumantos kantos pukul. 2. Siang. Lo anggen kula anggelaraken wanci untapipun titiyang ningali wahu. Kasabab kula gadhah panginten. Tiyang liyan praja ingkang dereng angsal cariyos anggenipun ningali ingkang tamtu rak enjing tuwin siang. Tangguhan makaten wahu lepat. Awit rame-ramenipun titiyang ningali wonten ing wektu sonten kalayan dalu. Wondene bilih katanding kathahipun tiyang ningali kala siang kalayan sonten saestu geseh sanget. Prasasat manoni ngandhap kalayan nginggil. Margi bilih sonten punapa dene dalu. Punika byuk-byukanipun bongsa warni-warni. Mandar masaganing mriksani para satriya inggih wonten ing sonten utawi dalu wahu. Saweneh wonten ingkang dharat wonten ingkang sarimbitan numpak kareta. Wonten ingkang nitih titiyang kapal sarwi ginarbeg dening abdinipun ngubengi toko-toko. Sarta upami badhe sumerep raras kabagusanipun para satriya. Tuwin ayonipun para wanodya. Tuwin sajak kados pundi nengsemaken pyambak cara sala. Asrining pangageman miwah ruh ing pasmon yekti boten kikirangan gagrak. Kapanggih angriku sadaya [ ] yen kamujadahan katreja [ ]. [ ] yan dalem kangjeng gusti pangeran adipati anom amengkunagara. Nadyan taksih timur bilih anitih titiyang kapal. Pliketipun saestu anggumunaken. Menggah tedhak dalem ingkang tamtu yen sonten nitih titiyang kapal. Kapalipun mawi bulu-bulu. Kajajaran dening abdi dalem punakawan semut gatel ingkang ngajeng pyambak rare ngumur. 10. Tahun. Wingkingipun sangsaya ageng-ageng kantos dumugi tiyang sepuh. Rasukanipun sikepan pethak sadaya. Wondene ingkang ngampingi wonten pengkeran dalem abdi dalem emban panegar. Panji. Urdenas. Wondene ingkang anggrebeg pengkeran dalem santana dalem putraning para kangjeng pangeran riya. Mayor sasaminipun. Utawi panewu mantri lurah bekel jajar kapalan. Rasukanipun pethak sadaya. Saking kathahipun ingkang anajari. Ngajeng pyambak sampun dugi sakilen sitinggil. Sampeyan dalem gusti embok manawi sawek miyos saking sanadi. Wasana tedhak dalem dumugi ngajenging gapuraning masjid. Mangaler. Ing ngriku kocapa oregipun titiyang ningali. Kados gabah inginteran rebat angsal papan rumiyin anggipun mamrih sumerep. Titiyang ingkang nembe tumingal mesthi ngungun. Miyat mandher miwah wingiting sunaya dalem amrabawani ing sarira. Yayah murca kinedhapaken. Sarta prasasat titingalan ing dalem supena. Inggih punika saluguning ngawirya.

Waiyah gantya kinocapa bilih wanci jam 7. Dumugi jam 12. Dalu tikelan kathahipun tiyang. Rame utawi asrinipun. Awit ing ngalun-alun padhang trawangan prasasat rahina. Awit saking kasunaran prabaning dilah ewon. Suwawi kagaliya. Satunggal –tunggaling toko boten trimah nyuledi [ ] sadasa kemawon. Mongka tokonipun pinten-pinten [ ] la bilih tiningalan saking katebihan. Kumeluning kukus lir pendah wana kabesmi. Kajawi swaraning kagungan dalem gongsa sekaten inggih wonten malih laguning swara kapyarsa. Inggih punika swaraning musik. Amargi para tuwan ingkang kagungan toko utawi ngedegaken main tombol amawi musikan. Rehning para tuwan ingkang damel toko sarta ngedegaken tombolah wahu. Boten satunggal kalih kemawon. Dados musikipun inggih langkung saking samanten bragada. Wondene ingkang sami main armonekahan punika tokonipun encik. Yen tokonipun bongsa cina amung guguritan linut dening rebab kemawon. Suprandene engesipun damel ngresing pamyarsa. Wasana pyantun ingkang langkung ngajenging dhasaranipun sami kendel. Dangu-dangu malebet sarta tutumbas. 6. Pancen baut mulat.

Punapa dene bilih badhe sumerep priya ingkang nedheng tumambirangipun sarta gumagus kantos ngewak-ewakaken. Punapa malih bilih badhe sumerep estri ayu pancen sae katurangganipun nanging kewek agregetaken manah. Tur gampil jinawil inggih wonten saha boten kirang. Athuk pundi nalika kula mangretos sapisan gumun aningali toko salering panggonan gongsa sapton kilap kaleres sangajengipun pasowanan pundi. Kula kasupen. Punika ingkang kasade dhadhaharan warni-warni. Inuman keras inggih wonten saha rerengganipun toko inggih sae. Dilahipun pating kalencar. Ananging ingkang dhasar teka para wanodya. Semu makaten punika punapa ingkang kawastanan. Midadari tumrun saking kaendran. Awit anggenipun busana sami minthing-minthing. Mawi rasukan kabayak pethak kacu sinampirken pundhak. Pupuranipun lalamat. Sareng wadananipun kasunaran dilah melok-melok kados lumampah dipun encupa. Irungipun. Kathah priya angremet asta. Dereng sapintena dangu dipun leresan wonten neneman. Panganggenipun nyaleneh. Langkung [ ] saru. Masajeng widadari teka mangsuli. [ ] dadi sari. Ing ngriku kala [ ] lathi. Sarwi garunengan layakta. Dadi iki mahu ambetipun.

Wondene ingkang kula criyosaken wahu sekaten kang kapengker. Kilap sapunika. Nanging kula inggih sagah badhe ngwartosaken. Punapa ingkang kula serepi sekaten ngajeng punika.

Katandhan swaladara. Tukang ukir.

#### Cariyos dhusun para among tani ing rendheng punika

Sanajan kabar bra martani angka. 5. Angabaraken ing kitha klathen jawahipun angrekeh. Ewadene padhusunan tanah pajang sukawati. Tatiyang among tani ingkang sami garap sabin tadhahan sami kandheg panggarapipun jalaran kirang jawah. Malah-malah salong dereng saged nyebar wiji. Ingkang sampun nyebar lajeng garing. Ingkang sami sabin sorotan sampun tanem wanci gumadhung. Sami asat toyanipun ngantos nela. Mongka sampun dungkap mongsa kawolu. Dados toya angangkat benter. Adat manawi pantun katanem mongsa toya benter inggih lajeng pejah lodhoh. Para tiyang ingkang sabin gadhu panenipun wiwit wulan sura. Tuwin wulan sapar punika. Boten katulusan jalaran kaparag ing ama mendhek. Wonten pawicantenanipun para tani ing salami-laminipun kados dereng sumerep tiyang sabin gadhu kaparak ama mendhek ingkang sampun kalampahan amanipun namung ansring gabug. Denten kasarasaning tiyang sami raharja pangaosing rejeki sanajan kalebet pajeng dereng patos awis sanget. Kilap ing pawingkingipun. Mila pamuji kula mugi parentah anggaliya indhaking pangupajiwanipun para among tani. Bok manawi angindhaki katentreman.

Kumajegos-jegos

#### Cariyos lindhu

Ing dinten isnen wage kaping. 20. Wulan sapar warsa wawu punika. Salebeting nagari kabupaten gedhong tengen miwah padhusunan tanah sukawati kidul bawah sukaharja. Ing wanci jam pitu enjing tiyang sami kraos ebah ing siti namung sawetawis menut dangunipun sarta boten sanget.

Ing dinten jumungah pahing kaping. 16. Nembelas sawal ing warsa be angka. 1808. Ing dhusun dilanggu mangidul sami kraos ebah ing bantala ing wanci jam. ½ 6. Enjing punika sanget karaosipun lindhu kantos kaelokaken dening tatiyang kathah. Saha radi dangu griya-griya ngantos mungel gumerot.

Ing dinten slasa kliwon kaping. 29. Wulan siyam tunggil warsa be wahu. Ing wanci pukul sanga dalu. Ing dhusun masaran bawah sukaharja. Kraos wonten lindhu namung sakedhap sarta boten sanget. Ewadene para gugon tuhon lajeng darbe atur dhateng lurahipun. Inggih punika [ ] pun kaum ingkang boten kencing mambet kutug tuwin lindhu. Awasta si[ ]. Amratelakaken takbiraning lindhu. Sarta tatu laksi [ ] ipun.

Aturipun bagus kaum. Kauningana ing sampeyan ki lurah [ ] lamating lindhu punika boten prayogi. Ingkang kapisan badhe [ ] ten banbenduning kang kawasa. Ingkang kaping kalih badhe wonten manungsa su [ ] king kapailanipun. Kaping tiganipun ngalamat wonten prakawis ingkang jalari kamlaratan tuwin ngantos dumugi ing pejah. Atur kula punika kawaton ungelipun parimbon tilaranipun embah amad kapidin. Punika ujudipun primbon kula.

Wangsulanipun lurah dhusun. Iya si amudhin layak temena. Wong kowe kaum amesthi wedi nglakoni goroh. Sabab bakal anandhang duraka. Seje karo sing dudu kaum ora weruh ing duraka luwih maneh ingkang kocap wong wong desa ing jelag iku parigel banget yen ngapus-apusi. Dadi goroh epis diler bae. Ora wedi ing duraka. Sanajan calathu wis diugeri kaya pathok tur kasipatan ing ngakeh. Iya sida main lambe.

Aturipun kaum kalih mesem kacemut. Sirah gundhul mawi kethu gela-gelo. O allah astaga. Inggih inggih ki lurah. Kula kengetan abdi sampeyan anak kula pun samadi. Kesah baberah dandosi griya. Dilalah mandoripun kacariyos tiyang asli jelag. Pambayaripun jangji saben minggu. Wekasan ngantos sadasa dalu saweg kabayar. Trakadang awan dereng dipun kintuni arta sangking tuwan ingkang iyasa. Aluwung pundi dipun purugi dhateng griyanipun ineb kori api-api tilem. Yen wicanten car-cor tur ngewedaken. Mila kang sami nedha arta rumaos wegah. Inggih talah tuwan ingkang mitados punika. Kados kirang tiyang. Aluwung dipun mandhorana sami walandi sanes sanes tiyang punika.

Lurah wangsulanipun yaiku lumrah ambeke wong jelag. Lah kandhamu lindhu mahu apa ora nana barikane.

Aturipun kaum andengengek. 6. Inggih wonten ki lurah. Mongga ta sampeyan tingali ungelipun primbon kula.

Wangsulaning lurah dhusun. Iya weruh aku nanging ora bisa ngunekake aksara arap. Mulane pratelakna bae yen ana tutulake. Aturipun kaum inggih. Ingkang kapisan tiyang kedah sidekah sekul migana. Ingkang kaping kalih asidekah asekul wuduk ulamipun babon dhara ingkang ules pethak. Ingkang kaping tiga sidekah asekul golong amical batih. Lawuhanipun pecel sawungan lumancar. Jangan menir bayem mawi terong. Sarta tatumbasan ing peken wowohan ingkang pepak sekar konyoh kutug lisah sundhul langit.

Slawatipun satak sawe picis. Inggang ngepung tiyang gangsal kaum. Lurahipun apitaken. Tegese satak sawe picis iku pira.

Aturipun kaum tegesipun satak punika satus sawe punika bimakna ngalam salawe. Picis wahu yatra. Dados satus salawe sen. Inggih punika gasal welas uwang kaping tiga. Gunggung. 45. Wang.

Lurah amangsuli. Iku unine primbonmu geseh karo primbonku inggang kanggo saben satahun. Kaum jenjek matur. E tobil teka wonten primbon nyulayani gadhahan kula inggang sampun kathah kayaktosanipun. Sumongga sampeyan ungelaken kados pundi. Lurahipun mendhet almenak api kawaos ungelipun. Yen ana lindhu sasi pasa. Ngalamat ana duduka. Nanging iya pinaringan ngapura. Lawan ana manungsa kang katarima. Yen lindhu ing sasi sawal ngalamat manungsa susah inggang ora bungah. Inggang bungah iya ora susah. Yen lindhu sasi sapar najan kapailan manungsa kang miskin yen inggang bisa tuku amasthi luput kapailan. Yen ana prakara amasthi ana karampungane. Bener luput wis gumantung ing badane dhewe-dhewe. Saben ana wong pasthi mati. Gusti Allah saben-saben nitah bayi lahir. Dene sidekah elan tutulake. Kaum miwah pangulu tobata marang gusti Allah nyuwuna pangapura sakabehing manungsa. Sidekahe panganan wowohan miwah olah-olahan kang enak-enak sega kabuli iwake wedhus siji. Tindhihe satak sawe wang. Gunggung. 10. Rupyah. 5. Wang. Iku kabeh kapunjungna marang lulurahe yen kaum ora miturut amasthi kena pangupa drawa. Kaumipun ngadeg kalih garundelan heh primbon kena sibat ngendi ana kaum malah dikon sidekah. Layak primbon gagebengane wong arep anjelak.

Katandhan pun karsa sata.

#### Madiyun

Sakalangkung gunging sokur kula dhumateng warabil ngalamina. Amargi saking pamawrat kula para abdi dalem tiyang alit ing madiyun sadaya. Menggah ing panggesanganipun kenging kawastani cekap katenta ing sarehning mongsa rendheng. Regining uwos kalebet sedheng. Regining palawija kalebet mirah. Bab tedha wahu ngantos kenging kaporog saking tiyang monca praja. Mila saben dinten tansah kula priksa lampahing tiyang inggang sami candhak kunglak uwos saking madiyun kabekta mangidul kilap purugipun. Ajawi punika wewah gumun malih kula aningali ing lepen madiyun sawetawis kathah bahita saking tanah bangler. Inggang sumeja lampah dadagangan kilap uwos pantun kedhele. Tuwin sanesipun.

Mila mila nagari dalem madiyun ing salami-lami kenging kawastani mirah tedha. Katondha boten satahun punika kemawon ugi saben tahun menggah kathah menggah kathah ing bahita saking bangler inggang sumeja kilap dagangan ing madiyun. Punapa punika.

Wondening kawontenanipun pasabinan bab sadaya wiji tuwin tanem-tanem katingal bagus-bagus wontenipun jawah sedheng. Abdi dalem tiyang alit sami kasarasan. Kajawi punika wonten inggang andadosaken reseping paningalipun abdi dalem tiyang alit inggih punika. Margi-margi ageng ing salebeting kitha tuwin inggang terus dhateng ing dhistrik-dhistrik katingal bagus sanget wangunipun margi anggeger lembu. Sanajan kaetang luber toya yen nalika tinrang ing jawah. Samongsa sampun terang lajeng gasing tur wedhinipun amandhes boten wonten toya inggang kandheg ing satengahing waradinan. Inggang makaten wahu anandhakaken sangking kencenging kangjeng parentah inggang ngasta kawajiban.

Titi ing. Ma. Kaping. 6. Januwari. 1880.

Panjurung.

Ongka kaping: 8

Kemis kaping. 19. pebruari  
Bra Martani

1880

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Surakarta  
Budi wekelipun tiyang miskin arta  
Kaleresan kalih tiyang sugih kang ambeg utami

Kula mireng wawartos saking saweneh mitra sampun sawatawis laminipun. Wonten satunggaling para tuwan ing nagari surakarta. Kathah parencanganipun tiyang estri. Sami dipun ken nyambut damel bathik. Wonten satunggaling rencang ingkang dipun ken angreh pandamelan wahu matur dhateng tuwan. Yen wonten satunggilipun priyantun kadugi tumut nyambut damel nedha nyambut arta. 60. Rupiyah sarta saseratanipun kapriksakaken dhateng tuwan. Sareng tuwan punika sumerep polaning seratan remen. Antawis sanes dinten ingkang sedya angupajiwa dhateng. Bekta weka tiga pasuson. Wancinipun kapara taksih nem. Panganggenipun pindha bongsa sudra. Warninipun rehning prayantun inggih kaetang limrah boten cacat. Pasemonipun taksih angungkuli katimbang janma ingkang dede prayantun. Dhateng jujuk ing gadri wingking. Kathah pawestri ingkang bathik sampun wonten ingkang sumerep saweneh wonten ingkang sampun wanuh. Sami angancarani lenggah cacelakan. Wonten ing pambathikan. Pinuju tuwan ingkang darbe griya manguk ing kori wingking. Mireng gumremenging wanita ingkang sami nambrama. Tembungipun dara den ayu. Tuwan wangsul sarta ngundang pitadosipun utawi pawestri ingkang sampun pirsu dhateng prayantun sami nambrama wahu. Dupi tuwan mireng ature rencang ingkang sami bathik. Ingkang seja pados pakaryan dipun prenahaken palenggahanipunusaha dipun panggihi. Tembungipun cara jawi ngoko. Apitaken prayantun punika. Wasta tuwin ingkang paputra. Ingkang tinanya weca sanajan terah ing silagra. Saking kacingkrangan tedha badhe angupajiwa tanpa sarana. Mila nemah seja nyuwun pandamelan. Wangsulipun tuwan punika. Yen bab pakaryanipun inggih sampun boten kuciwa nanging tuwan prakewed genipun matrapaken pakaryan. Dados boten saged angleksanani kabetahanipun prayantun punika. Awit kacariyos sawek tumimbal kaping tiga mongka pawestri badhe kulina saben dinten dhateng ngloji. Ing ngriku prayantun ingkang ambeg wekel sumingkir ing ulah salah katingal ardayaning manah. Boten manawi rumaos badhe kawadhaka ing priya. Sarta angres karaos badhe tinangisan dening atmajanipun. Dumados tuwan wahu kaejegan tepa-tepaning panggalih. Sakalangkung welas ningali rare sawek kumruwed. Ingkang taksih kedah dados rarembataning bapa biyung. Ing sanalika tuwan punika muwus angrarapu sarta anyukani pasangon arta. 20. Rupiyah kalilakaken kemawon. Namung meling suka pratikel arta punika kadamela pawitan anyambut damel bathik supados kenging kadamel anguluri jajaning tanayanipun. Pawestri pamit mundur mantuk kalih luhipun darodosan. Saemper saking kapasuk ing manah rumaos angsal pitulung saking ingkang maha kawasa dene para tuwan darbe welas dhateng badanipun. Mongka jaman sapunika awis tiyang ingkang miskin ambekipun wekel ingkang limrah inggih lajeng anekat dhateng pandamelan salah. Langkung malih tuwan ingkang ngambek legawa pantes kapuji genipun welasan dhateng samining tumitah. Ingkang kalimrha tiyang darbe arta punika boten praduli dhateng tiyang miskin. Sanajan sami bongsa wonten paprenahaning wandu wandawa. Yen katingal kakirangan malah cepak dipun tutuh pun[ ] ting tindakipun. Pangraos aselang kemawon kogug sabab rumaos badanipun kacekapan sabarang saterah tumerah kados boten saged kacingkrangan.

Katur dinten salasa ping. 28. Wulan safar ing warsa wahu sinengkalan.

Trusdha maletik angesthi agung.

Panjurung pawartos bab pandung kacariyos untung.

Ing bra martani onka. 6. Ing warsa punika. Wonten anyariyosaken rekaosing pakaryan jaksa ing ngawi. Jalaran kathah prak[ ] durjana ingkang dipun garap. Kados boten ing ngawi kemawon kathahipun prakawis dursila bungik-bungkikan. Ingkang sampun kapirengan. Sanadyan ing bra martani sampun ngaturi papenget dhateng para wajib supados amrayitnana para dur brandhal remeh para kawogan inggih sampun boten kakirangan bab pulisi rondha patrolan sami dipun kencengaken. Punapa malih tiyang pakampungan sadalu anamtokaken dipun gugah rambah kaping sakawan. Sanadyan salebeting beteng yen nuju wanci ning tiyang nganglang. Swaraning kenthongan miwah tiyang gugah ing janma ing pakampungan angantos umyung. Saha sampun angsring kacariyos najan pandung ayam wonten ingkang kalampahan kaprawasa dugi ing pejah. Ewa sapunika manungsa ingkang ambek waraha sasaba saben dalu anggusiri taretepan. Ngantop banjang tiga tuwin banjang kalih sapakampungan kemawon. Sarta sampun boten mawi mawang ageng aliting prayantun tuwin boten ngamungaken tiyang ingkang sugih ingkang dipun angkah. Najan namung pangaos kalih wang jangji kalipa inggih lajeng dipun pundhut ing genjik pakabaran ingkang remeh kadosta genthong isi toya kadamel amirantosi tiyang lumampah yen kasatan timba pethetan jeram bali inggih sami dipun cangking gentho. Lah inggih punika kados jalaran cumepak panggenanipun. Wonten ingkang angeramaken pawartos ing kampung tamtaman sakidul wetaning atma suharta. Wonten griya kampung watawis namung gangsal welas pecak kubuk. Punika kapandungan mawi kababah ewa denten pun pandung amanggih bagja angsal barang sela bok bilih titipan gadhahanipun raden atma suharta inggih punika abdi dalem urdenas ingkang kacariyos sugih. Iba gumriyengipun nalika pun juti ambekta. Nanging sareng dugi ing griya ka[ ] rayatipun amargi angsalipun mandung [ ] dhihipun. Menggah pandimring durjana anglangkungi. Pakabaran kagungan dalem [ ] bung selayur dipun bandrek kontenipun lajeng kawangsulaken kumunci ma [ ]. Punika ingkang kenging kopi 61/2 karung lorak niat bekta grobag. Tur ta empering lumbung punika dipun pondhoki tiyang ta[ ] payungipun bakul ingkang sasadeyan ngajeng kori braja nala. [ ] tiyang punika boten saged damel katerangan. Ing sanes dinten pamanipun kangjeng pangeran adinagara. Kalebetang dursila pandung medal jandhela. Angsal barang jene sela warni-warni. Sakinten pangaos 2700 rupiah. Wonten ingkang kadakwa nanging dereng angsal katrangan. Ing mangke tiyang ingkang kadakwa taksih katutup. Wonten malih tiyang kapandungan patrapipun anyalawadi nalika dinten salasa marengi tanggal kaping. 14. Wulan safar wawu punika. Pangindhung ing pakuningratan. Dados anunggil capuri ing purba nagaran. Wonten wulanjar wasta citra prawira. Ing wanci taksih enem. Gadhah anak-anakan angkat nama citra tenaya. Pandamelanipun kemas. Mentas dipun angkat karabekaken inggal. Ing dinten malem salasa wahu bok citra prawira saanakipun jaler estri. Sarta sadherekipun wasta bok mas krama wilaga. Sami kesah jagong kilap tiyang mantu tuwin damel sanesipun boten terang dene ingkang dipun pqtah kanton atengga griya. Rencangipun estri wasta biyang tumbu. Griyanipun punika pisang salirang dipun wewahi emper malih. Kori leregan deling kemawon boten mawi dipun kancing. Rehning biyang tumbu kapiyambaken. Angajak panakawan ing pakuningratan kalih ingkang satunggal lare alit [ ] sampun ragi ageng wasta pun sogol. Ing wanci jam. ½ 1. Kapenakanipun bok mas citra prawira. Undang-undang saking jawi dhateng biyang tumbu saha pitaken punapa suwungan. Dipun sahuri manawi suwungan. Ingkang taken inggih lajeng kesah. Bok manawi patakenipun wahu katarik sangking bil[ ] pun kang nama bok mas krama wilaga punika. Ing wanci jam. 4. Dalu biyang tumbu ngililir kaget dilahipun pejah sarta konten menga sawatawis tumuntun nyumet dilah dhateng tongga sarta gugah pun sogol sareng sampun dilah kasumet kawistara yen kalebetan dursila. Dilalah biyang tumbu boten lajeng opyak sanalika. Upami lajeng ngalapur dhateng ingkang sami caos saestu lajeng kantenan lampahing durjana. Awit ing kori regol punika kalagi ing prajurit sarta pancen saben dalu katutup. Sareng sampun byar enjing pun sogol nusul dhateng ing kampung puspa kusuman. Suka pirsu dhateng bok citra prawira saanakipun tembungipun kengken biyang tumbu. Genipun tengga griya katiwasan kalebetan durjana pandung. Sanalika sagotrah sami mantuk. Wonten margi pun citra tenaya raosan kalih pun sogol [ ] garapanipun selut kagunganipun gusti kangjeng ratu ageng. Dipun dekek sakilening pethi.

Ing sapengkeripun biyang tumbu kengkenanipun sogol nusul lurahipun. Tongga tapalihipun miwah sadherekipun citra tenaya nama mas lurah pawira sedira. Jaler estri sami tunggil bawah pakuningratan. Sami anglayat pitaken punapa ingkang kenging wasana lajeng anuweni kalih biyang tumbu. Sanalika ingkang katingal namung bantal tilas kabalengtrah ing pandung. Dene pethi utawi [ ] ku pasagi mawi lorogan miwah pethi benetipun bok citra pawira taksih kumunci sadaya. Sareng ingkang darbe griya dhateng alok pethi kabandrek barangipun telas-telasan. Selut kagunganipun kangjeng ratu pangaos. 3000. Rupiah kabekta pandung. Pun citra tenaya lajeng kesah wiraosipun badhe ngupadosi dhateng pacinan. Bok citra pawira lapur dhateng parentah ing pakuningratan nyuwun dhatengipun prayantun pulisi. Sadhatengipun citra tenaya saking kesah madosi. Wiraosan kalih sadherekipun [ ] wasta pun pawira

sedira. sabaB punika dhasar sadhe [ ] pun sami kemas. Genipun wiraosan wonten pakiwan. Yen gadhahanipun kandelan suwata. Ingkang dipun gantosaken badhe tumut kang lapuraken yen kabekta ing pandung. Sanajan gagineman makaten punika angiwa wonten pakiwan. Maksa wonten ingkang mireng inggih punika pun sogol punakawan ing pakuningratan. Mila sareng prayantun pulisi dhateng inggih saestu gadhahanipun pendhok wahu kalapuraken kapandungan. Sarta barang liyanipun warni-warni pangaos. 80. Rupiyah. 75. Sen. Kajawi salut kagunganipun kangjeng ratu ageng. Pun citra tenaya ingkang kasebut kaugeran. Boten saged amastani tiyang namung tiyang ingkang wanci  $\frac{1}{2}$  10 undang-undang biyang tumbu punika lajeng katutup. Dumugi dinten punika dereng angsal katerangan. Dados punika kados paribasan tekek mati ulone. Tuwin tiyang kasonja baya. Tiyang pancen damelipun mriku nedha lisah griyaning sadherekipun nak sanak dumadakan mawi nguwuh biyang tumbu. Nanging inggih pantes jalaran kaleres kapenakan kalih bok citra pawira. Tuwin bokipun wonten ing ngriku. Wangsul pun kemas ingkang ambeg guna. Yen cariyos punika tetes rak inggih boten badhe dangu angsalipun katrangan kagungan dalem selut wahu. Ti. Ti.

Ing bale karya arja kaping. 5. Wulan mulud warsa wahu sinangkalan ambabah buntu samadyaning dalu. Ongka. 1809.

Kala jumungah ping. 30. Januari. Mas ngabehi sura prabawa ing kampung jaya diningratan akintun serat kartu pos wangsul dhateng tuwan. Ge. Se. te. Pandhorep. Ing samarang suraos bilih ingkang katumbas sampun boten wonten kasukanana serat-serat sawontenipun kemawon trimah. Angger sami reginipun kados serat tugu. Wasana ngantos tanggal kaping. 9. Pebruari dereng angsal katrangan. Menggah punika sinten ingkang badhe kadunungan lepat. Sanajan prakawis wahu remeh sanget. Ananging boten manawi ing tembe badhe damel kapitunan ingkang prelu. Mila ingkang kuwajiban mugi angengetna supados sampun kalajeng boten prayogi.

Nalika setu jam. 9. Enjing tanggal. 25. Safar punika. Kula mantuk saking saos sadumugining kidul masjid ageng. Kapethuk priyagung sepuh anitih kapal mangagem cara jawi. Sareng kula kurmat ambikak songsong. Lajeng kumlawe astanipun ngandika. Bacuta bae. Punika andadosaken leganing manah kula. Dene kok karsa nanggapi sipta sasmita. Dados timbang kalayan pangajeng-ajeng kula. Awit sampun rambah-rambah kula ngormati priyagung amtenar militer. Frepili jawi. Boten pisan karsa anguningani. Malah reka-reka boten mirsa. Punika anuwuhaken cuwoning manah. Mongka anggen kula kurmat wahu sampun ngangge tatenger. Lan malih mirit tataning gupremen kadosta sanajan jendral ageng. Bilih kaurmatan tur namung suldhadhu kemawon lah kok inggih karsa nguningani kumlawe astanipun. Mila sinten prayagung ingkang karsa netepi leres pantes dipun pupuji ing kathah. Luhura satedhak turunipun.

Ingkang manjurung punika sgyarta ing bale arja

#### Ngawi

Ing nalika tanggal ping. 9. Wulan pebruari. 1880. Kula aningali anggene kagungan damel mantu bupati ing ngawi. Sarta kaleres paningal kula wahu. Panggih ing panganten saking rumaosing manah kula. Sarehning kula sampun asring-asring aningali wiwahan ingkang makaten wahu. Dados boten eram namung nalika dinten salasa wanci dalu kula wangsul aningali malih dhateng ing kabupaten. Punika taksih kaleres beksan tayuban puanpa dene wirengan. 1. Gandrung. 1. Kethek. 1. Srankat saking madura. Kula eram sarta gumujeng. Dene besanipun wireng madura wahu kados cina mancak boten timbang klayan warnining lare. Sarta prabotipun ananging ingkang kula erami inggih punika pradongga kalenengan. Awit boten pisan-pisan angemperi yen kalenengan wahu kagunganipun prayagung tanah gupremenan. Sampun anyameni kados dene kagunganipun para agengt ing surakarta. Kados ing tanah gupremenan boten wonten ingkang kagungan kalenengan kados makaten bagusipun ing wangun punapa malih bagusing ukir ukiranipun sarta cet paraos tuwin rarasipun namung sakedhik ingkang taksih kuciwa boten animbangi klyan larasing pradongga. Inggih punika pasindhenipun nami pun L ugi sae ing warni boten anguciwani. Namung joget dereng anyekapi. Tan kados pun. G R ing surakarta. Wanci enjing kula lajeng mantuk. Kilap ing pawingkingipun.

Panjurung.

#### Banyuwangi

Nalika tanggal kaping. 19. Wulan ingkang sawek kapengker punika. Wanci jam. 3. Dalu. Suldhadhi ingkang nama karja sampun ngamuk wonten salebeting beteng. Sarana angangge dadamel sanjata. Ngantos angsal pepejah tiyang. 3. Iji. Sarta anyakiti tiyang. 1. Iji. Sareng jam. 4. Enjing. Suldhadhu punika medal saking ing beteng. Ugi sampun samekta dadamel wahu. Tumunten tuwan kumendhan aparing priksa dhateng wadana kitha. Jaksa. Saha pulisi. Sawarnining griya ingkang pancen kangge pirantos anjagi tata

tentreming nagari. Sami kadhawuhan angungelaken tengara titir. Wondene papatih ing jaksa saha wadana. Lajeng rame-rame kesah ngupadosi sasarengan kalayan tiyang kathah. Sareng antawis jam. ½ 8 enjing. Suldhadhu punika sampun kapanggih andhelik wonten salebeting pemahan suwung ing kampung karta sari. Menggah tebih celakipun saking kitha dumuginipun ing karta sari wahu antawis wonten ½ pal. Ananging kapanggihipun suldhadhu wahu taksih katingal angregem sanjata. Sarta boten pisan-pisan bilih anedya anungkul ingkang sarana aris lajeng kasanjata dening patih ing jaksa boten kenging. Tumunten lumajeng malebet ing griya pamondhokan ananging tansah kaungsir dening para tandang kemawon suldhadhu wahu lajeng malumpat ing pager. Sadhateng ing jawi pager kapanggih kalayan tiyang bekel nama jaya gada. Ing ngriku lajeng sami purunipun sarta pun karja ingkang ngrumiyini wicanten makaten. // he he sira wong tandang saparanira. Payo ngakuha aglis. mupung jeneng para. Ing mangke maksih gesang. Jaya gada sru nahuri. Yen tumbuh sira. Lungguh insun patinggi.// kang minongka bubundhele wong sadesa. Ing karta sari ngriki. Yengsun kang paparab. Mas bekel jaya gada. Balikan sapa sireki. Depek sa sura. Oncat saking jro biting.// yen sembada nututa sira sun bonda. Karja duk amiyarsi. Ring wuwus mangkana. Lir sinebit karnanya. Jajabang lir wora-wari. Netra ngantirah. Kumejot punang bibir.// waja kerot lir pendah dityarsa mongsa. Sarya sru denira ngling. Mapa wuwusira. Dene kagila-gila. Kaya wong lanang pribadi. Ladak kumethak. Ngendelken yen patinggi.// mapa insun sira dalih lamun maras. Tandhing lawan sireki. Mapa sakarsanta. Insun teka sumarah. Sagendhingmu ing ngajurit. Padha prawira. Tan cuwa sun watawis.// wruhanira yen sira durung nupiksa. Ya insun kang kakalih. Kyat ing rat sukarja. Sirarsa bonda mring wang. Iya becik den abecik. Iki rasakna. Mimising sun kariyin.// gya lumepas mimis sanjata nya karja. Jaya gada ngendhani. Gantya ananjata. Kiyahi jaya gada. Lumepas mimisireki. Karja malumpat. Nulya nyanjata genti.// jaya gada kataman wastranya bedhah. Naanging maksih basuki. Karan bramastra. Datan tumameng onga. Kaliye yen den tingali. Lir arya sena. Duk aneng dwarawati.// aprang ruket lan lan sri bupati mandura. Genti bindi-binindi. Tan wus kawuwusa. Ramenya denira prang. Kaliye wus satah sami. Suldhadhu karja. Kledhon denya ngendhani.// sira ira kataman bramastra timah. Niba jumeling siti. Sru den akantaka. Uteg nahya balabar. Datan kongsi piningkalih. Suldhadhu karja. Lajeng denira lalis.// Mila saking pamuji kula. Kalayan tumuwuhing manah suhci. Para prayantun ageng mugl lajeng karsaha anggalih sarta anguningani dhateng lalampahanipun mas bekel jaya gada wahu. Utawi lalampahan ingkang makaten punika pancen kenging kaalembana ing ngakathah.

Menggah katranganipun pataken kula dhateng bagus jaka muhtadi bab tahun ngisa. Punika tunggilipun wonten punapa boten. Sarta kangge kala jaman agami punapa. Kula temen dereng sumerep boten pisan taken durgama. Damel tembung nyeluman. Namung jalaran dereng sumerep patraping tembung ingkang leres sae.

Sanadi wirya.

Nuwun kula pirsu ing salebetipun. Srat kabar bra martani tanggal kaping. 5. Pebruwari. Ongka. 6. Wonten mitra kula ingkang amedharaken tegesipun. Allah. Tuwin ngalah saklangkung andadosaken. Bingah renanipun ing manah kula. Rehning saklangkung bodho tuwin dereng mrangguli. Tegesipun tatembungan wahu. Anamung manah kula lajeng karaos judheg mengeng anggen kula madosi tegesipun uwin wernenipun. Kadimlankidam. Ingkang punika bilih para mitra kula kersa mitulungi paring katrangan babaripun tatembungan wahu. Tuwin werni wujudipun mugl aparanga katrangan.

Tuhu ping. 6. Sapar. Sinengkalan. Guwa sirna bramara sekti. Kula pun mas tandha sanyata.

#### Atur panarimah

Saklangkung suka pirenaning manah kula. Dene mitra kula sakaliyan ingkang sisilih nama kalahan utawi mas badra naya sami paring barkah seserepan dhateng kawekening manah kula. Ananging sanadyanta mitra kula mas kalahan sampun suka pratela sumingkir saking wiwicalaning bongsa lukiteng sastra. Ewa dene kula inggih meksa kedah anerak papacuh ingkang badhe boten babayani dhateng ing kalepatan kula. Jalaran saking pangraos kula piyambak bab paringipun seserepan mitra kula sakaliyan wahu kados sampun anyeplesi.

Suradi.

Kula mitranipun. Suradi. Saking sanget kumaceluning manah kapiluyu ngaturi panjurung ingkang boten pisan maedahi. Awit saking anggen kula ningali panjurungipun priyantun kakalih ingkang sisilih nama mas kalahan kaliyan mas badra naya. [ ] sipun suka katrangan teng mitra kula pun suradi. Punika andadosaken kaengetan lalampahan ingkang sampun kala [ ] pati. Ngantos kalahir panggrunenging manah kula akanthi pangungun ingkang kados makaten.

I I sok mengkonowa bener kyahi mas kaum. Nalika nedredah karo kyahi mas wali. Prakara enggone angundhakake dhuwit sarakah ingkang ora luwih songka..25. sen. Teku direwangi regejegan anggelarake

cukeng warengkening ati. Otot gumathentheng pandulon mantheleng. Sinantosan panganteping sumpah dhiri. Demi allah demi rasullah. Ora pisan sumedya mikalahi. Trekadhang ngalah bae durung tahu sawung wunuh. Heh. Iya wong dikon ngalah.

Abu airah.

Minta ganging aksama.

Bra martani angka. 5. Panjurung saking boja nagara. wonten tatembungnipun walahualan. Punika bilih boten lepat saking tukang setre. Punapa boten prayogi katembungaken walahualam. Dados manggebang makna. Allah kang luwih wikan. Awit tembung arab punika saking pamireng kula bilih kalintu khurupipun inggih sanes tegesipun. Mila tembung arab punika kengingipun kaserat sastra jawi manut wawenangipun ingkang nyerat piyambak inggih punika kawestanan sastra rekan kadosta tembung walahualam aksara ka punika lintunipun aksara ngain. Mila panginten kula santunipun sastra jawi bilih kaurut saking khurup inggih makaten. Walahualam. Ewadene nalisiripun pangaru-biru punika mugè sampun anjalari kalepatan kula.

Abu aiyah.

Anayogyani sarta minta ing para mitra.

Ing papungkasaning cariyos salebeting pustaka bra martani angka. 6. 19880. Wonten anggitan serat sindhen badhaya iyosanipun kangjeng pangeran arya kusuma dilaga. Saking karenaning manah kula bok manawi ingkang manjurungaken taksih simpen panunggilanipun serat wangsalan iyanan ing kusuma dilagan. Mugè kapanjurungana supados mewahi rarenggan ing bra martani. Tuwin yen saged dados panggugah manah balilu. ka [ ] os cangkriman kacang kados anyenengaken wangsalan punika. Sarta [ ] sontan santun cariyos miwah laguning sekar. Kajawi punika kula nu [ ] teng para mitra ingkang sarju ing galih kaparingana panjarwa sindhen ba[ ] panupiksa. Namun kalih pada wiwitan kalih pungkasanipun.

// ela-ela. Karya trustheng resi raja. Teng pangeran arya kusuma dilaga. Lagaweng tyas sanitya samet sukendra. Kang sinuhun jeng sulta ing ngeksigonda. Karsa mundhut lalangan sindhen badaya. Mongka lambang sasmita basa srenggara. Marma mangke sumengka atur pustaka.// sanga prabu tedhak lawan para garwa. Maring taman sri wedari paripurna. Duk tumingak menget saniskareng cipta. Gagad bangun kataman asmara tontra. Tyas kalulun oneng ring sang padnisawra,. Tumameng jro tilam muwus manuhara. Citra bawa panengran peksi tidharsa. Aksamanta yayi marang dasih ira. Kayeng gita imamontra ing ngaldaka. Rehning semu katawengan tyas duhkita. Pungkas tambang sardula wismeng narmada. Kalimputan pangubayaning manjanma. Sida karya prabaweng maruta monda. Mangke sampun kalakon saliring karsa. Tepus pantikena bawonda supraba. Sokuring tyas suka rena panarima. Pus paruru sastra purwa ning rumpak. Garwa nata mendhak nembah ngestu pada.//

menggah wawangsalan ingkang kasebut ing nginggil punika mugè para ingkang rena karsa amedharakena. Tuwin dununging suraos ingkang kawrat kalih pada wahu. Sanadyan sampun gumelar ewadenten gen kula manah-manah maksa bundhel kemawon. Inggih saking kacingkranganing manah kula.

Katandhan mitranipun badra naya. Pun bodho druwolo.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kening kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Kalebet kapitunan ageng para berag salebetipun kagungan dalem gongsa sakaten mungel awit siang tuwin dalu tansah alelimengan saha kumriwis kemawon jawahipun nanging sawawratipun para tiyang alit padhusunan sarta tiyang saking monca praja. Ingkang sami aningali prasasat tawon medal saking tala uleng-ulengan amung prayantun surakarta punapa malih prayagung bongsa luhur boten montra-montra sami kalih kala sekaten tahun ingkang kapenger. Kathahipun ingkang karsa lelangen ing sakatenan margi inggih saking gunging jawah ingkang nguciwani. Wondene pranayan pangreksaning tata tentrem ing lebetipun sakatenan punika kangjeng parentah ageng anyantosani. Awit sawernnipun prayantun polisi ingkang kaleresan jagi. Sadaya boten kening kendel kedah mubeng angrondhani gentos-gentos angulataken bilih wonten tiyang awon mowor sambu tiyang ingkang aningali. Sumedya nandukaken canglunging tanganipun utawi ananggulangi manawi wonten tiyang ingkang anglampahi panerak ingkang kasebut undhang-undhang. Kadosta tiyang anumpak kareta sarta kapal sasaminipun tuwin mangangge ingkang dede wawenangipun punika sadaya prayantun polisi ingkang kawogan anusuri. Amila salebetipun sakaten katingal sidhem meh boten wonten lampah ing durjana seler utawi nyebrot dados para ingkang aningali kening kawical tentrem boten tansah anoleh kandelan saha angemek-ngemek lempengipun ingkang cumlorot prasasat sunaring diwangkara kimawon.

O. O. toblas kok ngantos sumlengeren nun anggen kula aningali panganggenipun para sudagamglawiyen tuwin kauman ingkang warni mas inten saking kathah tuwin ageng-agengipun meh sirna wujud ing pangangge. Amung katingal amyok malah nalika sakaten sawek mungel kalih dinten kula anyumerepi tiyang wawangunan ugi kados sudagar. Kula pitaken dhateng pamitran kula. Wangsulipun punika tiyang nusupan lah punika andadosaken senenging manah. Awit tiyang wahu pamawang kula bok manawi saking bingungipun anggening badhe angungkuli sasaminipun margi anggening ngangge timang lerepipun kiwa tengen mawi inten sadaya. Karsetipun sajempol gedhaweng wonten ing lempeng. Ah punika teka saged adamel sukaning para ingkang ningali. Awit mawi anandukaken tenaga kenes anggening lumampah bokong nyenthing. Dhadha mongal tumapaking suku anut irama ungeling armonika. Sareng lampahipun dungkap ing gapura. Dipun lokaken lare. Lare makaten lalo lalo. O sipat kuping anggening lumajeng. Sanalika wahu sirna larasing lampah. Sareng dumugi ing pinggir ngenger-ngenger meh satengah jam boten wicanten jalaran wedaling napas taksih kumrusuk sarta bokmanawi kaget anggening kaelokaken wahu.

Boten negari mawon ing kutha klathen kados kasebut ing ngandhap punika. Ing saklebetipun tahun punika. Kula gumun sanget dene salebetipun kitha klathen sakelangkung kathahipun tiyang durjana. Kening kawestanan meh saben dalu mawon wonten ing saklebetipun wulan sapar tuwin wulan punika. Kathah ing tiyang ingkang sami kependungan kadosta ing griya kamar bolah [ ] nging lamponipun dhudhuk tuwin ing dalemipun tuwan dhokter ugi wonten namung barang remeh ingkang kapendhet ing durjana. Tuwin ing griyanipun pak saliman ing kampung sida wayah. Kening pangaos. 22 rupyah. Pawira dikrama kampung ngepos ugi kening pangaos. 190. rupyah. Babahang dawiji ting. Ing kampung tawang rejakening kapal tuwin lembu nyatunggal iji. Babah tan long cae ugi ugi tawang reja. Kening pangaos. 60. Rupyah. Griyanipun jadi meja kampung ngepos malih. Kening barang pangaos. 9. Rupyah. Sampun telas-telasan margi sanget melaratipun sari krama ugi sami ngepos kening barang pangaos. 4. Rupyah. Punika sadaya wahu ing sakaengetan kula mawon dene ingkang dadosaken gumun ing kathah wahu. Prayantun polisi boten kirang kenceng tuwin prayitna. Anggenipun mambengi lampahipun tiyang durjana. Suprandosipun

saking kathahing maling sampun kados rebutan kemawon keng menawi lami-lami kados mekaten mawon [ ] kados pundi dadosipun saka iba susahipun keng sami kaecalan wahu. Suswatir.

Inggal a[ ]suli panjurung supados kasumerepan.

Dahad andadosaken suka senenging manah kula jalaran gen kula maos bra martani ongka. 7. Ing wulan warsa punika. Wonten panjurungipun mitra kula ingkang sisilih nama swaladara tukang pangukir. Anyariyosaken bab karsa dalem ambangun kagungan dalem pandhapi ing sasana sewaka. Kagungan dalem paringgitan ing sasana parasdya. Kagungan dalem pandhapi kidul ing sasana drawina. Miwah anyariyosaken pangkat patrapipun ing nalika ungelipun kagungan dalen gongsa sekaten pendhakipun wulan mulut punika. Saha ing tembe badhe anyariyosaken punapa ingkang dipun sumerepi malih. Ingkang punika kula jumurung awit anambahi rarenganing cariyos namung bab tatiyang ing monca praja ingkang sumedya manjurung angalap supangat barkah ing narendra punika andadosna pamirsa. Sampun boten kalilan jalaran sampun meh rampung pamasangipun marmer. Dados pun wedhi sampun boten kangge ing damel. Malah manawi boten kalintu sampun salebeting wulan [ ] jilipun undhang-undhang kendelipun bab panjurung wahu [ ] ken wonten kagungan dalem kori praja nala. Mila [ ] ing ngamonca. Ingkang karaya-raya sangking seja manjurung iyasa dalem sarta andrenging manah badhe sumerep ing kadhaton. Nanging sami boten saged kalaksanan.

Mila kula cumanthaka tumarutul amanjurung ingkang sampun kula cariyosaken ing nginggil wahu. Supados para ingkang maos kabar punika. Sageda nyerepaken dhateng tiyang alit ingkang kalebet wawengkonipun. Ingkang kapisan tiyang ing ngamonca sampun dipun parlokaken boten angetang rekaosbadhe kacuwan sejanipun. Tuwin bok manawi dumugi nagari. Kalajeng lampahipun trunyak-trunyuk manjing kadhaton saestu kenging awisan. Inggih leres ing kori braja nala ler kidul sami dipun jageni. Sampun ngantos tiyang monca wahu kalajeng lumebet. Punapa malih bok bilih tiyang monca kenging kabujuk ing para juti ingkang parigel damel wenganing kanthong. Kajawi punika mug i mitra kula swaladara tukang pangukir. Sampun ngantos kalintu ing panggali. Kula nyuwun serep tembungipun ingkang kapacak ing bra martani wonten prenatal godhagan kering. Ing larikan pungkasan mungel makaten. O. langkung malih yen kamujadahan katrenjuh anggening tedhak mriksani sampeyan dalem kangjeng gusti pangeran adipati anom amengku nagara. ingkang kula dereng mangretos tembung kamujadahan katrenjuh punika. Tegesipun mujadah wahu kados pundi punapa angadhahi teges kapanujon. Tuwin kaleresan mugimugi mitra kula ambarkahana. Saha sampun ngantos kalintu ing panampi. [ ] mastani kula anjegong nyengkolong punika boten pisan-pisan. Sedyaning manah namung seja angupadosi indhaking kawruhing sagadug-gadugipun. Tuwin anglap barkah ing para sarjana. Sanajan kula sampun prasaja saosiking manah ewadene yen mitra kula anggalih kirang prayogi kula bingah sampun kawangsulan kemawon atur kula punika katimbang andadosaken reneting pamitran. Sokur yen condhong ing pamanggih murih pencaring saserepan ing sawatawis. Ti ti.

Katur saptu ping. 3. Ing wulan rabinul awal warsa wawu sinengkalan mengeng.

Katandhan pun citra mengeng minta minta mangreti.

Sungkemipun tiyang angabdi ing gusti

Kula dipun cariyosi ing pawong mitra. Yen kaprenah bapakipun paman dados abdi dalem mantri ing kadipaten anom surakarta. Darbe turangga sabrang prayogi pasikon saha sae lambe manah tuwin tangkepipun. Badhe katumbas ing para luhur [ ] rupiyah. Prayantun mantri wahu yen katumbas aturipun nuwun wo[ ]. Ewadene manawi remen gadhahanipun kapal kasaosaken kemawon. Sangking aturipun rumaos jalaranipun saged numbas kapal punika sangking angsal berkah ing gusti. Rehning para luhur wahu boten karsa kaluhuran pambekaning prayantun mantri. Sanajan ing ngajeng sampun ngandika yen remen dhateng kapal punika. Dados wande kakarsakaken. Saking pangungun kula dene sawek pangkat mantri kemawon kadugi nampi ka[ ]ta. 500. Rupiyah. Punapa sugih sanget wangsulanipun ingkang cariyos boten. Inggih namung brekah gusti cekapan kemawon. Sangking panginten prayantun makaten punika iba sampun darbe pangkat sanginggilipun mantri kados boten kumedhep amisungsung barang ingkang pangaos langkung punika. Para luhur genipun boten krasan peni wahu kados kagungan panggali tepa-tepa dhateng tatiyang alit. Yen ngantos sakaecalan kapal pangaos samanten manawi dados rakaos ing pawingkingipun. Dados nagsal tandhing sami utami. Ti ti.

Kabar slasa kaping. 6. Wulan mulud ing tahun wawu sangkala tinengran weng[ ] asthining kawula. Katandhan badhe kangge sekatenan. [ ] pun para alit aruruba supados dipun sihi para ageng. [ ]nika boten amargi saking ruba. Juru gubah.

## Ngawi

Nalika tanggal kaping. 13. Wulan pebruari. 1880. Ing banawi madiyun wonten ladhu toyanipun sakalngkung buthek sadaya mina sami pejah jalaran saking sepeting maripatipun. Ing ngriku teka andadosaken suka renaning titiyang ingkang sami mendhet mina. Margi sakalngkung gening gampil pamendhetipun. Janji tiyang adus ing banawi mantuk inggih nyangking mina.

Wondening mina ingkang pejah wahu. Inggih ageng alit kadosta. Wagal badher utawi papar. Sapanunggilanipun inggih kathah. Namung ingkang anggumunaken kathahipun urang. Tap-tapan ing pinggir. Kados sarahupan masthi wonten pangaosipun. 5. Sen. Ing peken waktu punika mewoh ulam loh. Sanes dinten ladhu katingal sanget sudanipun.

Nalika tanggal ping. 17. Wulan pebruari. 1880. Ing wanci tabuh astha sadaya priyantun sampun sami mirantos asowan wonten ing kabupaten saha mangangge agengan kampuhan. Sikepan baludir. Awit amarengi badhe amaringaken ganjaran sih nugraha. Warni medhali salaka dhumateng patih ing ngawi raden panji pringga kusuma.

Sareng wanci jam. 11. Kirang saprapat kangjeng tuwan A residhen. Presidhen landret kuntrulir. Utawi tuwan gripir. Rawuh ing kabupaten. Saha wahana ginarebeg para patinggi numpak kapal. Ing wingking kareta. Pa ing ngajeng. Pa dados. 16. Sareng dungkap ing palataran kabupaten lajeng kaurmatan ungeling monggang. Pradongga uluk-uluk. Sarta rumpuling tambur. Saha mariyem kaping. 3. Para priyantun ingkang sampun rumantos ing pasowan wahu lajeng sami lumebet ing pandhapi. Sasampuning tatabeyan kalayan ingkang bupati lajeng sami lenggahan.

Watawis. 1. Menut kangjeng tuwan A. residhen ingkang bupati lajeng andhawahaken supados patih majeng. Sareng sampun majeng. Kangjeng tuwan A. risidhen andhawahaken pangandika dhateng patih saha maos beslitipun makaten.

*Raden mas toemenggoeng dan priaie semoewa saia membrie bertau, njang derie beslutnja kangdjeng Governement pada arie 29 boelan december 1879. No. 36. Soeda tetepken njang Raden pandji Pringgokoesoemo Pattih die Ngawie, di brie koernijaken Medaille perak boewat tanda derie keradjanan, dan lamanja didalem pakerdjaan lebih derie 20. Taoen.-*

Sasampunipun lajeng mendhali kaasta dhateng tuwan presidhen landret. Saha lajeng kapasang ing jajanipun raden panji patih sareng sampun sami lenggah. Pasugatan sesarutu. Minuman sampunye saha sanesipun sumaos nunten ingkang bupati agentos kundhisi. Suraosipun makaten. Supados sadaya priyantun ingkang sampun wonten ing pandhapi kabupaten sageda darbeni setya tuhu saha bektinipun dhateng kangjeng gupremen kados dene raden panji patih wahu. Amasthi kangjeng gupremen badhe boten kakilapan. Raden panji patih lajeng ngunjuk nuwun saha lajeng salaman kalayan ingkang bupati. Sarta tabeyan kalayan kangjeng tuwan A. risidhen sapiturutipun. Sareng samadyaning kundhisi wahu ugi kahormatan ungeling mariyem sapisan sarta cara balen. Ing wanci jam 12. Kirang sakedhik lajeng bibaran kundur ugi taksig ginarebeg saka kahormatan kados kala rawuhipun wahu.

Nalika tanggal ping. 12. Wulan pebruari punika. 1880. Ing bawah onder dhestrik karang anyar gendhingan wonten tiyang nami mangun semita kamisepuh ing dhekah tumang. Ical awit adus ing lepen banawi kakinten katedha ing baya.

Wusana tanggal ping. 12. Ugi nunggil wulan pebruari kinten jam 7. Dalu pun mangun semita pinanggih taksih gesang. Saha mung labet sawatawis. 3. Iji ingkang kowek kentol tengen. Pinanggihipun wahu kalebet aneh sarta anggumunaken. Wonten kancanipun wasta sajayagriya ing dhekah tumang ugi. Kaleres wonten salebeting griya sajaya mireng suwanten ing wingking griyanipun gereng-gereng sarwi sesambat dhateng anakipun. Sareng kaedali dhateng pun ta jaya inggih punika pun mangun semita ingkang wonten ing ngriku sarta wuda. Lajeng kapitakenan dhateng sajaya. Wangsulani pun mangun semita. Kala awit icaling boten rumaos katedha ing baya. Rumaosipun kaajal dolan dhateng ingkang angrehaken ing under dhestrik ngriku. Inggih punika raden behi. D. H. M. sampuning makaten rumaos kagendhong ing tiyang sanes kabekta miber. Lajeng kadhawahaken wingkinging griya kasebut ing ngajeng wahu. Ngantos samangeke mangun semita taksih gesang.

Panjurung.

Mugi tiyang wahu amratelakna ing saleresipun adat bilih wonten lalampah makaten wahu lajeng kadamel jalaran pados-pados tedha ing padhukunan utawi ing panglarisan.

Juru gubah.

Kula sampun maos serat bra martani angka. 7. Panjurungipun mitra kula kumajegos-jegos punika leres sanget konca among tani menawi sami dipun indhaki tedhanipun saking pamanggih kula pyambak inggih

tentrem awit lajeng boten kirang keng dipun tedha. Sarta wage treleberi dhateng sanesipun. Sumongga sami kagaliya leres tuwin boten kula mug i nyuwun pangaksama.

// kasmaran ulun umaksi. Panjurunge mitra hamba. Pun sabdayu panengrane. Kang kawrat pustaka kabar. Bra martani onka sad bab pratima kang rinembug nguni tunggak wraksanongka.// ing ngukir denign undhagi. Dhapur pratima wanodya. Puwara gesang dadya wong. Mular taken lakinira. Juragan lan kemasan undhagi mwang sungging rawuh. Nguni kang asung prabotnya.// sadaya angaku rabi. Punika menggaah kawula. Kang pantes dadya lakine. Datan liya ki juragan. Awit ingkang rumeksa. Marang kwiranganipun undhagi minongka bapa.// pun sungging biyung ngireki. Kemasan kadange tuwa. Dewa kang asung uripe. Minongka pangeranira. Nuhun atur kawula lamun wonten sisip ulun muhung nyuwun pangaksama.// dewa anglayung.

//oo// nembang durma musthi kacalung winawas. Nguni ingkang paparing bathara baruna. Mri jalma kang sutapa. Maladi pinggir jeladri. Calung musthika. Sangking telenging warih.// yen winawas musthi kacalung wawarah. Ing sakapti ning jalmi. Ywanta tanah arab. Iladuni wastanya. Mung beten retina lan tulis. Yata winarna. Nalikarsa udani.// kanang teja kang dumeling warna-warna. Teja amawi ciri. Leres kang winawas. Paruk araning teja. Warna kuning sulak wilis. Kang darbe teja. Kayuwa tulan warih.// lawan wonten teja sumunu katingal. Gilar-gilar awening. Cirine amarah. Ingkang adarbe teja. Narendra lan para wali. Yen mesu cipta. Nulya tejane keksi.// tuwin wonten teja malih katingalan. Dumilah manther wilis. Ciri karamaya. Ingkang adarbe teja. Santana satriya adi. Wilis sulak bang. Wonten malih kaeksi.// teja wening sulak putih ciri nira. Teja ingkang darbeni. Sagunging pandhita. Wastane pandhisata. Wonten malih teja keksi. Dumeling reta. Sulak ira nglelentrih.// ciri munya misuta araning teja. Kang darbe sagung jalmi. Yen amesu cipta. Banter tejane medal. Wonten malih teja keksi. Warnaning teja. Ramyang-ramyang dumeling.// selang-seling galer-galer cat katingal. Nulya cat tan kaeksi. Cirine amarah. Arane kanigara. Puniku tejane ngejim. Tuwin prayangan. Lelembut miwah peri.// puringisan teja biru lom ngelompra. Tejane wong madati. Ywan amesu cipta. Wit katresan sungkawa. Tejane grageyan mijil. Katunan madat. Agring satengah mati.// sampun kina kemina ing pulo jawi punika. Kerep wonten teja katingalan. Mila kula manjurungaken ambokbilih maedahi. Kula tengeri. Menawa luhur sarira iku.

#### Akaling tiyang estri

// sinom.. nagri bahdad kacarita. Wonten jajaka satunggal. Bagus warninipun sarta. Parigel amerak ati. Sami-sami anaking. Juragan onjo ing semu. Kados trahing ngawirya. Mangkana ing sajuga ri. Kaeja kasawek alenggah ing dhasar.// wonten prawan yu lumampah. Ngajenging dhasar anolih. Marang marang sira kae ja[     ]. Sarta ningali tebnging. Kori dhasar kaeksi. Wonten sese[     ] nipun. Wanguning sastra dahat. Prayogi mungel kadyeki da[     ] kalir akaling lanang.// yekti angungkuli marang. Ing akale wong pawestri. Prawan wahu dupi miyat.ing batos amuring-muring. Kamanah sahintawis. Lajeng ngunandikeng kalbu. Lah ya masa wurunga. Dadi guguyoning estri. Awit saking ing ngakalan akalira.// wekasan sira kapeksa. Angowahi ing unining. Tulisanta kang pratistha. Tebeng sadhuwuring kori. Prawan lajeng lumaris. Nunten enjingipun wangsul. Saening pambusana. Karenda inlen widuri. Asta kalih pisan mawi kinonyohan.// widajenar rum angambar. Rema ngandhan-andhan sarwi. Kaore angombak-ombak. Turut ing pundhak respati. Lampahe mriyantuni. Luwes ing sasolahipun. Kairingaken para. Pawongan anggrebek wingking. Dyan lumbet ing warungipun ki jaka.// tandya rumesep alenggah. Kawes kedaling pandeling. Wilujeng panabdanipun. Bok sampeyan tumingal. Prayogining pasang rakit. Sarta lurusng badan kula punika.// punapa pantes yen tiyang. Aningali wonda mami. Anyawadi kirang raras. Punapa dene mastani. Kirang ayu prak ati. Miwah andakwa yen wungkuk. Cobi kawaspadakna. Saksana dhadhanireki. Tiningalen pethakipun tanpa timbang.// anunten malih wacana. Yen wonten ingkang mastani. Awon kukupitan kula. Lajeng ngatingalken malih. Asta gandhewa gadhing. Sedhep sariranipun. Tanya kudhung biniyak. Cahyaning wadana keksi. Sumunar lir ujwale wulan purnama.// sarta pangandika nira. Sinten kang purun mastani. Yening rahi kula risak. Amargi saking buburik. Utawi amastani. [     ] laina mripat ulun. Suwawi dika sawang. Kape jaka amangsuli.inggih yektos bok ayu warni andika.// boten wonten kang tumimbang. Pancen satuha respati. Lir hyang hyang ing ngendra loka. Tanpa cacat sarwa manis. Kula dereng amanggih. Saukiraning wawangun. Kados warni paduka. nanging kodhanging tyas mami. Lir anggagas cangkriman tan saged batang.// amung paduka kang wikan. Lah punapa ingkang mawi. Dene sarira sampeyan. Kadedahaken ing kami. Datan mawi sisigi. Geseh kalimrahanipun. Prasasat paripaksa. Masesa tiyang kapurih. Remen datan sinungan inah amanah.// kang kaliningan sahurira. Dika sumerep pabilih. Kula rare kang cilaka. Saking niyayeng sudarmi. Kumetipun nglangkungi. Kantos dados ucapipun. Liyan nadyan samantha. Owel yen medalna picis. Dados sanget kacingkrangan samubarang.// boten ata sumapala. Kang kangge ulun pribadi. Kang mongka sudarma kula. Kathah barkate hyang widi. Sasami-

sami inggih. Kalebet rosa sawastu. Tan kirang samubarang. Juragan pitaken malih. Lah ta sinten inggih rama jengandika.// mwang punapa lenggah ira. Kang liningan amangsuli. Sudarma kula punika. Dados panguluning nagri. Sakathahing prayayi. Kabawah piyambakipun. Sasampuning wacana. Lajeng kesah tanpa pamit. [     ] wuwus sasotaning tyas kae jaka.// dupi tinilar anggana. Sasate awahe kang galih. Kala dereng kadhatengan. Kalih saantuking estri. Malah kadya rinujit. Bingung kamoran angungun. Awit saking kedanan. Tambuh kang kacipteng galih. Sanalika tan wrin pejah lawan gesang.//  
taksih wonten candhakipun. Kinantunan saking kadipala.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Bra martani punika mawi wewahan.

#### Surakarta

Radinan ageng sahanawisipun kampung kemlayan kalayan kampung bobosan keleben toya saking kalen wondene jalaranipun makaten. Ilen-ilenan ingkang turut radinan ageng saleripun kampung bobosan kailen toya saking lepen awisan sareng ilen-ilen kagengen lajeng baludag mili mangaler. Anugel radinan andadosaken susahipun para tiyang kang langkung ing ngriku. Sarta jiji manoni susuker pating kambang katut ilining toya wahu. Mila priyantun polisi kula aturi anggaliha tumuntenipun dhahas awit margi punika kaambah titiyang kathah ing saben dinten.

Nalika sakendeling kagungan dalem gongsa sekaten. Yen dalu jawahipun rimis-rimis anaming ngantos lungse ing wanci. Ing wusana pagriyanipun Ka. Da. Ja. Ing kampung krapyak katamuwan jalma ingkang dereng nate kakaruh. Anggenipun mara tamu wanci dalu pinuju sirep tiyang. Anggenipun malebet ing griya sarana medal ing wingking sarta amengakaken sitining batur griya. Sareng sampun malebet sawek mendhet dhuwung satunggal tuwin barang remeh ingkang cumawis. Kaselak ingkang gadhah griya ngilir. Dados boten kadugen anggenipun sumeja angukudi barang ingkang gumelar. Saking watawis cuwa sanget tuwin tansah angonta-onta kalimpenipun malih. Mugi kaprayitnanana. Ka. Da. Ja.

Sanadyan gugon tuhon rasi adamel selang gumun nalika kaping. 1. Maret. Ugi ing kampung krapyak kaleres pagriyanipun embah hartati. Punika wonten suwara jumblos anggigirisi. Lajeng tongga tepalih sami dhateng anglayat. Prenahing swara wahu kaleres ing pawon. Sareng katuwenan menggah suwara kang jumblos punika remuking genthong siti kang ageng piyambak. Dene remukipun boten sarana kagepuk ing tiyang. Sareng kapiyakenan sababipun remuk. Genthong wahu ing wanci pukul kalih siang dipun iseni toya. Sareng wanci jam sekawan sonten genthong lajeng remuk punika. Ing mongka genthong sampun lami watawis gangsal welas tahun. Saben dinten kaisenan toya boten punapa-punapa. Ingkang anggumunaken remuking genthong mawi mingser saking panggenan. Tebihipun kalih welas kaki. Tansah ginagas dereng kapanggih sababipun.

Satuhu.

Ing dhukuh tegal sonya makam pasareyanipun kangjeng pangeran ariya balater ingkang kaping. 2. Ris kadhestrikan ing ngendho koripan kabupaten bayalali. Juru kuncining pasareyan ngriku wasta kyahi amad saleh. Kala kaping. 6. Wulan mulud ing warsa wawu punika. Rayatipun kyahi amad saleh wahu arencang rare lahir medal. 3. Iji. Sami estri sadaya. Bok amad saleh dalah anak[ ] sami ginanjar wilujeng.

Punapa malih bok amad saleh wahu sampun kaping kalih punika anggenipun anglampahi rencang rare. Nalika rencang rare ingkang rumiyin medal. 2. Iji. Sami jaler. Nanging pejah sadaya. Wasana gadhah rencang rare malih medal tiga iji wahu. Dados gugung rencang rare kaping kalih yen sami wilujenga. 5. Iji.

Nunggil titi masa [ ] wahu. Ing dhusun jragan ugi kadhestrikan ing ngendho. Koripan nalika wanci siang wonten swara ingkang adadosaken kaget sarta kumepyuring ngakathah. Inggih punika tiyang ingkang wasta. Jaya menggala. Agegriya ing nagari. Kampung tamtaman. Kadospaten anom wawan paben kaliyan raden prawira cundaka. Ing ngajeng tilas abdi dalem ajudan punakawan santana. Ugi griya nagari. Kampung timuran kampung naran pramila dados gegering ngakathah jalaran jaya menggala anarik ngliga dadamel dhuwung. Ambek sura nglanggar dhateng raden prawira cundhaka wahu. Guguping tiyang padhusunan pun jaya menggala kalokaken ngamuk wasana katungkepan tiyang kang sami tandang tulung. Sarta dhuwungipun kenging karebat dening bekel ing jragan ngriku. Wasta. Tasemita. Yen ta sampun dhuwungipun tumunten karebat kados kathah tiyang ingkang kalampahan nadhang labet. Lo punika ing tanah gupremenan ingkang sampun kula serepi. Manawi wonten tiyang adamel gegering ngakathah. Punapa malih adamel samar. Tamtu kaparingan pangajaran dening kangjeng parentah nagari. Langkung malih kados punapa jaya menggala. Ngantos kalampahan narik dhuwung kalokaken tiyang ngamuk sanadyan tiyang paben kaliyan rayatipun piyambak manawi ngantos anuwuhaken kageting tongga tepalih.

Sampun tamtu yen kaparingan pangajaran suprandosipun lelampahan ingkang kula aturaken ing nginggil wahu sadaya. Dhestrik ing ngendho ngriku boten pisan-pisan yen maeluwa. Langkung malih katur ing kabupatosisipun sampun boten.

Sampun tatela bilih priyantun dhestrik kasebut nginggil punika. Boten sumerep dhateng bekipun.

Juru ngarang.

#### Betawi

Ing dinten kemis tanggal kaping. 19. Wulan februari punika ing nagari betawi wonten pasamuwan angurmati tingalanipun tahunan gusti kangjeng raja wilem ingkang kaping tiga ing nagari nederlan.

Ing beteng pendhem sadinten punika ngungelaken mariyem kaping. 101. Kaperang rambah kaping tiga. Jam wolu enjing. 34. Jam kalih welas siang. 33. Jam sakawan sonten. 34.

Ing wanci jam sadasa enjing kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral rawuh ing gedhong pasewakan ageng ingkang kasebut palis. Ngagem busana kaprabon. Calana pethak rinenda jene. Rasukan sikepan cemeng panjang binaludir ing benang mas byur. Karengga ing bintang grut komandhur ring ordhe nederlan seleyo. Ngagem salempang pandhan binethot. Amakutha jangkangan rinengga kresna nyamber lilen. Ing ngayap manggalaning prawira sakawan abusana kaprajuritan[ ] jarot tur sarigak-sarigak. Titihanipun rata guthaka rinengga[ ] rongga gung sakawan sami alesragem. Saratiningsarungga miwah[ ] gecara walini[ ] welas.

Kasawang sarta ginagas gagas teka kados dene cariyosisipun serat brata yuda kalanipun narpati ngawongga paguting pinethukaken bima putra. Sarawuhipun ing palis lajeng lenggah ing kursi baludru wungu pinaraos wonten sangandhaping gambaripun gusti kangjeng raja wilem ingkang kaping tiga ing nagari nederlan.

Wondene saderengipun rawuh kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral wahu. Ing palis sampun jejel para priyantun walandi miwah islam sapanunggilanipun. Sadaya sami busana pameran.

Sasampunipun kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral lenggah ing kursi. Para nayaka ageng kadosta nayaka ageng ingkang ngrembag samubarang prakawis indi nederlan. Wadana padilan luhur wadana pangadilan. Wadana paprentahan nagari. Wadana yayasan. Wadana wuwulang agami miwah kataberen. Wadana pangasilan. Senapatining wadya bala dharatan miwah lautan. Sadaya punika dalah sapanekaripun. Para bongsa luhur. Paras wija wara. Ahlul khukum. Tuwin pratiwa sanes-sansipun. Punapa dene priyantun islam sapanunggilanipun. Sami sowan ing ngarsanipun kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral. Angaturi pupuji lulusing kasugenganipun gusti kangjeng raja wilem ingkang kaping tiga ing nagari nederlan.

Sareng sampun mundur sadaya ingkang ngaturi pupuji wahu. Kangjeng tuwan ingkang wicaksanaguprebur jendral lajeng jengkar kondur ing dalemipun.

Ing dalunipun kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral bujana wonten ing dalemipun akaliyan para priyantun ingkang sampun kasebut wahu.

Wondene bilih ing dinten tingalanipun tahunan gusti kangjeng raja punika mawi wonten titingalan anggenipun mastani tiyang betawi *pasar gambir* mila dipun wastani makaten. Sabab ramening titingalan miwah kathahipun tiyang ningali kados pasar tembe kadegaken. Prenahipun wonten pojoking alun-alun gambir ingkang kidul kilen. Pasitenipun radi geneng sawatawis. Wiyaring papan kinten-kinten namung sadasa wengkal pasagi. Ingkang bing kilen kadegan palengkung ageng najeng ngilen. Karengga ing dilah gelas dhépok arintip kathahipun watawis gangsal atus. Ing tengah leres ing nginggil kapetha makutha tumumpang ing aksara walandi we. W. ngajeng wingking aksara punika kasukanan angka. 1880. Sarta mawi karengga ing se[ ] gantal. Wingkinging palengkung dipun degi panggungan panjang jejer kalih sami mujur ngidul. Selanipun kasa[ ] panggungan malih mujur ngetan. Yen kasawang saking wetan katingal namung salajur. Na[ ] col. Ingkang moncol punika calon palenggahanipun kangjeng tuwan

ingkang wicaksana guprenur jendral sagarwanipun bilih karsa mirsani peken utawi sekar latu ingkang badhe kagelaraken ing wanci dalu. Ingkang kakalih wahu sadhiyan para walandi sagarwa putranipun bilih karsa mirsani panggung punika raganganipun sarwa deling. Payon welit. Jarambahipun balabag. Pinajang pajang ing sekar gantal miwah bandera kursi. Dilah gantung sarwa sdi-adi. Ngajenging panggungan kasukanan bethék kalih lajur mujur ngilen. panjangipun kawan dhepa. Inggilipun sadhadha. Punika kadamel papanipun tiyang lumampah sukunipun dumugi gulu mawi kabuntel ing bagor ingkang adhapur kados kanthong. Bilih lampahipun saking pungkasaning bethék ingkang wetan dumugi kilen boten dhawah sarta rumiyin piyambak. Punika kaganjar sinjang utawi sembagi. Kiwa tengening bethék maju katancepan pucang kakerok kulitipun ayam dipun leleti kendhal. Inggilipun watawis nem dhepa. Nginggil kasukanan balengker wilah dipun cancangi sinjang. Kacu. Sembagi tuwin palangi. Punika karebat ing tiyang kathah. Sinten ingkang saged menek dumugi pucuk inggih angsal sinjang sapanunggilanipun wahu. Dene tiyang

sagedipun menek dumugi pucuk punika mawi kendharat katangsulaken ing pucang. Ewasamanten awis ingkang saged dumugi pucuk. Amargi lunyu sanget. Ing pojok ler wetan kasukanan gawangan ing nginggil dipun gantungi timba kajeng isi toya. Siliting timba kasukanan bolongan. Bolongan punika dipun sodor ing gantar dening tiyang numpak garobag katarik ing kapal lampahipun nyander. Menawi panyodoripun kenging lajeng kaganjar ing sinjang. Wetaning bethak wahu kasukanan griya panjang dipun gedhegi mubeng majeng ngilen payon welit griya punika kadamel ngeyubaken sekar latu saderengipun kasumet. Ingkang bing kidul utawi eler dipun degi bango welit jejer-jejer gangsal sisih. Ingkang kidul kilen enggening musik mardika. Wetanipun enggening pencak. Ingkang nama pencak punika lare jajaka jogedan selat isthanipun tiyang perang tandhing. Mawi dadamel pel[ ] panjangipun sadhepa mengsahipun nyekel tekuk wujuding tekuk punika kados trisula nanging blimbingan utawi gilig panjangipun sasikut. Garan iras ingkang kadamel tosan tabuhanipun ketepung kakalih. Bendhe satunggal saruni satunggal saruni punika salompret kajeng. Wetanipun malih topeng. Inggih punika taledhek betawi. Ingkang joged tiyang estri. Tapih sarung. Kemben wiyar dumugi pupu. Ngangge pending miwah kenaren kacunipun warni-warni kaslempitaken ing pending ngajeng kumlawer mangandhap tap-tapan kados wiron sinjang. Rasukan kathungan pucuking lengenan kados kajeng ngapupusan nanging badan katutupan kemben ing pundhak tengen kasampiran kaku baludiran namung sasigar sisih pucukipun kaslempitaken ing pending. Gelang kondhe kakubengan karang melok ngangge anting-anting miwah gelang. Nyepeng kepet yen wi[ ]get ngangge topeng gunung sari. Lajeng panji lajeng klan. Bilih sampun ngangge topeng lajeng joged tanpa topeng. Sarta mawi badhut jaler ngangge topeng penthul utawi tembem. Katho[ ]sarta ubet-ubedan sarung tanpa rasukan bilih sampun sababak utawi kalih babak lajeng tanpa topeng. sindhen gentosan kalih taledhekipun dene gangsanipun namung rebab kendhang kethuk kenong gong nyatunggal. Wetanipun malih ronggeng. Punika inggih taledhek nanging kathah. Sami tapih sarung. Rasukan kabayak gelung kondhe nyepeng kepet dipun ajoni tiyang jaler kathah. Gentosan utawi majeng sakawan sakawan sarta mawi tombok sapurunipun tabuhanipun kados topeng wahu. Wetanipun malih inggih ronggeng kados makaten dene bango ingkang ler kilen enggening gongsa salendro sarancak katabuh angrarangin. Wetanipun kaenggenan raket saking banten. Raket punika joged mangangge kados topeng. Bilih raket ingkang sae panggenipun sarta kacariyosaken kados ringgit gangsanipun salendro sarancak. Wetanipun lajeng angklang-angklung punika gongsa bumbung mawi kendhang sarta kimpul ingkang joged tiyang jaler mangangge kados topeng wahu. Inggih mawi badhut nanging tanpa topeng. Wetanipun malih inggih angklung kados punika. Sadaya wahu ingkang[ ]].

[ ] jaler estri anem sepuh lare bongsa warni-warni sakalngkung kathah. [ ] kapucang. Nyodor timba. Lumampah kabuntel kanthong bagor wahu jam sakawan sonten kajenengan dening asisten residhen pulisi sarta priyantun islam ingkang ngulungaken ganjaran sinjang. Ingkang jagi rumeksa resesah. Prajurit walandi kakapalan prajurit islam nyepeng waos sekaut ingkang jagi resesah mowor sambu. Para luhur kampung.

Kajawi titingalan ingkang sampun kasebut wahu wonten titingalan malih ingkang aneh. Endhas-endhasan tiyang aprikah saged micanten tembung warni-warni. Panggenanipun mawi bango ageng dipun gedhegi mubeng karangkepan sinjang. Wuwunganipun kasukanan titiyangan prajurit turki nganggar sabet. Ing ngajeng dipun sukani gambar sirah sarta ngalamat sastra walandi. *Saija satoe kepala jang bisa bitjara segala basa enropa dan lain-lainja dan menjaoet segala orang poenja pertanjaan*. bilih tiyang ningali mawi bayar. Yen walandi satengah rupiyah. Cina satus. Tiyang islam sadasa sen. Dene endhas-edhasan wahu sampun jibles kados sirahing tiyang aprikah. Mawi godheg sarta brengos. Tumumpang ing saka pasagi inggilipun saelo. Kadekekaken sekar dipun kutuki. Mawi wonten ingkang dhalangi walandi satunggal nyepeng cemethi. Inggih punika ingkang cacan wicanten kalih endhas-endhasan wahu. Nanging suwantenipun lebet sanget. Yen sampun dumugi sarta tiyang ningali kapurih medal mawi dipun tabuhi urgul sarta endhas-endhasan wahu ngrerepi.

Wetaning bango punika bango alit enggening menda gembel suku gangsal kaliyan suku tiga. Sukuning menda wahu ingkang sakawan inggih limrah kados sukuning menda ingkang kathah-kathah. Ingkang satunggal anyongot saking walakangan. Dhapuripun inggih ugi kados suku. Nanging welak sarta kapara alit. Ayam wahu sukunipun ingkang kalih inggih limrah kemawon. Namung ingkang satunggal medal saking dhengkul saemper siwilan. Dene ingkang gadhah tiyang arab. Manawi tiyang ningali kedah bayar tiyang satunggal gangsal sen.

Menggah tiyang sadayan sakalangkung kathah. Nanging ingkang kasade bongsa tatedhan kemawon. Tiyang sade dolanan lare namung sakedhik. Ingkang sade unjuk-unjukan adi sami walandi. Tuwin cina. Ingkang sade sekul ulam panganan sapanunggilanipun sami tiyang islam sadaya.

Wanci jam nem sonten dilah sampun sami kasumet. Nanging katiwasan. Panggung ingkang ler kabesmi. Mraman dhateng panggung sanesipun. Rehning tiyang kathah inggih lajeng saged nyirep. Nanging atepipun telas kabesmi sadaya. Namung kantun ragangan kemawon. Pinangkaning latu boten kasumerepan. Kadugi tiyang ingkang nyumet dilah ing palengkung colokipun dhawahing payon lajeng mobal.

Wanci jam sadasa sekar latu kasumet. Sakalangkung sae tiningalan. Ngantos sajam dangunipun. Tiyang ningali kathah sanget. Nanging kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral boten tedhak mirsani. Sabab panggungipun sampun kabesmen.

Wontenipun pasar gambir punika ajeg saben tahun kados makaten. Namung wontenipun tingalan wonten mindhak sudanipun. Bagus jak muhtadi.

Sami-sami talatahing nagari. Panggenan ingkang kula griyani ing nagari samarang. Punika sakalangkung kathah lemutipun langkung malih mongsa rendheng punika sangsaya sampun kados dipun byukaken. Sakathahing tiyang prasasat boten angsal tilem ing dalu. Ingkang makaten wahu bilih andadosaken lumunturing pangalihipun para sarjananing bra martani kula nyuwun pitedah menggah ingkang kadamel piasarat anebihaken sang lemut wahu punapa. Sanget-sanget ing pangajeng-ajeng kula. Pa.sa.

// kula cumanthaka awit saking tembung pasaja. Angaturi uninga ing para sujana. Manawi wonten lumunturing sih tumetising barkah minongka pambikaking tutup saestu badhe dadosaken tambah suka pirenaning manah kula bilih anetepi pangajeng-ajeng. Karsa anegesi suraosipun ungel-ungelan kados ing ngandhap punika. Saengga rumaos badhe kasampetan ing kabetahan kula.

|         |                |        |           |     |         |         |
|---------|----------------|--------|-----------|-----|---------|---------|
| Kadosta | ngumrah        | punapa | tegesipun | lan | tembung | punapa. |
| “       | adiyah         | “      | “         | “   |         |         |
| “       | mas aril karam |        |           |     |         |         |
| “       | kures          |        |           |     |         |         |
| “       | tabir          |        |           |     |         |         |
| “       | jumrah         |        |           |     |         |         |
| “       | tashrek        |        |           |     |         |         |
| “       | kisab          |        |           |     |         |         |
| “       | bayinat        |        |           |     |         |         |
| “       | talut          |        |           |     |         |         |
| “       | mambri         |        |           |     |         |         |
| “       | bobab          |        |           |     |         |         |
| “       | lalim          |        |           |     |         |         |
| “       | kiparat        |        |           |     |         |         |
| “       | imam           |        |           |     |         |         |
| “       | iman           |        |           |     |         |         |
| “       | yamim          |        |           |     |         |         |
| “       | saleh          |        |           |     |         |         |
| “       | burhan         |        |           |     |         |         |
| “       | eter           |        |           |     |         |         |

namung punika atur panyuwun kula. Ewadene.

galahan lami kaping. 21. Pebruari. 1880. Mapi tondha nama. Siswa sarjana.

#### Pungun-pungun

Kadunging manah kula sakalangkung sanget. Kados dene tiyang kageman. Dene panjenenganipun tuwan ingkang ngaranag bra martani sampun amogok pangudi kula prakawis padhalangan. Dados lajeng sirna pangajeng-ajeng kula dhateng kabegjan ageng ingkang badhe dhumawah dhateng kula kados dene ingkang sampun kula tamtokaken ingkang wahu-wahu. Pangunguning manah kula. Dene teka katanggulan temen priyantun ingkang sinagahaken dening panjenenganipun tuwan juru ngarang punika. Angajeng anggenipun miyos ing pabaratan bra martani kados adipati lumajang raden arya menak koncar. Wekasan sareng dungkap pupungkasaning ngayuda teka lajeng malih kados raden layang seta utawi layang gumitir.

Saupami anglocataha

[ ] emen-emen temen jalarate. Kok banjur tinggal mungsuh adegan. Bok ya noleh dhisik taneh. Aja banjur ngenthir bae.

Iyakem cuwengah temen atimu. Priye mono kaiki ngene kiye. E Allah gusti kang agung. Muga-muga nitahna sujana kang karsa nambungi watang putung. Murih regeng lan kasantosaning pabarisan bra martani.

Bagus jaka muhtadi.

Barisipun cidraning lampah wahu saking pamireng kula. Kasade dhateng tiyang sanes. Kados lampah bilih kula badhe culika ing lampah. Mongka wedaling osik samanten wahu saking kula.

Juru ngarang.

Wangsulan dhateng dhateng citra mengeng minta mangreti.

Andadosna sumerep sampeyan bab tembung mujadah. Punika tembung arab tegesipun jurung.

Swala dara. Tukang pangukir.

Candhakupun tembung ing banyuwangi

| Tembung banyuwangi. | Tembung surakarta | Tembung banyuwangi. | Tembung surakarta     |
|---------------------|-------------------|---------------------|-----------------------|
| Grigis              | grimis            | gubab               | goroh                 |
| Ngogrok             | ndhodhok          | gemblung            | niyaga                |
| Manis               | legi              | kepileng            | klenger               |
| Ngrintih            | drini             | warang              | kadhemen panastis     |
| Aron                | waras lan mayar   | gemeter             | dherdheg              |
| Angkuh              | anggep            | porak               | kadhas(lara kadhasen) |
| Mendelik            | mecicil           | sugal               | songol                |
| Melencat            | menculat          | mogok               | mbungkang             |
| Sagowan             | cekothakan        | mbangkang           | wuda                  |
| Ngedhal             | ngiwa             | nyethut             | njiwit                |
| Kidhal              | kiwa              | methol              | nyiwel                |
| Bingkak             | dhungkal          | nyonlok             | nyongkol              |
| Serepeten           | ½ edan gemblung   | napuk               | nabok nepeling        |
| Trincing            | lencir            | priyatin            | prayitna              |
| Dhempak gethot      | jarot             | nguntap             | ngengkos              |

Sarehning tembung banyuwangi ingkang kasebut nginggil teksih kathah sanget ingkang beda tinimbang klayan tembung sala. Saha katranganipun boten cekap bilih kandheg samanten kemawon ing wingking sumedya kula damel buku sarta lajeng kula aturaken panjenenganing tuwan redhaktur. Supados kapacaka ing serayt bra martani. Wah malih tiyang banyuwangi punika. Bilih anembungaken krama punapa-punapa. Ing wekasaning tembung ngangge panambang ake. Dene yen tembung ngoko ngangge panambang aken. Utawi malih tembung punika kaewah penika, peniku, peniki. Nanging ing sastraaning saseratan ajeg. Katranganipun dwija wara wonten ingkang mungel au. Ij. Ij. Punika inggih leres makaten ugi ing sastra inggih ajeg kemawon kados mungel setali. Dados ungeling swara. Setalii (satalei). Saha huruf. Ka. Manawi angrupi pasangan utawi paten unglipun. K. kados ing aksara arab kaf. Wonten ugi ingkang ungelipun boten sanget namung sawetawis tembung. Kados ingkang mungel bapak mak bok aliya saking punika meh sadaya ungelipun huruf. K. klayan sanget.

Kacitra ping. 30. Dhesember sinengkalan trustha resi naga tunggal.

Katandhan dwija waktra.

Kula angaturi uninga dhumateng para mitra tuwin karuh. Bilih anak kula estri ingkang mentas kula entas ajal jalaran namung sakit sakeclapan kemawon. Dhuh gusti kang maha agung mug i kendela samanten kemawon anggening aparing cocoba. Amin.

Mitra sungkawa. Mudhi.

Sambetipun akaling tiyang ngestri

// nahan danguning antara. Dhasar nunten den tegi. Tan lyan kang dadya leking tyas pangulon sinedyeng kapti. Saksanenggal lumaris mangkana sadhatengipun pangulon lajeng lenggah. Nunten anjawat aris tembungipun sowan kula ing sampeyan.// pasajanipun kewala. Putra sampeyan pawestri. Dados karaosing manah. Bilih kapijweng galih. Kula suwun pribadi. Pangulu wangsulanipun kisanak anak kula. Estri tan patut karabi. Ing andika dene timbange sanyata.// karana rupane ala. Antuk jalma jaka sigid ingkang kados jengandika. Juragan sigra mangsuli. Lah boten leres kyahi. Pangandikanta puniku. Kula sampun sumerep

inggi putranta pawestri. Teka dadak kakathahen pangandika.// wasana gelenging rembag ki juragan aprajanggi. Angsung yatra gangsalwelas kampil kangge angingoni. Yen dados rodha tuwin kapegat lan malihipun angsung kampil gangsal wragading ningkah ireki. Ki pangulu taman kirang tyas weweka.// sumarma ang[ ] ibarat sumawana nyalokani. Ywa kanti kaduwung benjang. Ge[ ] saha ngrabeni. Ing sutanipun estri. Kahe jaka tan mangalbu. Mandar panedha nira. Ing dalu mangke kinapti. Pinanggihna paduka mundhut punapa.// ing saestu kadhatengan sampun sumelang ing galih. Pangulu anut saha gya ning juragan tandya rakit genira mimahani. Mangke sasampuning wektu. Sigegen kang kocapa. Kahe jaka duk kapanggih. Lan estri sutaning pangulu katingal.// warnanya awon kalintang. Pahe kang panggih duk enjing. Mandar sakathahing ala. Ngalumpuk sadaya sami. Aneng estri sutaning. Pangulu ki jaka jetung. Sadalu aneng kamar. Tunggilan lawan pawestri. Rumaseng tyas lir wonten dalem kunajran.// temah mung ayun rahina. Mumuji tatasing ratri. Supados sageda oncat kasusahan kang dhatengi. Lengeng anggagat enjing. Wayah ing sata kaluruk ki jaka tandya mentar. Mantuk datan purun pamit dhatengipun ing wisma ambika dhasar.// nunten ngunjuk wedang kahwa. Tiyang palabuhan tuwin juragan prikonca nira. Sami prapta anyemoni. Mangkaten tembung neki. Kula sakonca sadarum kados boten sambada. Wedangan wonten ing ngriki. Sabab saking watawis kula piyambak.// paduka sawek anandhang. Oneng kalimput ayuning garwa sedheng papasiyan milamba angsung pamuji. Mugi den mujadahi. Dening hyang sipat ngalimun anganjara kabegyan mring sang pinangantyan kalih. Tan antara kasarung ing praptanira.// prawan yu ingkang akarya. Gugujengan dhateng kyahi. Juragan pinrih bingunga. Binalondrokaken wingi. Dhateng ing dhasar malih. Dhemes salelawanipun wiraganing trapsila. Satuhu angrespateni. Lire panging pethet anem patamanan.// sarta saening busana. Angungkuli kang rumiyin kantos sakathahing tiyang. Kang langkung samya ngendeli. Ngadeg aniningali. Lumbeteng dyah ing warung. Juragan kagat miyat prawan lajeng sung pambagi. Wijunging kahe jaka duk tinilar.// saha ing pamujinira. Ing dinten punika mugi. Manggiya gunging kabagjan kasenangan andika. Ki jaka mrengut mangsuli. Kaserepna ingkang dados lepat kula.// dene bok ayu akarya. Kasusahan kula tuwin inggi damel lalampahan gujengan kang tan sayogi. Ingkang liningan angling. Esemaira angacemut tan wonten kalepatan andika dhateng ing kami. Muhung tebeng ing kori dhasar sampeyan.// punika wonten seratan adamel seriking ati. Manawi sampeyan karsa. Ngewahi kakosok balik kula sagah nulungi. Birat redatos ing kalbu. Juragan sanalika. Mendhet uwang mas satunggil sinungaken rencang sarta kapitungkas.// di enggal kowe goleka. Wong ingkang bisa anulis konen gawe tutulisan wanguning sastra sing becik kapradaha kang apik dene unen-unenipun temen tan ana akal kaya akaling pawestri. Angungkuli sakeh akaling wong lanang.// prawan anambungi sabda. Gelis mangkata tumuli. Rencang nunten lumaksana. Ngupaya carik wus olih. Winarah lir ing kardi. Kadya ing pitungkasipun wahu ingkang winahya. Bendera mwanng tamu estri. Tan winarna danguning nguparengga.// rampung tan ana kuciwa. Lajeng tinrap sanginggiling. Kori dhasaring juragan prawan tandya canten malih. Lah dika kula purih. Lumampah mring kitha gupuh. Kapanggihya kalayan sakathahing badhut tuwin tiyang ingkang asring remen ambabarang.

Taksih wonten candhakipun. Kintunan saking kadi pala.

Ongka kaping: 11

Kemis kaping. 11. maret  
Bra Martani

1880

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Bra martani punika mawi wewahan.

#### Surakarta

Kala kaping. 17. Januari tahun. 1880. Kangjeng pangeran arya gonda sewala. Kadherekaken ingkang putra raden mas sunarya bidhal saking amsterdham. Dhateng ing bawahi anumpak kapal api anama. Prinses amaliya.

Inggih boten dados punapa. Bilih mongsa kesonga. Tiyang salebeting nagari. Oter kateter getering galih. Anggenipun sami mestani boten gembeng sakedhik tegesipun gembeng. Luh ingkang saking ngontariksa kerep dhumawah. Ewadene kabudayaning nagari inggih boten kakirangan amurih santosaning sadaya papan tuwin radinan ageng. Kula nyipati piyambak ing dalem gagsal dinten awitipun sami angemen-emenaken anggarap radinan ageng. Sawek ragi katingal sae sakedhik kemawon nalika dalu angrintenaken dinten rebo kaping. 11. Maret tahun punika. Luh ingkang saking jumantera dhumawah ragi dangu. Lajeng ingkang garap radinan sami jomblong ningali garapanipun radinan sampun bobrok babrik malih. Awit risaking radinan kataman dening krodhaning lepen pape. Badhe karsa tindak dhateng benawi sawetan kitha. Ananging sang benawi ugi sampun krodha piyambak dados sang ernawa mulek wonten pagriyan ingkang kaleres andhap sitinipun lah punika sambatipun sakelangkung dening kawlas arsa awit pating kacebur yen lumampah. O punika ernawa kang saking ngawiyat boten patosa andres suprandene banjiripun kados makaten dhuh. Mugi-mugi sampun ngantos sanget-sanget gembenging toya ingkang saking ngakasa. Paring amirma dhateng tiyang ingkang apes ing kabudayanipun.

Bawah kabupaten kalathen salebetipun wulan punika. Paceklik sanget awis rejeki. Tuwin raja krowot sapanunggilanipun mila durjana pandung krowotan saemper nekat tiyang among tani genipun pados tedha. Tingalipun kados bingung. Pating bilulung. Pados tetedhan krowot-krowot remeh-remeh. Keng menawi parentah ageng boten tumunten paparing pitulungan kados tiyang alit sanget sayah badanipun katambahan rintan dalu jawah ngregeh. Lepen-lepen sami banir saklangkung ageng. Ing pangraos para tiyang sampun boten gadhah bayu.

#### Samarang

Pangadilan landrat angrampung ing prakawisipun encik mukhamat arsat anggening purun-purun gagampil atasing pracayanipun sayit mukhamat bin ali musawa. Encik mukhamat arsat dipun purih madekaken sa[ ] wi sela inten pangaos. 13260. Rupiyah. Tuwin santing mawi sela inten pangaos. 1010. Rupiyah. Wasana barang samanten wahu ingkang sapalih wonten ingkang kaicalaken tuwin wonten kang kagantosaken wondene barang ingkang sapalihipun wahu sampun pajeng. Yatra papajenganipun boten dipun sukakaken dhateng ing sayit mukhamat bin ali musawa. Ananging kadamel anyekap ing parlunipun piyambak awit saking punika pangadilan anetepaken ing kalepatanipun encik mukhamat arsat kaukum pandamelan peksan tanpa rante laminipun. 3. Tahun.

Tiyang cina ting dasuwi ping katetepaken ing kalepatanipun awit saking anggenipun murang pranataning pak apyun kaukum pandamelan peksan laminipun. 1. tahun saha kadhendha yatra. 1000. Rupiyah. Rumiyan piyambakipun inggih sampun nate kenging prakawis mangkaten ugi kalepataken sarta kaukum.

Tiyang cina nama layu bing hong kadakwa simpen candu peteng. Mongka kayekten ing griyanipun wonten dhus alit kalih isi candu. Nanging pangadilan anggalih. Manawi manawi wontenipun candu ing griyanipun layu bing hong saking tumuwuhing kasengitanipun liyan pramila layu bing hong boten katetepaken ing kalepatanipun malah lajeng kaluwaran.

Ing palabuhan ngriki wonten bahita. Dalah sapirantosipun kangge angusung sarta anginggahaken baletbok nanging ing sapunika dereng kaecakaken ing damel bilih pigunipun bahita wahu kayekten saged anetepi sapangajeng-ajeng. Saestu andadosaken kasengenganipun tiyang ing bahita. Nanging punapa saged

angusung sarta anginggahaken endhut ing lepen kang ragi tebih. Kadosta lepen bacin ingkang balethokipun andadosaken amaning seger kawarasanipun tiyang kampung. Ing sapinggiripun lepen wahu. Punika dereng kenging katamtokaken.

Nalika ing wulan nem kathah para khaji. Ingkang mentas saking tanah arab saking tanah sundha. Tuwin saking tanah pagunungan.

Kala ing dinten senen tanggal kaping. 2. Wulan punika wanci jam. 6. Enjing. Wonten lindhu. Ebahing siti saking kidul mangaler. Ing sanalika kathah tiyang bingung. Awit saking ebahing siti ingkang ngagetaken wahu.

#### Cirebon

Anggumunaken gosehing kawontenanipun tahun punika. Tinimbang tahun kang kapengker. Adat saban bilih tahun baru cina jawahipun rak ngrekeh kemawon ing tahun punika boten anjalari ing radinan ageng langkung rame dening swaranipun tiyang dhusun jaler estri ageng alit kang anggatekaken ningali tahun baru. Para jaka anggenipun mangangge bebergasan kados dene nadar. Inggih sabergasipun ing dhusun [ ] bab tatanggapan inggih kathah kados [ ] sapanunggilanipun ing masa makaten.[ ] besiyar. Nanging pun juru tani sanget redatosipun dene boten kararaban toya jawah. Bab rigening rijeki dereng patosa angrekaos sanget dhateng ing tiyang kang kirang sugih. Atasing seger kawarasan sae.

#### Jepang

Serat wartos saking jepang sami anyebutaken bab griya kabesmen. Malah pawartos ingkang dhateng rumiyin pyambak anyriyosaken bilih ing akodhate kabesmen kantos wonten tiyang kathahipun. 20.000 boten angsal pondhokan. Sarta tiyang ingkang anemahi pejah kathahipun. 48. Menggah kapitunanipun kataksir langkung saking. 3. Milion dollar. Kabesmen ing tukiya telas griya cacah. 10. 340. Punapa dene griya pamulangan 2. Kareteg. 2. Kapal. 6. Sarta titiyang kathahipun. 85. 980 kapeksa umanggen wonten sahandhaping ngakasa. Awit saking boten gadhah griya. Wondene kacintrakanipun titiyang ingkang katut kobong kathahipun. 23. Ingkang kataton saking sulading latu. 50. Tiyang.

Gupremen angadegaken bangsal panjang. Kaprenahaken sacelaking panggenanipun titiyang ingkang kasangsaran wahu. Jagi amitulungi ing titiyang ingkang boten gadhah akrab.

#### Ruslan

Wonten sawenehing tiyang macakaken wartos sapeter bureh kithanipun ageng nagari ruslan tumrap serat kabar ing paris kados ing ngandhap punika.

Saya lami titiyang angandhut kawatos ambok manawi raja rus tumunten seda. Jalaran para tiyang sami angancam-ancam badhe anyedani sang raja akalayan pistol utawi sarana dhinamit inggih punika ingkang maujud ingkang pambaledhosipun langkung banter katimbang sandawa. Akathah serat-serat sumebar ing ngrika-ngriki ingkang suraosipun boten pantes sanajan pulisi tansah panjaginipun ugi boten saged andengangi pinangkanipun serat wahu. Griya-griya kunjara sami kebak titiyang ingkang kadakwa tumut ing pakempalan awon winastan. Nihilaste. Manawi sang raja amlampah-mlampah utawi ameng-ameng wonten salebeting kitha peter sebureh mawi kareksa dening wadya. Patrapipun wonten ing ngajeng wingking sarta kanan kering. Awit sumelang bok manawi sang raja dipun sedani dening tiyang ambek awon. Para tiyang sae samasa sumerep sang raja ameng-ameng mawi kareksa dening wadya sami agedheg-gedheg amratandhani bilih eram punapa ingkang dados sababipun dene titiyang ngantos sengit utawi boten sumungkem dhateng sang raja. Para titiyang alit sami asih dhumateng sang raja. Amargi awit saking pandamelipun sang raja ing mangke para nagari ruslan boten wonten rencang tutumbasan malih. Titiyang sugih sami kapitunan ambok manawi punika ingkang andadosaken jalaran anggenipun sami sengit utawi angancam-ancam badhe anyedani sang raja.

Wiwit kaping.2. dhesember tahun kapengker titiyang awon sami andukaken upados supados para tiyang alit sami ambalela akathah serat-serat tumemplek wonten ing tembok-tembok boten kadengangan sinten ingkang nemplekaken.

Anuju satunggal dinten sang raja tedhak ing taman boten mawi kadherekaken ing abdi. Boten dangu wonten saweneh ing rare estri umarek ing pangayunanipun sang raja angunjukaken serat nalika serat sawek katupiksa. Rare estri sampun boten wonten suraosing serat wahu amratelakaken bilih sang raja badhe dipun sedani. Rare estri ingkang angunjukaken serat sampun lajeng kapadosan nanging boten pinanggih. Manawi abdiipun boten tumut ing pakempalan awon wahu. Amasthi rare estri punika boten saged lumebet utawi medal ing taman wahu. Anunggil dinten ing tembok griya pajagen salebeting kadhaton wonten seratipun ingkang suraosipun sami kados serat ingkang katampen dening sang raja saking rare estri wahu.

Para abdi ingkang jagi sami kapriksa aturipun sami ngaken boten sumerep sinten ingkang nemplekaken serat ing griya pajagen wahu. Sadaya ingkang jagi lajeng kaukum dipun gebagi akaliyan panjalin ananging ugi taksih kenceng pamungkiripun.

Saweneh ing kapitining wadya sami kacepeng. Jalaran griyanipun kagenan dhinamit kathah. Satunggiling kareteg ageng ingkang asring dipun langkungi dening sang raja dipun pasangi dhinamit nanging enggal konangan.

Kala sang raja anitih kareta latu meh katiwasan jalaran kasawat dhinamit wartos ingkang nembe punika mratelakaken bilih satunggiling gedhong salebeting kadhaton ambaledhos.

Kajawi punika ing ruslan sapunika usum griya kabesmen ing kasan wonten griya. 40. Iji kabesmen bebas dados awu. Kitha ing wladhimir ingkang kabesmen sapalih. Kadadosanipun ing wingking tiyang tiyang boten saged andugi.

Para priyantun ingkang lenggahipun siti dhusun badhe kapaosaken dhumateng para tuwan utawi wawangen pamaosipun badhe kaho[ ] cancutipun ing rembag pra[ ].

#### Panjurung

Ing mongsa punika kathah para babah ingkang remen sade gereh tongkol. Manawi mangsanipun dhateng magrobag-grobag anglur urut margi pacinan. Lah kok kados kirang panggaotan dene teka gereh dipun dagang. Punapa boten sumer-sumer padharanipun bilih pinuju gulawenthah angingsep gonda kecing makaten. Gene yen kula nerjuhi langkung punika. Amung kampiran gonda sakedhik kimawon prasasat bindheng jalran saking nglandengipun. Amila inggih pantes kimawon pamireng kula kabar. Rumiyyin kangjeng parentah ageng angawisi tiyang sade gereh tongkol wahu. Awit saupami katrenjuh tiyang kang boten mentalan. Saestu saged angwontenaken sasakiting badan. Apesipun munek-menek badhe mutah. Pramila panuwun kula dhateng para babah kang remen bakul gereh. Mugi kapirantosan kemawon supados sampun ngantos gonda saking margi ageng.

Kula pun klemuk.

Rak eca tongga cina niku. Kathah the. Cengkuweh. Gendhis batu. Wah nyonyahipun kinyis-kinyis ngantos wegah parentah aningali thukulipun griya cina ing [ ] cayudan sakiwa tengenipun kados tunggak jarak marajak teka panjenengan anguman-uman dhateng cina. Mundhak disrengeni tongga sampeyan.

Juru gubah.

#### Madiyun

Ing satunggiling kampung. Watawis wanci jam kalih dalu. Wonten suwantenipun tiyang estri acerik-cerik nedha tulung. Tumunten tangganipun angelayad ing sadhatengipun sawawining griya. Suwqnten ingkang cerik-cerik wahu sampun kendel ananging salebeting griya. Wonten suwanten pating garuneng atetah-tinetah. Menggah ingkang gadhah suwanten wahu katawis bilih tiyang jaler akaliyan estri. Pun estri wicanten makaten. Mara ta ing jaba kae lo. Ana wong teka angelayad yaiku tinemune wong ora kaopan. Wangsulaning jaler. Rak cangkemu kang kebangeten olehe umbar-umbaran gene adate kok ora kedhah-kedhih. Wicantening estri. Ora kedhah-kedhih pisan jer ora nujoni ngipi. Wonh lagi ngipi ditindhihi gendruwo. Bareng ngililir polahmu kaya wong mendem kecubung. Mesthine. Kowe kang dak terka gendruwo. Uh wong rakus mengkono. Bener-benere. Wong wis weruh aku geragapan anake kaget banjur nangis ngayang-ngayang. La mbok iya.. ya ora.

Tiyang nglayad ingkang taksih wonten sawawining griya. Sareng mireng ginem makaten lajeng anyandhak lingipun anunten micanten kaliyan gumujeng. Besuk malih digugah dhisik kang. Iinggih talah.

#### Waliyan

Kula inggih saklangkung nayogyani pamularipun mas tandha sanyata. Bab anggenipun marsudi dhateng tembung kidam lan kadim. Ananging mas tandha sanyata punapa boten ngengeti cariyosipun kangjeng nabi musa nalika wonten wukir tursina. Ewadene manawi namung badhe pirsu tegesipun ing tembung kemawon bok manawi lajeng saged kasembadan ing karsa. Mila kula kamipurun cumanthaka nabag kadarpa ning galih ingkang dahat andupara. Supados sampun ngantos kalimput ing panggalih awit tembung kidam lan kadim punika asmanipun gusti kang maha agung.

Inallah hutangala wa anta minal amini amin amin amin. Abu ayra.

Manawi boten lepat tembung kakalih punika babasaning islam pasemonipun allah menggah teges tuwin suraosipun boten beda. Kadosta khadim tanpa kawita langgeng. Khadam sampun salami-laminipun.

Juru ngarang.

Mugi para sarjana. Sampun dados rengating penggalih. Rehning kula punika tiyang ceguk bali langet mugi kaparingan barkah saserepan ingkang terang. Bebasan keng kula angge saben dinten punika kula dereng terang maknanipun kadosta bebasan sakpandurat. 2. Bab bebasan solah ajung karangin lo punika kados pundi. kula nyuwun seserepan ingkang terang. Manawi wonten lepat kula nyuwun pangaksama.

Pun balilu.

// dahat rena non manising warti. Caritanira sang swaladara. Tukang pangukir kang aneng. Ing mra martani munggul. Ongka sapta mijil ri kemis. Tanggal kaping dwi welas. Februari tengsu. Sajroning warsa punika. Sambadane ing tembung lang kang winarti. Tuhu karya laela.// tri[ ]na kang jinarweng pawarti. Juga pambangunya sasanendra. Ping dwi kehning jalma sejen. Praja kang amanjurung. Katigane srining prajaji. Duk[ ]jungalira. Sakaten ing dangu. Karya sukeng pamiyarsa. Dadya u[ ]lla miyatur warti. Sarana sinekaran.// nanging dahat ing [ ] wun mami. Mring kang sami nupikseng kintaka. aywa cineda wit de[ ] kukithaling tembung. Tinampiya sumeh ing galih. Karana mila [ ] kasusastra tuhu. Jalaran janma tan praja. Dumadya niring unggah-ungguh krami. Sonya lukiteng basa.// duk mantra ri respati mani wimbaning lek astha kang candrama. Rabingul awal wawune. Sangkala [ ] ur. Sariranya sang sri bupati. Pangapusing pustaka. Tan sang sa[ ]. Kayungyun mung lumaksana. Srenging nala mangiket warsiteng kartining surakarta.// katar tan ton tataning praniti[ ] ywa menaka. Kayuwanane ngayune. Arja salwir silarju. Arjeng praja anjreh ning janmi. Jumenengnya pamasa. Kangjeng sang sinuhun. Pakubuwana sanga. Sampad prabaning kaprabon martawani. Bawana kawibawan.// ambawani widada dumadi. Wadu wadanya wadya balaba. Bala bur sih sahanane. Nir sangsayang sakayun. Kauyunan ayuning bumi. Durta durniti sirna. Sinrang sinarawung. Wang-wang winangun wing nata. pranartaja tulus tilasing nagari. Tan ana kara-kara.// rasa-rasa karasa salami. Saya lama sangsaya kelingan. Kang surasa pamartane. Tansah kagugu-gugu. Dadya tumrap ing bra martani. Supadi kapiarsa. Ring sang para luhung. Surasane kang wawarta. Paran baya kapanggih ireng panggalih. Ana juga sujanma.// jaka akir nur panengraneki. Atmajaning kaum dhodhongkolan. Padesan monca prajane. Kala nira rumuhun. Duk tri warsa ingkang kawuri. Mulude kang tahun dal. Malebeng praja gung. Arsa weruh grebeg tahun dal. Lire arsa weruh tontonan kang menuhi. Tontonan surakarta.// sawusita pamit mring sudarmi. Gya umangkat saking wisma nira. Anunut-nunut lampahe. Wit salami dereng wruh. Ing nagara surakartadi. Antara dasa dina. Nur wus wangsul mantuk. Tongga prapta sami tanya. Kahanane kang tinonton ing nagari. Nur datan pati ngucap.// kempa semune amem kang lathi. Kacihna lamun kaduwung ing tyas. karasa owel enteke. Arta sanguning dangu. Ana juga tatongga neki. Kang wus wruh surakarta. Malah rarenipun. Awisma ing surakarta. Dhasar rada priyayi atanya niti. Kabeh nur kang winulat.// sahuring nur tan duk rintih-rintih. Surakarta tan ana pa apa. Luput saking ciptaning ngong. Serenging tyas sun senggguh. Keh tontonan dene prajadi. Wekasan datan ana. Kang dadya pandulu. Panamung janma kewala. Tan karuhan kehe panda tan pa wilis. Tangganya malih nabda.// tinanyakken jujuging pangeksi. Purwa madya praptaning wasana. Jaka nur nuturken kabeh. Awit denya dudulu. Ironing braja nala kang kori. Manoni wiyosira. Kangjeng sang sinuhun. Wusnya sang prabu sinewa. Ing sitinggil jaka nur nulya lumaris. Mring lun-alun paranya.// ugi wruh tedak dalem mring masjid. Prapteng kondur dalem sri narendra. sawusnya anuli muleh. Lan malih wartaning nur. Tan lyan mung para satriya. Kang leledhang neng lun-alun sarya nitih. Rata miwah turongga.// mung punika tan wonten dhangedhing. Sang tanya mesem sarwi angucap. Paran kang ko karepake. De kabeh-kabeh wus wruh. Teka pamojarmu asepi. Tan ana titingalan. Nur sumahur bekuh. Basa tontonan punika. Rak gendruwon barongan kalawan malih. Rurupan buron alas.// kang kinarya saking bagor tuwin. Kayu randhu dhadhap ing ngangusan. Lan saking kalama amoh. Maka surakarta dhuk. Ing pandalih duk saking panti. Baya saijab-ijab. Gendruwon kehipun. Barongan buron alasan. Dene praja geng surakarta nagari. Bobote praja prajaning wang.// mung kutha lit jeneng ing bupati. Teka kathah rurupan tontonan. Dahat karya sukaning ngong. Duk myarsa wuwusing nur. Kang mangkana sang tanya aglis. antuke palarasan. Saking wismaning nur. Lan tansah ametel jaja. Saking srining pangampeting guyu neki. Prapta nira ing wisma.// angsung warta mring weka mwanng swami. Caritanya nur ingkang den andhar. Wasana ing pamuwuse. Wawarta maring sunu. Lawan garwa kalane nguni. Maksih neng surakarta. Kang samya tinutur. Adarbe dasih sajuga. Pamong putra pwang bunder wastane reki. Sukawati wijilnya.// padedesan tamping pinggir kali. Soring ngardi kendheng prak wana. Samana ing ri kalane. Sajroning pura prabu. Panujwana samuwandening. Tingalan panjenengan. Kangjeng sang sinuhun. Byang bunder milwa mring pura. Wit arsa wruh pasamuwaning narpati. Pan wus ing[ ] saban.// saluwarnya drawina sag aji. Tedhak malih mring pasewaka. Tan agya lenggah sang katong. Kakanthen astanipun. Lan jeng tuwan risidhen sarwi. Awira-wiri tindak. Mangalor mangidul. Neng paningrating sasana. Kang pradongga tinatab sasendhon lantik. Swara ling ngayut jiwa.// lulurah wagaguna pangrawit. Lawan sira ki demang malaya.

Miwah sareh ira kabeh. Priyayi pangkatipun. Babasahan pangangoneki. Paran ya panduganya. Kagengan sang prabu. Gamelan kagem pameran. Sor taratag dununge denira muni. Pasthi punjul sajawa. Mangkono kalumrahane. Wadene ulhipun. Byane bunder saking jro puri. Neng wisma tansah mada. Muwus maring sunu. Dhuh benggamelaning nata. suwarane teka tan karungweng silit. Sinyana apikmana.// cacak gamelane wak kireki. Kakang demang ika luwih endah. Tinabuh rame swarane. Satengah pos wus karungu. Pan mangkono byang bunder kaling. Iku anunggal makna. Lawan si jaka nur. Kaya paran yen kenaha. Pina padha tyase kang manungsa iki. Yen tan tuwuh priyongga.// mung mamatuhan iku kang manjing. Ing wardaya labet pinggir wana. Perak wukir sasanane. Nembe wruh ing kadhatun. Mung bedane kang den ugem. Lawan kang wus salama. Rinungu dinulu. Sepi sareh ing pangrasa. Byang bunder lawan nur iku sawarni. Panjurung titi tamat.

// tondha dasih [ ] swandra pakelik. Kang maksih dumunung ing ngamonca. Wasana[ ] ning tabe. Rinenggeng urmat agung. Kaatura tuwan ridhaksi. Lawan sakancanira. Kang samya anambut. Pakaryaning pangecapan. Winantu wengkon tunganeng jro prajaji. Surakartadiningrat.//

Panjurungipun S. D. dereng kapacak awit dereng kober amewahi.

Juru ngarang.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Nalika dalu angrintenaken dinten selasa kaping. 16. Maret tahun punika. Ing wanci pukul satengah wolu sonten pojok radinan margi ingkang anjog dhateng puspa kusuman wonten gendra adamel kageting tiyang kathah. Inggih punika abdi estri ing salebeting kadhaton kabar mentas kautus sangking pringga dipuran sumeja wangsul malebet lampahing abdi estri wahu boten mawi rencang. Ing mongka taksih nem wah lampahipun ragi gandrung-gandrung kapuwanan punapa malih wanci sireping surya. Lah mangkaten punika amumungu dhateng priya taruna. Ingkang ambeg adiguna. Sareng pun adiguna kapethuk kaliyan abdi estri wetawis dipun waspaosaken lumampah tanpa rencang. Sang adiguna gambira amerepeki sarta anjejawat lan andhehemi wungsul-wangsul sang wanodya boten saharju pendamel ingkang mekaten punika. Lajeng anandukaken suraos anguman-uman sarta anosotaken sang adiguna sareng kataman ing sosot lajeng krodha. Memepeng umangsah prang mangruket sarta anamakaken tabok lan songkol panjeriting wanodya ngantos kapireng angaruhara. Lajeng tiyang kampung sakiwa panengening margi medal sedaya. Ananging tiyang ingkang ambek wenang sampun oncat anusup-nusup silulup ing kalenan lajeng ngical.

Menggah ingkang andadosaken pangungunipun para tiyang ing ngriku. Dene tiyang patrol dereng wonten ingkang dhateng. Yen sampun sami dhateng kados sang ambek wenang saesti kacepeng.

Ing sakidul kilen kareteg awisan kaleres bawah kabupaten gedhong kiwa. Wonten satunggiling griya tembok dumunung sapinggiring margi ageng kaenggenan tiyang cina. Griya wahu sampun risak tembokipun remuk meh jugruk. Dumugi sapunika griya wahu boten katandukan ing akal ingkang murih sampun ngantos rebah damel kasangsaran.

Saking kinten kula ing bawah dalem ngriku dereng wonten pranatan ing ngatasipun pambibrah sarta andadosi griya risak ing salebeting kitha. Kados nagari samarang.

Sanajan sawiyah durjana langkung malih durjana ingkang kasebut julig boten wegah angarah darbeking tiyang ingkang kineker wonten salebeting capuri amawi pager rapet sarta santosa. Ewadene para tiyang wajib sampun esah amarsudi dhateng santosaning pager capuripun amurih sampun kahinan angestokaken pamardining pangagengipun siti utawi polisi. Sampun ngantos pagering capuripun wahu kadamel ekrek-ekrek kemawon utawi risak boten dipun dandosi ingkang santosa. Inggih sanajan pager wahu warnipun kirang pantes angger rapet saha santosa. Boten kedah kadamel adi ingkang pandamelipun akalayan waragad kathah. Awit nagari boten kakilapan dhateng lampahing ngagesang, wonten ingkang tinitah sugih utawi tinitah mlarat.

Kula rumaos kaweken analusur ingkang dados sababipun dene bongsa kula jawi teka boten pandakan pamituhunipun dhateng sabarang parentah ing nagari pangaubanipun ingkang leres sarta sae. Inggih punika kade[ ]. Nagari sampun andhawuhaken para tiyang sami apapageran ingkang santosa supados anebihaken resesah. Sabab punapa dumuginipun sapunika boten papager santosa kados nalika sawek wonten dhawuh enggal mongka pangajeng-ajenging nagari bilih sampun andhawuhaken parentah sapisan sageda kaestokaken sapanggilipun sampun ngantos parentah ingkang tetela leres sarta sae wahu kaeliraken. Wondening pangagenging siti utawi polisi ingkang kabebahan amardi dhateng titiyang sami kaleksanana papager santosa. Dereng masthi kenging kawastanan taledhor dhateng panindaking kawajibanipun wahu. Amargi ugi taberi titipriksa dhateng kampung bawahipun manawi wonten capuri utawi pemahan ingkang boten santosa pagerpun ingkang kaleres gadhah inggih lajeng kapardi andadosi ingkang santosa.

Menggah tumandakipun padamelan angurug margi ageng ugi mangkaten sanajan sampun sumerep bilih bageyanipun katingal jeblog manwi dereng dipun oyak-oyak dening pulisi. Inggih boten purun amaelu. Punapa wonten pakwedipun tumandang saderengipun kadhawahan dening pulisi kaping satus punapa ciptanipun mangkaten. hem ya cik ben wong durung ana parentahing pulisi. Karodene anggarap pagaweyan

nagari iku rak becik alon-alon bae. Disengka-sengka amasa anaha uwise ora. Manawi ciptanipun dhasar kados pambatang kula. Punapa bingah kula upamekaken mahesa lembu utawi kapal jawi ingkang sanget kebluk manwi boten katitir ing pecut boten purun tumindak.

Wasana pamuji kula. Mugi bongsa kula jawi sami tansah amituhua dhateng sabarang parentahing nagari wutahing rahipun sarta ingkang minongka dados bapa biyungipun awit sinten-sintena ingknag pugil dhateng parentahing sepuh amasthi badhe kenging wewelak.

#### Madiyun

Anyambeti panjurungipun mitra kula ing apdheling ngawi. Inggih punika kados ingkang kapacak ing kabar bra martani angka. 9. Anyriyosaken bilih ing kitha ngawi. Ing lepen madiyun wonten ladhu toyanipun[ ] buthek sadaya mina sami pejah. Jalaran [ ] pun ingkang makaten wahu kados kemawon kula boten amaiben amargi nalika tanggal kaping. 11. Wulan pebruari ingkang kapengker punika. Ing madiyun wonten jawah ingkang saklangkung deres awit siang jam. 3. Ngantos dumugi dalu jam. 8. Sawek kendel. Sanajan dalah sapriki rintan dalu jawahipun kenging kawastanan ngerceh. Ewa samanten boten angungkuli dangu tuwin deresipun kaliyan jawah ingkang kasebut nginggil wahu. Ngantos adamel pilenging para tiyang-tiyang jalaran sruning galudhug woring kilat mwang thathit wewah binarung gumludhuging ngaldaka wilis ingkang anggigirisi. Punapa punika ingkang kenging kawastanan karengeng wiyati inggih punika kabariipun ngaldaka wilis sami jungkrug awit dening kaguntur ing srinireng jawah wahu. Ing wektu punika ing salebetipun kitha madiyun kenging kawastanan banjir bandhang. Ing waradinan ageng ing salebetipun kampung pacinan lebetipun toya  $\frac{3}{4}$  kaki. Inggih punika wewah kaeleban saking kalen ing kiwa panengening paradinan wahu toya sawetawis santer mili mangaler anuju ing samadyaning alun-alun mila yen sinat mata kagungan dalem alun-alun madiyun lir pendah saganten. Sareng enjingipun sakalangkung eram kula. Aningali ing peken kathahipun tiyang sade ulam eloh wedalipun ing kalen-kalen ing bawah dhestrik kanigara. Tuwin nguteran punapa malih ing lepen catu. Ingkang jalaran pejahipun boten sanes amung kataman ing ladhu siti jugruga saking ngandaka wilis wahu. Ananging teka gumun malih kula. Dene dhawahipun ing lepen ageng boten wonten ulam ingkang ngantos pejah jalaran saking ladhu wahu. Dene panimbang kula boten kirang saking butheg saking panginten kula bok manawi jalaran ladhu wahu wontenipun ing kitha madiyun boten patos dangu. Wit dening lajeng katungka toya ingkang saking nginggil.

Mangsuli cariyos ngajeng. Kocapa nalika agenging jawah wahu. Wonten satunggiling cina singkek pandamelanipun sade bakmi. Awit enjing piyambakipun ider dumugi sonten sadayanipun sampun telas lajeng mantuk. Sanajan antukipun singkek wahu samargi-margi tansah kajawahan ewa makaten boten purun kendel ngiyub ing gerdhu-gerdhu turan ing griya. Sabab boten wonten ingkang dipun kuwatosi. Punapa malih sadayanipun sampun telas wonten ing margi piyambakipun priksa ulam lele wonten ing siti clowokan sarehning kainten kathah. Singkek lajeng cucul rasukan kangge nutupi clowokan wahu. Supados gampil pamendhetipun sampun ngantos saged nyolot klampahan ulam wahu kenging sadaya gunggung. 12. Iji. Pun singkek lajeng andumugekaken antukipun sareng dungkap ing ngajeng griya kaget dening gadhahanipun babi ingkang wonten kandhang genjikipun sami pating growek jalaran kaslelep ing toya ingkang megung salebeting kandhang. Kyahi singkek enggal nyelehaken rembatanipun wonten ing ngemper ngajeng. Lajeng enggal anulungi ngentasaken pun genjik-genjik wahu. Ing sadangunipun kyahi singkek mendheti genjik punika priksa. Yen salebeting kandhang wahu wonten ulamipun kutuk saklangkung ageng. Watawis samentol sareng sampun anggenipun ngentasaken genjik lajeng wangsul sarta nyangking kajeng pilaran kangge gebag ulam kutuk wahu. Klampahan ulam kenging ing wusana sareng singkek badhe malebet griya. Kaget dening gedering titiyang estri ing ngemper. Wingking singkek enggal malajeng ing wingking. Sarwi bekta ulam sarta kajeng pilaran wahu. Menggah ingkang andadosaken tuwuhing gita punika. Nyonyahipun singkek wahu iris-iris brambang wonten ing ngemper celak tritis ing ngriku anakipun sami udan-udan sarta papalajengan wonten ing tritis demadakan wonten ulam kutuk malih wonten ing toya sangandhaping tritis[ ] kageting ulam badhe katrajang ing lare-lare ingkang papalajengan wahu. Lajeng sarosa anyolot anujoni ing pangkonipun nyonyah. Saking kageting nyonyah lajeng anjelih sarwi ngadeg para rencangipun enggal sami dhateng priksa yen wonten ulam kutuk colot-colot lajeng gumeder sami dipun tubruk boten dangu lajeng katungka dhatengipun kyahi singkek priksa yen sami anubruk ulam ingkang colot-colot ulam enggal kagebag kalawan kajeng pilaran wahu. Ngantos kenging kacepeng.

O toblas teka anggumunaken ulam wahu. Dene ko saged ngangkah-angkah colot-colotipun anuju ing prenatal. Kagunganipun kyahi singkek punapa punika kutuk jaler. Hem.

Wektu sadinten punika pun singkek kathah begjanipun ingkang sadayanipun telas ingkang kaping kalih. Rambah-rambah angsal ulam mila menggah kabegjanipun singkek wahu anyeplesi kados ungeling uran-uran ing ngandhap punika.

// wus dilalah karsaning hyang widi. Begja iku nora pilih marga. Mundhuk-mundhuk mara dhewe. Wong ngantuk nemu kethuk analanjar ajak aguling. Nyang tongga digujeg rondha. Apan ngakon dhaup gedhe-gedhe wismanira. Gya nyang kali nemu inten sakemiri. Nyang omah nemu nyonyah.//

Cina sicayudan.

Eman sanget boten saged dhawahing pada

Yen sageda nyamleng.

Juru gubah.

Kula sampun maos wangsulanipun swaladara. Tukang pangkir. Aparing barkah saserepan ing pataken kula bab tembung kamujadahan. Tegesipun jurung. Inggang punika sakalangkung panuwun kula. Nanging rehning dhawah sampeyan mujadah punika tembung arab. Kula nyuwun serep kurupipunjhim punapa jhe. Saha kurup kalih wahu punapa sami tegesipun. Manawi anggadhahi makhna piyambak piyambak mugi mitra kula paringa barkah kados pundi tatelanipun.

Pun citra mengeng minta mangreti.

Wangsulan tumular pangunguning manah minongka panjurung

// lelenging tyas kamyang tyan pindha mas kentir dupi ulun wikan ing pustaka bra martani ri respati ping sakawan.// wulan maret ongka sadasa marengi wonten kang tondhasta. Panjenengan tuwan mudhi angsung wikan ing pamitra.// amahyaken nadhang gyuh koncatangan dening atmaja kang lagya. Mentas inggal jtu krami dhuh inggih sinten kewala.// kang myarsa yukti kejegan panggalih tepaning sarira. Nadyan kang waskitheng westhi angesthi pasthi ning ajal.// nanging wastu kadaut tyas ardaning sih lilih yen linalar. Ulun manga. Staweng puji mring kang manjing kalanggengan.// antuk kasih pangapuraning hyang widi barkahing panutan mangguhana mulyan jati ping dwi ing pamuji hamba.// ingkang kanton yayaha tanapi bibi garwa kadang garwa. Sami manggiha basuki mugi Allah hutangala.// mangsung ngasih kasenangan tyas kang tis-tis mawantu kabegjan minongka lintuning kingkin. Titi panglipur tinengran.// ri bedenjang dwi dasa sthalek marengi ing rabinul awal warsa wawu sangkalaning dwara swarga ngesthi tunggal.//

pan masu cipta.

Katur ing dewa anglayung

Mitra kula ingkang wasta dewa anglayung. Anaresahaken bab wangsulanipun dhateng karuh kula pun kumajegos jegos sangking pamanggih ing manah kula wangsulan sampeyan punika leres tiyang alit ing padhusunan manawi dipun indhaki tedhanipun saged tentrem tuwin angleberi ing sanes nanging punika bok manawi ingkang winastan pangupa jiwa dede ujuding tatedhan sekul panganan sasaminipun awit pamireng kula sampun rambah-rambah kadammanipun gusti ratu kula. Tuwin pangrehing praja ingkang angasta pusara kados sampun boten kakirangan kadosta janma ingkang sakit kapatedhan usada. Kiranging tedha janma ing padhusunan kapatedhan arta sarta wos kamurwat sacekapipun kantos dumugining mongsa panen lampah pangreksaning polisi sakalangkung pinardi. Supados saged amambengi lampah juti. Ewa sapunika tansah ngantak-antak dangu sagedipun kalampahan tentrem miwah arjaning padhusunan. Malah mandar asring kacariyos kasusahaning alit saha wonten padhusunan ingkang kalampahan suwung gemplung. Mongka kisanak kagaliya punapa ingkang dereng katindakaken ingkang saged mikantuki mangke dangu-dangu rak inggih kapanggih nun ingkang dados liding cariyos wahu.

Katandhan kula pun kumawaneh.

Kula sampun maos serat patakenipun ingkang asisilih nama siswa sarjana. Kapacak ing bra martani tahun punika ongka. 10. Menggah ingkang dipun pratelakaken wahu saking pamanggih kula sadaya tembung arab. Ing sasaged-saged kula ngaturi katrangan ing ngandhap punika. Ananging sarehning kula punika kalebet gogolonganipun tiyang ingkang cotho ing sastra mogka cumanthak anjawab patakanipun priyantun sujana ingkang klayan sanes pitembunganipun piyambak. Amila manwi wonten lepating panjawab kula mugi-mugi para sarjana kaparinga barkah angleresaken kalintuning panjawab kula wahu. Saha panyuwun kula sampun pisan-pisan yen ta kagalih kumasaged. Ing saestunipun tiyang bodho. Wasana namung nyuwun pangakupama ingkang sakwah.

Kadosta

Ngumrah

panunggilanipun khaji. Rukunipun sami kaliyan rukuning khaji. Kaotipun ngumrah punika boten mawi wukuf wonten ardi ing ngarfah.

|                |                                                                                                                                                                                                                         |
|----------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Adiyah         | pitedah. Bilih idyah tegesipun paweweh ingkang manginggil.                                                                                                                                                              |
| Masaril kharam | parameyan salebeting wates tanah kharam ing nagari mekah.                                                                                                                                                               |
| Kures          | jujulukupun baginda fihir. Luluhuripun kangjeng nabi mumukhamad ingkang misuwur ing kakendelanipun dumugi kangjeng nabi mukhamad sampun turun kaping kalih welas mila tedhak rasul punika sami kawastanan bongsa kures. |
| Takbir         | bilih mejahi ngain tegesipun pethek bilih mejahi kaf tegesipun angagungkaken.                                                                                                                                           |
| Jumrah         | ingkang mawi aksara jim namaning tugu kang sami dipun balangi tiyang minggah khaji. Wonten ing mina. Bilih mawi aksara ze zumrah pakumpulan.                                                                            |
| Tasrek         | namaning dinten tanggal kaping. 10. 11. 12 wulan besar.                                                                                                                                                                 |
| Khisab         | etangan utawi kinten-kinten.                                                                                                                                                                                            |
| Bayinat        | tetela. Mila sami winastan bayinat margi saksi punika mratelaaken temen utawi doranipun ingkang dipun sakseni.                                                                                                          |
| Talut          | namaning ratu kala jamanipun kangjeng nabi dawud. Asli saking tembung suryani.                                                                                                                                          |
| Mambri         | utawi minbar. Namaning palenggahanipun tiyang maos kutbah.                                                                                                                                                              |
| Bobab          | bok manawi leresipun tobat. Tegesipun kapok.                                                                                                                                                                            |
| Lalim          | anganiaya.                                                                                                                                                                                                              |
| Kifarat        | tetebusan utawi ptrapan.                                                                                                                                                                                                |
| Imam           | pangajeng.                                                                                                                                                                                                              |
| Iman           | pngandeling manah.                                                                                                                                                                                                      |
| Yamim          | leresipun yamin. Tegesipun supata utawi parnah tengen.                                                                                                                                                                  |
| Saleh          | tiyang ingkang kalakuanipun sae tuwin anglampahi kautamen.                                                                                                                                                              |
| Burhan         | pratondha yekti. Ingkang pinanggih ing nalaripun tiyang marsudi ing kawruh.                                                                                                                                             |
| Eter           | bok manawi leresipun ater. Mawi aksara t ageng. Tegesipun paksi.                                                                                                                                                        |

Kajawi saking punika manawi andadosaken dangan renaning panggalhipun siswa sarjana. Kula nyuwun seserepan ingkang dados kodhening manah kula. Kadosta ingkang winastan sekar ageng punika sababipun kawastanan ageng kados pundi. Punapa saking kathahing pada lingsanipun utawi saking kathahipun wicalaning wanda saben sapada ageng.

2. sekar tengahan punika kados pundi. Punapa kedah kadunungan wonten tengah-tengahing anggitan.
  3. sekar macapat punika kados pundi. Punapa aslinipun saking monca nagari. Utawi anggenipun winastan sekar alit. Punika punapa saking sakedhiking padalingsanipun utawi wandanipun saben sapada ageng.
  4. pathokaning tembung jawi ingkang wonten kramanipun utawi ingkang boten wonten kramanipun punika tembung ingkang kados pundi. Mugi panjenenganipun siswa sarjana lumuntura ing panggalih aparing barkah seserepan. Sarta mugi sampun kalintu serep. Kula boten sumedya anggogonda arum wonten pabarataning bra martani. Sedyaning manah naming kapingin sasrawungan para sarjana. Angingsep lumebering kasagedanipun. O tiyang ginadhuhan manah lembon kados kula punika. Sakalangkung sedhih. Kados dene ingkang kula aturaken ing nginggil wahu. Sanadyan tumrapipun siswa sarjana bok manawi namung kaanggep sapele ewadene tumrapipun ing kula kajawi tataken sampun boten angsal wewengan. Boten langkung panyuwun kula ing sang murweng pandulu namung katebihna saking manah galak nepsu. Kang awit pamanggih kula panggugahing manah lembon punika sarana golokan kaliyan para mitra. Bilih galak nepsu bok manawi lajeng cupet. Amin.
- Kaserat tanggal kaping. 15. Maret. Tahun. 1880.

Marudasta.

Tamatipun akaling tiyang ngestri.

// ing wanci surya diwasa. Tiyang kang babarang sami. Kapuriya lumaksana. Samapta tataning kardi. Yayah ing sabenari. Barang ken kethek lan baung. Kinen samya mara. Dhateng dalemipun kyahi. Pangulu lan andika wonten ngrika.// kinanthi.// katujuwa masanipun. Takala sampeyan lagi. Lenggah kalayan martuwa. Nanging tiyang ingkang sami. Ambarang wahu punika. Kawaraha dipun eling.// dupya non paduka laju. Amung sunga panembrami. Miluting tyas manuhara. Den resep tumrecep kadi. Panggih sanak kapenakan. Sarta gadhaha pandeling.// lah mangkaten tembungipun. O adhi lami tan panggih. Ing semu manggih raharja. Sawab kabyatane keksi. Sanajan dikaling sema. Ningali kula amargi.// ambarang kethek lan baung. Naming ciptaning tyas mami. Masa puruna anilar. Pakurmataning luluri. Amargi kratat sa,peyan. Pramilane saupami.// kula tekarda tinundung. Saking non asoring kardi. Lah kula masa puruna. Anilar sampeyan awut. Putranipun paman kula. Kula sayogya tut wuri.// kendeling panabdanipun. Dika semuwa prihatin. Lajeng anyebarna yatra. Pangulu ingkang amesthi. Andangu karana nira. Nunten

sampeyan wangsuli.// yektos ramanta ing wahu. Upajiwani pun naming. Tansah barangken wanara. Lir kang linaksanan dening. Para sanak kula warga. Ingkang paduka tingali.// temah kula pribadi mung. Ing ngaran juragan sugih. Awit saking anggaot. Antuk barkating hyang widi. Saged agagramen barang. Mila ing ngajenan janmi.// sareng kahe jaka sampun. Yitna sakehing weweling. Pratikelan lampah-lampah. Inggih lajeng den lampahi. Dene sampurnaning karya. Tetes tan wonten kang nisip.// kadya ingkang wus tinamtu. Kagyat ki pangulu angling. Kowe iku yen mangkana. Dadi teterahing janmi. Kang kulina ambabarang. Wanara turut margi.// dadi tunggalaning badhut juragan tandya mangsuli. Saking gunging tresna kula. Ing putra sampeyan putri. Ananging tan saged selak. Saking asaling luluri.// tan mongga angaku-aku. Miwah tan saged nyelaki. Ing sanak sadherek kula. Pangulu wicanten malih. Tan arus wong kaya sira. Duwe bojo anak mami.// wit aku jeneng pangulu. Minongka ulu-uluning. Samubarang pangadilan. Iya wenang amancasi. Sakeh prakara ning praja. Wondene sajarah mami.// saterah turun-tumurun. Sakajeng nabi sinelir. Awit ing ngiku tan yogya. Sun duwe mantu nireki. Trahing pidak padarakan. Wong ambarang ing reh nisthip.// juragan mangsuli wuwus. Lah kyahi pangulu mugi. Engeta yen ingkang putra. Samene uwus karabi. Inggih dhateng jasad kula. Dadya jijimating ngurip.// ing ngatase sarambutipun. Sak ler ulun anggep yekti. Tan kantenan aosira. Mila ulun tan kadugi. Pegat lan putra paduka. najan badhe den paringi.// pamancal kapara kaduk. Ing sa[ ] jan den paringi. Karaton ing dalem dunya. Tekan ulun tan kapengin. Taksih remen sesemahan. Agendhon rukon salami.// wasana krampungani pun. Rujuking rembag prasami. Estu pinegatken ika. Juragan kalih kang estri. Kawasah lajeng pisahan. Juragan suka ing batin.// lajeng wangsul enggenipun. Prawan yu kang mratikeli. Tuwin kang damel gujengan. Menggah jatining larestri. Warnendah kanang susuta. Pandhe geng ing jro nagari.// adan juragan anembung. Dhateng bapakipun bilih. Sutestri yun rinabenan. Pandhe inggih nayogyani. Datan lami dipun ningkah. Rutut denya laki rabi.// tan wonten sangsayanipun. Wilujeng sarta amanggih kasenangan sakaliyan. Sih siniyan lir angganing. Mimi kalawan mintuna. Tan pisah siang mwang ratri.//

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Kula kedah anyariyosaken konduripun pangeran arya gonda siwaya. Ingkang mentas kautus ingkang rama. Dhumaten ing nagari walandi. Kados ing ngandhap punika.

Nalika ing dinten jumuwah tanggal kaping. 12. Wulan maret tahun punika. Kangjeng pangeran arya gonda kusuma rawuh ing semawis kapethuk dening pangeran tetiga. Arya satunggal. 1. Kangjeng pangeran arya gonda suputra. 2. Kangjeng pangeran arya gonda wijaya. 3. Kangjeng pangeran arya gonda atmaja. Tuwin raden mas arya gonda wardaya. Tuwin wawadana. 1. Raden mas wira asmara. Kanthi panewu. Mas ngabehi jaya suwahya.

Ing dinten setu tanggal kaping. 13. Ugi wulan tahun punika. Wanci jam. 12. Siang. Kangjeng pangeran arya gonda siwaya wahu. Bidhal sangking ing semawis kundur dhumateng nagari surakarta nitih kareta latu tren. 2. Dumugi ing setasiyon geyer. Kapethuk dening. 1. Kangjeng pangeran arya handaya nata. kanthi ajidan upsir kapaleri raden mas panji partaningrat. 2. Kangjeng pangeran arya daya kusuma. Kanthi ajudan upsir inpantri. Raden mas panji puwawi nata. 3. Gusti raden mas suprapta. Sami mengagem cara walandi grut tenigala. Kadherekaken mas ngabehi jaya sasmita dhokter jawi mangkunagaran mangangge cara jawi prajuritan. 4. Raden tumenggung jaya sarosa kadherekaken mantri kakalih sami mangangge cara jawi prajuritan. Dumugi ing setasiyon surakarta. Ing ngriku sampun kapethuk dening kangjeng pangeran arya prabu prawadana. Akaliyan kangjeng pangeran arya surya diningrat. Tuwin para upsepsir-upsir. Putra dalem mangkunagaran. Sami mangagem cara walandi grut tenigala. Andhapipun saking kareta latu. Kaurmatan unglipun mariyam. Gendhing. Irlan seplut. Sakendele paurmatan musik. Para tuwan-tuwan sawatawis ingkang sami methukaken rawuhipun wahu. Lajeng tetabikan kaliyan kangjeng pangeran arya gonda siwaya. Tuwin raden mas sunarya. Sarambungipun suka wilujeng. Kangjeng pangeran arya prabu prawadana. anyarakaken bilih kautus methuk sarta beta kareta. Kyahi sewandana. Pangirit kapal sitni. 4. Iji. Mawi kapaleri. 5. Tindhah grutenigala. Lampahipun ing setaksi. Kareta nomer. 1. Titiyanipun kangjeng pangeran gonda siwaya. Kaliyan ingkang rayi kangjeng pangeran arya prabu prawadana. akanthi upsir. 2. Minangka ajidanipun. Sami nunggil sakreta. Kareta nomer. 2. Kangjeng pangeran arya surya diningrat. Tuwin raden mas sunarya. Upsir. 2. Ingkang nunggil sakareta minangka ajidanipun. Kareta ingkang nomer 3. Dumugi kareta nomer. 36. Punika titiyanipun para upsepsir upsir tuwin para tuwan-tuwan ingkang sami methuk sadaya. Jujugipun ing lebet mangjunagaran. Ing pandhapi mangkunagaran sampun kasadiyanan pinarakan sarta gongsa kyahi lipur tamboneng. Rawuhipun kangjeng pangeran arya gonda siwaya ing ngalebet. Mandhapipun saking kareta sakidulipun bangsal tosan. Kangjeng gusti pangeran adipati arya mangkunagara sampun pinarak wonten ing pandhapi kaliyan mayor raden mas arya braja nata mengagem cara walandi grutenigala. Kadhep kiwa tengen dening antenar sarta upsir ingkang sami mangangge cara jawi. Mandhapipun kangjeng pangeran arya gonda siwaya saking kareta kendel sakedhap wonten ing salebetipun bangsal tosan ngentosi ingkang sami dherekaken wahu. Minggahipun kangjeng pangeran gonda siwaya dhateng ing pandhapi kagrubyuk para ingkang sami methuk. Kaurmatan gongsa gendhing kapang-kapang. Sakendeling gongsa kangjeng gusti lajeng jumeneng. Ormat sebab badhe nampeni tabenipun kangjeng raja tuwin para minister ing nagari walandi ingkang kabeta dening kangjeng pangeran arya gonda siwaya wahu. Sasampunipun kangjeng pangeran maringaken tabe kangjeng raja dhumateng kangjeng gusti. Lajeng kangjeng pangeran sarta raden mas sunarya nyuwun ngabekti ing kangjeng gusti. Sasampunipun ngabekti lajeng lenggahan. Boten antawis dangu lajeng majeng minuman. Kangjeng gusti paring wilujeng dhumateng kangjeng pangeran arya gonda siwaya sarta raden mas sunarya. Sasampunipun kaparingan wilujeng kangjeng pangeran kaliyan mundur ing dalemipun. Ugi nitih kareta kados nalika sowanipun ing ngalebet. Rawuhipun ing gonda siwayan kaormatan ungeling musik sarta gongsa kalenengan. Lajeng lenggahan. Boten antawis dangu lajeng minuman majeng. Kangjeng pangeran arya prabu prawadana nyaosi wilujeng dhumateng kangjeng pangeran arya gonda siwaya. Inggih kangjeng pangeran arya gonda siwaya amangsuli nyaosi panuwun dhumateng ingkang rayi. Lajeng bibaran sami kundur.

Kula W. N.

Nalika ing dinten jumuah siang tanggal kaping. 11. Maret punika ing masjid ageng wonten saweneh ing tyang bongsa koja. Tumut sembahyang jumuah. Salebetipun sidhem para ngulami amirengaken pamaosing khotbah. Pun koja adamel cingak ing kathah nyuwanten anggigirisi. Ing ngriku lajeng kaemutaken dening kang kawogan jagi rumeksa. Nanging andarung sedyanipun malah apurun dhateng merbot saking kawekening manah. Koja aumedyanipun sembadani. Enggal kaglandhang medal ing surambi. Saksana koja andukaken diksuranipun. Merbot dipun tempiling malesat serbanipun. Sareng kalih-kalihipun sampun raked para tiyang ing surambi sami umyang ubyung-ubyungan pun ambek santosa kenging kapikut reh ayunipun dereng ngantos kalapuraken ing pulisi [ ]

ning guru inggal. Bok manawi saking anggening angosak-osik wawejang ing guru. Sarehning enggal gathukipun mongka pamesuning kawruh wahu sanget dados ngantos saged angewahaken pirantosing badan.

Amila sanajan panunggilaning kawruhipun koja wahu ewon wajib dipun sumerepi. Nanging bilih dereng dungkap saha saged maligekaken pangesthinipun utawi dereng saged amijangaken prayogi sumimpen mawon nun rumiyin. Amung tumemenipun anggening sembahyang kasengkuta.

Panjurung.

Nalika dinten malem senen pon angrintenaken tanggal kaping. 10. Wulan rabinul akir tahun punika. Raden atma sutirta. Griya kampung ngadi kusuman papan pemahanipun kalebetan durjana pandung sarana amengakaken korining capuri. Pun juti sumedya mendhet kapal ingkang manggen wonten sawetaning griya. Mongka raden atma sutirta mentas saking jagong dumugi griya dereng tilem sarehning dalu punika manahipun karaos boten tetep. Rencangipun tiyang kapurih medal naming kaleresan temen pun juti sawek badhe angedalaken kapal saking gedhogan. Tiyang jaler wahu sumerep pun juti lajeng kaelokaken sarta kabledig namung pun pandung teka anungtut kemawon sareng enjing kaladosaken dhateng pulisen darpayudan. Pun pandung kadangu pulisi ngaken kemawon sareng sampun terang pandangunipun lajeng kemawon[ ] ringan ngaso wonten ing griya gendheng ingkang sakalangkung tertip. Dene gumuning ngakathah tiyang sumedya mandung teka taksih mrabet meretan dhuwungan timangan bebedan.

Kala ing dinten kemis kaping. 11. Wulan maret punika. 1880. Ing kampung pasar pon bawah tumut guna predanggan wonten tiyang miskin lumampah radinan kang kidul margi ugi tumut bawah kang kasebut ing nginggil wahu. Tingalipun tiyang wahu kados nandhang sakit. Kendel ing ngandhap asem celak buk kang mangidul nanging pancen radi rekaos sakitipun pramila ngaso ing ngriku. Lo kok gumun kula punika. Mas gebayan kang bawahaken ing ngriku kok lajeng matrapaken ambek kang dek sura. Tiyang wahu lajeng dipun tundhung sangking ing ngriku. Ananging tiyang miskin wahu tanggeh yen badhe kesah sangking ngriku. Jalaran saking weraosaken sakitipun sanget mas gebayan lajeng repot dhumateng pulisi. Lapuranipun yen badhe wonten kere pejah wonten ing bawahipun anyuwun serat kang badhe kadamel nedhani yatra prikonca pakampungan sadaya. Satunggal tiyang dipun purih bayar setengah rupiyah. Utawi panedhanipun jiyadan ingkang punika menapa sampun mua[ ] ing kathah. Kadosta mas demang guna predoga punika menapa boten nate mriksani. Kok gebayan mawon gadhah ambek samanten o kok gumun sanget nun.

Panjurung.

#### Jepara Kudus

Ing dinten jumuah pahing tanggal. 20. Pebruari 1880. Ing kampung kaiman kudus kilen waktu siang wonten estri nama mas mirah kalih sanah. Kinten umur. 2. Tahun. Bucal bathang sawung pejah kajeguraken sumur darbekipun tiyang nama afsarah sumur kawak sampun boten kangge. Dupi lare kalih jegurken bathang sawung,irungipun sami mbet bacin-bacin katingali ing lebet sumur wonten bathang kumambang kakinten bathangipun kucing. Sekar asem lajeng alok-alok pancen ingkang darbe sumur wahu sakit gendheng lajeng kacedhuk kalayan prantos kranjang. Sareng kaentasaken dados mayid lare jabang bayi. Mawi mangange gita sinjang abrit. Glang mote teksir umur. 1 ½ wulan nanging sa[ ] patipun jalu miwah estri. Sabab sampun risak. [ ] pulisi. Saking pakintenipun ingkang [ ] taksir umur [ ] nama tradita salidin dhusun pengkol. Sampun umur. 60. Tahun. Sawiyah elik. Laki pikantuk tiyang sepuh. Lajeng kesah ngulondara beкта wetengan. Sareng badhe babaraken. Manggen ing pagriyanipun sadherek estri nama dasiyah. Dhusun pasuruwan kidul jabang bayi medal estri. 3. Dinten puput puser. Lajeng katundhung dhateng sadherekipun. Sawiyah kesah nglompra malih klayan beкта jabang bayinipun kaupados tiyang polisi. Sareng ing dinten kemis tanggal kaping. 26. Wulan kados ing

ninggil. Sawiyah pinanggih mlampah ing margi ageng dhusun wergu dhistrik kitha kudu. Lajeng kacepeng kabekta ing kawedanan kapriksa matur blaka suta yen wahu jabang bayi ingkang pejah salebet sumur anakipun kabekta kaliren lajeng kadulang pisang raja godhogan kasereden lajeng pejah. Wahu tiyang estri kalapuraken ing nagari.  
Darma warsita.

Ing bra martani onka. 11. Maret punika. Ing ngriku wonten anyebutaken bilih bawah ing kabupaten klathen paceklik sanget awis rijeki tuwin raja krowot punapa malih pandung saking kathahipun meh saengga nekat. Lo kabar ingkang makaten wahu punap boten dora. Leres ta ing wektu punika regining uwos wonten awisipun katimbang kalih saben-saben ananging pamireng kula ingkang klayan waca ton temen boten wonten tiyang ingkang ngantos kaliren utawi nedha walur. Punapa malih tiyang padhusunan ugi boten rekaos anggenipun ucal tedha. Denten pandung ing wektu punika kenging kaunggalaken sampun boten wonten ingkang awit panagenging kitha klathen inggih punika kangjeng tuwan asisten tuwin sang bupati. Bilih dalu manawi boten kapambeng jawah deres sampun kenging kapesthekaken manawi tindak rundha piyambak amriksani sadaya tiyang ingkang sami patrol. Mandar inggal punika ing kampung pacinan griyanipun tukang gadhe wonyten pandung menek ing pilar malebetipun bikak candhela loteng. Sawek mendhet barang ingkang wonten ing loteng lajeng konangan ingkang gadhah griya. Kaelokaken lajeng kemawon pun pandung katungkeban para tandang tuwin priyayi polisi. Sampun tamtu kemawon pun pandung lajeng kenging kapikut. Pamila saking pangraos kula piyambak ing kitha klathen wahu. Sangsaya lami saestu sangsaya mindhak karaharjanipun awit ingkang ngasta panwasa boten kirang palimarma.

Pamujoyarja

Awit dening kula asring asring maos pustaka kabar bra martani. Ing ngriku kathah para mitra kula ingkang sami karsa paring barkah ambabaraken tegesipun tembung-tembung ingkang adamel kawekening manahipun tiyang bodho kados kula. Amargi punika kula lajeng boten pakewet punapa malih purun amastani bilih para mitra kula ingkang sami karsa amedharaken kaputusanipun wonten ing pustaka kabar wahu. Saestu anyelaki ing wiwicalanipun para sarjana ingkang sampun lepas ing kawruh. Ingkang sayogya asunga padhanging manah buteng. Ingkang makaten wahu lajeng adamel tuwuhing kawekening manah kula malih. Ingkang sampun lami kulabudi-budi maksa boten pinanggih. Temahan andadosaken kodheng. Inggih punika amung tandukipun tembung. Bang. Punap wonten bentenipun kaliyang tembung bra. Punika purbanipun saking tembung punapa. O amung kalebet sapele kemawon sarta boten montra-montra adamel parlu tuwin kehguhing pamanggihipun para lukiteng sastra. Ananging ing ngatasipun tiyang bodho kados kula. Kenging kawastanan parlu ugi. Mila sareng kula kataman tembung ingkang makaten wahu. Ing wusana boten sumerep menggahing palajengipun kula lajeng analongsa. Ciptaning manah kula makaten. E e ingkang kaya aku iki gek diarani uwong apa. Dene kok tuna temen enggonku tinitah dadi bongsa jawa. Teka ora weruh mangerti tembung jawa mangkono bae.

O mila saiba bingah ing manah kula. Bilih para lukiteng sastra karsa maringi barkah babaripun tembung ingkang kasebut ninggil wahu kawrat ing pustaka bra martani.

Pun sebet minta mangerti.

Kula nuwun bokmanwi andadosaken kapareng lumunturing panggalhipun para sarjana. Mugi karsa amaelu anegesi ungel-ungelan kados ingkang kula aturaken ing ngandhap punika.

1. ponca sona
2. ponca suda
3. ponca bakah
4. ponca driya
5. ponca kara
6. ponca naka

O mendah suka sukur kula manawi para sujana karsa anggalih panyuwun ing ninggil punika. Saking rumaos kados badhe kasampetan ing kabetahan kula.

Ing karang anyar tanggal kaping. 24 wulan maret candraning sangkala ruhuring sarira angesthi kawruh.

Pa. Sang.

Cangkriman

// sinten-sinten inggun. Dadya laranen anglenitrih. Yen pinethatan slamanya. Tan wandya tumekeng pati. Pramila enggal usada. Amurih dhatengken mami.// kapan nulya inggun rawuh. Glak nganggo usada malih.

Anyirep lan mendhem ing wang. Yen datan nganggo ya lalis. Sinten reke bangkit mangya. Namaningsun kang sayekti.//

pethikan supados pepak cariyosipun bra martani

anyariyosaken pangandikanipun dewi dhateng buyut bawandha. Mumulang patrapipun tiyang gigriya. Supados dinuluran ing rijki. Pangandikanipun dewi sri makaten. Heh bawandha yen sira arep kadhuluran sandhang lan pangan paturonira krobongan iku resikana ingkang baresih. Lan sajenana kendhi kang kebak banyune. Ananging wekasingsun marang sira aja sok ngebutake jarik ing wayah wengi. Lan aja anyapu utawa kekelut ing paturon sawuse surup srengenge. Yen sira tetebah sadurunge surup srengenge. Sarta resikana tekeng joganira. Esuk katebahana maneh. Sarta anyapuwa latar sadurunge metu srengenge. Lan maneh buyut bawandha sira ingkun wekas. Aja sok ambukak simpenane bojonira. Ila-ilane boros lan kerep kekelangan. Buyut bawandha matur sandika angestokaken paliwaranipun dewi sri. Sasampunipun paring wulang dhateng buyut bawandha lajeng mulang dhateng biyang somba ing dhusun karalengki. Pangandikanipun dewi sri makaten.

Biyang somba. Yen sira arep kaduluran sandhang lang pangan saben sira arep angejogi beras ing padaringan asajiya sega golong pecel pitik jangan menir. Lan diyan gedhang ayu suruh ayu kembang boreh. Biyang somba matur sandika. Dewi sri ngandika malih. Apa karanane padaringanira teka ana jaba. Sarta kok padhangake. Aturipun biyang somba. Mila makaten awit asring dipun tedha ing tikus. Dewi sri ngandika malih padaringan ana ing jaba sarta kapadhangana ing srengenge iku. Ila-ilane boros. Yen sira susah dening tikus damarira ing padaringan aywa kendhat lan padaringanira sandhingana kalungsu. Sarta kacangcos selan wekasingsun marang sira aja sok naker beras ing wayah wengi. Ila-ilane katekan ama beras kang aran ama saremet.

Taksih wonten sambetipun.

//oo// pungkuren ki wreda kumpra. Ywan tanpa krasonya ing kramaniti. Titi katawuring tembung. Katambang kehing yuswa. Rengen ta heh ki wreda nalika muwus. Gangsul asora saraba. Woring pelotan dumeling.// tiniling ameksahura. Kurang urus ruwet lir wong dalem. Parane dene ana weruh. Mung sinun meng duduga. Pamuwuse ki wreda anguwus-uwus. Mring sujalma kang nanacad. Kenceng argining rijeki.// prajadi dupeh tinarka. Manungsane samya kirangan bukti. Mene mangan gadhung walur. Ki wreda dera mojar. Ing ngong iki wong wis dawuk sok merkutuk. Ywan myarsa wuwus nanacak. Kamulyane kang prajadi.// umurku sepilang warsa. Uwis kongsi menangi narapati. Nenem asmeng kang sinuhun. Ngong durung wruh sanyata. Jalma surakarta mangan gadhung walur. Bobote duk prang brandhalan. Banget laranging rijeki.// paran dene jro negara. Maksih ayem tan kurang kang binukti. Kamurahaning hyang agung. Tan wruh sangkaning beras. Saben dinten pirang-pirang prahu. Jujuge bengawan sangkrah. Wong kang nempur den undhang.// aywa nanempur ing pasar. Menek larang nempura pinggir kali. Sadangan mantep mung suku. Lamun nempur ing pasar. Sadangane sringgit anelung puluh. Punjul suku nora kena. Lamun sinuda sedhuwit.// tur berase iku padha. Ora beda lan beras pinggir kali. Sumarma jalma angelun. Tenana nempur pasar. Mwang warungan sakeh beras padha butrak. Angalenthara lawas-lawas. Melu murah lir ing kali.// iku ramening brandhalan. Surakarta maksih ayem pribadi. Liya praja ting bilulung. Apa maneh ngayugya. Luwih banget kongsi keh jalma anglelur. Meh kaliren pirang-pirang. Sanadyan para prayayi.// paran dene kurang dhahar. Awit nora nana kang beras pari. Dadi tan ana tinuku. Nempur mring lita praja. Ora bisa nagri neki nepung mungsuh. Temah kang padha pinangan. Pitik iwen kebo sapi.// bareng iwen tek-entekan. Sakeh tiris uwite den tegori. Pondhohe padha kinremus. Wit tela gantung bebas. Bobonggole tela gantunge pinarut. Ginodhog padha pinangan. Lawas-lawas iku kongsi.// anyandhak sajroning pura. Para gusti puyengan angupadi. Beras saberuk tan antuk. Lamun silih anaha. Nadyan larang bras saberuk arga satus. Rupiyah yekti tinumbas. Parane dene nora olih.// nempur metu datan wigya. Sabab praja dadya ajanging jurit. Malah kabiwareng tutur. Kangjeng ratu utusan. Paring barang warni sengkang agemipun. Ingkang pengaji saleksa. Kinen ngurupna tumuli.// oleha beras sadangan. Wus naramah prandene datan noli. Kapiteng tyas jro kadhatun. Ruhara tangis ngrebda. Tanpa uwus gumarumung siang dalu. Mangkana wus kabiwara. Saking surakarta nagri.// katga nagri naranata. Surakarta sedyarsa anulungi. Reh maksih enget sang prabu. Kalamun maksih akrab. Gya angutus senapati kang gegedhug. Jeng pangeran purubaya. Kanthi punggawa kekalih.//

taksih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Serat kawat saking eropah

Prameswari ing nederlan anggerbini. Saha andungkap mangsanipun ambabar.

Nagari cina ameling dhateng amerikah patruman sanjata kalih yuta iji.

Pangajengipun para serif ing mekah kaparjaya.

#### Ngawi

Nalika ing dinten slasa tanggal kaping. 15. Wulan punika. Ing beteng ngawi katingal sampun mirantos para upsir saha saradhadhu mangangge agengan badhe anjawari pangisasipun saradhadhu ingkang kalepatan amarjaya mawi sangkuh dhateng sersanipun labet namung kabarebet ing epek-epekipun. Enggaling cariyos sareng sampun mungel jam.  $\frac{1}{2}$  8 enjing ingkang mirantos sampun pepak para upsir saha saradhadhu. Tan pantara dangu saradhadhu ingkang badhe kakisas kawedalaken sangking beteng kairing sawatawis saradhadhu saha binarung ungeling tambur. Kajugaken ing panggenan pangisas.

Sasampuning serat karampungan kawaos lajeng anglekasi pangisas wahu. Patraping pangisas makaten saradhadhu wahu mawi ngadeg sangajenging gumukan siti lajeng kadrel klayan sanjata. 8. Iji tebihipun namung. 8. Tindak tan pantara dangu. 8. Iji sanjata mungel saradhadhu ingkang tampi ukuman lajeng pejah ngenggen anamung ingkang dipun gumuni dhateng sadaya tiyang kendel saha tatagipun ingkang kakisas wahu nalika badhe anglekasi pangisas upsir. 1. Sumedya badhe nutupi maripatipun anamung ingkang badhe kakisas amangsuli boten susah dipun tutupi. Sumedya badhe sumerep lampah ing mimis ingkang badhe dhumawah ing dhadhanipun.

Nalika tahun kang kapengker kula amaos serat bra martani. Angwartosaken ing tengahing wana ketongga bawah dhestrik jagaraga kabupaten ngawi. Wonten tiyang sumedya badhe jumeneng narendra. saha sampun amirantos ing dadamel nami raden surya alias mondra guna. Cekaking pawartos tiyang wahu. Sampun kapikut dening ingkang bupati. Saha ing mangke kula mireng pawartos yakin miturut serat karampungan sangking parentah luhur tanah jawi. Kakarsakaken kabucal saking tanah jawi kapapanaken panggenan wonten ing pulo ambon. Saha klilan ambekta anak rayatipun tuwin mawi kapatedhan pensiyun dening parentah luhur. Ing sawulan. 15. Rupiyah. O kok adil palamarta temen parentah luhur punika dene tiyang sampun katingal sumedya damel aru biru ing nagari mawi tansah kapatedhan panggesangan.

Panjurung.

#### Siyam

Kawartos kangjeng raja ing siyam badhe linggar lalana saking nagarinipun apapanggihyan kaliyan raja ing amonca.

Sapundhating wulan april sang raja bidhal saking bangkok nayaka ngatasing paprangan tuwin nayaka ngatasing prakawis sajawining nagari badhe anguntapaken tedhkipun sang raja. Kajawi punika sadherek dalem sang raja tuwin abdi dalem ageng-ageng kathah ingkang badhe andherek. Saking bangkok tedhak ing triyes laju dhateng ing wenen (ostenrik) tumunten anglangkungi lepen rein anjok ing nagari nederlan. Saking ngriku tumunten tedhak ing londhon laju dhateng amerikah. Kinten tanggal kaping. 10. Juli. Wangsul saking amerikah dhateng ing paris madrit lisabon dresdhen rome sarta ing naptas saking ngriku lajeng tedhak ing singgapur. Tumunten wangsul kondur ing bangkok.

#### Nagari cina

Serat mila ingkang mentas dhateng ambekta wartos saking nagari cina. Inggang pantes kagiyaraken ing serat kabar. Wartos wahu anelakaken malih ing ngatasing kaladakan tuwin kakencenganipun paprentahan cina.

Para maos serat kabar amasthi taksih enget bilih sawatawis wulan laminipun satunggaling cundaka cina ingkang apangkat ageng sarta undhagi wah titi taberi kapatah dhateng peter sepureh anjabel tanah kulja ingkang ing ngajeng sampun kenging nagari rus.

Miturut watekipun bongsa kulit pethak cundaka wahu anggenipun anglampahi ayahan akalayan saliring pamundhi. Piyambakipun adamel kabingunganing para punggawa ing rus ingkang wegig sarana pratingkah kalakuan ingkang boteng kenging dinugi dugi pikajengnaipun. Cundaka angentos satunggiling wektu ngantos ngalempakipun bala cina wonten ing watesipun nagari ingkang badhe kajabel akalayan santosa. Sarta anujoni masa sae lajeng anjabel tanah kulja saking para punggawa rus saha mawi amameraken bala cina ingkang ngalempak wonten ing wates tuwin malih ambayar arta kangge angesoki balonja ingkang kawedalaken dening tiyang rus wonten ing ngriku. Saha nagari cina sisih ler amasthi kabikak kangge padaganganipun tiyang rus prajangjiyanipun katandhan asta dening raja aleksander wonten karatonipun ing lipadhiyah. Saking cariyos boten watawis lami dereng ngantos katil[ ] ing nagarinipun.

Wonten ing peking cundaka boten katampen akalayan kabingahan saking kabar awit saking anggenipun mantuk tanpa angsal dhawuh ing timbalan ugi wonten ingkang cariyos bilih awit saking pangreh nagari dereng kapareng dhateng suraosing prajangjiyan wahu.

Tiyang ing peking angraos bilih prajangjiyan wahu boten ngantos adamel kauntungan dhateng cina.

Riringkesanipun. Cundaka kadhawahan duduka ageng. Inggih sanajana anarungi prakawisipun ananging sareng kaelid-elidaken pakantuking papriksan saya adamel awrat dhateng cundaka. Awit tiyang pancen nedya ngupadosi kalepatanipun ing ngatasing prakawis wahu ingkang minongka pandakwa sekertaris li tuwin so. Satunggiling abdinipun sang raja apangkat ageng ingkang ngupadosi kalepatanipun saking criyosing tiyang cundaka kapatrapan paukuman pejah. Sarta prajangjiyan kaliyan rus badhe katampik.

Satunggiling cundaka ageng ingkang kaaji-aji sarta kineringan dening karajan ageng teka kalolos saking pangkatipun saha kapatrapan paukuman pejah. Awit saking punika tiyang amasthi mangretos bilih kanepsonipun nagari cina dhapur kapameraken dhateng nagari rus ananging manawi kawontenanipun mangkaten kados pundi sababipun dene nagari cina ingkang salami-lami andarbeni paningal lepat kaangge anjagi kabudidayanipun ing mangke teka anandukaken patrap sasar susur mangkaten nedya memengsahan kaliyan tangganipun ingkang langkung santosa. Bilih nagari rus sasatron kaliyan cina. Prajangjiyan wahu amasthi badhe katulak. Panjurung tedhakan saking salomporet malayu.

Kula sampun maos serat patakenipun ingkang sisilih nama minta mangreti. Kapacak ing bra martani tahun punika onkka. 13. Nyuwun katrangan dhumateng para sarjana. Tembung. Bang. Kaliyang tembung. Brang. Punapa wonten sanesipun utawi purbanipun saking tembung punapa. Saking pamanggih kula tembung. Bang. Utawi brang. Wahu. Ugi sanes. Tembung bang. Purbanipun saking tembung. Timbang. Tegesipun sisih. Tembung brang. Purbanipun saking tembung. Sabrang. Kadosta bang kiduling benawi tegesipun sisihing benawi kang kidul. Manawi brang kiduling benawi. Anedahaken bilih sakiduling benawi wonten sabrangan malih.

Awit saking kirang terang seserepan kula. Bok manawi pamanggih ing nginggil wahu sakedhik leresipun kathah nalisiripun. Namung nyuyuwun dhumateng para sujana mugi karsaha angleresaken saha kanthi paringa pangaksama maring mudha punggug. Pa. Sa.

// kinanthi mongka pamangsul. Cangkriman kang tumrap mungging. Bra martanyongka tri welas. Ing mangke kula nguncapi. Pambatang kanang cangkriman. Tike sajatine pasthi.// dene pambatang puniku. Rehning kang asung pamindhi. Manungsa punggug kaliwat. Bok manawi analisis. Tan lyan sagung pangaksama. Punika ngong arsi-arsi.//

Candhakipun pethikan cariyosipun dewi sri

Dewi sri lajeng malebet dhateng padaringan sarwi ngandika nimbali biyang somba heh biyang somba. Wadhah beras iki teka ana kalobote. Sirikan padaringan iku aja kowe dokoki kalobot lan sega aking utawa katul ila-ilane asring katendhagan beras.

Sasampuning ngandika mangkaten dewi sri lajeng dhateng dhusun kali marka. Pangagenging dhusun punika wasta buyut randhima. Saweg pinuju ngundhuh sasekaran dewi sri ngandika heh randhima. Pategalanamu gon kembang iki prayoga pagrerana andong. Buyut randhima sakalangkung ngungun kadhatengan dewi sri. Wasana dewi sri lajeng ngandika miwiti amekasi. Anyariyosaken ing lampahanipun

buyut randhima lajeng sangsaya karuna. Wekasan lajeng tumenga ing wiyat andodo[       ] makaten. Hong hyangi kangadardeng pangempwanulun mudya amundhak pa[       ]. Tegesipun makaten. Dhuh dewa kang asih ing ratu kawula. Mugi [       ] supados ngapuntena ing putra kang nglalu ing kalih[       ].

Kawuwusa dewi sri lajeng dhateng ing dhusun boga. Anjujug lumbungipun buyut warahas saweg pinuju dhudhah pantun ing nglumbung. Awit kadhudhah sami katedha ing ngama saremet [ bubuk bang] semahipun wasta niken pitengan. Dewi sri nganduka makaten.heh pitengan aranira iku. Araning ratuning bubuk bang. Sira sun lih jenengira aran niken mar. buyut warahas angaliya buyut muksala. Dewi sri lajeng mumulang montra makaten.

Hong palacat murcaruwat kalasuha. Hong sri mandel maguren kelamaswa amontra ronggan dhaga.

Iku sarana nekem bang sulasih kinukup ing tangan karo. Mantranana kaya ika mahu. Banjur kasebar-sebarna ing pari nglumbung yekti ama bubuk bang sirna kabeh. Ama dening goning lesung dokokana eyub-eyuban sarta resikan. Yen wiwit nutu kothekan. Bubar nutu iya kothekan. Awit kothekan iku agawe bungah ing atiku.

Wasana dewi sri lajeng apapanggih kaliyan ingkang rayi raden arya sedaga. Akarya dhedhekah wonten ing wana mendhang agung. Lajeng kaparingan nama padhekahan sri ngawanti. Mangkana sri maha punggung sareng miyarsa sasabdane dewi rukma wati. Yen ingkang putra raden sedaga lan dewi sri sampun dhedhekah wonten ing sri ngawanti. Lajeng nuduh punggawa ingkang lemes luwes nama radyan nitiran kinen animbali ingkang putra sakaliyan. Cekaking cariyos raden sedaga lan dewi sri sami mopo boten kersa.

Mangkana sri maha punggung sareng miyarsa sabdane dewi rukamawati. Yen ingkang putra raden sedaga lan dewi sri sampun dhedhekah wonten ing ngawanti. Lajeng nuduh punggawa ingkang luwes lemes nama radyan nitiradya. Kinen animbali ingkang putra sakaliyan. Cekaking cariyos raden sedaga lan dewi sri mopo boten kresa. Mangkana sri maha punggung sareng miyarsa aturing punggawa lajeng angandika. Dhuh anakingsun si sedaga lan sri. Teka kapi temen amutungi wong atuwa. Apa ngarah sri anglungsungi kaya ula sawa. Si sedaga apa andadak kongsi nusuh kaya manuk sriti. Pangandikane prabu sri maha punggung punika boten yen angesotna ingkang putra. Mung saking kakening panggalhipun kemawon. Ananging paribasan sabdaning pandhita pangandikaning ratu. Yekti kasembadan awit saking kalebduaning tapa brata. Ing ngriku karsaning dewa dewi sri dados sawer sawa. Raden sedaga lajeng dados peksi sriti. Ing nalika punika anuju tengah dalu teksih salebete anendra. Sareng bangun enjing dewi sri lan raden sedaga sami salin paningalan pakaranganipun katingal wana. Tiyangipun sami katingal sato kewan. Mangkana lajeng sami kesah asowang-sowang. Para buyut para umbul ing sri ngawanti sami madosi musnane dewi sri lan sedaga nanging boten pinanggih.

Kuneng kawuwusa ingkang kening papa cintraka dewi sri lan sedaga dhatenging purug sowang-sowang an. Cariyosipun dewi sri ingkang rumiyin lampahipun kalunta-lunta tan buh ingkang sineja. Ngantos dumugi paminggiring nagari wiratha. Kendel wonten pasabinaning dhusun wasutikara. Punika pangagengipun tuwa buru anama kyahi wrigu. Semahipun anama ken sangki. Anuju sawek garbini sepuh. Cariyosipun kyahi wrigu punika ing ngajeng puruhita dhateng resi wisama. Sarta wineling makaten. Heh wrigu sira bakal pinaringan anak dening dewa. Yen kabeneran gawa begja lan sarana iki kalukunen ing banyu yoga. Banyu yoga iku warna papat.

1. banyu saking bumi
2. banyu saking langit
3. banyu saking thuthukulan
4. banyu saking sipat nyawa

iku winor dadi sawiji. Kinarya ngaluku sarana iki. Nuli inumen lan somahira. Yen katrima somah ira bisa meteng. Sira mareneya lan somah ira. Ingsun arsa mangsit ing sira mungguh kadadehane sutanira. Anamung ngulatana ula sawa kang agatra sumping pari sawuli. Yen wus antuk resik ana nuli panggonane kang resik utawa gematenana apa barang pakaremane.

Cekaking cariyos sasampun angsal sawer sawa mangkana niken sangki ambabar estri. Kyahi wrigu kalangkung suka. Sareng sampun resik jabang bayi lan niken sangki lajeng kyahi wrigu tilem.

Taksih wonten sambetipun.

Candhakipun utusan ing surakarta dhumateng ngayogyakarta

// kang sami prawireng yuda. Bupati geng lenggah kaparek kering. Wus sinebut sudibyanung. Arya jaya diningrat. Ironing ngaprang brandhal landyan arya unggul. Saben mangsah wudhu ing prang. Dene ta

ingkang satunggal.// tumenggung tondha nagara. wus kawilang sura mahambeg wani. Punggawa kakalih wahu. Inggang kinen rumeksa. Mring jeng pangran lawan sarereyanipun. Kalawan malih binektan. Nematus wadya prajurit.// titindhih kulnel sajuga. Mayor kalih samya sinebut wani. Kolonel paparabipun. Arya cakra winata. Titih ing prang sinebut kadya taptanus. Sri naranata ing yunan. Dene mayor kang kakalih.// satunggal puspadipura. Raden tirta winata kang satunggil. Kalih wus samya sinebut. Sami prawireng yuda. Raden puspa dipura ing nguni sampun. Wudhu prang tan antuk lawan. Dene ingkang den tindhihi.// wadya satus jayeng ngastra. Wonten malih mongka kundhanging jurit. Leresan tan aning ratu. Dyan arya jayaningrat. Suteng patih jayaningrat kang rumuhun. Ibune putri narendra. jayaningrat dibya sekti.// apethel ngadoni aprang. Nadyan datan ingutus mring sang aji. Remen makuwon ing dhusun. Wonten malih kinondha. Pabarisan madura titindhihipun. Awasta arya jayengrat. Kang baris wonten semanggi.// wolungatus wadyanira. Dulang mangap pra samya sureng westhi. Arya jayengrat puniku. Kaleres kaponakan. Dening kangjeng pangran purbaya kang ibu. Sami darah ing madura. Marma tan kodur ing jurit.//oo// raden arya jayengrat dupi miharsa. Kalamun kangjeng gusti. Pangeran purbaya. Ing ngutus mring sang nata. akintun wos mring mantawis. Arya jayengrat. Gupuh denya ngundhang.// wadya bala kinen sanega ing ngaprang. Sumeja ambantoni. Marang jeng pangeran. Wit dahat sandeyeng tyas. dene mungsuh turut margi. Wadya madura. Kang tinilar sapalih.// putranira dyan arya ingkang pinatah. Tengga baris semanggi. Dyan arya jayengrat. Semona sampun budhal. Lampah ira andhingini. Wadya madura. Ginelak munggeg ngarsi.// kawarna ajeng pangeran purubaya. Babektan wus miranti. Tigang atus grobak. Kang sami isi beras. Satus grobag isi daging. Bumbu mwanng lisah. Kang satus grobag malih.// wus nya pepak babektan anulya budhal. Wadya gung winitawis. Trileksa rong nembang. Muntap ngebeki papan. Tenggara munya tinitir. Wadya madura. Dadya cucuking baris.// kawan atus sikep talempak peremas. Siji tan mawi bedhil. Dyan arya jayengrat. Dhangah munggeg turongga. Wuri kang para bupati. Sang senapatya. Ing tengah kang den geni.// kang ngampingi dyan arya jaya diningrat. Tondha nagara sisih. Yata lampah ira. Duk prapteng ngara-ara. Ler ing sanggung mungsuh uning. Yen wadya bala. Surakarta lumaris.// titindhihnya berandhal nama pangeran. Nata praja ing nguni. Wasta denmas papak. Sigra ngundhang wadya. Kinen methuk ing ngajurit. Ywa kongsi liwat. Sakehe kang kikirim.// wadya brandhal saregep murih jarahan. Yata den tengarani. Brandhal sareng mangsah. Gumregut surung tumbak. Wadya madura nadhahi. Tumbak-tinumbak. Samya mahambek wani.// wong madura tandange lir ngrimong krora. Gumulung ngamuk wani. Tan noli ing wuntat. Nyurung numbak amedhang. Saweneh nuduk ngakahi. Tan arsa benggang. Ruket sukaning jurit.// titindhihnya wong madura nama demang. Macan wulung satunggil. Kalih tambak yuda. Dhapure gagah-gagah. Anregaken wanti-wanti. Wadya barandhal. Keles kosik katitih.// duk dineder pangarsane larut dhadhal. Mulat mungsuh lir belis. Tan uningeng pejah. Gibrah-gibrah anumbak. Pangran nata praja uning. Yen wadya nira. Larut tan mongga pulih.// langkung kurda sigra umangsah mangarsa. Ginarbeg mager sari. Samya wong pilihan. Satus kang munggeg ngarsa. Sadaya asikep krebin. Sarengnya nyata. Gumrudug wanti-wanti.// wong madura keh rebah keneng sanjata. Ing wuri ngamuk ngukih. Nanging katadhahan. Pengkuh wadya berandhal. Surake mawanti-wanti. Umyang gumerah. Mawor swaraning bedhil.// mwanng sambating kanin satemah ruhara. Kang prang ruket wus lali. Pangran nata praja. Mahambeg sudireng prang. Nengah lawunge kumitir. Sinagti numbak. Tan kongsi amindhoni.// wong madura mengkap pangarsane dhadhal. Arya jayengrat uning. Yen wadyane rusak. Duka sigra umangsah. Arya jayengrat respati. Dhapure gagah. Lir kakrasana ringgit.// sinembadan abusana prajuritan. Ngagem songkok rinukmi. Akalung rante mas. Panjang ubet ping tiga. Rante kancana asaling. Duk jaman kina. Kalung manjangan wilis.// prabawane singa-singa kang ngagem. Rante kancana musthi. Tan pasah ing praja. Tuwin mimis tan pasah. Arya jayengrat mangarsi. Nitih turongga. Besus kudane nyirik.// rante retna gumebyar munggeg nging jaja. Nut obahing turanggi. Wong madura surak. Wruh gustine umangsah. Kang lumayu sami bali. Yata pangeran. Nata praja ningali.// sigra tanya mring abdi lah iku sapa. Wong madura linuwuh. Dhapure sembada. Lir wayang kakrasana. Patut tandhing lawan mami. Padha mingkira. Sun pethukne pribadi.// wonten malih kang mangsah sangking ing kanan. Ginarbeg ing prajurit. Samya sikep tinggar. Weneh sikep talempak. Magersarine marapit. Pangarsanira. Mariyem ponca warni.// titindhihnya andhangah polatan tatag. Wonda sedheng respati. Lir bambang irawan. Nitih kuda mendhapan. Songsonge kareta wilis. Seret parada. Tajem pasemon wani.// pangran nata praja tumingal tetanya. Sapa mangsah ing wuri. Kang metu ngiringan. Nganggo mriyem lilima. Kang umiring becik-becik. Wuri anggabag. Keh temem mangsuh iki.// kongsi jejel ing wuri bentet wurahan. Kang dadi senapati. Apa iku sunan. Ratu ing surakarta. Inggang ngawaki pribadi. Lurah pacalang. Telik umatur aris.//

taksih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Sarehning wonten ingkang karsa andika. Bilih babad utusan dalem dhateng ing yogyakarta wonten ingkang geseh. Mugi para sepuh ingkang angrimati babadipun utusan wahu. Pamisarju anedahaken gesehing anggitanipun emad bilih tansah karimatan kemawon.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Nalika kaping. 11. April punika. Sastra sanjaya umur. 24. Tahun carik kabupaten klathen wanci dalu badhe tilem meling dhateng ingkang estri. Yen wanci pukul gangsal enjing kapurih gugah. Margi sangking criyosipun badhe kekesahan sareng pukul gangsal dipun gugah klayan ingkang estri. Sastra sanjaya jaler lajeng tangi sakedhap anunten tilem malih. Naming pun sastra jaler lajeng trus pejah. Tilar dunya mantuk ing jaman kalanggengan saknalika ngaturi wuninga tuwan dhokter. Anaming sadhatengipun tuwan dhokter sampun kalajeng pejahipun denten layon lajeng kakubur ing ngastana wedhi. Saha kinormatan ing tangis umyang. O boten kados bok sastra sanjaya. Dereng dangu kapejahan ingkang rama. Sakpunika kapejahan bojo. Ing mongka anak taksih sami alit-alit mugi-mugi bok sastra ing wingking manggihiya raharja. Amin amin.

Kula pun emeng.

Cublikan saking guyubaning guru sakolahaning kabupaten bawah dalem ing surakarta. Gendhing niwelan seplut.

// puji jinarwa ing kitha. Kabupaten dening. Harjaning kang wahya daya. Saha pratiwanung. Mudham begya ta mawegig. Sangkep waraningkang. Susilarah ayu. Miwah rare kasamadan. Paliwara anung.

// subrongta mring wigya iku. Sinahuwa jenak. Marang panggaweyan kobra. Rukun marang konca. Siswa miwah guru ingkang. Salugunya dadya. Papanutan miwah dadya lalajaranira. Buka denya nira.

// barkah ing ngatuwa padha. Pinuji saumur. Mongka dadya nyata wigya. Sapa kang sampulur. Kauntunganira pasthi. Katon ing ngaluhur. Beja kabayangan. Sira daban dadi batur. Parabot ngaluhur.

// mongka kita mulyanira. Budi condhong dening. Tanggap marang mitra. Saha tatamu sirarju. Pira bara dening boja. Mawa manis atur. Pasaja wacana. Sumeh mawa ngemong pada. Raked dadya mashur.

Pun kabula.

#### Madiyun

Ing nalika tanggal kaping. 4. Wulan april 1880. Angleresi dinten pekenan ing kitha madiyun kathah tiyang bawah dhistrik gorang gareng magetan ingkang sami dhateng ing peken wahu. Mlampah mantukipun mawi anglangkungi lepen madiyun ing tambangan dhusun made gonda. Mongka lepenipun pinuju ageng. Nalika anambangi purugipun dhateng peken ananging rahayu lampahipun wangsul sareng antukipun saking peken kinten kam. 10. Siang amanggih cilaka bahitanipun kerem wonten ing satengahing lepen. Awit bahita wonten ingkang risakkilap salah satunggal wonten ingkang borot kilap pedhot anggenipun angandhong. Mila sareng katempuh ing toya ingkang saklangkung santer lajeng kemawon kerem.

O mila yen sinat mata. Isi bahita lir pendah rukmi timbulung toya.// tingku ramyang kalangkung kawelas asih. Sagung para janma. Kang aneng satengah kali neka-neka sambatira.// ana sambat tulung-tulung minta urip ana sambat anak. Ana weka sambat bibi. Weneh sambat kaki nira.// sowang-sowang. Genira ngupayeng urip. Janma wadon priya. Ana laju anggondheli. Maring lambening kang palwa.// weneh keli. Nulya nuju agraning prang. Kang tumlung narmada. Sigra denya anggondheli. Pan kukuh panggondhelira.// janma priya kanang sami bangkit nglangi. Nulya nglangi enggal. Amigir sadhawah neki. Adangu lon ana ngetan.// de cinatur. Kwehning barang ingkang keli. Warna tutumbasan. Tuwin barang liyaneki. Kang kumambang aneng toya.// rinjing tampah. Kamarang tan api senik. Cething tumbuk lasa. Ayam bebek tuwin mori. Kiper atan picita.// jagung gambas. Terong kopek tuwin. Glathik kluwih kacang cina. Klobot sedhah tempe bungkil. Tempe dhele kluwak klapa.// lombok kates. Jeram gulung keprok tuwin. Manggis lawan duryan. Lenya barang tan winarni. Kang kelem aneng ing toya.// data tita. Rerenggane barang keli. Kocap kananggyota. Anulya tinarik minggir. Mring sagung awak bahita.// kaleksanan. Kanang palwa

bangkit minggir. Nulya sami mentas. Sagunge prajanma sami. Kang gondhel tan aneng gyota.// kocap malih. Kathah ingkang tulung sami. Bekta tembo sampan. Nulungi kang sami keli. Pituwin kang gogondhelan.// neng pucuk pring. Untunging sadayaneki. Kang bangkit ketututan. Dereng silem ing dhatenging. Tembo atanapi sampan.// panrah ayu sadaya binekta minggir. Nanging ana ingkang. Taman katulungan dening. Wus silem dhatengnya tandang.// paningriku gumuruh ing suwaraning. Titir mwang kenthongan. Apan ing saurut kali. Yaiku asung samita.// lamun wonten bancana sujanma keli. Enggal dhateng ngira. Para tandang sakabehing. Priyayi lan prentah desa.// nulya samya madosi sajroning warih. Panggenan ulegan. Tuwin papan saliyaning. Kang kinira sinangsangan.// taman panggih wit saking goranya kali. Anulya binlancang. Mangandhap saurute[ ]. Data tita. Sujanma ingkng madosi[ ] ta ing ngari isenen paing. Lek tanggal ping ponca. Wanci siang tabuh kalih. Janma nambangi lwah knonga.// uning lamun wonten bangke jalma keli. Anulya cinandhak. Winawa mentas mring gisik. Tiniti janma wanodya.// maksih rare. Kinten umur nem blas warsi. Samana wong ika. Repot dhumateng pulisi. Yen sampun candhang kunarpa.// pinariksa dening sagunging pulisi. Sarta atetela. Tuk katrangan lamun mayid. Sing tambangan made gonda.// de tebahnya. Kacandhaknya kanang mayid. Watawis tri epal. Sing sananya dukung keli. Yeku dhusun made gonda.// pan kinata. Pulisi tuk trangan yakin. Janma ingkang pejah. Sing tambangan dhusun madi. Gonda gunggungnya pan ponca.// ngingsa mene. Dereng panggih sadayaning. Pan lagya sajuga. Yeku kang sinebut nginggil. De pulisi dereng pegat.// angupaya kapanggih ing kanang mayit. Titining ruwiya. Lek dwi welas wulan april. Katandhan bok mas yatimah.// Kangjeng raden adipati panji surya kusuma. Bopati sepuh ing samarang kagungan damel mantu angimah-ngimahaken putranipun putri nami radyan ajeng ardini. Pikantuk kaliyan putranipun suwargi kangjeng raden adipati arya condra diningrat bopati rembang nami radyan mas ajujuk kutadah ing nalika dinten ngahat wanci jam. 1. Siang ijab kabulipun wonten ing pendhapinipun kangjeng raden adipati ing peloran samarang kaseksen dening pra tamu kang sami rawuh walimah. Baakdanipun ningkah kemanten jaler wangsul ing pondhokipun ing pansiyunan kulektaran suryanegaran pra tamu sami dhahar walimah. Sontenipun kemanten jaler kaarak nitih kretanipun kangjeng bopati saking kulektar medal ing ngalun-alun mubeng ing kampung cina. Kairing pra priyayi. Magang-magang tuwin lurah sami numpak kuda jejeri ing ngiringan ngajeng. Wingking kreta kemanten wah ramenipun konca lurah saimba ngiring jendralan jam tabuh. 6. Langkung dhatengipun ing dalem peloran panggih gandheng asta lenggah ing puwadhe. Pra tuwan-tuwan tuwin pra nyonyah sampun sami rawuh mriksani panggihipun penganten lajeng sami dhangsah ingga jam tabuh. 1. Dalu dawek sami bibar pra tuwan nyonyah. Salajengipun kadugekaken nayuban kang bekta rumiyin temanten jaler. Lajeng raden behi patih sapiturutipun wadana sak pengandhap ingga enjing ngebyaraken nanging kang langkung suka bingahipun amung magang kabupaten samarang mas dwija tenaya. Tuwin bekas juru tulis wadana gubuk parikanipun gendhing udan angin wewahan kidhik pengrenga kawula wektu panggihipun penganten kados ing ngandhap punika. //oo// yen sinawang citranipun kalih. Gawek ingkang tumon. Ing nalika lenggah ing puwadhe. Awak mimba ing pangantyan ing nagri. Madukaraneki. Nenggih kramanipun.// dyan irawan lan putri niraji. Adya raka katong. Sang susila wahu kakalihe. Kusumayu dewi siti sari. Tan meda ing warni. Salah jupanipun.// sasat listya gambar ingkang mungging. Kaca estu jumboh. Kadya murna yen kinedhepake. Pan kasiden kasatuaneki. Marma sagung janmi. Amemuji umyang.// mugi-mugi bendaraku iki. Lulusa jajodhon. Den sihana para sanak kabeh. Tuwin tebihna sangkaning sakit. Kacelakna mugi. Ing kabeganipun.// mandar bangkita sumiweng gusti. Kangjeng kang bupatos. Dimen wewah inggih pasihane. Sarta enggala amomong siwi. Mendah sukaneki. Kalihe darengsun.// nularana maring kawulaning. Tumulya tuk jodho. Aywala mamanggung mamanggung dhudha bae. Anging elok kaya jasat mami. Pinet mantu janmi. Yen dereng tuk payung.// pamujeng wang ing siang mwang ratri. Ing hyang sukma ka[ ] jeng nabi makuthane. Nulya antuk pasihane gusti. [ ] singa srameng ingsun.// tampi[ ]. Sambutan kula maring. Yayah lawan umi. Wit kathahe klangkung.// tuwin boga miwah sandhang neki. Tumrap ing karengong. Mujarambat mring kulawargane. Dyang pineta mantu ing sujanmi. Kang saged ngrongjongi. Karubedaningsun.// liwat saking kawula puniki. Kaparingan jodhon. Saking yayah umi karilane. Sapisan tuk putrane dyan panji. Ping kalih dyan patih. Mesa sami lampus.// iba-iba sukanireng ati. Tuk mulya mangkono. Meh umirib bendara kemanten. Inkang sampun kajarwa ing ngarsi. Mugi sanak mami. Paringa pangestu.// tan lyang ingkang kasebut ing nginggil. Benjing lamun boyong. Pangantyan mring rembang nagarine. Wilujenga ing samargi-margi. Lan tumekeng panti. Manggihya rahayu.//oo//

Raden behi sasra dikraja mantri ulu-ulu abdeleng demak samarang kagungan ingon-ingon peksi gaok seklangkung denejinak cumbunipun kanamekaken pun lamgen. Saben dinten saba mantukipun asring babekta cakir. Cepuk kacik kacip sapanunggilanipun mekaten ugi menawi tetangganipun sami mepe.

Dhendheng gereh sapanunggilanipun sring dipun colong pun langen dados ing mangke tetangginipun bilih mape punapa-punapa. Katutupan irik utawi kre kapok sampun ngantos dipun cucuk kabekta langen malih. Wah untung sanget kang kagungan ingon-ingon.

Sampun tiga sakawan wulan punika ing ngriki wonten tontonan. Bayi sirah ageng. Ingkang anontonaken tiyang cina ing kranggan sinten ingkang badhe malebet ningali bayar sedasa sen kathah jaler estri tiyang kang ningali. Omongipun tiyang kang sampun ningali warni-warni. Mestani bayi damelan saking karet utawi pancen bayi estu. Sawicanten kang semanten wahu lagi elok. Dene sanes-sanes pemanggih paningalanipun tiyang kathah pyambak-pyambak. yen kula midhangetaken salah satunggilipun tiyang anggenipun gadhah pemanggih pyambak-pyambak meh saingga paben tukaran ing sawetawisipun dinten kula lajeng malebet ningali bayar sedasa sen. Ing ngriku bayi sirah ageng kadelehaken ing bale-bale amben griya wingking pinuju tilem. Dipun tenggani satunggal tiyang estri. Antawisipun kang kapurih jagi. Sareng kula wawang wahu bayi lagi judheg boten waged amastani damelan utawi estu. Mila kula manah manah leres pemanggihipun tiyang pyambak-pyambak. panjurung.

Serat wangsulanipun bagus jaka muftadi dhateng sanadiwirya. Kapacak ing bra martani katiti masan kaping. 8. April tahun punika angka. 15. Amratelakaken salaminipun tumuwuh dereng saged sumerep tembung ingkang leres saha sae. Manawi anguger lukitaning ukara. Pitembungan mangkaten punika raosipun anelakaken. Jaka muftadi dereng saged angyektosi pathokan leresipun ing tembung satunggiltunggil. Kados ingkang sampun katerangaken ing serat wyakarana jawa. Utawi tembung ingkang alus. Dene manawi boten anguger lukitaning ukara. Agadhah raos anelakaken bilih jaka muftadi sampun saged angyektosi. Panataning ukara ingkang leres sarta sae. Tuwin dereng nate amaos anggitan ingkang panggantheting ukaranipun leres saha sae pitembunganipun.

Menggah pitembunganipun jaka muftadi mangkaten wahu. Kenging kula wangsuli kalih prakawis. Sapisan. Manawi jaka muftadi anggadhahi kaniyatan sumerep tembung ingkang leres sarta sae. Utawi saged adamel ukara ingkang leres saha sae wahu. Kedah anggagasa. Sarta angyektosana dhateng anggitan dadamelanipun para ingkang sampun kaanggep pinter dhateng kasusastran. Ingkang kaping kalih. Manawi jaka muftadi ngaken dereng nate sumerep ukara utawi pitembungan ingkang leres saha sae. Kula aturi amaos serat angker wawatonipun ku[ ] nederlan indiya. Tetedhakan saking basa nederlan. Ingkang nedhak panjenenganipun suwargi tuwan karel prederik winter juru basa ing surakarta. Ing ngriku jaka muftadi saestu kaweleh ing selakipun.

Para tiyang ingkang sampun kalebet mangretos dhateng kasusastran sami sanget angalembana ing ukara tembungipun serat angger wahu. Anggenipun patitis sarta sae. Utawi boten wonten ingkang balero. Kilap bilih jaka muftadi angukuli panjenenganipun suwargi tuwan karel prederik winter atasing kasagedanipun dhateng kasusastran.

Jaka muftadi yen tetehya mangkaten. Kajengipun kados amratelakaken bilih pandameling ukara jawi. Boten wonten pathokanipun. Amirit sapituruting pitembunganipun jaka muftadi. Kenging kula wangsuli kalih prakawis. Sapisan. Andadosna serepipun jaka muftadi. Bilih pathokaning ukara ingkang leres punika amasthi wonten. Nanging saserep kula dereng wonten titiyang pinter ingkang suka pitedah kados dene pathokanipun leresing tembung. Inggih punika wyakarana wahu. Sagedipun tiyang adamel ukara leres amung jalaran saking talatosipun anggagas sarta angyektosi anggitanipun para tiyang ahli budi ing kasusastran. Kadosta panjenenganipun suwargi tuwan karel prederik winter sapanunggilanipun. Ingkang kaping kalih. Lagunipun tiyang adamel anggitan sampun masthi benten boten kenging kapaathok. Ananging panataning ukara tuwin tembungipun amesthi kedah sami leres.

Surakarta tanggal kaping. 1. Wulan jumadilawal tahun wawu. Angka. 1809.

Katandhan manungka ing kadipala.

#### Atur wangsulan

Awit saking adrenging manah kula. Kumajegos badhe angaturi panjawab dhateng pitakenipun mitra kula pun adreng minta mangreti. Ingkang kapacak ing bra martani angka. 15. Nedha priksa tegesipun tembung caraka basa. Wiwit akara. Ha. Dumugi akasara. Nga. Mila saderengipun kula ngaturi panjawab atur kula mugi katebihna saking panyedanipun para sarjana. Dene kula tiyang bodho. Paksa badhe angucupi panjawab dhateng pitaken ingkang kalebet pagya.

Dene atur panjawab kula. Clebang-clebung kados ing ngandhap punika.

Caraka basa wahu. Tembung kosok wangsul lugunipun tembung caraka. Wondening tembung caraka wahu awit ha dumugi nga kula perang dados. 4 gatra. Ing dalem sagatra. 5. Kecap principipun kados ing ngandhap punika.

Wangsalan  
Sida karya. Prabaweng maruta monda.  
sampun                                  silir  
Mangke sampun kalakon saliring karsa.  
Tepus panti. Kana bawonda suprava.  
                ukur                          karenan  
sokuring tyas suka rena anarima  
musparuru. Sastra purwaning rumpak  
                puhak                          pada

Kalimputan pangubayaning manjanma

garwa nata mendhak nembah ngestu pada

Panjarwa kula ing nginggil wahu leres utawi lepat kula anyumanggakaken. Kajawi saking punika kula inggih gadhah wangsalan. Sarehning kula dereng terang teges batanganipun mila panuwun kula mugi mitra kula bodho druwolo karsa aparing katerangan sanget ing pangajeng-ajeng kula. Dene wangsalan kula namung kalih. 1. Manik arja. Wigenana wang asmara. Dipun lana aja cidra ing ngubaya. 2. Niti sruti. Gurnita wedhi malela. Siring ngati nora duwe tinggal loro. Panyuwun kula dalah tembungipun mugi kajarwanana pisan. Wasana sagunging kaurmatan kula katur ing mitra kula bodho druwolo. Sinerat ing dinten rebo tanggal kaping. 30. Wulan barmahat tahun 1596 utawi kaping. 26 wulan idar. Tahun 2191.

Katandhan mitraning tiyang kathah pun srowal srowol.

Boten namung tumrap dhumateng kula kemawon kados dhumateng para sanesipun inggih sakalangkung amikantuki. Bilih ingkang amanjurung punika. Karsa anggiyaraken kawontenanipun etanging sangkala. Ingkang kaangge ing titi mangsanipun panjurung punika. Juru ngarang.

Ing sarehning mitra kula ingkang asisinglo nama. Pa. Sa. Sampun amaringi berkar saserepan menggah dhateng kawekening manah kula. Bab tegesipun tembung bang. Tuwin brang. Ingkang punika sakalangkung atur panrimah kula. Tuwin suka pirena kula. Lir pendah panggih bedhang ingkang sampun lami kakinten taman bangkit pinanggih. Jalaran sangking pangraos kula piyambak menggah paringipun saserepan mitra kula wahu bok manawi sampun anyeplesi. Ewa semanten sumongga para lukiteng sastra ingkang anggalih dereng panuju. Inggih nun.

Katandhan pun sebet atur panrimah.

Wangsulan dhateng pambatang cangkriman

// tihardhya panuhuning sun de wonten karsa praduli. Ing ngong kang asor nging pedah. Batang menggah wasta mami. Juga gunging pangaksama. Sinuwn mring kang ngarani.// tike yen masthi nameng sun dereng urus maksih tebih. Mugi ta rinahasnyakna. Wendran datan Tate bukti. Tikeya tan nirwaluya. Panjuga jalma tinagih.// kapencutira angudud tike yen prapta tan arsi. Sinirep pinendhem nulya. Menggah ta kula sayakin tan jasmaning ngagesang. Lalis tan tinuwi mami.//

mugi kabatanga malih.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kening kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Sanadyan ing mongsa punika regining uwos sampun kathah saduanipun ewa sumanten para tiyang miskin ingkang sami ngemis tedha dhateng kampung. Tansah anglur. Sumelanging manah kula bok manawi anggenipun angemis wahu amung kaangge warana kemawon sajatosipun sumedya anggemeni barang ingkang kalimpe. Manawi temen makaten saestu badhe angwontenakenkirang karaharjaning pakampungan. Amila saking panuwun kula dhateng para lena. Prayogi sami anretibana panjagining barang darbekipun. Amurih sumingkira kasusahan miwah kasangsaran ingkang kedah kasandhang. Para priyantun pulisi pakampungan mugi karsa amulataken prayogi sami pupur ing saderengipun banjut.

Dereng lami griyanipun mas ngabehi sasemita ing kampung kratonan wanci dalu kalebetan durjana pandung sarana ambabab. Kening barangipun warni-warni regi. 60. Rupiyah slaka. Durjana konangan sanalika kabujung sarta kaelokaken nanging boten kacepeng. Saha dereng ngantos wonten tiyang tongga tepalih ingkang dhateng tandang. Sareng pulisi gedhong kiwa anampeni palapuran prakawis punika. Lajeng dhateng titi pariksa sarta anggledhah ing griya ning tongga tepalihipun mas ngabehi sasemita. Nanging boten saged manggih barang cihna tuwin pirantos ingkang kadamel anglampahi kadurjanan.

Kawartos sareng pulisi anggledhah ing bawah pulisi pangrembe amanggih pethi gumlethek wonten margi alit ing riyadiningratan ingkang kaaken darbekipun tiyang ingkang kapandungan wahu.

Panggenanipun tiyang ingkang kapandungan kaliyan margi kampung pinanggih pethi wahu amung led margi ageng. Mila saking panginten ingkang mandung wahu dede tiyang tebih.

Sareng griyanipun mas ngabehi sasemita mentas kalebetan tiyang durjana pandung. Saben dalu tansah kataman banggal boten kantenan sangkanipun dipun dhedhep inggih meksa boten saged andengi sinten ingkang ambanggaki wahu. Inggih gadhah griya tuwin tongga tepalihipun saben dalu meh boten saged ngaliyep manggung anggagas tumanduking banggal wahu saweneh ing tiyang nginten bilih ingkang ambanggali wahu dede manungsa. [ ] bangsaning lelembat ingkang manggen ing wit gayam. Lah punika para tiyang lajeng tumuwuh gugon tuhonipun ananging para tiyang ing kampung ngriku tuwin ing kiwa panengenipun mugi sampun ngantos lena. Utawi amargi ajrih lajeng atilar griya ngili dhateng tongga. Inggih ambanggali wahu liya manuswa boten wonten saestu pandung julig angangkah[ ]. Taksih anjangkung wonten ing ngriku.

#### Lingga manuswa swara sato

Kula mentas anyipati lare jaler. Ing sadangonipun wonten peken ageng. Anggenipun pariman punika. Namung angathungaken bahunipun kemawon kula gagas-gagas punapa lare bisu. Dumugi panggenan anggen kula kendel inggih makaten namung angathung kemawon sasampunipun kula ulungi yatra pun lare lajeng kesah. Sareng kula noleh kula mireng swaraning cempe. Kados ingkang katilarembokipun kula waspadakaken teka lare wahu ingkang nyuwara makaten kula lajeng pitanglet dhateng para tiyang ingkang sami celak kula. Pancen lare wahu bilih nyuwara lakar makaten boten terang ingkang gadhah anak tuwin griyanipun ing pundi.

Sampun sawatawis tahun laminipun margi ing pakampungan jayengan wekas kidul ingkang sisih wetan tansah kaleban dening lumburing toya mili saking kalen sangajenging dalem jayeng pranatan punapa dene sidhatanipun mangaler saking margi wahu ingkang anjog plataran jayeng pranatan inggih anjemblong. Kados boten nate kaambah ing tiyang. Mongka sanadyan margi alit kalebet sungapan ewadene ingkang ngampil pangawasa pakampungan boten manah tumanduk ing isarat ingkang amurih margi wahu kesed kaambah ing tiyang. Mangkaten malih saking margi ageng ingkang anjog ing dalem jayeng pranatan sangsaya anjemblong.

#### Camboran

Wonten mantri gadhah rencang awasta pun lucu. Kakengken tumbas rek mawi kaweling. Manawa kowe tuku rek iku. Kudu kocoba direkake dhisik endi kang murub iku kang becik pun rencang nunten kesah dumugi ing wande. Andhawahaken yatra reginipun rek sak wadhah. Lajeng dipun cobu pundi ingkang murub dipun damoni tuwin kasanésaken ingkang boten murub dipun bucal sareng sampun ingkang sami murub wahu dipun wangsulaken ing wadhah. Kabekta mantuk kaaturaken ing bendaranipun katampen nunten kabikak namung isi tegesanipun rek rencang kadangu wangsulanipun kula rak namung maligekaken dhawah sampeyan kemawon boten kirang boten langkung. Bendara lajeng angucap iya bener. Mungguh olehku marentah mangkono mahu. Mung arep dak gawe ayoba bae. Apa ponca driyamu wus gumolong dadi siji manah.

Bilih andadosaken kapareng ing panggalhipun mitra kula ingkang kula ajeng-ajeng sih katresnanipun dhateng ing kula inggih punika ingkang sisilih nama citra mengeng minta mangreti. Kula nyuwun kawelasan[ ] sarta suraosipun ungel[ ]

Anjawah angebun-ebun enjing. Guru bakal guru dadi jarwa suta. Jalmara jalma mati. Dhuwung kinatah. Udan sinemeni. Gluga sinusur sari. Tembang rawat rawat. Sela karang. Siti payah. Anguladara. Sumangkeyan. Ambahu kapidi. Kasandhung watang. Cala pita.

Tembung gangsal welas bab ing nginggil wahu sanget ing pangajeng-ajeng kula ing katranganipun. Anjawi saking punika kula purun-purun pitaken punika bilih gentos dipun takeni kula anamtokaken boten saged asung katrangan awit saking sangeting busuk kula. Boten langkung mugè kalebura kalepatan kula wonten sagantening pangapunten.

Sardula wikridita. Ing reksumuka.

#### Cangkriman

Sakawan aksara ingkang amujudaken nama kula kalih aksara ingkang ngajeng wastaning satunggil tanpa warni tanpa dhapur. Padununganipun ingkang tartamtu tigang prakawis kasebut ing wekasan saben-saben wonten amung ing awang-awang kalamongsa kemawon dene ingkang sarwa tumitah yen tanpa satunggil wahu. Boten saged gesang. Tur gambiranipun asring aniniwasi. Amung wontenipun ing griya boten [ ] olah. Manawi boten sinolahaken. Kalih aksaranipun ingkang wonten ing wingking wastaning satunggil ingkang dumunung salebeting siti. Sarta karemenan ing tiyang sajagad tuwin pinarsudi kapanggihipun dene ingkang ngupadamel sutunggil punika namaning pangupajiwani anyangking aksara kalih ing wingking wahu wetah ing wasta kula namaning panggenan ing tanah jawi. Inggih wonten priyantunipun ageng anyepeng panguwasa inggil piyambak ing ngriku. Katandhan raden minak jingga.

Ambok manawi andadosaken dhangan lumunturing panggalhipun mitra kula nawung kridha. Kula nyuwun seserepan wardinipun kawi namung sapada ageng. Sekar prawira lalita. Panggihan bra martani tahun 1972. Uran-uranipun pun kaskaya. Kala jamanipun prabu wakil basuketu ing wiratha. Inggih anuwuhaken kodheng mengeng benggang ing manah. Sampun kula tawekaken para lukiteng sastra. Nanging anggenipun anegesi kula maksa dereng mangretos.

Amila bok bilih nawung kridha kapareng karsa anegesi kawisapada wahu dalah suraosipun. Sangking rumaos riribeding manah kula kasirnakaken dening mitra kula nawung kridha. Inggih sayogya amadhangaken manah kang peteng. Sanget ing pangajeng-ajeng kula.

// dewa dinam jagad sarwam. Mantra dinamtat dewa tatang mantram brahmana dinam. Brahmana masma dewata. Ri tat sawi tuwari dyam. Swarga diwaswa dewata dima idiyonodinam. Pracondha yitwa dewata.//  
katandhan. Marda walagu.

Para priyantun ingkang sami mirengaken mugè sampun anggugujeng. Dene kula teka anerambul tumut-tumut urun obor dhateng marudasta ingkang sawek kapetengan panggalhipun saking bab sekar ageng tengahan macapat. Dene anggen kula angsal seserepan ingkang badhe kula gelaraken wahu saking tiyang ingkang momong dhateng ing kula kala kula taksih alit. Ing samangke pamomong kula wahu kacelukna mabok emban karna. Cariyosipun dhateng kula mekaten.

Sekar ageng punika mula bukanipun ingkang nganggiti prabu windhayaka ing nagari medhang kamulan kala taksih anama raden aji kusuma. Dene gancaring cariyos mengakten. Kala jumenengipun ratu ing nagari giling wesi punika kadhatengan parang muka ratuning danawa. Ajujuluk prabu girisa. Putranipun kawan dasa kalih sami kakung sadaya. Patutanipun saking ingkang prameswari dewi nasika rini. Sareng sang prabu girisa dumugi ing nagari giling wesi lajeng kapapng ing yuda. Dening ingkang putra ratu ing giling wesi wahu. Inggih punika raden aji kusuma. Sasirnanipun sang raja girisa tuwin gawa dewi nasikarini. Para putra lajeng sami mangsah ing ngayuda. Majeng piyambak-piyambak. Sinten ingkang

mangsah ing pabaratan dipun pitakeni namanipun dening raden aji kusuma. Dene namaning para putra wahu boten wonten ingkang benten kaliyan nama[ ] raden gonda kusuma. Kusuma wicitra. Salajengipun ing ngriku raden[ ] panggalih sainanipun[ ] nata ingkang jujuluk[ ] garwa putranipun sadaya. Lajeng kaanggit dados sekar ageng punika. Raden aji kusuma tuhu wasis ing samubarang. Angungkuli para pujongga. Sareng ing sanes jaman raden aji kusuma jumeneng nata wonten ing nagari mendhang kamulan ajujuluk sang prabu windhayaka. Mila nggitanipun sekar ing samangke winastan sekar ageng awit saking anggitaning ratu. Utawi winastan sekar kawati. Tegesipun sekaring pujongga kang awit anggitanipun tiyang sinebut wasis angungkuli para pujongga. Sasesadanipun sang prabu windhayaka para pujongga sami nganggit sekar piyambak-piyambak amirid saking sekar ageng wahu. dene sekar anggitaning para pujongga wahu winastan sekar tengahan margi panganggiting sekar wahu wonten ing jaman tengahan sasampuning wonten sekar ageng saderengipun wonten sekar alit. Mekaten ugi inggih winastan sekar kawati sabab punika anggitaning pujongga. Ananging ing samangke prasasat sampun boten wonten ingkang mastani sekar kawati namung kawastanan sekar tengahan kemawon. Dene wontenipun sekar macapat punika wiwit saking jumenengipun sang prabu jaka susuruh inggih punika brawijaya ingkang sapisan ing nagari majapahit. Ing ngriku pundi ingkang kawical saged dhateng ing gendhing inggih nganggit sekar inggih punika sekar macapat utawi sekar alit. Mila winastan mekaten awit sekar wahu anggitaning tiyang alit ingkang cupet budi kirang seserepan.

Dene patakening marudasta bab pathgokaning tembung krama lan ngoko. Ing saestunipun inggih kathah tembung krama kang tetela rinimbak saking tembung ngoko. Mawi ewah sandhanganipun swara. Utawi pungkasanipun. Kadosta lungguh. Dados lenggah. Pitaya dados pitados. Sasaminipun. Ananging pangrimbaging tembung krama wahu boten wonten pathokanipun kajawi namung kalimrahan. Dene tembung krama kang boten wonten turutanipun saking tembung ngoko punika bok manawi pancen dede tembung jawi. Kadosta tembung pitik dados ayam punika saking tembung malayu. Menggah pamedhar kula ing nginggil wahu mugi sampun andadosaken panggalih siswa sarjana.

Kajawi saking punika kula nyuwun barkah seserepan dhateng abu ayrah. Menggah tembung abu ayrah punika ing saderengipun sampeyan damel silih nama tegesipun punapa. Utawi saking tembung punapa. Bilih dede tembung jawi kados pundi patraping panyeratipun. Aksaranipun punapa. Mugi aabu ayrah lumuntura ingkang sih aparing wangsulana isi katerangan sanget ing pangajeng-ajeng kula. Pa. Sa

//oo// durma. 1760//oo//

// punika sindhen badhaya katawang.// raka pakanira sampun atengara. Sira puniki kari. Angling jayeng sekar. Lah bapa tengoroha. Tumulya tengara nitir. Sumreg atata. Saparanya ngajap sih.// alancingan pethak alus kampuh jingga. Sabuk pathola wilis. Akris cinitreng mas. Sengkang maniking toya. Binapang ing mas angrawit. Sekar cepaka. Gagonda amrik minging.// akakace cindhe binggel mas rinengga. Ya urap-urap sari. Jamang masti natrap. Ing retina adikara. Asumpang swarna lan rumbing. Sumyarsana bra. Sumregan dadya amrik.// mendhak nambah kenongaran.// semang-semang asareya let guguling. Dewa dharat apit=apiting gapura. Kedrawasan guguling aglar ing jogan. Ning wong agung susuhunan.// sapa baya kang welasa ing brangti. Pandaming rat kusuma dinanurwenda. Kawastara nanging sira ing papreman. Ning wong agung susuhunan.// danu madya ambara lalisih jiwa. Dene samar aweta anuwun pada susuhunan.// lewane yen prapta geteri ati. Miyang galit. Rondhone sira tilara. Dene lirih salira sapa darbeya. Ning wong gung susuhunan.// poma-poma yen babar ajang lisiri. Tuduhena gen manira angawula. Sun anuhun pada baya. Sumbalinga yen katona dado lara. Dadi edan amung katon susuhunan.// kapan baya wong agung babo sun apanggih. Ing papremaning wong agung. Bale atma tunjung alit sinaroja. Lamun kang ngentumuntur pundi paranya.// saturune wong agung babo ing papraman. Pramadya tangis ni bok dhangur sinawisa. Sara gatemah wiyoga. Tan apanggih yen nora sorana jiwa.// nunten mendhak nambah muni kenongaran.//

taksih wonten sambetanipun.

Tamatipun pethikan cariyosipun dewi sri

//oo// nalika nira samana. Sarpa sawa marimpeni. Mangkana delinging sabda. Heh kaki wrigu suniki. aywa sira sajeni. Canthoka ingtan sarju. Lamun semabdeng praga. Lan somah ira ni sangki. Asajiya kembang boreh suruh gedhang.// diyan pangilon lan dupa. Iku bok manawa kaki. Dadyaken kabegyanira. Utawa sutanireki. Ingtan angung wewangi. Sira ketan iku patut. Ing dalem pitung dina. aywa sira turu wengi. Aturuwa kalamun rika kewala.// iku minongka pangreksa. Marang sutanira estri. Supaya dadya paliyas. Ing beka rencaneng wengi. Kyahi wrigu duk nglilir. Dahat denya pungun-pungun. Myarsa wasiting sarpa. Nulyeng jangkeng kang tutuwi. Samya angung wastra boga lawan narta.// yata wahu cinarita. Gegere ing suranadi. De sang dewi tisanawatnya. Kamanjanma tanpa mawi. Paliwara wawarti. Nulya wahu sang hyang guru. Angutus sang hyang kala. Kinen godha jabang bayi. Sutanira kyahi wrigu siraketan.// awit saking

katitisan. Marang dewi tisnawati. Hyang kala gya lumaksana. Sakala amalih warni. Srenggala ajag dadi. Duk samana kyahi wrigu. Ing wanci siang nendra. Sarpa samarimpeni. Marang kyahi wrigu mangkana lingira.// heh wrigu kawruhanira. Ing mengko surup hyang rawi. Sutanta bakal ginodha. Hyang kala ingkang dhatengi. Dinuta hyang pramesthi. Malih warna rupa asu. Ing mengko sagung lawang. Ngirasaratana kaki. Obongana welirang sajroning wisma.// oborana ing balarak. Iya kaping tri sawengi. Sarta sira sasajiya. Sega punar iwak ati. Unggyaning jabang bayi. Mwang gantalya kongsi kantun. Pasangana paesan paturoning jabang bayi. Sandhingana papaon kelut sapu sada.// damar ira aywa kendhat. Ing mengko surup hyang rawi. Iderana wismanira. Sarta mateka pupuji. Mantranana kadyeki. Klanama siwah yeh iku. Niscaya raharjeng rat. Sutanta yekti basuki. Kyahi wrigu dupi tangi saking nendra.// nulya age linaksanan. Sagung wasitaning wangsit. Yata sang gregala ajag. Dupyarsa nanduken kapti. Kewran denya umanjing. Mring wismane kyahi wrigu. Kaweken jroning nala. Denira sami nangkani. Daton bakit mangjing kongsi prapteng enjang.// kaseleh merang hyang kala. Gya muksa marek hyang giri. Matur reh saba dinuta. Mangkana sang hyang pramesthi. Hyang brama kang tinuding. Kinen godha angriridhu. Hyang brama malih warna. Denyarsama sang pakarti. Pan sakala arupa sapi gumarang.// kyahi wrigu duk samana. Ing wanci siang aguling. Kapati denira nendra. Sarpa sawa marimpeni. Mangkana sabdeng wangsit. Wruhanira kaki wrigu ing mengko sirep janma. Ana ingkang prapta malih. Sang hyang brama amindha sapi gumarang.// arsa ngrencana sutanta. Mengko sagung kori-kori. Tutulakana ron nanas. Lonthengana ireng putih. Gamping kinarya putih. Kang kinarya ing reng angus. Lan sira angobonga. Kulit barambang ywa lali. Jroning wismakaping telu oborana.// lan dagane sutanira. Sajenana tumpeng abrit. Iwake mung kumuluban. Sajenana kadi kang wis. Lan mubenga kaping tri. Neng jaban wisma nireku. Mangkene mantranira. Hong brahmangra sioyehi. Maswaedu niscaya karaharjeng rat.// kyahi wrigu satanginya. Nulya ngleksanani wangsit. Sang gumarang sampun prapta. Kewran denira samanjang. Wis saking den sarati. Mwang winantu mantra luhung. Kongsi prapta byar enjang. Gumarang muksa tur uning. Sang hyang guru dupyarsa kalangkung duka.// nulya tumedhak priyongga. Duk makuthila hyang giri. Pra dewa umiring samya. Duk masa senenging kapti. Tan kawarna ing margi. Lampah ira sang hyang guru. Kyahi wrigu samana. Ing wanci siang aguling. Sarpa sawa mangsit mangkana ling ira.// heh wrigu wruhanira. Mengko wanci bangun enjing. Sang hyang maha dewa prapta. Duk makuthila hyang giri. Pra dewa samya ngiring. Aduk masato wana gung. Yamadipati dadya. Kidang ujung weneh dadi. Wedhus prucul. Hyang brama duk menggumarang.// hyang kuwera malih warna. Tikus jina dasa genjik. Sang hyang prit anjala ingkang. Dadya kukilam prit putih. Hyang siwah mongka dadi. Manjangan randhiranipun. Sang hyang kala anukma. Sona warnane ngajrihi. Ingaranan srenggala belang wayungyang.// sang hyang rodra mengko dadya. Arupa lembu andini. Hyang surya kang malih warna. Walang anggas yayah kadi. Wil angrik gigirisi. Celeng temabalung hyang wisnu. Sang hyang bayu anukma. Andanu sang kala srenggi. Hyang narada ingkang dadya candho kapas.// hyang condra mengko anukma. Kucing condra mawa putih. Lir kapuk kang winusonan. Ing mengko sang hyang basuki. Anukma salin warni. Dadya sarpa sawa kakung. Dahat krura mangakak. Manembur wisane mandi. Yen dinulu lir tetesing kang dahana.// sagung ingkang para dewa. Wus sae kapraya sae. Den winarsa angrencana. Poima den prayitneng westhi. Kabeh lawanging panti. Sinungana sarat iku. Rondhoning apa-apa. Mwang rondhoning widarari. Ing dagane sutanira sajenana.// sega ireng iwak toya. Lan mantranana kadyeki. Mwa suyana marta swana. Aswaha dadya basuki. Niscaya tanpa dadi. Sutan tatemah rahayu. De sagung para dewa. Kang samya amalih warni. Inkang arsa ngrencana mring sutanira.// saratana kadi saban. Sabarang reh aywa lali. Sarta saidrering wisma. Ing jaba urut taritis. Prenah luhuring kori. Kenthengana den atepung. Sarana lawe wenang. Dene papagering panti. Semburana dringo bangle kang warata.// sarta nganggo mantranana. Mangkene ucaping puji. O hong hyang hyang siwah boja. Abuyana kita marti. Sunama swaha bekti. Kabeh niscaya rahayu. Kang aneng wismanira. Lawan wekasing sun malih. Ing sawengi mengko aywa salah karya.// yen ana barang katingal. aywa sira mamateni. Krana iku kawruhana. Alad-alade hyang giri. Nalikarsa dhatengi. Mawa panganjuring laku. Sawur kala kuthana. Kang mijil saking jasmani. Iya iku ratuning sabarang wisa.// ingkang dadya sarap sawan. Rupa salirning dumadi. Sanadyan iku rupaha. Lemut yen sira pateni. Sutanira sayekti. Bakal keni rencana gung. Sarate mung bagekna. Ping tri sawengi ywa lali. Lan sambaten arane kala kuthana.// praptane kang sarap sawan. Ping tri sawengi asrenti. Dhihin wanci surup surya. Iku bagekna tumuli. den ririh ing pamuji. Mangkene tanduki tembung. Aganglo sang riswa. Kakes dyahayu akwiki. Hya ngayu. Gya sira nuli anggosoka.//

dene kang sira gosok areng nanging katutana mawa. Lungantaa aywa mawa.

Dene kang sawiji tekane tengah wengi. Bagekna mangkene ahangko sang niriswat kangkes dyahayu. Akwiki hya ngayu. Mulihatko sareng kang tan ana mawa. Lunganta yun gawa. Dene kang sawijine maneh. Teka wyah byar rahina. Bagekna mangkene. Ahangko sang nariswa. Kakek sedya ayu. Awiki sedyaryayu.

Awiki ywa ngayu. Mulihangko sakareng kang tan mawa. Lungan gawa lapoma deneling goning bagekake dhewe. Ping telu sawengi.

Kang dhihin sang nurisma

Kapindho sang niriswa

Tumuli sang nariswa

Manawa bagekake den santak kaya dene wong anggetak iku sagunging sarap sawan ing kono padha lumayu. Ora ana padha wani marek dadi rahayu sutanira. Dewi sri ngandika malih anak ira saben surup srengenge dilatana embun-embunane lan pusere. Sarta epek-epeke awit kang kiwa. Miwah dalamakane karo. Iya awit teka kang kiwa padha kaping telu genira dilati. Niscaya rahayu sutanira. Lan wekasingsun marang sira yen sutanira turu aywa sira aras yen durung pupak puser. Lan aywa ciweli pipine lan aywa sira emperaken kang wus ora ana. Ila-ilane ora bulus yen sira turut satuturingsun yekti tulus pak pandhuwur.

Sadaya puji kasebut nginggil punika dereng mesthi leres.

// mugi sampun cineda ing galih. Krana kendel pamacaking kata. Wit saking kangelan dene. Pakaryan ingkang perlu anglampahi ayahan gusti. Kang wajib lineksanan. Tan kengang umingkuh. Muhung bok manawi benjang. Sampun rampung anglampahi karyeng gusti. Angaturi sambetan.//

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Saweneh ing tiyang sugih ing bawah kaparak tengen kawartos tampi serat singlon bilih griyanipun badhe kakecu. Mila ing mangke lampahing rundha patrol kenceng. Sarta panggenan ingkang samar-samar sami dipun jajah.

Ing sapunika peken kalathen sakelangkung genipun kathah kere ngemis tiyang ingkang sami wawadayan ngantos kesel anggenipun mangsuli dhateng kere ngemis wahu. Punapa malih kang dados gumuning manah kula wonten kere teksih lare alit. Kadugi ngumur kalih tahun wujudipun lare wahu jaler. Boten kantenan naminipun tuwin boten kantenan bapa biyungipun sarta griyanipun sabab saben dinten sami dipun rubung tiyang tuwin sami rare kathah. Dipun tangledi naminipun sarta griyanipun dereng saged mangsuli ingkang genah. Jalaran taksih alit sanget dene menawi langkung wonten margi ageng kapethuk kapal tuwin kareta dereng saged nyimpang. Sabab sangking dereng mangretos dhateng pringgabaya. Eraming manah kula. Lare semanten kok pisah kaliyan bapa biyungipun punika kados pundi. Dene sapunika wos sampun mirah. Nalika dinten jumungah kliwon wanci jam sanga enjing. Kangjeng rahaden adipati sasra nagara. tedhak kabupaten kalathen rawuh ing setatsiyun kapethuk para priyantun pulisi sami nitih kuda. Mangangge prajuritan bidhalipun sangking setatsiyun dherekaken kareta sami sesanderan mas pengantus mangundiyasa. Mlinjon ngantos dhawah sangking kapal ngantos dheyek-dheyek gegeripun wanci pukul sekawan sonten kondur dhateng nagari. Dhatengipun sepur teksih kadherekaken prayantun pulisi kados kala wahu. Mas penatus ingkang dheyek-dheyek teksih dherekaken anaming wonten wingking tebih mawon.

#### Yogyakarta

Nalika tanggal kaping. 15. Wulan maret ingkang sampun kapengker. Ing dhusun grombyangan kadhestrikan pakem wonten saweneh lare wasta pun lanang kagugi umur. 13. Tahun ing wanci injing kesah dhateng wana sumeja ngarit rumput sakdumugengipun wana sumerep kalen asat sarta kathah ulamipun ing ngriku sampun tamtu bilih andadosakeh bingahing manah. Lare nuruting kalen saya minggah saya kathah. Dangu-dangu sumerep rong ingkang wiyar sak antawis. Wo. Inggih punika ronging ulam sangking gambiraning manah boten sumerep bilih [ ] ning panah sima. Sareng pun[ ] sumerep ing lare[ ] pendah jingga dunoman.//oo// bagus sima sareng umyat mring sujanma. Siga manubrukeni. Sirah ingkang janma. Dhawah plakapidara. Saking getering kang ati. Tan wruh sangkanya. Sang sima kirik-kirik.// bagus lan[ ] kala engeting driya. Lamun angasta arit sima binacokan erahnya deleweran sirahnya sima kang keni. Kraos kabranan uwal gya nira gigit.// amung udheng kinemah ginuwang. Sang sima meksa ngungkih. Ri sang bagus lanang. Saya enget wanteyan bangkekan sinabet keni. Bagus atadhah. Gantya asilih ungkih.// macan ge[ ] abikut pangamukira. Bagus lanang kruda ngrik buntyata kang sima. Cinekel tan bisa wal asta kanan ngasta arit namung tan ngucap macan tinitir wani.// ting saluwir ting carum pleng tatonira. Ususnya kowar-kawir. Jinawil aritnya. Tigas pancing sekala. Bagus sima angemasi. Puriknya wanya. Gus lanang kempis-kempis.//

Darma warsita.

#### Madiyun

Inggal punika ing dhusun sibayi dhistrik caruban wonten dsatunggal tiyang wasta ironatika. Sampun amejahi semahipun wondening awitipun kados ingkang kasebut ing ngandhap punika.

Anuju satunggal dinten ironatika kalayan semahipun sami kesah bara nyambut damel dhateng badhe wradinan kareta brama. Sareng sampun sami nyambut damel ing ngriku. Inggang estri nglampahi awon (cidreng lulut) sareng ingkang jaler mireng lalampahanipun ingkang estri mekaten lajeng kaajak mantuk dupi prapteng ngeni ing satengah ing wana pringga. Semahipun inggih bok ironatika. Dipun tempiling

sanging wingking mawi wadung ngantos kaping. 3. Kenging sirahipun lajeng kundhah ing pratala. Ngandhak-andhak kapidhara. Ananging dereng prapteng lena. Awit ponang uswa taksih wisaha. Namung wandanipun tansah kuthah ludira mekaten ugi pun ironatika meksa dereng purun krodhanipun tansah manginggit-inggiting manah tan dya manambut ing sela ingkang agengipun sakuwawining tiyang satunggal mahatma kineprukaken ing mudranipun lajeng kaprawasa amisani pejah tanpa ngalesed.

Wondening sareng ironatika sampun anandukaken pandamel ingkang makaten wahu lajeng kapanggih kalayan satunggal prawan wasta saripah kinten umur. 15. Tahun inggih punika anakanipun bok ironatika ingkang dipun kaningaya wahu sumedya kesah dhateng peken lajeng pitaken dhateng pamanipun sebab punapa dene gadhah pratingkah ingkang anggigirisi makaten. Dene wangsulanipun ironatika bab punika pyambakipun boten susah nedha sumerep malah dipun weling supados sampun ngantos wawarti dhateng sanes tiyang menawi ngantos[ ] badhe kapejahan [ ]. Sampun

kujarwa ing nginggil. Prawn wahu lajeng anglarugaken tampahipun dhateng peken kalayan nandhang sungkawa. Katawis semu duka ciptanipun. Ing sahintukipun sangking peken pamanipun sarta mayiding bibi sampun sami boten wonten kanton tilas kimawon pun prawan lajen mantuk sarta samargi-margi tansah atawan tangis mandya udrasa. Sareng dhateng ing griya penangisipun sangsaya angaruharabapa biyungipun sareng aningali anakipun dhateng saking peken atawan tangis sakala kredyat tamelap margiyuh. Lir pindah sinamber ing gelap tuna. Tinebak ing sima lepat sarta inggal pitaken semu gugup minta jarwa punapa ingkang dados sababing panangisipun prawan anakipun wahu lajeng cariyos kalayan anangis amratelakaken sadayaning lalampahan ingkang sampun dipun sumerepi. Kados ingkang kasebut ing nginggil wahu.

Sareng bapakipun sampun tetela pamirenging cariyosipun anak lajeng inggal-inggalan lapur dhateng pamarentah. Sakala pulisi andhatengi ing panggenanipun panganiayan wahu. Ananging sampun sami boten wontenipun kanton tilas kemawon lajeng kaupadosan ing kiwa tengenipun boten dangu kapanggih sampun kapendhem ingkang boten patos lebet. 2. Kaki. Wasana dipun dhudhuk lajeng kapendhet sa[ ]kapriksa ing pulisi sampun salersih. Lajeng kapasrahaken dhateng ahli waris sarta lajeng kapetak kalayan sae-sae kados punapa mesthinipun. Waktu punika pulisi angupadosi dhateng ri sangbek anihaya wahu. Wasana kapanggih wonten ing bawah panaraga. Lajeng kabekta mantuk kalayan ristan sareng kadangu pulisi amatur balaka kemawon anga[ ]raken kalayan prasaja sadaya lalampahanipun kados ingkang sampun kasebut ing nginggil wahu. Ing sapunika pun ironatika sampun kadunungan manggen ing panti gupermen sarta siang dalu kajagenan ing para abdi prajurit kilap kadosanipun ing binjing.

Ri sang warta kudarpa.

// wonten pamanggih kula ingkang kedah kula lahirkaen ing pabarataning pustaka warti. Boten teka badhe malela ing kawegigan muhung saking kiranging pamanggih. ,ila badhe rumaos ageng ing kabegjan kula upami panyuwun kula barkah saserepan ngandhap punika wonten ingkang kasdu anderrahrah swanipun inggih punika wardinipun sekar ageng ingkang kawastanan lebda jiwa. Ing ngandhap punika ungel-ungelanipun.

// mina tembak kayu gung kang nongga bumi. Manik sotya taman tan mungging sarira. Sakehya gumati dene swara geni. Datan mawi palwa. Miwah toya lebda jiwa.

// kaserat tanggal kaping. 11. Candrama jumadilawal warsa wawu. Tengraning sangkala. Wila sita gagana kunjana para. Katandhan buja kirana.

#### Minta mangreti

Bok manawi andadosaken lumunturing sihipun mitra kula sebet aliyas tumbrong. Kula nyuwun seserepan wardinipun tembung pagya. Kados ingkang kasebut panjawabipun mitra kula dhumateng adreng minta mangreti. Anjarwa sutani patakenipun bab caraka basa. Kapacak ing bra martani tahun punika onka. 16. Ingkang punika sanget ing panyuwun pangajeng-ajeng kula mugi mitra kula tumbrong andhangana panggalih karsa anegesi pataken kula ing nginggil wahu.

Kaserat ing pacinan tanggal kaping. 11. Wulan jumadilawal. Ing tahun wawu. Sinengkalan. Trasi balur mangsanaku.

Katandhan pun sebet sarwa ninthing.

#### Minta jarwa

Bok manawi andadosaken lumunturing sihipun para lukiteng sastra [ ] seserepan tembung saengga punika punapa tembung jawi tuwin[ ] tegesipun ingkang mathok kados[ ] saengga wahu. Kadosta. Saengga jam tabuh utawi saengga ngantos dadospejahipun. Saengga pun anu. Sasaminipun. Lo punika punapa boten gadhah teges pyambak pyambak.

2. tembung sawantawis. Dunungipun ingkang leres kados pundi. Utawi sapinten masthinipun sawantawis wahu. Margi kathah kemawon para titiyang wicantenan utawi wonten ing serat mawi tembung sawantawis. Kadosta watawisipun. Namung sawantawis. Swantawis dinten. Boten namung tumrap tembung tigang prakawis punika kemawon. Sanadyan barang arta sasaminipun sami kenging ngangge pitembungan sawantawis.

3. tembung ijeman. Tegesipun kados pundi.

O namung sapele kemawon. Ananging sarehning saking jubel jugul cutheling manah. Gadhah rumaos kados kalajeng boten sumerep tegesipun manawi boten nyuwun pitedah ing para sarjana ingkang sampun putus ing kawruh. Amila saking pamuji kula mugi-mugi para sujana karsaha anggalih panyuwun kula barkah seserepan ing nginggil wahu. Sanget ing panyuwun kula.

Katandhan pun cubluk jaluk wuruk.

Kula sampun anyumerepi panjurungipun ingkang asisilih nama srowal-srowel. Kapacak ing khabar bra martani angka. 16. Ing wulan warsa punika. Anjarwani wangsalan iyanan ing kusuma dilagan kados pamintanipun mitra kula ingkang sisilih nama pun bodho druwolo. Rehning ingkang gadhah panuwun dereng angaturi wangsulan dumados kula angaturi urun panjawab inggih namung nunggil misah sawarawis kalih pamedhar sampeyan kilap leres lepatipun kula sumangga sami kagaliya dene ingkang kula serat naming ingkang geseh kalih pamanggih sampeyan kemawon.

1. marma mangke sumengka atur pustaka mila ing sapunika kapi adreng angaturaken serat
2. maring taman sri wedari paripurna dhateng taman sri wedari sampun dados sangkep boten kirang
3. duk tumingal menget saniskareng cipta gagat bangun kataman asmara tontra
3. ing nalika sang prabu aningali enget ing panggalih sadaya dumados wungu ing panggalih enget ing asmara
4. tyas kalulun oneng ring sang paniskara ing driya kalunta denya kangen ing Garwanipun
5. tumameng jro tilem muwus manuhara manjing ing pasareyan angarih-arih
6. citra bawa panengran paksi tidharsa aksamanta yayi marang dasihira warna kang mukti punika prayayi
7. pungkas tambang ika ikan. Kalimputan
8. puspa ruru sastra purwaning rumpak garwa nata mendhak nambah ngestu pada dados puspa ruru punika pamanggih kula sekar ing

kang sampun dhumawah ing siti piyambak winastan wargi. Kajawi punika baba pataken sampeyan wangsalan kalih bab punika sampun dados cuwaning panggalih temen kula dereng mangretos jarwanipun. Menggah gen sampeyan apitaken punapa bedanipun cangkriman kalih wangsalan ingkang punika saking pangraos kula yen kagalih suraosipun meh sami ugi. Namung kaot wangsalan wahu kedah ingkang wonten ing kaujudanipun saha boten mokal. Tuwin mawi madosi ingkang pikantuk suraosipun. Sareng cangkriman namung angeli pun kabatang kemawon saujud-ujudipun sanadyan ingkang nglengkara inggih prayogi kadamel cangkriman.

ing wasana kula nyuwun pirsu menggah panjurung sampeyan ingkang mungel wulan barmahat tahun 1596 utawi kaping. 26. Wulan badar tahun 2191 mugi mitra kula pun srowal-srowol angunga tegesipun wulan tahun ingkang kasebut nginggil wahu. Sanget ing pangajeng-ajeng kula. Ti ti kaserat kaping. 15. Wulan jumadilawal wawu angka 1809 katandhan sutadi

ing khabar bra martani angka. 13. Wulan maret ing warsa punika. Wonten ingkang sisilih nama pa. Sa. Minta dhateng para sarjana tegesipun tembung ponca sona leresipun ponca sona. Ponca driya. Ponca naka. Ponca suda. Ponca bakah. Ponca kara. Rehning para sarjana dereng wonten ingkang karsa medharaken tembung wahu punika. Dados kula cumanthaka angaturi panjawab bok manawi condhong yen taksih nalisir mugi katebihna ing sarusiku.

1. ponca sona punika ing jaman kina kasebut aji kadayanipun upami jalma kang darbe aji wahu pejah amargi sangking prang utawi awit pandameling jalma. Sanajan kulitipun pecah daging pegat rah andeledeg balung putung otot pedhot. Risaking badan wahu saged mulya 1. Yen dhawah ing kisma. 2. Yen kataman dahana. 3. Yen kasilir ing samirana. 4. Kasorotang diwangkara. 5. Manawi katetesan bun.
2. Bab ponca driya punika nepsu gangsal prakawis kados cariyosipun dhalang manawi anyariyosaken bima punika mawi cacet poleng bang bintulu aji lelisma kuning ijem abrit cemeng pethak

3. Bab tembung ponca naka punika ugi panyandranipun dhadhalang dhateng werkodara. Ponca gangsal kuku lalandhep tegesipun bima angungkabi kasagedan gangsal prakawis 1. Kadigdayan. 2. Kaprawiran. 3. Kaluhuran. 4. Kawicaksanan. 5. Kautaman.
4. Bab tembung ponca suda ingkang dipun pralambang makaten wahu inggih punika kalimrahanipun manungsa gesang ing ngalam dunya. Ingkang manawi sampun ngumur. 60. Tahun lajeng kadunungan duda gangsal prakawis. 1. Suda kakuwatanipun. 2. Suda kanikmatanipun. 3. Suda kabagusanipun. 4. Suda ing kasenanganipun. 5. Suda ing kaengatanipun.
5. Bab tembung ponca bakah inggih punika tiyang paben jalaran gangsal prakawis. 1. Arebatan pawestri. 2. Arebatan siti. 3. Arebatan raja brana. Rebatan kawruh. 5. Rebatan kaluhuran.

[ sapanunggiulanipun. 3. Asarana gada[                      ]. 4. Mawi dadamel[                      ]bangsaning lelandhep. 5. Asarana balang bandhem bentur sawat.

Inkang kasebut ing nginggil punika leres lepat kula sumangga namung punika saserepan kula. Ti                      ti  
P. D. M.

#### Panjurung katur ing mitra sardula wikridita

Bab pamintanipun mitra kula ingkang kapacak ing pustaka bra martani angka. 17. Ing sawatawis kula ngaturi jawab bok manawi pinuju condhong kados ing ngandhap punika sumangga.

1. anjawah sonten. Jawah sonten punika rarabi. Angebun-ebun enjing. Ebum enjing punika awun-awun. Dados kadamel paribasaning nglamar putri yen dhalang ngringgiti punika.
2. Guru bakal guru dadi. Punika paribasanipun para nata ingkang sami nampeni upekti sadaya ingkang kabawah kajawi ladosanipun ingkang sampun katamtokaken cacadha pundhutaning narendra warniya kajeng sela ingkang sampun dados-dadosan miwah ingkang taksih badhe dandoson.
3. Paribasan jarwa suta. Punika tatiyang wawarah dhateng kadang warga ingkang boten mawitebeng barang suraosipun kawantahaken. Upami kados anjarwani dhateng anakipun piyambak.
4. Babasan jalmara jalma mati. Punika gugon tuhonipun titiyang bongsa jawi. Yen mastani barang panggenan angker tuwin gen pangalapan. Sami ajrih angambah kakinten adamel tiwasing manungsa.
5. Dhuwun kinatah punika jangkepipun dhuwung tinatah tinatu rengga. Tegesipun dhuwung rinengga ing sarasah jene.
6. Tembung rawat rawat jangkepipun pangucaping dhadhalang kaengge gineming ringgit kedah mawi karna binadhung lidhah sinambung ujaring sumbiwara. Tegesipun tembung punika laguning swara. Rawat-rawat. Ingkang kapireng dereng tamtu kacanthel ing manah. Awit pamireng saking timbal-tumimbal wiwara makaten wahu dipun upamekaken wiraosing bakul ingkang asasadeyan saestu kathah doranipun sarana genipun mamrih angsal kauntungan.
7. Udan sinemeni punika upamu jawah ingkang anarajang wanaa pajaten. Saestu ingkang kaprenah celak wana wahu myarsa swara kumrusuk nanging jawahipun boten dhateng panggenan ngriku. Mila kadamel paribasan swara swaranipun pindha jawah sinemeni dados babasan wahu mendhet ramening swara jawahipun boten dhumawah ingkang dereng kula aturaken jarwanipun sawek kula manah-manah tembe bok manawi saged ngaturaken malih.

Katandhan mitra paduka pun citra mengeng.

Wonten tetembungan ingkang kaweken panggrayanganing manah kula anarbukani. Inggih punika teges saha mangsudiipun tembung dinten pipitu. Septu. Akat. Isnen. Slasa. Rebo. Kemis. Jumungah. Punapa dene pekenan. Legi. Pahing. Pon. Wage. Kaliwon.

Mila mugi wontena lumunturipun para sarjana ambabaraken tetembungan wahu. Badhe rumaos ageng ing kabegjan kula upami wonten ingkang karsa ambirat katawenging manah kula wahu. Wasana sanget pangajeng ajeng kula.

Katandhan retna suwarni.

#### Candhakistan sindhen badhaya

// baguse wayu asanambang. Dhe. Sindura pinipis pindho susuhunan. anglawat kathah garwane susuhunan. dhe. Sosotya aglaring mega. Susuhunan kadi lintang kuwasane.// anangis tumengeng tawang. Dhe. Kadya lintang pakartine panembahan. Tanuhasra kadi ta agni urube. Kantar-kantar kiyahi yen mati ngendi surupe kiyahi.// sisindhen badhaya laela.// ela-ela pamengkuning reh sapraja. Ri sangkala pawa karo wiku raja. Ri sang bima kalanira puruhita. Mring sang durna minta sampur neng dumadya. Duryodana ginubeling praharinya. Rempek tur re sakeh ing sata korawa. Aminta apitulung sang dwija wara.// lajeng minggah.// pinituwa sadaya pepeg ing ngarsa. Drona prabu mondra kadipatyeng wongga. Dhanyang drona saguh mring sang kurunata. Anyirnakna marang sira arya bima. Aja lawan aprang sirna sangking cidra. Tan

antara praptanira arya sena. Dyan jumug mendhak nembah mring sang dwijwa.// nunten mendhak  
 nembah mungel gendhing gambir sawit.// mawur ing tyas maha prabu duryodana. Cipta welas marang sira  
 arya bima. Dhe. Gya umatur pandhu putra mring sang dwijwa. Punapa pestu ulun kinen ngupadosa. Wiku  
 nabda adreng temen karsanira. Dhe. Liwat angel panggonane toya marta. Neng jro guwa liwat pringganing  
 kang marga. Yen sirantuk prawira tirta nirmala.// lajeng minggah.// pan sampurna prasasat onga jawata.  
 Kamulyanta angluwihi sabuwana. Nora ana aji ingkang ngungkulana. Pasthi sira dadi unggul ing ranangga.  
 Ngulatana aneng wukir condra muka. Dyan umangkat samarga ing ngiring bajra.// ladrang.// adan prapta  
 prahara gora walikan. Bayu meses dene krodhane sang sena. Dhe. Keder mider condra muka kaederan.  
 Wus binubak wrug sarug rebah belasah. Dhe. Kadya gelap swaranelengsering ngarga. Sindhung riwut sarta  
 mawut kaberasat. Dhe. Kagyat myarsa sang rukmuka rukmakala. Sru kapileng kapempeng[  
 ] lih mambet gandane sang arya. Dyan umangsah pinarbu[ ]. Dhe. Bima krodha muwus  
 dhik dityarsa baya. Wus pintha[ ] pejah. Dhe. Wangke sirna mulihha saling jawata. Indra  
 bayu[ ] nya suka. Dhe. Apupudya dewa kalih mring sang arya[ ] ya jayeng  
 ngalaga.// lajeng katawan.// dhe.[ ] deg tepining samodra. Mangumulat tumon trunaning ngudaya. [  
 ] sangsayeng tyas. ketang warah ing kaka. Tuwu darma [ ] sang drona. Dhe. Yen wangsula arda  
 merang ing dumadya. Su[ ]tra madyeng samodra. Dhe. Mung kaetang kang toya marta[  
 ] putra cancut maleteng samodra. Dhe. Wemanaput ing ngongga[ ] emuting tyas amateg jala  
 sengara. Dhe. Tan anantara prapta[ ]nawa. Taksaka gung manembur wisa lir warsa. Dhe. Dyan  
 sinahut[ ] put kang onga. Angresing tyas sang arya cipta palastra. Dhe. [ ]tyas  
 pinanduk ing ponca naka. Nembur nawa pejah dening arya bima.

Taksih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Bilih anuju tingkasing jawah. Ing dirgantara katingal trang angilak-ilak. Prayogi sanget anggrap radinan ageng bebahanipun piyambak-piyambak. Pikantukipun boten kasesa bilih wonten grimis. Jalaran dene sampun andungkap wulan mei teka teksih wonten galudhug saha mawi kepyur-kepyur. Etang meh tigang mongsa boten mawi ketiga.

Inggang kalih dene radinan ageng ingkang anjog dhateng tempen punika kula dereng nate anyipati anggarap andadosi amurih sae. Punapa boten wonten ingkang gadhah kuwajiban mokal. Dene nalika wonten grimis sakedhik kemawon kareta kula langkung ing margi ngriku meh bibrah. Jalaran rodha kasilep ing jeblogan babar pisan.

#### Nagari Cina

Serat pawartos kawat ingkang nembe dhateng punika. Boten patosa kathah cacariyosanipun bab ing nagari cina. Ananging manawi ginagas gagas ing saleresipun kados anamtokaken perangipun nagari cina kalayan rus.

Tatkala kitha kandhahar dipun jabel malih dening gupremen cina mawi utusan pyantun ageng jujuluk gono dhumateng rus ing nalika samanten pancen sampun anentremaken jalaran saking bedhaminipun. Ananging wonten pawartosipun amara sandi. Manawi gono agadhah patrap salingkuh kalayan rus. Malah pawartosipun gono sampun kaplaksana sarana katigas murdanipun wonten ing peking. Manawi yektos mangkaten kados pundi anggenipun cina badhe boten abonda yuda kalayan rus.

#### Bintang timur

Pawartos ingkang angojahaken prakawis sedanipun raden saleh woten ing serat kabar yafa bodhe mangkaten kala kaping. 23. Wulan april ing wanci enjing raden saleh wungu saking anggenipun sare boten karaos kataman ing sasakit punapa-punapa. Boten antara dangu raden saleh karaos sariranipun lajeng seda. Wonten saweneh ing tiyang ingkang ngabaraken menggah ajalipun raden saleh wahu kala taksih sarasipun sampun cariyos piyambak manawi piyambakipun kapandamel ing sanes. Malah dereng antawis lami raden saleh anggadhahi pandakwa dhateng rencangipun kawastan amandungi raja darbekipunya. Kalampahan rencang wahu dipun ukum ing nagari sarana pandamel peksan mawi rante laminipun. 6. Tahun. Kawartos bojonipun rencang ingkang kaukum wahu sakit manhipun dhumateng raden saleh. Embok manawi punika ingkang angracuni mongka wawalesipun.

Tujunipun ingmangke kayektian manwi pawartos saking pa[ ] pun tiyang mangkaten wahu lepat awit saking pratelanipun tuwan-tuwan dhokter kakalih ingkang ngusadani raden saleh wahu cariyos manawi sedanipun raden saleh boten amargi saking racun ananging kenging kawastan sabab saking sakit kadadak menggah sasakitipun wahu ing tembung walandi dipun wastani sakit aderslah.

#### Slomporet malayu.

Para prayantun ingkang sami anyambutaken dhateng tuwan impe. Inggang sampun tilar dunya. Kula aturi nunten amratelakaken dhumateng kula. Utawi angaturna pratelanipun ing parentah. Bilih boten wonten kalampahan panuwun kula. Saestu badhe pakewed anggenipun anampeni bayaripun.

Juru basa

mudhi.

#### Asli sarta sesebutan

Kula kerep anampeni serat pakintunipun para karuh kula ing amonca. Suraosipun amratelakaken bilih ing nagarinipun piyambak-piyambak wonten prayantun satunggal kalih saha saminipun sami ngaken raden-raden mas utawi raden panji. Mongka pancen boten wenang angangge sesebutan wahu. Karuh kula apitaken sababipun dene nagari teka boten amambengi ingkang mangkaten mongka ing cerak angger ing ngatas ing paukumanipun tiyang jawi sasaminipun angawisi dhateng tiyang ingkang angangge nama tuwin sesebutan ingkang dede wajibipun.

Seratiipun karuh kula wahu asrung kula pacak ing serat kabar. Saking sedya kula kangge angengetaken dhateng tiyang ingkang anarak papacak ing angger wahu.

Kula boten praduli dhateng tiyang ingkang pancen sampun wajibipun angangge sesebutan raden mas utawi raden panji sasaminipun wangsul sareng wonten tiyang ingkang anyahak ngangge sesebutan wahu. Amasthi andadosaken semanging manah. Jalaran tiyang turuning alit angaken turuning ageng. Utawi turuning prayantun angaken darahing ratu. Sarta lajeng angengungaken sarira akanthi ladak anedha dipun ajeni sarta angangge pangawal ingkang dede leresipun.

Nagari kados boten angengeti. Bilih patrap mangkaten punika sampun dipun undhangaken sarta kapacak wonten ing serat angger paukuman aakalayan terang ungelipun kados ing ngandhap punika.

#### Bab kaping. 191

Sing sapa katon ing ngakeh anganggo panganggone pameran para priyayi militer sarta sipil utawa nganggo tetenger paormatan kang ora kawenangake. Apa dene sapa kang nyahak nganggo tetenger[ ] cen amung dadi panganggone para[ ] sarta sesebutane luwih dhuwur sak ing dhe[ ] pipa ukuman nyambut gawe jiyadan tanpa kara[ ] tes. 6. Sasi tumeka. 2. Tahun.

[ ] saking pamiren kula tiyang ingkang nerak papacak wahu a[ ] kalaranipun boten saking kaujadening nagari[ ] king boten wonten tiyang ingkang gugat.

[ ] kang nerak papacak wahu sampun kerep kula pacak ing serat[ ] dos amambengana. Ananging seseratan ingkang tumrap ing[ ] kapaedahipun amung amengetaken dhateng tiyang wahu. [ ] wajib anggugutaken prakawis punika ing ngarsa pangadilan [ ]

[ ] juru ngarang srta kabar. Ananging tiyang ingkang anyipati piyambak[ ] utawi panerak ingkang dipun waosaken sarta ingkang pul[ ] wan ing ngarsa pangadilan. Bilih boten wonten tiyang ingkang [ ] taken ing pangadilan amasthi awis-awis tiyang ingkang kadakwa [ ]

[ ] pahi panerak mangkaten punika. Awit para priyantun welandi a[ ] ingkang nyumerepi sesebutaning tiyang jawi satunggil satunggil ingkang [ ] pun dados wajibipun.

[ ] nawi ing ngatasipun tiyang jawi wonten pranatanipun ingkang dipun wastani [ ] ing tembung welandi birgerleksetan asal usulipun prayantun bongsa jawi satunggil-tunggilipun amasthi gampil kasumerepan awit birgerleksetan wahu. Amemuti namanipun tiyang satunggil-tunggi[ ] namaning bapa biyungipun.

Sanajan ing mangke pratelaning asal usul mangkaten wahu dereng wonten anaging saking gadhahipun kangjeng gupermen pangagenging paresidhenan kawajibaken anguningani asal usuling para prayantun jawi sadaya. Taksih wonten candhakipun.

Birger leiken setad punika tegesipun cathetan ingkang kaasta pangagenging nagari. Amratelakaken asal-usulipun tiyang satunggil satunggilipun. Juru ngarang.

Saking dahad dening kumacelu kula. Sinaruwe ingkang sampun angambar aruming gonda sumebar katubing maruta bra martani. Kadamaning panggalih ing para marta ring samuaning pamitran kang sama-sama. Saestu ning cipta kula tan liyan kumedah uparing panjenenganipun mitra kula ingkang asisinglon nama. Pa.sa.

Inggang punika mugi karsaha anebihaken ing sarusiku. Kumapurun kula sumengka anyuwun sih. Parenga lumuntur paring barkah katrangan bab sandhangan kalih welas punika.[e ] [i] [ o ] [ ] [ ] [ ] [ ] [kra ] [ kre ] [ nya ] lan aksara. Re. Le. Utawi sastra murda. Na. Ca. Ka. Ta. Ta. Sa. Sa. Pa. Ga. Ba. Tuwin ongka. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0. Punapa dene sastra swara. A. I. E. O. U. sadaya wahu mula bukanipun ingkang damel sinten. Tuwin tegesipun wastaning sandhangan wahu satunggil-tunggilipun punapa.

Punika kula ugi sampun asring tetaken dhateng sanak sadherek tiyang sepuh. Inggang sampun kalebet lukiteng sastra. Ananging dereng saged manggih ingkang adamel lega paring katrangan. Mila samangke kedah kula sumanggakaken ing panjenenganipun mitra kula. Pa. Sa. Bok manawi kapareng karsa aparing sih dhumateng tiyang kacupetan kadi kula punika.

Katandhan pun adreng minta sih.

Inggang manawi andadosaken kaparenging panggalhipun para sarjana ingkang sami kulina ing pasamuhaning serat bra martani. Mugi karsa aparing barkah katrangan. Sanadyan timbang sapele tur adhakan. Ananging saking cupeting budi kula kedah myuwun barkah dhateng para sarjana. Mugi karsa aparing saserepan menggah manggening tembung ingkang kados ing ngandhap punika.

[

]

lan. 8. Miwah. [ ] 10. Mwang. 11. Bilih. 12. Manawi. 13. Yen. 14. Sarehning. 15. kala. 16. Nalika. 17. Ki. 18. Kyahi. 19. Priyayi. 20. Kadhaton. 21. Kraton. 22. Karaton. 23. Tembung kawi. Awigna mastu nama sidham.

Sampun namung punika ingkang kula suwunaken barkah wijang-wijangipun kados pundi. Inggih boten kasesa panyuwun kula wahu. Prayogi kadamela samben kemawon saselaning pandamel ingkang parlu. Saking panyuwun kula pundi ingkang sampun kapanggih tumunten kapacaka wonten ing bra martani.

Katandhan pun sebet minta jarwa.

Ing nagari surakarta ngriki. Sakwontenipun serat pawarti sastra jawi. Winastan juru martani. Ngantos santun nama bra martani. Dumuginipun ing samangke. Sampun kalebet lami. Saha sampun kathah angwedharaken sakathahing kawruh. Utawi angleresaken patrap-patraping sastra. Punapa malih teges tegesipun tembung kawi. Tuwin sanes sanesipun. Ananging dereng wonten para sarjana ingkang angwedharaken tegesipun wastaning satunggil-tunggiling panggenan ing tanah jawi. Tuwin gancaring ing nama wahu. Kadosta. Banten. Batawi. Krawa. Kreyangan. Carebon. Tegal. Pakalongan. Samarang. Japara. Rembang. Surabaya. Pasuruhan. Prabalingga. Basuki. Banyuwangi. Banyumas. Bagelen. Kedhu. Surakarta. Ngayogyakarta. Madiyun. Kadhiri. Tuwin panggenan sanes-sanesipun ing salebeting tanah jawi. Saha tegesipun namaning priyantun ing jaman sapunika. Inkang punika manawi andadosaken dhangan lumunturing panggalhipun para sarjana. Bok angwedharaken kados panuwun kula wahu. Mugi katuruta saking denta ywanjana. Lajeng kapacaka wonten ing bra martani. Supados amewahi regengipun. Sanget-sanget ing pangajeng-ajeng kula.

Katandhan kyahi kawak. Juru maos pustaka warti.

Bok manawi andadosaken lumunturing sihipun para lukiteng sastra kula nyuwun saserepan tegesipun namaning serat serat kawi. Utawi serat jawi. Kados ingkang kula pratelakaken ing ngandhap punika. Manik maya. Maha Dewa Buda, Budawaka, Mahabrawa, Sumantaka, Arjunawijaya, Ramayana. Mahabasawa. Manumanasa. Purwananda. Ariwanda. Asmaradahan. Dewa brata. Bandha laksana. Darma sarana. Pandhu papa. Gorangsa. Bale gala-gala. Kunjara kresna. Malawi ususan. Pandhawa dana. Gathotkaca saya. Partayanya. Palgunadi. Dewa ruci. Manik arja purwaka. Wiwaha. Bomantara. Bomantaka. Bratayuda. Krimataya. Yudayana. Aji nirmala. Darma sunya. Niti sastra. Angling darma. Bandung. Sindhula. Panji angreni. Panji jaya lengkara. Panji priyembada. Panji paniba. Panji semawung. Baron sakendher. Damar wulan. Surya ngalam. Jugul mudha. Papali. Surti. Jaya lengkara wulang. Niti praja. Raka kapa-kapa. Sewaka. Wulang reh. Sana sunu. Jaya baya. Rengganis. Panji murtas mara. Kudanara wongsa. Centhini. Pawukon. Katuranggan. Sasana prabu. Hidayatullah. Seh teka wardi. Prana citra. Ambiya. Iskandar. Menak. Asmara supi. taju salatin. Nawawi. Bustam. Johar sah. Mursada. Bayan budiman. Ahmad muhtamad. Khabar kiyamat. Seh malaya. Jaka salewah. Darma warsita. **[list checked against original and corrected, 20/08/04]**

Inkang punika mugi wontena lumunturipun para lukiteng sastra ambabaraken tegesipun namaning satunggil-tunggiling serat wahu. O saiba bingah ing manah kula. Bilih para lukiteng sastra karsa maringi barkah babaraken tegesipun namaning serat ingkang kasebut nginggil wahu. Kawrat ing pustaka kabar bra martani.

Katandhan pun sulanjari minta mangreti.

[ ]  
[ ] macapat. Inkang makaten wahu sakalangkung panuwun kula saaha andadosaken suka pirenaning manah kula. Kaang awit panjawabipun siswa sarjana sanadyan sampun pasaja [ ]lih panjarwa wahu namung saking dugi-dugi angawur. Ewadene pamanah kula inggih sampun kathah saemperipun. Langkung malih sareng kula maos serat panrambulipun ingkang sisilih nama. Pa. Sa. Tumrap ing bra martani angka. 17. Ugi anjarwani sekar ageng. Tengahan macapat. [ ]Ita asung katerangan saking soal kula bab tembung ngoko lan krama. Punika manah kula lajeng padhang anarawang upami tiyang kapetengan wonten ing margi lajeng wonten ingkang mitulungi obor. Iba sapinten kemawon panarimah kula dhateng sang ambek welas kang awit panjarwanipun. Pa. Sa. Wahu sadaya saking pamanggih kula sampun anyeplesi ing salugunipun. Mila ing mangke manah kula sampun marem. Ewa samanten kula nyumanggakaken para saged bilih wonten ingkang mastani kirang patitis mugi lajeng kaewahana. Boten langkung panyuwun kula dhateng priyantun kakalih wahu mugi sampun kanggeg samanten kemawon anggenipun karsa paring wulang dhateng ing kula.

Dene sulaipun siswa sarjana bab tembung yamim nejahi.[m] enget kula tembung ngarab boten wonten. Punapa dene saben kula mireng tiyang raraosan mawi tembung yamim wahu kula timbang kaliyan warganipun inggih anggadahi teges supata. Mila lajeng kula wastani tembung ngarab ingkang [ ]

panyeratipun kang awit kitab kasus ilmu lugat anyebutaken tembung yamin mejahi [n] tegesipun supata kaliyan pernah tengen.

Supata kalihan pernah tengen punika. Patrapaipun kados pundi.

Mataya marudasta

Juru ngarang.

#### Candhakipun sindhen badhaya

// adeg-adeganing badhaya.// ana mangguh sang arya jroning samodra. Ruci dewa warahaken masuka. Dhe. Saprapta jro garba datan padriya. Dewa ruci manguwuh koningalan. Dhe. Awang uwung pukulun ingkang katingal. Tan antara dewa ruci katon ana. Dhe. Byar kawuryan busana ajwala mulya. Sutapita reta. Kresna. Kang katingal. Dhe. Yeku ingkang dadya durgamaning kang tyas. den waspada pamurunge reh dumadya. Dhe. Yekang seta eninging driya raharja. Wus rumasuk sawulange ruci dewa. Dhe. Yeka samya sang sena lan ruci dewa. Wus umedal sang arya sangking ing garba. Bayu putra tur sembah minta aksama. Dhe.// sisindhen badhaya sumreg.// sumreg kang bala lumaris. Bubare sangking samarang. Asri tinon gagamane. Akeh warnane kang bala. Wong sabrang lan wong jawa. Swarane atri gumuruh. Kadya umbaking samodra.// tuhu yen prabu linuwih. Terahing ratu kusuma. Kedhep ing wadya balane. Ratu ambeg palamarta. Putra ing [ ] ya gonda. Lelona andon prang pupuh. Anglurugi karta sura.// [ ] sikanira nerpati. Susunan paku buwana. Prawigya pekik warnane. Tuhu yen ratu kusuma. Lalana adikara. Nitih kuda ules ge[ ] pung. Binusanan abramuncar.// kenongarang.// andika[ ] mu ing tyas lamun asih. dening sasmita yen kawat gata ing locana. De[ ] meses sasmita kathah uninga.// tingalan polah kawula punika. Darunastra pangiketing duratmaka. Sumbaling ngayon katona dadi lara. Dadi edan baya.// sapa baya kang ngawelas ing brangti. Eka sastara kitepa yudasmara. Tunggal karsa sedheng sun kamulenan. Yen kamulenan baya.// kapisanu celore den wor liringe. Srengingkarsa alun-aluning sayana. Karepane semune yen ladenan. Ye[ ] denana baya.// undhung-undhung den undhung den ajak lunga. Pu[ ] gi wananantaka winahita. Adhuh winahita baya. Kena guna la[ ] ku lara kawongan.// poma-poma asiha ing dasihira. [ ] trawisa parang jajaning wanodya. Adhuh mati kangen ing susunan kawu[ ]. Kangen gusti manira kawlasan. Dasihira angawula nuwun pada[ ].// mendhak nembah ladrang.// laladrangan angangsu kakemben cindhe. Wong ika carmareka sandhang lawe mongsa wohan. Re[ ] june pijer ngililing wayangane. Wayangane.// asikara wot lulu den sirati. Wong ika gayung sumur. Woh ijo agonda dur[ ] sun rungu[ ] asasambat[ ] gung tan wruh ing westhi. Wong ika ancar gedhah[ ] wong tiwas dadi raras[ ]. Mugi sira asiha ing ka[ ] drang malih.// padha[ ] drang angladrang karem asmara. [ ] bisikana prabu wanara. Lah baliya tole [ ].// lewane yen prapta geteri ati. Wong ika[ ] thi ruwit godhonge. Kapakena yen gambira mring [ ] wang yen dalu tan pegat kepi.// wong ika bale [ ] wa pinathik. Sun salimur ameksa katon ing sira. [ ] sa angestu pada.// sisindhen badhaya kuwung-kuwung. [ ] wunge anelahi pramudita. Kisma wiyat suraya jayenga [ ] ja wingit amurwa mondra kusuma. Duhkiteng tyas sri maha prabu[ ] kaoncatan raras si dyah katuridan. Mentar menget pa[ ] wirejan. Amung ketang dyah adi muleting driya.// tyas[ ] tumunturing santar kentar. Dalu mijil katon katonton resmining wulan. [ ] loro ngapit rengganing sasongka. Rangu-rangu amirangrong karungrung[ ] miyat ingkang trenggana moring sesongka. Tyas kumenyuk ketang ri sang ma[ ] rimang.// mendhak nembah muni gendhing gendreh.//

taksih wonten candhakipun.

Ingkang kalih dene ingkang kagungan kuwajiban ing margi ageng ngriku punapa boten prayogi angengengeten. Tuwin amambengana. Sarta pangawisan dhateng tiyang angguyang kapal purun-purun sawenang-wenang makaten punika. Inggih menawi boten nambuk lare dolan ngradinan tuwin lare kang sami ngundha layangan. Sabab kapal kathah lampahipun ngebacki radinan temah mutawarosi.

Sangking maunahipun ngulami ing nagari kudu sampun pinten-pinten warsa laminipun ing mesjid yasanipun ingkang sinuwun ing muryapada anggenipun ical sangking cariyosipun tiyang sepuh-sepuh icalipun mesjit ing muryapada wahu. jalaran saking kawelagang ing dahana. Mila ngantos pinten-pinten warsa. Boten kaadegan ing masjit malih. Margi ali waris kathah ingkang kamlaratan boten saged ngiyasani menggah adegipun masjit malih saha sami ajrih wilalatipun margi dereng wonten ingkang mudha ngalim mangretos damel pirukunan dhateng tyang ing kampung-kampung miwah ing dhusun-dhusun tan api ing ngardi-ardi. Nalika ing tahun be onga. 1808 salebetipun tahun welandi 1879. Kyahi khaji muhamat saleh ing kampung damaran. Kudus pikajeng angetingalaken kasagedanipun pirukunan dhateng tiyang ingkang sami ahli ibadah dandosi mesjit. Ing muryapada. Inggih kadadosan nalika punika pinten-pinten tiyang ingkang dhateng urunan. Wragadipun kadosta. Kajeng gamping. Gendheng. Utawi arta. Pituwin rupi wos sekul ulam masan menda sawung ingkang kahatmaraken gesangan. Saha malih lampit. Lampu gantung. Bekakasipun salat ing masjit sasampunipun angaden. Masjit ing muryapada. Katingal amanipun ngaldaka muryapada. Kathah tyang ingkang dhateng salat. Ing masjit malah mandar bilih ing dinten jemuwah pahing. dhateNgipun tiyang kang kajat nyadran ing pasareyan pituwin tiyang ingkang nidhah bar jemuwah ing muryapada. Atusan malah ewon. Sabakdanipun adamel masjit. Ing muryapada. Taksih nunggil ing tahunipun. 1808.

Ing mangke sadaya penggarapan kalerehaken margi wonten ngaral ingkang mreloni. Wonten sajuga kaji. Ingkang nyumbang kajeng. Balok jati kajeng wahu kacepung dipun tahan pulisi. Margi kajeng saking colongan. Kaaken tiyang mandhoripun welandi. Ing pathi. Kapriksa ing pulisi rol. Ing kantor nagari kudu. Kyahi kaji . 2. Bas. Wahu menggah katranganipun anggening tampi sadaya pasumbangan [     ]. Utawi tyang kang sami sidhekah kajeng jati. Punapa juru penampi pikantuk serat pratondha kajeng kyahi. 2. Aturanipun boten saben tampi sumbangan lajeng katampi klayan krona alah. Kimawon saking timbanganipun kyahi. 2. Wahu galat margi sadaya barang-barang namung katampi klayan trima kasih banyak. Boten purun suka wuninga dhateng pulisi. Kampung ngriku. Utawi pratela dhateng dhestrik. Ingkang bawahaken mila ingkang kekucem saking maunahipun. Kados pikantuk tulahipun kyahi mustakajini.

Darma warsita.

Mendhak-mendhak kalingan katon

Menggah panjawabipun manungkara ing kadipala. Kados ingkang kapacak ing bra martani tahun punika onkga. 16. Sanget andadosaken getering manah kula. Dene mawi angemu eru ing panggalih. Sanadyan manungkara sampun anilakaken limpadding kasusastran sampun saged mastani tembung ingkang leres saha sae. Ewadene was-was ing manah dhateng maksuding tembung kula. Mila samangke kula wangsuli sarta kula wijang-wijangaken ingkang dados esthining manah kula kados ing ngandhap punika. Dene anggen kula gadhah wicanten. Salami kula tumuwuh dereng sumerep tembung ingkang leres saha sae punika saking anggen kula boten saged mastani. Sawarnining tembung ingkang tumrap ing kidung miwah serat ider-ider tuwin serat tanpa sekar. Inggih leres saha sae punika ingkang kados pundi utawi kados punapa. Sarta kula inggih boten saged mastani tembung ingkang lepat saha awon. Inggih sampun pinten-pinten derat ingkang saseratan tuwin ingkang cap-capan meh sadaya sampun kula tupiksani.

Nanging maksa boten saged mestani pundi ingkang tembungipun leres saha sae utawi ingkang lepat saha awon. Saben wonten ingkang kula kinten leres saha sae utawi lepat saha awon lajeng kanggeg. Dene sareng kula pintokaken dhateng riyang sanes ingkang sami kawical sa[

] boten wonten ingkang mufakat. Dados boten wonten ingkang kenging kageg.

Mila tansah andadosaken kodhanging manah kula.

Dene anggen kula mastani ukara jawi punika boten wonten pathokanipun namung manut sasenenganipun piyambak-piyambak kemawon. Kacihna saben serat angger ingkang damel tiyang sanes traping ukara miwah tembung tuwin sastra inggih boten sami. Kados serat-serat cap-capan ing surakarta. Semarang. Ngayogyakarta. Betawi. Miwah tanah nederlan punpa malih serat ingkang seratan. Boten susah kula pratelakaken sadaya bedaning tembungipun satunggal-tunggaling serat. Ngalamatipun kemawon kapirsanana. Kados manungkara inggih lajeng saged anggalih bilih atur kula punika sayektos.

Wondening manungkara mastani kula dereng saged anyektosi pathokan leresipun ing tembung satunggil-tunggil kados ingkang sampun kapratelakaken ing serat wyakarana jawa utawi tembung ingkang alus punika kasinggihan sanget. Menawi kula sageda anyektosi tamtu lajeng saged mastani tembung ingkang leres saha sae utawi ingkang lepat saha awon. Kula inggih sampun sinahu wyakarana jawa punika [ ] mawi kula gurokaken ing tiyang pinten-pinten ingkang sampun [ ] kawical mudheng ing kasusastran jawi. Ewadene meksa kados tiyang manjing ing guwa geng wanci dalu tanpa dilah. Colok utawi obor sanadyan tiyang ingkang sami kula gurohi wahu inggih makaten ugi. [ ] kula lajeng gadhah pamanah serat wyakarana jawa punika ingkang pirsu terang namung ingkang nganggit piyambak utawi putra wayah miwah abdi santana pawong mitranipun ingkang sami rinaketaken. Tumraping tiyang sanes kados tanpa damel.

Sarehning manungkara sampun amastani ingkang kados makaten wahu. Dados kula lajeng gadhah panyana manungkara sampun putus sasuraosing serat wyakarana. Mila panuwun kula mugi karsaha amadhangi anggen kula kapetengan amaos wyakarana. Kadosta tembung polinis gembung. Sandhangan. Wyanjana. Aksara. Dantya. Tulawa. Murdanyawod. Lingga. Andhahan. Camboran. Kriya wacaka. Wi[ ]sana. Wisesa nalingga. Wisesa nalingga andhahan. Wisesana bawama. Wisesana bawaka. Ikriya. Kriya wantah. Wisesa bawaka. Bawa wacaka. Daya wacaka. Karana wacaka. Tanggap utama purusa. Sambawana. Kekriya. Guna. Adiguna. Sambawaning tanduk. Sambawaning tanggap. Ajyaning kekriya. Punika sadaya sami andadosaken bebeging manah kula. Boten pisan-pisan saged ambudi werdinipun. Menawi kula cundhukaken kaliyan tembung ingkang sampun limrah teka lajeng salenca sanget. Punapa malih ingkang pancen dereng kaprah kados tembung polinis wahu. Mila pngajeng-ajeng kula mugi manungkara karsa amerdeni satunggil tunggilipun. Sabab saking punapa tinembungaken makaten. Kados pundi wijangipun ingkang tetela.

Kalih dene malih manungkara. Saupami wonten bubujengan. Sirah kados sirah ing sima. Gulu kados guluning sangsam. Badan kados badaning kancil. Suku kados sukuning peksi. Buntut kados buntuting kapal. Punapa wastanipun.

Bilih tutusa eler katancepaken ing siti. Punapa kenging dipun wastani pathok.

Menawi pancen sangsam punapa saged mungel kados sima. Utawi ber kados peksi.

Saking pangraos kula tiyang balilu. Upami tigang prakawis punika teka anyeplesi kaliyan serat wyakarana jawa. Katondha [ ] pun ngalamating serat wyakarana jawa wahu wonten [ ] makaten. Door Winter en Wilkens. Saking sanjanging mitra kula walandi sastra punika tegesipun tuwan winter kalih tuwan wilkes ingkang kagungan anggitan serat wyakarana punika. Dados katelak ingkang damel wawaton utawi pathokaning basa jawi wahu priyantun walandi. Dede tiyang jawi. Panggagapan kula anggenipun kagungan reka daya anganggit serat wahu kapiditaken tembung walandi. Saha malih punapa inggih yektos manungkara panjenenganipun tuwan kakalih punika sampun sampurna sagedipun dhateng tembung jawi angungkuli tiyang jawi sadaya.

Taksih wonten candhakipun.

Candhakipun sindhen badhaya

//oo// gendreh-gendreh tyasira kentir sumilir. Kadya mesat sumiyut sangking jro pura. Cumalarot pratistha tibeng lor wetan. Sirem-sirem amrawaseng diwangkara. Riris aris meres rarasing wardaya.// geter pater munya sru sasmiteng kilat. Aliwreran thathit tenang sayeng rimang. Prabawane ngadoni anjayenging prang.// lajeng ladrang.// adan prapta maruta ngirit wisaya. Sanga brongta rumaras kekesing driya. Apuyengan dahatrudahing wardaya. Kasangsaya ri sang pinarjayeng rimang. Kapan baya nguswa raras ing puspita. Supaya nir larasmara.// singawastra rengganing tembung nawala. Tutuman endi mene suda wiyoga. Darmawita sujana angumbar karsa. Amrih marta ing driya amingkis krama.// bayem gatel

tenayamadya wiratha. Marihanteng wit brongta tanpa wetara.// manis rengga satriya ing nglesanpura. Setyanana yen laliya marang sira.// bayantaka satriya kang pinardika. Mati angles yen sira tanpa limarma.// palareta satriya ngungkuli jaya. Sun bang ebang amisesa jroning pura. Nadyan prapta wanita dingendraloka.// salintingal tuture wong mentas jaga. Nora lipur yen dudu samng maweh rimang. Kelap-kelap thathit kang mungser ngudyana. Sun pariksa dene sira nora ana. Yen onowa baya sung ngusada brongta.// lalu mongsa padusunanlemagut yuda. Yen kasep paweh bantu lara asmara. Jayeng toya putra nata ing cempala.// sapa baya ngejuma tyas aruhara. Barat sirat pasewakan jro nayaka. Wus kapusus ing driya mung nganti sira.// made atma pamrih ing basa srenggara. Kangeringsun tan kena den ririhena. Mangunarja kang tinut sebarang karya. Kalakona pantes rewang awibawa.// sariseta dene wong agung cangkrama. dene ngepuh sih manira tan katara.// nata dewa kursi lawak sikil denta. Amung sira kang dadi paraning tresna.// sisindhen badhaya anduk.// sareng anduduk pareng aloka manah. Tan kewran jayeng gati. Angamuk anyakra. Kinarocok ing watang. Wadana jaja krep kanin. Pating paluncar. Rudira kanan kering.// rahaden jayeng gati kena ing gelar. Aneng rengganing ngesthi. Palana lalawak. Sahastra sikeping prang. Duduk sarampung marapit. Calana seta. Kang raka amngke mijil.// oo // mangke mijil akampuh babo sutri wilis. Wong agung babo ela-ela. Dhe. Lata kresna kang kinarya sacangkraman. Titibane lata kawula wong agung. Sumbalinga yen katona dadi lara. Dadi edan baya. // kaduk manis sapanen bala bur gendhis. Dhe. Wisangkara gula drawa pinathika. Gula drawa atandhing atemah tirta. Sumbalinga yen katon dadi lara. Dadi edan baya.// babar layar dhuh mas ayu ing palayaran. Bok lara ing palayaran. Alara denira nangis. Anangis pinggir pasisir. Sarwi ca[ ] cawuk tirta. Lan aninting wedhi lembut. Panalulur-lulur suku. Kudu[ ] maring jothang. Ing jothang larang tambangan. Tambangane lara dhenok.// mudhik milir perahune nora [ ] juragan sun milu saparanira. Tekeng paran suk[ ] suka urupena.// lajeng mendhak nembah ladrang.// [ ] ran polahe kang kari. Patrawi saparang jajaning wanodya [ ] ti kangen susunan kawula. Lah kantun kang asawang ruming sa[ ] ta paja-paja ing wardaya. Sampun kangen kawula mongsa lawasa [ ] ra lawas nanging sira kang kaesthi. Sarah madukalpa kabasa sreng[ ] insun ywan lama mati angarang. Puspa lulut sekar adi ngonta [ ] asih insun kalintapan amung sira.// sindhen badhaya gandra [ ].// wus ubaya kelawan prabu wenara. Ragutama denyarsa [ ] ngalengka. Ubayane kapindra sudaning warsa. Samya nahut sgung we[ ] gawa. Ing rembuge anglurug mongsa ketiga. Wus mangkana wangsul sang narendra putra. Angantosi aneng wukir malihawan. Lan kang ra[ ] ra arya sudarsana. Saprapane malihawan winursita. Anging agon[ ] ngirit gandaning sekar.// mendhak nembah muni gendhing gandrung mangungkung.//

taksih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Putranipun kaliwon ing karang anyar dhawah saking uwit temahniganipun malesek ing mangke dipun pulasara abdi dalem dhokter jawi jaya sasmita ing mangke nagaran sampun kathah sarasipun. Dhokter wahu lakar sampun kathah katatalanipun pancen sagedhakeng kawruh pamestren.

#### Yogyakarta

Dereng wonten sampunipun anggen kula ngalembana gemeh ripah ing peken nagari ngayogyakarta. Kadosta dinten jumugah wage punika kaping. 7. Mei. 80. Wanci enjing ing peken ingkang sisih wetan ngriku kathah tiyang meken ketela pendhet kentheng. Wedalipun saking padhusunan asrep ing manahipun para kawula alit bok bilih saged anuntuni mirahipun ing ngrejek.

Kintunan

darma warsita

Kala ing dinten rebo tanggal kaping. 5. Wulan punika. Tiyang wasta sadikrama. Bahu ing dhusun tambak kabupaten adikarta menek uwit kalapa ingkang inggilipun. 60. Kaki sadumuginipun nginggil cepengan papah. Kaleres ingkang dipun cepengi papah sampun gapuk dilalah dumugi ngapes sadikrama mere. Lajeng dhawah ing siti. Suku tengen utawi tangan tengen sami putung boten dangu sadikrama nembe dhateng jaman kamuksan.

Darma warsita

#### Rembag prayogi

Wonten tiyang jaler kalihan tiyang estri sami sowan ing pangadilan kadangu tiyang jaler lajeng matur kauningana tiyang estri punika semah kula. Sanget anggen kula resep tresna dhateng piyambakipun ewadene sowan kula ing pangadilan kula badhe anyuwun pegat kalihan semah kula. Awit kula karaos sedhih manah kula. Amargi semah kula punika gadhah bendana manthuk bilih aningali tiyang tamtu lajeng anganthuki. Tiyang jaler ingkang angkring-angkring kalintu panampinipun makaten wahu lajeng kaanggep sasmitaning minta langen resmi. Saben kula medal dhateng ing radinan kalihan semah kula. Tamtu lajeng kakinthil para nem-neman mandar asring wonten ingkang kamipurun anyelaki nandukaken tatembungan pangrungrum. O inggih leres sadaya aturipun tiyang jaler kula wahu. Ananging tiyang sampun kodratulah kados pundi anggen kula saged amantuni. Kalampahan bilih kala medal dhateng ing radinan kalihan laki kula. Supados kula sampun ngantos manthuk. Kula dipun cangkalak endhas kula dipun tangsuli angsal cangkalak wahu. Supados sampun saged amanthuk aturipun tiyang estri.

Pamancasipun jaksa makaten. O iku gampang banget anyirnakake anthuke rabimu. Kowe padha aja metu ing lurung yen [ ] teng dhedhet andumuk irung. Dene yen kowe katamuwan iku si[ ] mulad rabimu warahana padha lungguh ungkur-ungkur.

Menggah pinika prayogi sanget tumrapipun dhumateng para tiyang. [ ] king sami kapanjangan watak butarepan.

#### Candhakupun wangsulaning jaka muftadi

Kula sampun nate mireng para priyantun jawi ingkang sampun sinebut pujongga ageng dening ngakathah sami raraosan prakawis tembung jawi. Pamanggihipun asring boten rujuk. Tansah parebatan kemawon dados boten wonten ingkang kenging kaanggep leres. Awit tete[ ] leres wahu mufakat ing ngakathah. Boten ngamungaken pamanggihipun tiyang satunggal kemawon.

Menggah pamanggihi kula. Tembung pathok punika tegesipun uger-uger utawi pikukuh utawi kajeng tinancepaken ing siti. Pathokan tegesipun kados pathok.

Saupami mahesa kacancang ing pathok. Pamanggih kula. Kajengipun ingkang nancang supados sampun anglompra malebet ing pakebonan angrisak tataneman. Utawi bilih badhe kadamel medamel sampun cumawis. Boten susah ngupadosi. Kados makaten ugi pathokaning tembung. Bilih uwal saking pathokan tamtu lepat. Wangsul tembung jawi kados boten makaten. Kadosta tembung. Tukunen jaran ing ngalun-alun. Kalih. Jaran ing nalun-alun tukunen. Ukara kakalih punika pangraos kula teka sami kemawon kajengipun. Sareng tembung. Ing ngalun-alun ana jaran tegesipun teka lajeng kosok wangsul. Satunggal pitaken satunggalipun suka serep. Nanging sumerepipun bedaning teges namung waton laguning pakecapan kemawon. Bilih tumrap ing seratan tamtu dereng namtokaken tegesipun. Utawi tembung. Bok dikrono taneh. Sanadyan sastra. [ b ] punika boten dipun bukani ing sastra [ m ] nanging tiyang ngungelaken tamtu angembeng nungswara. Lah kados pundi anggenipun saged mathok. Kados makaten malih tembung jawi ing tanah tegil. Banyumas. Bagelen. Kalih samarang. Japara. Rembang. Tuwin surabaya. Pasedhahan. Prabalingga. Punapa dene tembung jawi banten cirebon. Banyuwangi. Kados boten saged manut paugeraning tembung surakarta kaliyan ngayogyakarta. Dados tetela tembung jawi wahu tanpa pathokan. Namung angguru cara tatanipun piyambak-piyambak kemawon. Punapa malih prakawis sastra. Sastra ageng kaliyan sastra alit boten wonten sanesipun. Namung amurih ungelipun kemawon.

Kapanjangan bilih kula andhara sadaya ingkang anyantosani wicanten kula kados ingkang sampun kasebut ing nginggil wahu. Embiok manawi ha[ ] kang maos bra martani sanesipun. E[ ] dukara dereng marem ing manah dhateng Atur kula ingkang [ ]. Teksih gegeki wicantenipun. Saestu lajeng ku[ ] sadaya. Angger panjenenganipun tuwan ingkang ngarang bra martani [ ] sarta lalilani.

[ ] manungkara amurih kula anggagas sarta angyektosi dha[ ] pun para ingkang sampun kaanggep pinter ing kasusastran. Sa[ ]rengipun kapurih inggih sampun sakalangkung anggen kula ang[ ] angyektosi. Ewadene meksa dereng sumerep ing [ ] saha sae punika ingkang pundi utawi ingkang kados punapa. [ ] manungkara suka pitedah kula kapurih amaos serat ang[ ] tonipun kukum ing nederlan indiya. Ingkang tinedhak saking [ ] nederlan dening tuwan karel prederik winter juru basa ing surakarta [ ] sampun pinuji para tiyang ingkang sampun mangertos ing kasusastran. Dene tembungipun patitis sarta sae. Boten wonten ingkang balero. Ingkang makaten punika kados inggih sayektos bilih para titiyang ingkang kawical mangertos ing kasusastran tuwin tiyang monca nagari utawi pasisir kados pundi. Punapa inggih saged angalembana. Kados boten. Sabab tanduking basanipun sanes. Kula sampun nate mintokaken serat angger wahu dhateng para tiyang jawi ingkang saking monca nagari miwah pasisir ingkang kawical priyantun tuwin tiyang alit. Teka kathah ingkang boten dipun mangertosi suraosipun. Ingkang mongka serat angger wahu perlu kangge ing tanah jawi bawah ing kangjeng gupremen kajawi surakarta kaliyan ngayogyakarta. Bilih tiyang jawi bawah gupremenan kirang fahamipun dhateng serat angger wahu punapa inggih teksih tetep nama leres saha sae. Kados boten. Bok manawi malah lajeng marabi sastra mengeng.

Cuculikan. Bab kaping. 9. Kaca. 3. Ing serat angger wahu. Mugi manungkara karsa anerangaken maksudipun. Amargi kula dereng sumerep kajengipun kados pundi.

Atur kula sadaya wahu. Boten pisan-pisan kula sumedya amancah utawi amaoni tuwin angungkuli anggitanipun ingkang sampun kasusra limpad ing kasusastran kados panjenenganipun tuwan karel prederik winter sapanunggilanipun. Namung jalaran saking cubluk kula kemawon. Boten mudheng dhateng kasusastraning pujongga ageng.

Ing wasanipun. Pangajeng-ajeng kula. Sadaya atur kula wahu. Mugi sampun andadosaken pangunggut-ungguting manahipun manungkara. Kaanggepa kados dene gunganing putra ingkang taksih pelo. Sampun gadhah panedha wicanten dereng teteh. Saha karsa amedharaken pamanggihipun ingkang kalayan suka renaning manah. Supados cethaha anggen kula wicanten. Dados bilih gungan saged genah.

Ing betawi kaping. 5. Wulan mei. 1880.

Bagus jaka muhtadi.

Sakalangkung anuwuhaken suka pirenaning manah kula. Ing mangke pabarataning bra martani kathah ingkang sarju olah lukiteng sastra. Sanadyan kokosodaning panggrahita anuwuhaken indhaking kawruh. Ewadene para mitra kula ingkang sami sarju anglahiraken pamanggih. Utawi asring karsa mancasipun manggih ing liyan mugi sampun ngantos anandukaken tatembunganipun lare jothokan sami poyokan awit punika ingkang badhe angelakaken panggalihipun para ingkang maos. Kalihan malih jaka muhtadi kula aturi anggenahaken angger ingkang kasebut nginggil punika. Punapa angger ingkang kaangge amancasi prakawis ing pangadilan landrad ( inlandsch regt ) punapa angger khukum tumrap dhateng bongsa jawi. ( strafwetboek voor inlanders ) juru ngarang

### Arjaning driya

Sinarjonan ing mitra kula kang sisilih nama cubluk jaluk wuruk.

Patakenipun mitra kula kang tumrap ing bra martani angka. 18. Minta jarwa sajarahipun tembung. 3. Bab. 1. Saengga. 2. Sawantawis. 3. [ ].

Kalilana kula sumengka urun jarwa. Tembung saengga punika pamanggih kula yasan inggal ugi saluguning tembung jawi. Apit anggadhahi wardi makaten. Sa. Punika. Sawujud. Engga. Punika tembung wancahan jangkepipun kedah ing onggga. Tegesipun sami kaliyan wujuding badan anu. Mila atraping tembung kedah angemper-emper. Kadosta. Elaring peksi punika saengga wulesing kucing. Ananging manawi salebeting rangkahing karaton dalem boten purun angangge jalaran teksih teksih sae saha sakeca tembung. Angemperi kados. Namung manawi para tiyang pasisir muayan sami resep panganggenipun.

Bab. 2. Tembung sawantawis punika tumrap dhumateng pamawrating dugi kang kaedalaken ing ngelesan ing ngatasipun mahujud utawi kang tanpa ujud kadosta upami cariyos sawantawis dinten tuwuhipun tembung sawantawis wahu jalaran pangangkahipun badhe boten langkung saking sawulan utawi boten badhe lami. Dados tembung sawantawis punika kedah mawi kanthi badhe mangsudipun dhateng maujud utawi wiwilangan awit lajeng amratelakaken ing nguntawis kathah utawi sakedhikipun dene tumrapipun dhateng pikajeng pamawrating kathah kadosta sawantawis kathah punika pamantawis dhateng sawenehing mahujud utawi kang tanpa ujud wahu langkung sangking murwat.

Amung punika kang kula jarwani. Menggah panderah kula wahu manawi dereng kacondhongan prayogi kauntar nama lih dumugining babar. Sarta kula amasrahaken dhateng para wegig mug i narbukanana tembung ijeman.

Kaserat tanggal kaping. 28. Jumadilawal warsa wawu. Tengaraning sangkala. Terong suwung madyaningsun. Katandhan bja kirana

Sarehne mitra kula ingkang sisilih nama srowak srowol 2. Pa. Sa. Ing samangke boten saged manjurung jalaran sawek kathah padamelan ing parentah ingkang wajib linampahan mila ing mangke kula ingkang kapurih amangsuli seratipun mitra kakalih 1. Sutadi 2. P. D. M. sami tumrap ing bra martani angka . 18. Tahun. 1880 punika. Menggah seratipun mitra kula sutadi sampun kula uningani terang. Bab kawontenanipun kawi ingkang sampeyan jarwani wiwit angka. 1. Dumugi. 5. Punika sampun tetela bilih sulaya ing pamanggih kang awit tembung kawi punika asring gadhah teges kalih tuwin langkung. Mila boten parlu kula andhar. Namung panjarwa sampeyan angka. 6. Citra bawa. Sampeyan jarwani warna kang mukti punika priyayi punika punapa inggih sayektos bilih priyayi utawi kapriyayan punika warni. Mitra kula srowal srowol inggih meh kemawon mekaten panjarwanipun ananging lajeng kaengetaken dening bok emban karna. Kacriyosan bilih priyayi utawi kapriyayan tuwin bukti utawi kamukten punika dede warni. Dunungipun warni punika namung wonten ing warni cemeng pethak sapanunggilanipun. Mila panjarwanipun srowal srowol mengkatan citra bawa citra. Warnining tiyang. Bawa. Wiwitan. Dados wiwitan warnining tiyang punika bayi. Wangsul mukti winastan warni wahu rak inggih mokal lah punika lajeng anduwa dhateng pamanggihipun mitra kula sutadi piyambak bilih kawontenaning wangsul punika kedah ingkang maujud sarta boten mokal. Dene panjarwa sampeyan angka. 7. Pungkas tembung ikal-ikalan punika yen pamanggih kula ikal-ikalan wahu inggih sampun sanes jinising tambang. Mila boten kencing winastan pungkasing tambang. Dene panjarwa sampeyan puspa ruru sekar kang sampun dhumawah ing siti winastan pudhak. Kajawi saking punika menggah pamanggih sampeyan bab sanesing cangkriman kalih wangsalan bilih kapara yektos mengkatan kula nyuwun babar pisanipun tembung kalih bab wahu asli saking tembung punapa. Pangraos kula sampun sami karaketan panambang. Mug i mitra kula paringa katerangan sanget ing pangajeng-ajeng kula. Dene pamintanipun mitra kula sutadi bab etanganing tahun digyanus sarta tahun askandar. Inggih ing sanes dinten kulangaturi katrangan.

Dene serat panjarwanipun mitra kula. P. D. M. ugi sampun kula uningani. Sadaya panjarwa sampeyan kula ugi sampun anayogyani. Dene ingkang kula sulayani namung kalih bab. 1. Tembung ponca driya. Pamanggih kula leresipun ponca indriya. Tegesipun pamanggih kang gangsal. 1. Pamanggih ing netra sumerep dhateng warni. Kang cemeng lan kang pethak sapanunggilanipun. 2. Pamanggih ing talingan sumerep dhateng swara kang sanes-sanes. 3. Pamanggih ing grana. Sumerep dhateng gonda kang arum sapanunggilanipun. 4. Pamanggih ing tutuk sumerep dhateng raos kang manis kang pahit sapanunggilanipun. 5. Pamanggih ing panggepok sumerep dhateng panas asrep sasaminipun.

5. tembung ponca suda. Leresipun ponca wisudha. Tegesipun gangsal kalulusan. Inggih punika etanganipun lahiring rare. Kaetang saking neptuning dinten sarta pekenan kala lahir wahu. Kadamel ambadhe gangsal bab ingkang badhe lulus dumunung ing rare punika. 1. Begja cilaka. 2. Pinter busuk. 3.

Pulung drajat kapriyayen. 4. Sugih miskin. 5. Watek awon tuwin sae. Punika anggitanipun para saged ing jaman kina. Marda walagu.

Saking pamundhutipun priksa mitra kula pun sebet sarwa ninthing bab wardinipun tembung pagya. Punika bilih boten kalintu tegesipun pakewet. Tumbrong.

Ing sarehning pustaka kabar bra martani ongka. 18. Wonten mitra kula ingkang sisilih nama cubluk jaluk wuruk. Minta ing para lukiteng sastra 1. Bab asli tuwin tegesipun tembung saengga. 2. Dunung leresipun tuwin sapinten masthinipun tembung sawantawis. 3. Tegesipun tembung ijeman. Mila ing sasaged-saged kula atur panjawab bok manawi anocoki. Inggihi taksih nalingsir mug i katebihna saking panyeda. Kadosta.

1. saengga. Punika pancen sanes tembung jawi. Ananging tembung malajeng. Jawinipun ngantos. Amila yen kamanah sayektos bab tegesing tembungipun mitra kula tigang prakawis ingkang kalebet pitakenipun kados ingkang kula cetha ing ngandhap punika lajeng sanes-sanes teges kadosta saengga jam tabuh. Tegesipun dumugi jam tabuh. Saengga ngantos dados pejahipun tegesipun kalampahan ngantos dados pejahipun. Saengga pun anu. Tegesipun ngantos pun anu.
2. Sawantawis. Punika leresipun sahantawis. Dene masthinipun sahantawis wahu. Prasasat boten wonten masthinipun ananggihi inggihi kenging kadugi-dugi. Boten nebih-nebihi. 5. Kirang langkunga boten kathah. Sabab ing sahantawisipun saeka. Kalayan sadasa. Benten kaliyan tembung sawatawis kadosta watawisipun. Punika tegesipun kintenipun.
3. Ijeman tegesipun punapa pikajengan ingkang kawadhahaken ing sanes kang mongka wedaling pikajengan wahu. Boten pinacak ing nuwala dhateng ingkang masthi kasukani. Ananging rembagipun amung katuwuhaken kemawon dhateng tiyang ingkang kapurih nimbalken.

Ing wasana kula. Nyuwun berkah seserepan dhateng para sarjana bab kodhening manah kula anggagas tembung ingkang saben-saben kasambah kula angge pawicantenan tuwin ingkang tumrap ing serat-serat awit dening saking cupeting kanalaran kula. Katenta dereng bangkit anggayuh menggah ing sacethanipun kadosta.

|            |                  |                                                                                                                |
|------------|------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. tembung | kumacelu         | kados pundi tegesipun                                                                                          |
| 2. “       | kumapurun        | “ “ “                                                                                                          |
| 3. “       | kumayu           | “ “ “                                                                                                          |
| 4. “       | kumenes          | “ “ “                                                                                                          |
| 5. “       | kumajegos        | “ “ “                                                                                                          |
| 6. “       | kumethak         | “ “ “                                                                                                          |
| 7. “       | kumedah          | “ “ “                                                                                                          |
| 8. “       | kumingsun        | “ “ “                                                                                                          |
| 9. “       | kumawaneh        | “ “ “                                                                                                          |
| 10. “      | kumacula         | “ “ “                                                                                                          |
| 11. “      | kumaruk          | “ “ “                                                                                                          |
| 12. “      | kumenyut         | “ “ “                                                                                                          |
| 13. “      | sahudara         | “ “ “                                                                                                          |
| 14. “      | anggur porat     | “ “ “                                                                                                          |
| 15. “      | ulam sardhin     | “ “ “                                                                                                          |
| 16. “      | nila wredi       | “ “ “                                                                                                          |
| 17. “      | sruru menila     | “ “ “                                                                                                          |
| 18. “      | nagari atasangin | “ “ dene ko kanamekaken makaten tuwin prenahipun ing pundi.                                                    |
| 19. “      | bawah angin      | “ “ dene ko kanamaekaken makaten tuwin prenahipun ing pundi.                                                   |
| 20. “      | tri buwana       | “ “ punapa kenging kawastanan jagad tiga ingkang sarta ing sapunika punapa taksih kenging kasebutaken makaten. |

O namung sapele kemawon ananging sarehning jubel jugulcutheling manah. Gadhah rumaos kados badhe kalajeng boten sumerep tegesipun manawi boten nyuwun sih pitedahipun para sarjana ingkang sampun putus ing kawruh. Amila saking panyuwun kula mug i-mugi para sujana karsa anggalih panyuwun kula berkah seserepan ing nginggil wahu sanget ing panyuwun kula.

Katandhan. Retna wuragil.

### Candhakipun sindhen badhaya

// dahat kambuh kabranan tyase angarang. Lir kinucung mring bathara kamajaya. Suruping baskara angimbuhi brongta. Peteng dhedhet panglonge maweh kung rimang.// ing gagana lintange katon sumebar. Neka warna asri tejaning kartika. Cumalorot kang sarpata pak maruta. Enget ing dyah ukelnya abra puspita.// petak jaja angungun dahat asmara. Panglong tiga antara mijil kang wulan. Rempu kang tyas mulat gebyare kang songka. Kawistara bendana sangka bendana.// meh rahina sadalu kabyatan unang. Lir antaka ing ngenggon akurah waspa. Sirat wetan wijile sang diwangkara. Wus samketa kapidraha tata bela. // lajeng ladrang.// adan bubar sangking gunung malihawan. Lir samodra wutah kwehning kapi bala. Tri gumuruh kadya rebah ing ngakasa. Guntur ketug prapta reh kagiri-giri.// sarawuhnya sri mahadipa mahendra. Mawurahan geger sining wana sumyar. Buron mabur manuk muni lir manangis. Kebekan wreka dhasih munya kaswasih.// kewran denemangungsi mangasig-asih. Kawlasasih walantaga [

] monang ngajapsih minta sih asih. Pratiwa wreha [ ]. // wanaran dherpa sang tepining jaladri. Saparpatane guna [ ] sarakit. Bayu putra tur uninga awot sari. Wibisa [ ] ta ngestu pada.// kaparcaya sang arya wus sinudara. I[ ] maweh utama. Sareng nedya seseban pinggir pasisir. [ ] yapana brangira.// mring ngalengka kalang-kalangan samodra. [ ] rendra kasusu onenging garwa. Ngembat raras duduka marang same [ ] nah mubyar kadya surya satun tiba.// ing samodra mawalina [ ] hara. Kang bramastra anrus dhasaring pratata. Apuyengan geger isi [ ] dri. Grah gumuruh rugruh agraning parbata.// onta boga ba[ ] tas pethinya. Hyang baruna kagyat palayuning naga. Sigra mentas leng[ ] luhuring toya. Hyang baruna nembah matur minta jiwa.// sindhen badhaya dara dasih.// dara dasih kadi sinawung asmara. Lameng gu[ ] malo alamalu harsa. Welas mara wewekase barilunga. Balik [ ] wangkang tinilar tan basuki. Ongka warsa ranu mijil bomantara.// wus alawas kang kari among kunjana. Nadyan pawananging ing wanggam sih asih. Lan tan arsa tumibeng ambara. Pupus pati tan kundur adarbe karsa.// lajeng badhaya mendhak nembah mungel kenong tiga harang.// dalu kangen ingkang lalis. Reden dipariptajah nawi apraja ima. Wi[ ] lawas kang tinilar kari edan.// amangun kung ata jinadhah lan guling. [ ] ting mongsa setya tambuh ing wecana. Atelasan yen sampun anuwun pada.// madanayun dening sun arsa apanggih. Layon wastra dening ringgit majalengka. Kaya ngipi angangge gelang saranira.// sira lang [ ] kawula kari hantaka. Asma yuda manyura kuda musthika[ ] sun gubel [ ] sadudu sasama. Kumawa waha mitra wong agung mukti. Ja[ ] wana jempana munggendirada. Kapok mara sina mitra nora lana.// warandosa ing sun tan binotan liring. Toya reka pantun aglar ing leleran. Bendonana yen waniya dadi dosa.// nunten bedhaya kendel mungel gendhing kinanthi.// taksih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Paribasanipun bongsa walandi makaten cilaka iku tekane ora ijen lalampahan ingkang anyeplesi paribasan wahu. Mentas kadadosan ing samarang. Wonten nyonyah dereng lami kapejahan ingkang jaler. Amargi kacokot kucing. Pinuju wanci siang anakipun jaler kalih sami malancong. Ingkang sepuh umur sadasa. Ingkang enem umur enem tahun lare ingkang sepuh wahu nunten adus ing lepen ingkang enem anenggoni wonten ing pentasan boten dangu lare ingkang adus kalelep lajeng kalap sareng dipun antawisaken kakangipun boten manthungul ingkang enem nunten angungkudi sandhanganipun kabekta mantuk dumugi ing griya sandhangan kaebrugaken ngajenganipun pun biyung. Sarwi sanjang bilih kakangipun adus ing lepen kalelep dipun antawisaken boten manthungul-manthungul suwawi sami kagaliha piyambak karaosipun pun biyung. Amiyarsa wiraosipun pun lare kados makaten mentas kapejahan lakinipun nunten katitih sangsara anakipun kalelep temahan pejah. Andungkap dhatengipun ing lare. Bangkenipun lare ingkang pejah ugi dumugi ing griya. Saiba ta duka ciptanipun. Dhuh tindakipun gusti kang sipat murah sipat asih tumanduk ing dhumateng ing titah boten kenging kagayuh.

#### Panjurung

Bilih mongsa terang ing jawah mangkaten punika. Ing salebeting nagari katingal temen gemah ripah loh jahnawi. Wah durjana sampun boten patos wonten. Awit kencenging paprentahan adamel tata tentreming nagari. Sabab ing sapunika ing sawernining radinan taterusan ingkang anjog dhateng pagriyan sadaya mawi kadekekan ineb gebyagan. Bilih dalu kori lajeng katutup. Yen wonten tiyang badhe lumampah mawi dipun pariksani dening tiyang patrol kang wonten ing radinan ageng. Saha pager-pgering pagriyan sampun sami dipun sentosani. Dados tiyang durjana kangelan anggenipun badhe lampah juti. Lasar ing mongsa punika kathah temen para tuwan tuwin para cina. Saha prayantun jawi sami yasa padaleman lampah glidhigan bayar dintenan. Wusana tiyang durjana sami milahur glidhig kemawon sampun boten kirang ingkang dipun tedha. Wah rejeki barang tatedhan kang tinumbas kalebet mirah sadaya. Makaten punika sampun prayogi sanget patraping nagari. Amung sakedhik sawernining radinan ageng bilih kirang anggenipun nyirami katrajang lampah ing tiyang kang anglur rintan dalu. Punika baledugipun mabul-mabul ngantos nyepeti mripat ingkang kalih dene sadaya prayantun ingkang ambawahaken pakampungan mugil engeta bilih sakathahing payon griya sami garing. Kakencengna sampun lena ing bancananipun ri sanga bathara brama.

Wedyarja.

Gebyaging ineb wahu wiwit wanci punapa. Tuwin bilih sampun mineb patrapipun [ ]lebet medal kados pundi. Menggah baledug makaten sirnanipun bilih dipun sirami. Sinten kang sepet maripatipun inggih punika ingkang kawogan anyirami. Ananging karsa sampeyan larapipun badhe sampeyan buhaken dhateng pulisi. Punika boten.

Rehning tiyang pakampungan watakipun sampun anjiblesi lare. Ingkang taksih pantes anglagena. Pulisi kedah juweh ngantos dipun laksanakan ing sadhawhipun bilih boten kalampahan inggih sami dipun plaksanaha. Kados lare bilih kalepatan sampun lampah emong tinemong. Awit temahanipun badhe anglenthaken sadaya pranatan.

Juru gubah.

#### Yogyakarta

Kabar tiyang ingkang nami. Rana arja griya ing kampun sayidan nalika ing dinten malem Selasa tanggal kaping. 11. Mei tahun 1880 punika kependungan. Kabar telas-telasan kirang langkung gunggnung sadaya pengaos. 250 rupiyah.

Ewadene lebetipun pandung wahu sarana mawi babah bebatur ing griya kaleres ingkang ler rana arja wahu sawek pinuju tilem ing griya ngajeng pramila pun pandung sareng saged lumebet griya sak kajeng-kejengipun anggenipun mendheti barangipun wahu.

Kedah kula cariyosaken menggah nalika ing dinten malem senen pahing tanggal kaping. 10 dalu griyanipun tiyang nami sura miruta ing kampung sura karsan kalebetan tiyang durjana pandung. Ananging ing wektu wahu sura miruta teksih melek dereng tilem nalikanipun durjana pandung babah bebaturing griya ingkang kepering kilen leres pasirahanipun sarta pandung wahu sareng babah tuwin angengkabaken gedheg saha lajeng badhe bubut udhengipun ingkang dipun angge. Sarehning pun sura miruta priksa. Trekah ing durjana mengkateng wahu lajeng sebawa kimawon wong ora duwe apa-apa gus. Salajengipun pun durjana wahu midhanget sebawa wahu. Lajeng kesah kemawon sami wilujengipun.

Darma warsita.

Surakarta tanggal kaping. 15. Mei. 1880.

Wiyosipun sahudara tuwan ingkang ngarang serat kbra martani. Bilih kapareng saha wonten selanipun papan. Mugi karsa amacak ing seratipun sahudara. Bab pitaken kula ing ngandhap punika.

Pinuju dinten kula sami jejagongan kalayan para mitra kula. Wonten ingkang cariyos bab tiyang ngawula kawastanan. Pangawak ayam pethak mulus. Punika saking pikajengipun kados pundi. Bilih saking pamanggih kula sae sanget sabab ayam pethak mulis wahu. Saking pamanggih kula resik sarta nate kaupadosan. Sae kadamel bibitan. Sarehne saking pamanggih kula kirang trangipun. Bilih kapareng kula nyuwun kajarwakna ing seratipun sahudara kang sampun kawentar ing kathah.

Tiyang ngawula punika manahipun ingkang pethak ingkang mulus. Tegesipun pethak sugci. Mulus tanpa ciri. Punika ingkang kening kadamel sarana. Yen boten makaten boten kangge pangawulanipun. Utawi ayam pethak mulus punika lakar dipun upadosi kadamel sidhekah.

[ ] kawat saking nederlan [ ] ning kareta asepi  
saking madiyun anjog ing su [ ] kalilan.

[ ] anyariyosaken nalika sang hyang wisesa anitah [ ] liyan  
langit. Inggih nganggiti empu widayaka. Inggih pu [ ] saka.

[ ] dewa buda. Anyariyosaken nalika sang hyang guru jumeneng [ ] ngarca pada.  
Inggih nganggiti empu puywa ing nagari memenang [ ] menang nata prabu gendrayana.

[ ] budawaka. Nyariyosaken kala sang hyang guru mranata agami. [ ] nganggiti  
empu yogi swara anakipun empu puywa. Kala [ ] jenenanipun prabu jaya baya.

Serat sumanantaka. Nyariyosaken kala sang hyang wisnu jumeneng nata ing ngarca pada. Inggih nganggiti  
empu mona guna.

Serat arjuna wijaya. Nyariyosaken lampahanipun ratu sabrang ing mahespati. Inggih nganggiti empu  
panuluh ing nagari memenang.

Serat ramayana. Nyariyosaken ratu sabrang ing ngayudya. Akaliyan ratu ing ngalengka. Inggih nganggiti  
empu puywa.

Serat maha basawa. Nyariyosaken karaton ing wiratha ingkang nganggiti empu tanirat ing nagari  
memenang.

Serat anu manasa. Nyariyosaken resi manu manasa. Inggih nganggiti empu jongga ing nagari memenang.

Serat purwa nanda. Nyariyosaken karaton ing ngastina [ ] ingkang nganggiti empu tanirat.

Serat ariwanda. Nyariyosaken lahiripun bagawan abiyasa. Inggih nganggiti empu panuluh.

Serat asmara dahad. Nyariyosaken kramanipun bagawan abiyasa. Inggih nganggiti empu salukat kalih  
empu karma jaya. Inggih nganggiti empu nagari memenang.

Serat dewa brata. Nyariyosaken resi bisma. Inggih nganggiti empu widayaka.

Serat bandha laksana. Nyariyosaken sayembaranipun dewi kunthi ing mandura. Inggih nganggiti empu  
ragarunting. Inggih nganggiti empu nagari memenang.

Taksih wonten candhakipun.

Batangan cangkriman

Kawontenanipun cangkriman punika sanadyan sampun kabatang kalayan patitis ewadene ingkang gadhah  
cangkriman inggih taksih saged amabeni. Anggenipun damel cangkriman wahu pancen sampun dipun  
angkah bok manawi wonten ingkang kadugi ambatang. Kenging lajeng dipun pabeni. Kadosta cangkriman  
remeh lenggok sunder kabatang celeng menggok asu nyander limrahing ngakathah pambatang mengkateng

wahu sampun leres. Suprandene ingkang gadhah cangkriman rengkeng dereng trimah. Sareng kapurih batang piyambak batanganipun lajeng dipun simpangaken. Amila kathah para priyantun ingkang boten remen cangkriman kang awit cangkriman wahu tanpa wawaton tur boten wonten faedahipun ingkang migunani. Ananging sanadyan makatena kula inggih purun ambatang cangkrimanipun raden menak jingga. Tumrap ing bra martani. Ongka. 17. Tahun. 1880. Dene batangan kula banyumas inggih toya jene. Pambatang kula wahu manawi taksih kagalih nalingsir mugè raden menak jingga amratelakna sababing nalingsiripun. Anjawi saking punika kula ngaturi bibingah dhateng raden panji menak jingga. Menggah ingkang kula aturaken punika dede cangkriman tumrapipun kenging winastan badheyan. Tur yen saged ambadhe wonten faedahipun ingkang migunani. Boten katah-katah namung gangsal bab. 1. Barang ingkang ageng piyambak. 2. Barang ingkang alit piyambak. 3. Barang ingkang tanpa wiwitan tanpa pungkasan. 4. Barang ingkang tanpa wiwitan mawi pungkasan. 5. Barang ingkang tanpa pungkasan mawi wiwitan menggah gangsal bab wahu. Radeb menak jingga kula aturi ambadhe punapa sapamanggihipun. Sinerat ing paluh omba tanggal kaping. 28. Wulan neisan tahun askandar. 2191.

Raden wiryasmara.

Candhakipun utusan ing surakarta dhumateng yogyakarta

// Nora ngrewes binedhilan. Bareng wis mari kasupit. Dareme na[ ]. Minger banjur ngamuk wani. Bature kabeh bali. Gumrabyuk [ ] ngamuk punggung. [ ] Lumayu ana [ ] ngi. Ingsun katut katunjang tan bisa misah.// inghun iya nora kalah. Lan temene nora wedi. Lan arya jaya diningrat. Mung rada wegah ing batin. Mengko sapa kang wani. Amungsuh si arya iku. Yen bisa ngalahena. Agedhe ganjaran mami. Yata matur lulurah ing kajineman.// tilas pethut kecu kawak. Pak tamblek umatur aris. Kawula ingkang asagah. Ganjaranipun punapi. Pangran sagra nahuri. Yen bisa mateni tuhu. Mring si jaya diningrat. Ingsun ganjar dadi mantri. Lan sun ganjar dhuwit telung atus reyal.// pak tamblek sagra anyandhak talempak minger andhelik. Andhodhok amping-amping. Galengan dhuwur tan kegsi. Ciptanira ing batin. Mengko yen dyan arya langkung. Selak nuli tinumbak. Mongsa wurunga babarji. Sabab tumbak wasiyat ing ing nata prajan.// gedeg hug nama ki macan. Landhep ampuh miyatani. Mangkana raden mas arya. Jaya diningrat udani. Yen ana mungsuh dhelik. Dyan arya ngandika arum. Marang putra pulunan. Thole den angati-ati. Ana mungsuh arep anyidra maring wang. Ika ampingan galengan. Putra pulunan udani. Sagra kikinthal neng wuntat. Manggul karbin matur aris. Bapak lamun marengi. Kula bedhile puniku. Dyan arya angandika. Menek tan babar pisani. Parekna sun bedhile dimen modar. // putra pulunan tur sembah. Sarwi ngaturaken karbin. Lan trangginas narik pedhang. Ngampingi munggang ing kering. Ngetap kudane nyirig. Prayitna nira sinamur. Nadyan maksih taruna. Wun ginulang ing ing prang wasis. Nadyan putra pulunan dahat sinihan.// mangkana radyan mas arya. Kudanira cinamethi. Mrih celak kang arsa nyidra. Lo lo kang ngewinitawis. Sarwi mapan ken karbin. Sedheng ing panyipatipun. Pak tambleg tan uninga. Lamun sinipat ing bedhil. Duk mancungul endhas ngungkuli galengan.// sinarengan sinanjata. Pesating mimis patitis. Tumiba ngisor ing mata. Bablas terus tan mindhoni. Pak tambleg dupi keni. Anjumbul niba niba gumebyug. Jepapang wus palastra. Matane moler sasisih. Dyan mas arya jaya diningrat ngandika.// Ah luput pambedhil ing wang. Putra pulunan wot sari. Aturnya kenging punika. Jepapang sampun ngemasi. Dyan arya anahuri. Em yen inghun iku luput. Matane kang sun arah. Jebul ngisor matakeni. Kang mangkono durung patitis temenan.// manggun gong yang kepala. Putra pulunan nuweni. Mring gening ingkang palastra. Tatu deniling-ilingi. Mung elat sajeringi. Lan ideping matanipun. Sangsaya ngunguning tyas. kacathet dalem ing batin. Yen ngucapa si bapak cilik prawira.// mongsana bisa niruwa. Kaprawiran kaya iki. Mimise tan kena oncat. Dene mung kurang sathithik. Dinalih nora keni. Gya putra pulunan wangsul. Prapta ngarsa tur sembah. Bapak mung kirang sakedhik. Lawan mata saking watawis kawula.

Taksih wonten candhakipun.

Tamatipun pasindhen badhaya

// saya nengah denya adus. Lara-laraning kinanthi. Kasreg roning terate bang. Tinubing maruta midid. Kagyat dening iwak molah. Aamong sakelalar keli.// ganggang ngirim-irim arum. Tunjung mirut nganan ngering. Delegya ngerong ing kisma. Lulumute angalingi. Kayu apune anamar. Kataweng unthuking warih. // kinanthi sida lan banyu. Kuntal patelesan kentir. Rinangsang-rangsang tan kena. Cinandhak candhak nginggati. Ywan ginayuh gayuh tuna. Amubeng madyaning warih.// temah mentas sinjang rambut. Lir indhang-indhang malatsih. Emane lara tan dreman. Kayungyuran mangun-mangun sih. Yen kinambang layonira. Kasarah neng parang rugmi.// sun kakembange wong ayu. Sun kakembange wong adi. Kenong nga[ ] sumarsana. Argula gambir malathi. Anrus gandaning kusuma. Baya dhahulat dhatengi.// sun

wawastrane wong ayu. Sun wawastrane wong adit. Diwongga cindhe puspita. Majethi raras kumitir. Kapan baya sinawunga. Ing karsa rumesep ing sih.// sun memanuke wong ayu. Sun memanuke wong adi. Merak lawan atat kembang. Prakutut puter lan ori. Munya rum-arume ngajap. Ing dasih kabyatan kingkin.// sun kekayune wong agung. Pantès kayu nagasari. Pangayubaning wong brongta. Minta usada kaswasih. Kataman dening maruta. Sumilir angirit sari.// sisindhen badhaya bujanganom.// asasmita kusuma andaya prana. Sasolahnya kaesthi ing jagat raya. Musthikane ngindra loka janaloka. Duk miharsa kalana jaya puspita. Tyas kadahut rempu kang manah asmara.// amung ketang kusuma andaya prana. Saput netra sirna rarasing wardaya. Tan wrin purwa sru dening manwung brongta. Layu-layu lengleng mangun ramayana. Kasat mata sinewa langen kung rimang.// nunten mendhak nembah rambah malih.// kasidhenan wangsalan. Dhe.//oo// dhuh kang anglanglang jumentara. Baya cina purung aneng ngonta rigas. Wus tumitah anugesma kusuma daha.// wukir jatpan puspa kresna ing astana. Satuwuhe dasihnya minta apura. Pacangkraman jahnawine wong mamenang. Praja lida pantarane wong lumajang.// ukumena kawula apari peksa. Puput jiwa lojine wong pasuruhan suka rena mati ginembongan mara.// tepis iringing daha kari mamenang. Sampun rengat dasihe yen labuh jiwa. Wus kaesthi kusuma jroning supena.// yen tulusa kinembang ing pramudita. Kawismaya pamengkuning sanagara. Puspala ta upaya kinembar rupa. papatahe kang anawung nungsa rengga.// oo// adan pasangkalana sampun busana. Mintak sama mring garwa amurweng laga. Samya marma eman manawa antaka.// saha bala mangu rengu karentengan. Sirep ingkang wiyati dening jawata. Tumon ingkang kalengkaning jagat raya. Pinarwasa ing wardaya mangunengan.// saputing tyas sang retina musthika ning rat. Mawalikan mulek ing driya wiyoga. Aru ara puyengan ing sura laya.// katamaning ing tyas puyeng mawuyungan. Kusumeng dyah karuna dening ngatmaya. Sasambate luwara sangking rencana.// mendhak nembah lajeng katawang.// rencanane migena ing ngariloka. Rangu-rangu rongeh noli marang garwa. Rasa-rasa rumasa pamularira. Ngiwarangin awirangrong sru mangarang.// layonira sekar adi kang minongka. Jimat ing prang pamunah ing reh angkara. Tingalan solah ing dasih mandaya. Marih jaya migena sangking tyasira.// netra nira lir amurbeng andakara. Lelana ring ripu pinanduk ing cipta. Pun kalana dermi nawung yuda brata. Ing ngayuhan pambengkasing satru kala.// ngusadani karunaning ngindra laya. Sangking sira waluyanang nungswa praja. Sari-sari sumawur sangking wiyati. Riris sumyar amukasi ela-ela.// sampun tamat. Saben saben kasidhenan katurut kadya punika. Kang minongka lelangen ing pasamuwan.//

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Ing mangke saking pamireng kula lampah ing rundha patrol ing salebeting nagari surakarta. Sakalangkung kenceng. Manawi tiyang lumampah ing wanci dalu tanpa ambekta latu upet amasthi kacepeng dening tiyang jagi patrol utawi tiyang rundha. Sarta mawi dipun galedhah. Sanajana ambekta latu upet bilih lampahipun anyalawadi. Inggih lajeng kacepeng. Kabar priyantun pulisi ingkang kenceng piyambak punika pulisi kadipaten anom kerep anyepengi tiyang ingkang lampah samar-samar.

Kawartos bilih wonten tiyang saking monca nagari dhateng ing surakarta. Pulisi mesthi kedah nyumerepi. Manawi tiyang wahu lampah samar lajeng kaladosaken dhateng nagari.

Awit saking lampah kencenging rundha patrolsapunika tumanduking kadurjanan kendhak.

Saupami lampah ing rundha patrol ajeg kencengipun saestu badhe anyirnakaken lampah kadurjanan ananging saking pamanggih kula ajeg kenceng punika angel lami-lami lampahing rundha patrol wahu amasthi daluya malih. Para rundha kathah ingkang boten lumampah. Tiyang patrol amung ngalih tilem kilap bilih kangjeng parentah ageng tansah pamardinipun sinten ingkang andaleya kapatrapan samurwatipun.

Kala rumiyin manawi wonten tiyang nglampahaken garobag numpak ing grobagipun wonten salebeting nagari. Amasthi lajeng kacepeng. Sapunika kathah kemawon ingkang sami numpak sarwi ura-ura. Boten wonten ingkang nyaruwe. Mila leres pangandikanipun tuwan juru ngarang. Sanajana saweneh ing nagari sugih papacak pranatan sasaminipun manawi boten ajeg katindakaken kalayan kenceng saestu tanpa damel awit ingkang dados ciptanipun tiyang alit mangkaten em ya cik ben.

Ing bra martani ingkang medal nembe punika. Saking kaemutan kula kados wonten ingkang nyariyosaken bilih para tiyang sampun sami papager santosa. Punika wonten geshipun kaliyan seserepan kula. Awit ing mangke taksih kathah ingkang dereng tumindak papager santosa. Awit saking pulisi kirang kenceng pamardinipun parentah saestu boten anguningani awit sampun kajibahaken dhateng para pulisi.

Katandhan. B.

Kirang langkung wonten sadasa tahun punika laminipun parentah boten kendhat anggening amranata sabarang lampah. Inkang badhe angindhakaken raharjanipun praja. Menggah dhawah rundha nwapu skaing kaengetan kula sampun lami. Ananging lajeng kendho wekasan lajeng sirna. Dados ing mangke parentah namung ambangun pranatan lami kemawon bilih parentah saestu arsa amurih raharjaning praja. Punika gampil sanget. Ku[ ] cumandhaka anyaos tuladha. Ing pambirat [ ] ing kawula ingkang sami daleya. Kadosta paukuman pu[ ] li. Inkang anglingsemaken dhateng ingkang dipun ukum tuwin [ ] girisi tumandukipun dhateng ing liyan. Para saradhadhu ing [ ] angsring ange[ ]ken dhawahipun ing nginggil punika ukumanipun [ ] gening ingkang mawi cirinipun prajurit kasuwek-suwek wonten ngajenganipun para kancanipun sadaya. Bilih sampun saradhadhu ingkang kaukum makaten wahu. Lajeng kagusah. Mawi kaundhangaken dhateng ing gelenganipun para saradhadhu sadaya. Bilih tiyang ingkang makaten kalampahanipun boten pantes kaabdekaken menggah saged kalampahanmakaten kados para kawula badhe boten wonten ingkang daleya. Ing mangke saking pamandeng kula bilih mentas anampeni pranatan panganggepipun dhateng parentah sami ugi kalih andhateng lare beka.

Juru ngarang.

Ing wulan punika bawah dhistrik kutha klathen sakelangkung kathah tiyang gadhah damel mantu. Denten ingkang katingal suka seneng saha raharja namung kyahi kaum naib sabab anggenipun amundhuti srakah langkung sangking kathah. Kadosta tiyang alit mantu penganten kapundhutan srakah gangsal rupiyah.



ingsun nglilani. Kang dadi panuwunira. Mara ta mangkata age. Nging yen cidra jangji nira. Sun datan darbe karsa. Meneh angethok gulumu. Amung mitramu kewala.// ingkang bakal sun pateni. Adadiya lirunira. Yata agus mangkat age. Anemoni mitranira. Pinurih ananggunga. Kang dadi prajangjinipun marang kangjeng sri narendra.// sumitrane mituruti. Kalwan suka pirena. Mwang enggal sowan sang katong. Amasrahaken jiwunira. Dupi wahu sumitra. Tinutup neng kunjara wus agus andugekken lampah.// mentar mring sudara estri. Lampah ira gegancangan samana wus prapta ing don na ing kono suka-suka. Lawan kadang pra mitra. Duk tekeng ri jangjinipun agus saksana umangkat.// wangsul ing ngarsa narpati. Nahenta ingkang kinondha. Nalika agus lampah. Antuk saparo ning pura. Daton antara lama. Ing ngawang-awang kadulu peteng andhedhet limengan.//

taksih wonten candhakipun

katandhan kramadiwiryu.

Punika vandhakipun utusan surakarta dhumateng yogyakarta

// dupi mungeling sanjata. Anjumbul sumarmi kening. Sakngandhaping kang maripat. Ugi mungel let sak driji. Dyan arya ngandika ris. Thole iku wuruk ingsun. Aja ngarepi sira. Yen oncat tibaning mimis. Nadyan kurang sarambut iku tan kena.// ngungun kang sami miharsa. Mangkana malih winarni. Kang lagya ayun-ayunan. Pangran nata praja myarsi. Yen pak tamblek wus mati. Binedhil matane butul. Arya jaya diningrat. Tuhu kalamun patitis. Pangran nata praja mesem angandika.// jer si tamblek sok gemampang. Kemeki kudu ngayoni. Mring arya jaya diningrat. Lah saiki sida modir. Tumbakku apa misih. Ki macan jupukken gupuh. Mengko menek binandhang. Kang dinuta melayoni. Kawuwusa jeng pangran ngetap turongga.// umangsah mandhita lempak. Gumrudug wadya tut wuri. Yata dyan arya jayengrat. Wong madura den abani. Prayitna anadhahi. Para lurah wus mangayun. Wadya lit giyak-giyak. Gibrah-gibrah sami bekik. Treyak oring kok dhintoh cucuh-cucuhang.// sigra dyan arya jayengrat. Mangsah lawunge pinandhi. Kinetap kuda adheyan. Mrepeki pagut pangaksi. Arya jayengrat angling. Wuwusira tembung mlayu. Lamun tembung madura. Mungsuhnya datan mangreti. Wuwusira nanging tinembungen jawa.// heh heh mungsuh sapa sira. Dene kudu kumawani. Amethuk mrinh tandang ing wang. Baya sira bosen urip. Apa nora miharsi. Yen arya jayengrat [ ] wu. Gegedhug ing madura. Payo ing kene prang tandhing. Singa tiwas gya pangeran nata praja. Marepak sarwi ngandika. Tembungnya melayu sami. Yen sira tambah maring wang. Pangran nata praja mami. Senapati linuwih. Heh jayengrat aja mingkuh. Tandhing prang lawan ing wang. Arya jayengrat marpeki. Ngembat lawung jeng pangran prayitna tadha.// lawunge dupi lumrap. Ginebang ing lawung keni. Kungkih tan tumibeng jaja. Jeng pangran ganti nglarihi. Tinangkis lawung nguthik. Gebang ginebang adangu. Kudanira puteran. Kang ngayuda lir tinandhing. Sami wasis ing ngaprang sura sudira.// tan ana ingkang kasoran. Wadya lit suka nyuraki. Gumuruh ambal-ambalan. Lan kendhang gonging tinitir. Tan ana kang marpeki. Sabab tan pareng tutulung. Marma wadya madura. Sedaya sami nimbangi. Tan tutulung sami tanjak tetayungan.// angleleter surak-surak. Weneh maleleng ningali. Mring tingkahe sami prang. Kang saweneh bisik-bisik. Mangkana denira nging. Lah iku padha wong bagus. Tandhing prang tan kuciwa. Mengko baya menang ngendi. Eman temen yen salah siji matiya.// heh pak kacung angur sira. Matiya nora praduli. Pak kacung sumahur sugal. Lah becik kowe pak sarip. Modara andhingini. Ingsun gawe pakan asu. Pak sarip panthelengan. Pak nasar sigra anyapih. Heh wong edan cocode urab-uraban.// mengko yen krungu mring lurah. Mesthi padha den gebugi. Abecik padha jogeda. Ngong tabuhi cara bali. Gangsane uwis muni. Sigra sami nyandhak lawung. Angguyu ting cekakak. Sami ngigelan menyanyi. Wong madura yen ngelik ulone dawa.// binarung saruni kendhang. Kang joget suka sisirig. Saruni ngrangkep tenggeran. Yen lurahe unggul jurit. Gobyogan wanti-wanti. Ing ngemper lir kala ganjur. Tenggeran nata prajan. Angklung bedhug terbang suling. Karya timbang yen sami gambuh kang aprang.//oo// // prangira temah dangu. Tingkah bawa datan asor unggul. Sabab pangran nata praja yen nglarihi. Tan kena tinangkis lawung. Krep tibeng jaja kemawon.// panujune atemguh. Yen aywa ateguh yekti ajur. Sabab rante menjangan wilis nyawabi. Saben tinumbak gumadhug. Dyan arya sumarma tanggon.// arya jayengrat bendu. Pamalese pijer tan pakantuk. Saben numbak tinangkis lawunge kuntit. Gung sinurak wantu-wantu. Wong madura ting pelompong.// tan ana darbe guyu. Sabab gustine tan bisa unggul. Gamelan serunen dhedhep tan muni. Kang muni mung bedhug angklung. Kendhang tarebang ginobyog.// temah kang pyarseng pungkur. Yen dyan arya asor yudanipun. Yata arya jayadiningrat mangarsi. Sangking turongga tumurun. Ngasta mariyam ki bangkong.// sinipatken mring mungsuh. Wadya nata prajan kasalamur. Pijer surak-surak suka weneh bekik. Ki bangkong muni jumejur. Mimise ngeneni sakeh wong.// kang ngrompol kabar rubuh. Keneng mimis mati kang nem likur. Sabab pacar wutah kang kinarya mimis. Mimis kenceng lan pinambur. Sumembur sumyur manempoh.// pinidho mwang ping telu. Watarantuk janma pitung puluh.

Wadya brandhal puyengan lumayu gendring. Larut para mantri katut. Giris [       ] keh macethot.// jeng pangran meksih kantun. Wus kesisan dening kang wadya gung. Dereng kendel denira prang meksih uthik. Dyan aria jayengrat gupuh. Para lurah kengeroyok.// wong madura mangayun. Pangran nata praja kinarubut. Mager sari nata prajan angalingi. Tumbak-tinumbak mawor suh. Akeh mati ting geloso.// mwang kanin gumarumung. Pangran nata praja dupi dulu. Yen wadyane wus larut lumayu tebih. Pangran nata praja mundur. Kuda kinetap mancolot.// milargya nander mamprung. Wong madura surake gumuruh. Pangran nata praja dhasare wus miris. Sayah yudanira dangu. Binubuh dening ki bangkong.// wadya gusis maledug. Kasarengan diwangkara surup. Tinetegan mundur sapih kang ngajurit. Dyan aria jayengrat mundur. Saha wadya wus makuwon.// mwang senapati sampun. Amakuwon pasanggrahan sagung. Tilas gening mungsuh [       ] panran nata praja wahu. Laju minger mring jati nom. [       ] jangipun. Sagung kintunan wus samya laju. Kang umiring [       ] ing margi. Nging mengsah tan gagu-gagu. Anebih samineno[       ]. Taksih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Salebetipun wulan april ingkang kapengker punika. Para rare ing dhusun clolo baya lali sami angen lembunipun wonten ing sapinggiring jurang gandhul sareng lembu sampun katingal aring para rare lajeng sami ngarit sawatawis nguni pun ing jurang gandhul kaambah banjir ladhu. Tuwin sela ageng sami kentir. Ingkang suwaranipun gumaludhug anggigirisi. Ewadene para angen ugi boten sumelang amirengaken swara ingkang kapiyarsa wahu. Bok manawi anyipta badhe boten anuwuhaken sangsara. Mila amung sengkut pamundhutipun rumput kemawon sareng dumugi ing wanci para angen sumedya agiring lembunipun wasana dipun purugi ing panggenaning lembu sampun pinanggih sepen saksana para angen sami angupadosi urut sapinggiring jurang. Ing ngriku wonten rare awawartos bilih anyumerepi lembu sami keli. Andherekaken lampahing ladhu ingkang saking ardi marapi wahu. Sareng panurutipun dungkap ing pinanggih lembu sampun sami pejah.

Tiyang anama tadiya. 2. Setra setika. Ing dhusun padan {baya lali} wanci enjing mendhet tasik wonten ing lepen sacelaking griyanipun sareng sampun ngalempak tiyang kakalih wahu sami kendel wonten ing pereng. Sarta boten watawis dangu perenging lepen ajugrug sarehning kawon trangginas kalayan jugruging padhas tiyang kakalih sami kadhatengan takdir katangkep ing padhas sirna wujudipun kalajeng apalastra.

Tiyang anama kramadongsa. Ing dhusun pahingan {bayalali} wanci dalu panuju tilem kaget mireng sabawaning lembunipun ingkang wonten salebeting kandhang sawawining griya. Ambekos saksana lajeng medal ing ngriku sumerep gadhahanipun pedhet ngumur. 4. Wulan kapikut ing sima. Sareng sumerep bilih ingkang gadhah pedhet medal sima trengginas palajengipun sarwi nyangking pedhet wahu. Ingkang andadosaken gumuning manah kula. Dene pun kramadongsa teka anggadebus sareng pun sima sampun ngaciprat palajengipun sanadyan lembunipun kalajeng kabekta. Ewasamanten mawi sasungaran mangkaten padha yen podhoha. Kowe arep ngayoni si kramadongsa. Ta kira masa dadiya. Rangkepa papat macan ajaha inggal angoncati isih tak karepake.

Nalika tanggal kaping . 15. April ingkang sampun kapengker. Wanci jam. 12. Dalu. Demang niti wijaya. Ing tras {bayalali} kaget mireng sabawaning tiyang andhodhogi kori sarana anyuwara mangkaten asu celeng asu celeng. Sanalika demang niti wijaya tangi. Sareng kawaspadakaken sampun tatela bilih swaranipun sang ambek [ ] ngi. Inggih punika durjana kecu. Ananging demang niti wijaya [ ] nedya angilangaken sumelanging manahipun awit [ ] bilih boten saged mangaten sabab sampun san [ ] kori [ ] nipun amargi pagering griya saha pandha [ ] tuwin [ ] gedheg sap tiga ingkang pirantosipun sakalang [ ] santosa. Sadaya kori ugi gebyog kajeng mawi gedheg [ ] punapa malih mawi slarak kajeng karangkep tiga. Sanalika wahu demang niti wijaya lajeng lajeng dhateng kori kang dipun dhodhogi sang ambek pangroda wahu. Salarak sami dipun kencengaken sang ambek pangroda ugi taksih sengkut pandhodhogipun demang niti wijaya lajeng wangsul dhateng griya anggugahi anak rayatipun kailekaken medal kori butulan sareng anak rayat sampun sami ngili demang demang niti wijaya wangsul malih sumedya ananggulangi pun ambek pangroda wahu. Wasana sarehning sampun rumaos kaweken badhe lebetipun sang ambek pangroda sami angelesi lampahipun amargi selak kasaru kathahing para tandang. Kocapa salebetipun demang niti wijaya wahu wira-wiri tiyang jagi patrol tiga [ ] ruket amangsah sang ambek pangroda ananging ing sarehning karoban mengsah tiyang jagi patrol anjalari kaseser yudanipun mila boten saged mikut pun ambek cakiling.

Kula sampun analesihaken pamaos kula serat kabar slompret malajeng wedalipun settu wulan april kapengker punika. Saestu andadosaken cuwaning manah sedanipun prabu dhadhung awuk kalangenan dalem mahenda. Ingkang kakendelanipun angedab-edabi punika.

Amila pamuji kula mugi kyahi demang ing sela {ngampel} lajeng anyadiyakna bilih taksih gadhahanipun mahenda. Ingkang wujudipun anggigirisi. Bok manawi sasurutipun prabu dhadhung awuk wahu ingkang memper. Pinten bangga kakendelanipun sami. Amung mahendanipun demang sela punika. Ananging kuciwa dene sampun rambah-rambah wonten ingkang nembung katumbas kyahi demang teka kenceng panggondhelipun. Kula sumelang bilih pejah dalah gadhahaning segawon ingkang ageng punika. O babage duwungipun neh.

[ ] pun wangsulan katranganing serat.

Nyariyosaken lahiripun pandhawa. Ingkang nganggit [ ] ing nagari memenang.

[ ] nyariyosaken sedanipun prabu pandhu. Ing [ ] pu mayungga. Ing nagari memenang.

[ ] nyariyosaken prabu basudewa. Ingkang nganggit empu [ ] memenang.

[ ] gala-gala. Nyariyosaken pandhawa dipun besmi. Wo [ ] ingkang nganggit empu jongga

[ ] jara kresna. Nyariyosaken jumenengipun prabu kresna ing dwa [ ] ingkang nganggit empu mona guna ing memenang.

[ ] malawi hurusan. Nyariyosaken kala babadipun ing ngamerta. [ ] nganggit empu paradhah ing memenang.

[ ] pandhawa dana. Nyariyosaken pandhawa nglampahi tapa. [ ] kang nganggit empu tapa wangkeng.

Serat gathotkaca saya. Nyariyosaken lahiripun gathotkaca. Ingkang nganggit empu panuluh.

Serat partayanya. Nyariyosaken arjuna krama dewi sumbadra. [ ] empu kanwa. Ing memenang.

[ ] nyariyosaken arjuna angguguru [ ] durna. [ ] empu karmajaya ing memenang.

[ ] ci. Nyariyosaken wrekodara angguguru dhateng [ ] nganggit empu widayaka.

[ ] arja purwaka. Nyariyosaken pandhawa [ ] dipun [ ] ten ing ngastina. Ingkang nganggit empu widayaka.

[ ] nyariyosaken arjuna tapa anama winta raga. [ ] nganggit empu kanwa.

Serat yuda nagara. nyariyosaken pandhawa sami suwita wonten nagari wiratha. Ingkang nganggit empu kalangon ing memenang.

Serat bomantaka. Nyariyosaken pejahipun boma. Ingkang nganggit empu boga guna.

Serat brata yuda. Nyariyosaken prangipun pandhawa mengsah korawa. Ingkang nganggit empu sedah ing memenang.

Serat krimataya. Nyariyosaken muksanipun begawan abiyasa. Ingkang nganggit empu panuluh.

Serat yudayana. Nyariyosaken prabu yudayana. Ingkang nganggit empu kalangon.

Serat aji nirmala. Nyariyosaken lalampahanipun prabu aji nirmala. Ingkang nganggit empu jatmaka ing jaman nagari memenang taksih panjenenganipun prabu jayabaya.

Serat darma sunya. Nyariyosaken sakathahipun ngelmi buda. Ingkang nganggit bathara panyarikan kala jaman nagari medhang kamulan nalika panjenenganipun nata sang hyang wisnu.

Serat niti sastra. Punika serat piwulang. Ingkang nganggit prabu widayaka inggih punika aji saka. Kala jumeneng nata ing nagari medhang kamulan.

Serat angling darma. Ingkang nganggit adipati ing semawis.

Serat bandung. Nyariyosaken prabu saka ing prambanan ingkang nganggit kyahi panjang jiwa ing mataram.

Serat sindhula. Ingkang nganggit panembahan ing madura.

Serat panji angreni. Ingkang nganggit ngabehi yasa dipura kapisan.

Serat panji jaya lengkara. Nyariyosaken dewi kirana dados ratu ing bali. Ingkang nganggit ngabehi kerta diwirya ing nagari surakarta.

Taksih wonten candhakipun.

Candhakipun cariyos ingkang sampun kapacak bab kasetyaning pamitran

// Tan dangu gumrojong riris derese kadya sinuntak awor lawan barat gedhe. Unining gludhug tan kendhat. Gleger-gleger weh kontrag bantala saisinipun gelapnya nyamber tumama.// marang kakayon geng inggil jumbret sabawanira. Kaya ngombak ngombalake. Marang toyaning samudra. Banyu kali bangawan talaga mwang sendhangipun kadi kinebur kebura.// calerete tanpa liris sumebyar karya kumesar. Liweran obar-abire. Kumusuh kang samirana. Anerang wreksa wruksa. Akarya sol sempalipun wit kalawan epang-epang.// sabawanira kang riris barung unining gurnita. Baledheg sarta angine. Ngebeki jembaring jagad geter yekeng gagana. Kutu walang taganipun ing laut miwah dharatan.// geger puyengan lumaris salah tunjang tan karuwan angungsi saking sadyane. Mring gon kang tebih babaya. Nalikane samana. Nyenyet kahnaning donyeku. Kadya yun jaman kiyamat.// jalaran deresing riris saliring talaga sendhang. Kali-kali bengawane. Kalen-kalen mwang susukan toyane samya bludhag ngelebi glaring bumeku. Iline santer kalintang.// gantya si agus minarni. Sabi-sabi salumampah. Amungguh mudhun gunungge. Malebu ametuwana. Nunusup bobondhotan nyabrang kali-kalinipun tan lama lampah prapta.// direng gegisiking kali. Kang langkung jero mwang jembar. Angalangut sabrangane. Sru santer ilining toya. Agus wegah anyabrang. Ngenteni tambangan prahu. Kongsu dangu datan ana.// krana wong tan ana wani. Nglampahaken prahu nira. Watir yen kerem temahe. Udane sangsaya arda. Si agus duk samana. Kekes munthil lampahipun nyipta bakal katiwasan.// ngemasi sajroning westhi. Katemuning manah ira. Ri saksana ambruk jongkeng. Nungku mumudya mring allah. Kang datan kasamaran nunuwun ing kawlasayun aparanga pitulungan.// bisaha sowan sang aji. Anetepi jangjinira. Lawan malih supayane. Mitrane tan karusakan. Wit dening cidra nira. Wus semu mudya manungku. Marang hyang maha kawasa.// sinungan teguhing budi. Anggebyur kali saksana. Anglangi sakawasane. Saka parimarmaning hyang. Lakune bisa teka. Sabranging kali puniku. Dan lumampah gegancangan.// ing manah uwas linuwih. Bok manawa lampah ira. Praptaning pura wus kasep saka wayah patembaya. Pamatrapping ukuman kocap nalika puniku. Kathah wong begal umedal.// saking sajroning wanadri. Tanya mring agus saksana. Apa kang sinedya bae. Agus amangsuli sabda. Ki sanak kawruhane. Sun iki tan duwe tuhu. Barang darbek rega sigar.// mung kari nyawa lan dhiri. Tur wus sun aturke pasrah. Marang gusti sanga katong. Sarta si agus carita. Lalakonireng angga. Begal wlas sapamrihipun sarta enggal anguculna.// wit yen mati aneng margi. Saka panggawening begal layak ta ing wekasane. Tan bisa prapta ing pura. Sowan jeng naranata. Nyaosaken pejahipun kaya kang dadi ubaya.// lan mitrane sida mati. Kang jalaran cidranira. Nging wong begak datan darbe. Kawelasan anguculna. Si agus duk samana. Ametu kanepsonipun ngrebat gagamaning begal.// pra begak tinempuh wani. kang telu mati kabrangan liyane lumayu genjret wangsul mring sajroning wana. Datatita kocapa. Bathara surya wus dhuwur. Cahyane panas kaliwat.// si agus sayah linuwih. Ngelak kapengin mring toya. Kongsu salit gorokane. Rumasa wegah nutugna. Lakune prapteng pura. Si agus anulya ambruk jengkeng ngucap marang allah.// mangkana ujarireki. Dhuh gusti wahu paduka. sampun tutulung maring ngong. Nekakaken sabranging lwah. Nguculaken kang sarta. Sing tanganing begal wahu. Mala [ ]duka.// tutulunga ulun malih. Paringa toya kinarya. [ ] gukan bae. Wit ulun sanget kasatan labet sru kabaskaran yen kawula kongsu lampus jalaran anandhang ngelak.// sayakti cidreng ubanggi. Tan nyadhong ukuman pejah. Wuse mangkana ucape. Agus myarsa swareng toya. Tumruh saking talaga. Tan doh sing gonira lungguh. Mumudya marang hyang suksma.//

taksih wonten candhakipun  
katandhan krama diwirya.

Punika candhakipun utusan surakarta dhumateng ngayogyakarta

// sabab turut delanggun. Ing ngundhangan tan kalilan rusuh. Kikintunan pinrih laju mring nagari. Yata kapiharsa sampun. Dening jeng ratu kadhaton.// yen sunan akikintun. Uwos tuwin sakucumbini[ ]. Dahat suka ngalembanang ngrasa urip.jeng ratu utusan methuk. Wadya kumpepi sak klolon.// bekta mariyemipun. Prajurit jawi ingkang tinuduh. Panembahan mengku rat puniku wakil. [ ] jeng sultan meksih timur. Rineksa tan keni miyos.// wadya [ ] man kang ngepung. Kitha samwa ing ngundhangan mundur. Pangran dipa nagara tunggling [ ]ris. Parentahnya wantu-wantu. Kinen ngendelna kemawon. // rahajeng sunan tutulung. Mring sadherek amurih rahayu. De aprang seje gon langkung prayogi. Mangkana satemah rukun. Ku[ ]lih winiraos.// wus prapta kang pakintun. Grobag ang[ ] umanjing kedhaton. Para putri suka-suka srep ing galih. Pangran purbaya pinethuk. Binakta maning kedhaton.// jeng ratu sugun-sugun. Lan ngaturken langkung denya nuwun. Panembahan mengku rat amboja kalawan kinen bage gupuh. Saguning kikintun uwos.// [ ] reh saprajagung. Lir punagi samya amemangun. Ngadi wrena samya busa[ ] tesi. Mwang sakeh gongsa tinabuh. Mrih suka kanthining dhayoh.//oo// ascaryeng tyas para tamu. Dhasar keh satriya pekik. Santana ing surakarta. Kang umiring mring jeng gusti. Pangran

purbaya sinuba. [                    ] ngaja ing sakapti.// nagari ngayogya bagus. Pacangkraman adi-adi. Kang  
 wasdta pulo kenonga. Rinengga kalangkung asri. Sesekaran tutuwuhan. Lan ing ngisen para putri.// kinen  
 busana ngriridhu. Mring pra tamu sigit sigit. Agabagan arantaban. Agego[                    ] amrik minging. Yayah  
 waranggana swarga. Sinangaja siang ratri.// sumar[                    ] kadya puniku. Reh dene karobaning sih. Lir  
 tarugaring angarang. [                    ] mangkya kataman riris. Panjrah ingkang labuh kapat. Kayungyun lungga[  
 ]semi.// sumirat kadya kukuwung. Tuhi lamun busanani. Sagung ingkang pacangkraman. Ngdyana miwah  
 pasisir. Para punggawa ngayogya. Kinen samya anyaos.// panambroma mring tetamu. Sakarsa-karsa[  
 ]. Jeng gusti pangran purbaya. Siniwakeng para putri. Katresnan gung [                    ]. Dede tangising  
 prihatin.// awit tangising gege[                    ] ora nyana ora ngimpi. Yen sinuhun surakarta. [                    ] kadang  
 kaswasih. Kasangsayeng lupa boga. Dhuh kang mas pangran[                    ]. Punapa wales ulun. Mring putra  
 jeng sri bupati.sinuhun [                    ]. Dene apitulung urip. Kang mas nagari ngayogya. [                    ]liren meh  
 lalis.// lir mina tinilar ngranu. Sakeh [                    ]lenting. Tan kenging tumanggah lupa. Meh nglalu  
 sakehing jalmi. [                    ] ngasmareng laga. Tan ketang mengsah nikeli.// jeng pangran [                    ].  
 Bok ratu karseng hyang widi. Kang tulung umat kalapan. [                    ] sethithik. Dene nagri surakarta.  
 Nguni pailan pri[                    ]. Laranging beras kelangkung. Bareng jeng sri narapati. Karsa tutulung. Nuli  
 beras prapta gili. Embuh songka kana-kana. Pirang-pirang prahu [                    ]. Bangawan sangkrah jinujug. [  
 ]. Dhiajeng marang ing sira. Manira nora tinuding. Karsa [                    ] nata. arsa  
 utusan bupati.// marma manira lumaku. [                    ] sun pribadi. Wit welas marang ing sira. Eman-eman  
 wong jekining[                    ] muwun awit lapa. Marma tan etung wak mami.// lumaku a[                    ]. Menek sira  
 uring-uring. Si kakang pangran purbaya. Apa [                    ] panggali. Darbe ari kawals arsa. Jeng ratu  
 mesem miharsa. Malerok lan nyampe pupu. Jiniwit alirih-lirih. Kang jeng [                    ] tadhah. Angeses  
 sarwi ngesemi. Yayah kadya kasembadan. Lara [                    ] putra lan putri.// putri kang celak  
 tumungkul. Kang tebih sami [                    ]. Pating kalesik rerasan. Dhuh ta iki kangjeng gusti. Prayagung  
 ing surakarta. Pamyarsanipun dumeling.// pangran purbaya puniku. Jare [                    ] tani pribadi. Ora arsa  
 sosonger. Dene iku angga[                    ]nik. Mangandika manohara. Kaya jaka duk birahi.// dhasare [                    ]  
 jeng ratu baut. Mamalat kalbu mamet sih. Dhasar wong ayu sembada. Gandel luwes marek ati. Sapa kang  
 nora kasmaran. Wong priya pating gariming.// yen lumampah gandrung-gandrung. Kaya wayang  
 munggang kelir. Netrane jahit angraras. Liringe angilat thathit. lir padho [                    ]. Kapileng singa  
 nadhahi.// mongsa bisowa lumaku. [                    ]lamun bangkit [                    ] kudu anyenyawang. Mring  
 tangkep kang milangeni [                    ] mane gelis rondha gustiku jeng ratu iki.//  
 taksih wonten candhikipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Nalika ing sabtu dalu angrintenaken dinten akhad ing griyanipun tuwan van biren ing manangka kalebetan durjana kecu. Malebetipun kecu ing capuri gampil sanget awis tiyang jagi sami boten agulangi. Malajeng sadaya. Namung demang ingkang tumut angereh ing manah. Punika sanget ing trangginasipun pramila pantes yen nagari karsa aganjar. Dununging griyanipun boten tebih kaliyan griyanipun tuwan van biren sareng mireng sabawanipun durjana andhodhog konten lajeng angetengi sanjatanipun wuluh panganten mawi pacar wutah. Anglarag dhateng griyanipun tuwan saha angajak rencang satunggal kinen ambekta waos mawi dipun warahi yen sanjata sampun mungel kaping kalih. Angulungna waos wahu. Ananging sareng sampun anamakaken sanjatanipun katolih rencang boten wonten pramila lajeng wangsul angungelaken bendhe. Sanadyan kacihna saking tabetipun rah kecu wonten ingkang kataton ananging meksa nemen anggening konten ngantos saged malebet ing griya. Saged ambejat lamari satunggal ewadene unduripun boten ambekta barang. Enjingipun pulisi atiti pariksa. Saged anyepeng tiyang sakawan ingkang anyalawados saha anglacak ketesing rah manggih bangke wonten ing sabin nandhang tatu pacar wutah sarta gulu tabet kakekrek.

Kala wulan ingkang kapengker abdi dalem pangagenging dhistrik jati nom {bayalali} sampun amikut tiyang anama wongsa wijaya. Ing dhusun gayam {karta sura} sarta kagledhah salebeting griyanipun kapanggih bekakas seratan warni-warni. Ing sawawining griya sacelaking griya kandhang kapanggih wujud cap cacah. 3. Iji. Miwah gincu kawadhahan ing cepuk dene ungeling saseratanipun cap tiga wahu. Ingkang satunggal kasebut panewu dhistrik ing grogol ingkang satunggal panewu dhistrik ing masaran ingkang satunggal panewu dhistrik ing kedhung gudel ananging tatela cap wahu palsu. Kacihna wujuding saseratan boten saged terang. Wondene purwanipun angsal katrangan kados ingandhap punika.

Teliking dhistrik jati nom amratelakaken asring-asring wonten raja kaya peteng ingkang kasade wonten ing peken jati nom amargi sampun mawa serat lulusan sarta cap inggih punika saking pakretinipun wongsa wijaya wahu. Para durjana ingkang sampun amimitran kalayan wongsa wijaya. Saben pamandungipun angsal raja kaya anedha serat lulusan dhateng wongsa wijaya. Sarana bayar arta. 5. Dumugi [ ] rupiyah saksana dipun sukani serat lulusan sarta mawi ka[ ] but ing nginggil wahu salah satunggal raja kaya lajeng kasade dhateng [ ] di-pundi masthi pajeng. Jalaran para pulisi ingkang jagi [ ] lgewa bilih lulusan cap palsu. [ ] cu abrit mila lajeng kacepeng kados kasebut ing nginggil wahu.

Ah. Ingkang andadosaken cuwaning manah sakedhik dene pun wongsa wijaya. Sareng kakunjara wonten ing kadhistrikan jati nom saged murca dumugi sapunika dereng pinanggih. Mongka kacepengipun wongsa wijaya wahu badhe kathah paedahipun ing ngatasing tata tentrem. Dene wujudipun wongsa wijaya kainten umur. 40. Tahun dedeg andhap badan sedheng. Kulit kuning rahi bunder brengos pilingan gethek suku belang. Bilih wonten ingkang kapranggul prayogi kaandheg.

Mangkaten malih para pulisi ingkang jagi peken sarehning sapunika wonten rarekan mangkaten saben anguningani pajenging raja kaya ing peken kedah amratitisaken capipun.

Nalika ping. 22. Wulan ingkang kapengker. Tiyang anama setra drana ing dhusun morisan {bayalali} dalu angubengi tanemanipun pantun ing sabin ing ngriku sumerep wonten saweneh ing pawestri abikut nyethuti pantun setra drana saklangkung kagawokan ngantos sawatawis dangu anggenipun mratitisaken pangunguning manah dene pawestri nembe ambangun krami teka angagengaken tekadipun purun anyolong pantun. Ananging sang pawestri saya sengkut pamendhetipun pantun setra drana boten saged nahanaken manahipun saksana pawestri kapikut dalah angsal-angsalaning pantun sapocong. Lajeng kaladosaken ing dhistrik samekta busananipun kalung dhadhung cinengkalak. Dupi kapriksa ngaken nama bok sadi krama. Ing majasta. Sarta ngaken mila ngantos nyolong pantun ing wanci dalu jalaran saking kablebedi malarat.

Ing samangke dhusun bawah kabupaten bayalali sampun brinik-bribik kaambah sasakit kasrepen saha panas sanadyaan para tiyang sami amastani sasakit wahu sampun limrah saben sabibaring panen pantun slamet ananging bilih katungka jampi kenine adatipun lajeng saged mendha.

Ing nalika tanggal kaping. 27. Ruwah bok resa sentana griya ing dhusun klathen sangking mlaratipun tilem wonten ing jogan kaliyan anakipun alit-alit sareng wanci jam. 12. Dalu wonten saawer dumung sangking kebon dhateng jogan lajeng nyakot tanganipun tengen bok resa sentana. Sareng kraos yendipun cakot ing sawer. Bok resa sentana. Bengok nedha tulung sarta lajeng boten emut dene tongga tepalih sak nalika sami nglayat wahu sawer teksih kekanthil panyakotipun dhateng bok resa sentana wahu. Sawer lajeng sami dipun pejahi. Resa sentana sakpunika badanipun sakojur sami abuh sadaya. Sarta mawi nandha sakit budheg ingkang punika para sarjana aparanga barkah. Jampenipun tiyang dipun cokot ing sawer.

Ing nalika tanggal kaping. 8. Pasa punika wanci pukul. 3. Siang wonten kuli sangking setatsiyun kalathen. Ambekta pethi blek beskuwit kabekta dhateng pacinan kalathen. Sareng dumugi margi ageng. Kaleresan kapethuk babah buyut li bwan swang tukang pak ing klathen wahu kuli kadugi nyalawados lajeng kacepeng kaladosaken dalah saktiyangipun kunjuk ing parentah ageng. Wahu pethi sareng wonten ngarsanipun parentah kapriksa kabikak. Isi candu. 128. Tahlil. Langkung.10 mata. Dene kuli ingkang bekta punika kakinten botenemper yen gadhaha punika. Lajeng kawangsulaken dhateng setatsiyun. Dene babah bwan swang wahu sampun kacihna kawekelanipun genipun nyepeng pak dalem. 4. Tahun boten kirang satunggil punapa. Tuwin sampun kasosra ambeg santosa alusing buda. Boten tampik amimitran mila para babah ingkang nem-enem mugu angirib-iriba kados ingkang kasebut punika. Wahu candu sakpunika parentah sawek ngupadosi katranganipun ingkang tamtu gadhah candu wahu.

#### Surabaya

Ing kabupaten. Wonten rare kakinten ngumur kalih dasa dinten rare wahu sirahipun kakalih. Badanipun sarwa sae sadaya. Ananging sawatawis dinten rare wahu badhe kabekta dhateng ing griya pamulasaraning tiyang sakit badhe kapriksa dening dhokter ingkang sampun misuwur kawigyanipun anyatakaken purwanipun.

Ing kampung ngemplak kretapatan wonten saweneh ing tiyang jawi darbe ayam anakipun ayam wahu sukunipun sakawan wujudipun sukuning kakalih iji dumunung limrah ing panggenan ingkang kalih iji dumunung wonten wingking sarehning kalebet aneh ugi andadosaken tatingalaning ngakathah.

B. T.

#### Warni-warni

Tahun punika winastan tahun akbar. Inggih punika ingkang pinunjul piyambak saweneh ing tiyang ingkang sami tawab dhateng mekah anuju tahun punika. Ganjaranipun tikel pitu. Mila ing samangke kathah para tiyang ingkang minggah kaji saanak rayatipun.

Wulan ingkang kapengker punika ing bawah kabupaten kendhal tiyang minggah kaji jaler estri nem sepuh gunggung. 300. Iji. Mongka bayaranipun anumpak bahita saking samarang dumugi ing jodah satunggal tiyang apesipun. 110. Satus sadasa rupiyah. Salebetipun wonten ing bahita bilih anyewa kamar onka. 2. Amasthi bayar. 375. Rupiyah. Dumugi sapunika taksih anggili kemawon para tiyang ingkang anedha serat pas dhateng kabupaten sumedya tawab dhateng ing mekah wahu. Sarwi anelakaken arta badhe sangunipun. 102 rupiyah. 50. Sen utawi 125. Ringgit.

Wondening para tiyang ingkang sami badhe minggah kajeng wahu. Kirang. 1. Tuwin 2. Dinten saking angkatipun lajeng angumpulaken para mitra miwah para kulawarganipun rarengganipun awarni-warni. Wonten ingkang tahlilan wonten ingkang maos serat prajangji. Saweneh ati lawat mahulut sesenengipun poiyanbak anggenipun asuwilujeng dhumateng kang sami nedya amangun tekat suci.

Serat pawartos saking nagari cina anyariyosaken apitaken dhateng nagari rus punapa nagari rus badhe saged angbeki mimis latu wonten ing nagari cina. Bilih boten mangkaten bab pangepungipun wahu saestu amung badhe anuntuni karugianipun para tiyang bongsa kulit pethak ingkang dagang wonten salebeting nagari cina.

Serat kabar jawa kasete anyariyosaken ing nagari manjiriya ing ngajeng mimitran kalayan [ ]. Sapunika mimitran kalayan [ ] ten. 12. 000.000. kirang paidah tumrap ing nagarinipun piyambak. Mila gupremen rus bilih saged ngangge wadya bala wahu ingkang pilihan saestu badhe tambah santosanipun wonten ing samodra cina.

Gupremen rus sampun santosa sanget anggenipun sumedya anggepuk nagari cina. bahitanipun prang ingkang sampun dumunung ing samodra cina. 13. Sanesipun bahita prang ingkang sangking nagari jinggit asiya. Minim badhe katambahan malih bahita prang saking nagari prinse bogarge.

#### Tamatipun bab agamining tiyang pulo bali

Yen sumpah tanah. Ing ngriku amung ngombe sarana toya nglantingan dene toyanipun terkadhang mendhet toya sumur padewan saweneh mendhet ing lepen kemawon menggah temahanipun kacriyos boten sanes pundi ingkang dora saestu amanggih cilaka.

Sawarnining tiyang bali. Bilih ngajal layonipun dipun obong. Ananging manawi tiyang alit amung sakedhik wragadipun sarta rerengganipun inggih alit.

Wondening bilih panjenenganipun raja kakung ingkang seda. Wrgadaipun langkung saking kathah. Amargi saking sawarnining sinjang-sinjang ingkang kadamel rerenggan awarni sutra sadaya. Kajeng-kajeng amben-ambenan mawi dipun cet miwah kapraos punapa malih para garwa selir asring kathah ingkang tumut bela obong. Dene patrapipun makaten.

Ing salebetipun pirantos obong kadandosane wahu estri ingkang sami badhe bela. Ing saben dinten boten sahsah kawulang sawarnining montra-montra dhateng raja pandhita. Tuwin dipun cariyosi sadaya wijangipun agami kamuksan kacariyos tiyang bela ing laki punika denten kamuksan manggih sawarga agung ingkang tanpa kinten-kinten sarta kekel salaminipun. Tur boten pisah klayan raja ingkang dipun belani. Denten lumebetipun obong makaten. Wahu estri mangangge sandhangan ingkang sarwa sae. Sarta inggal-inggal tuwin suci-suci. Bilih brama sampun mulat-mulat estri wahu lajeng minggah ing ondha deling. Inggang inggilipun sami kalayan badhe. Yen sampun wonten nginggil mawi mlampah-mlampah sarta mesem-mesem tanganipun tengen nyepeng jungkat tanganipun kiwa nyepeng pangilon alit lajeng jajungkatan sarta angilo. Noleh aningali ing brama lajeng mesem. Amargi brama ingkang mulad-mulad wahu katingalipun warni toya. Saking dene agenging kahantepanipun sarta bingahing manah katonton dening tiyang kathah. Mila adamel pratondha eklasing pejahipun sareng sampun dumugining mosa. Raja pandhita lajeng angabani kados adatipun estri ingkang badhe bela. Lajeng inggal-inggal nyandhak paksi titiran prekutut sarta pangilonipun dipun selehaken. Tumunten raja pandhita angabani malih. Sang estri lajeng enggal mandeng brama. Boten antawis dangu lajeng anjlog paksi titiranipun dipun culaken lajeng mabur. Ing ngriku sadhawahing sang estri ing brama wahu enggal-enggal dipun sirami lisah kalapa pinten-pinten wadhah. Brama sangsaya mulad-mulad. Inggih punika tiyang estri kasebut setya masetya dene manawi kathah tunggilipun tiyang estri ingkang badhe setya lebetipun ing brama gentosan dene patrapipun boten sanes mongka manawi raja ageng ingkang seda. Saestu tiyang estri kang maset kathah. Alitipun 2. Iji. Ageng dipun. 15. Iji. Malah carakan panakawan ugi wonten ingkang asring tumut setya masetya.

Saking bab estri ingkang sami setya wahu. Sanajan makatena ama[ ]gi sami bingah mirengaken wijangipun agami kamuksan langkung ageng ganjaraning dewa. Dhumateng tiyang estri ingkang setya ingkang kaping kalih angraosaken susah. Bilih randhaning raja boten kening semah ing salaminipun gesang. Sarta boten kening kesah-kesah saking salebeting puri. Kang mongka garwa seliring para raja ing tanah bali punika. Kalebet kathah ngantos 30. Ageng. 60. Iji.

Wondening tiyang alit-alit ing dhusun sasaminipun inggih asring kathah estrinipun setya dhateng ingkang jaler patrapipun ageng alit boten sanes. Pramila tiyang ing ngriku punika awis ingkang sugih. Amargi tiyang obong ingkang miskin [ ] wragadipun ngantos telas. 500. Ringgit ewa makaten saben tiyang saged mragadi. Saking dene tumemenipun kanthi prihatos anggenipun ngupados wragad.

Inggang saupami tiyang ingkang sanget kamlaratanipun mongka tiyang sepuhipun ngajal inggih dipun pendhem rumiyin dhateng sema. Ananging pamendheming layon kedah dipun arak ingkang klayan suka-suka. Sanajan botena gadhah pisan inggih selang sambut dipun lampahi. Demadakan inggih wonten ingkang ngendel pamendheming layon mujur ngaler ngetan sasampuning kapedhem lajeng dipun sembah kaping. 3. Lajeng sami katilar mantuk.

Manawi ahli warisipun sampun gadhah wargad wahu bangke dipun dhudhuk sawarnining tosan kapendhetan sadaya. Dipun wadhahi ing bandhosa. Tumunten kabesmi. Ugi kados dening ing nginggil wahu wragad tuwin patrapipun.

Inggang saupami sampun kalamen sanget kang mongka badhe kaobong. Boten susah mendheti toyanipun amung kadamelaken gambar sarana saking kambengan dipun endha tiyang lajeng dipun [ ]nami. Dipun cipta-cipta warisipun ingkang sampun ngajal tumunten dipun basmi.

[ ] tiyang ajal ingkang pejahipun jalaran manggih paukumaning raja. Jalaran saking [ ] ten kening dipun besmi tumunten yen dereng laminipun. 11. Tahun. [ ] pun inggih amung kagambar saking kambengan kados ingkang kasebut nginggil punika. [ ]

] ingkang sampun sami kasebut nginggil wahu sadaya amendhe[ ].  
 [ ] ingkang turunan kitab saking jaman kina. [ ] mastani rontal agami. Saking karanganipun sanghyang wisnu tuwin empu kreta. Ingkang wonten ing tanah bali.  
 Sawarnining rontal agami. Kadosta rontal agami paukuman rontal kamuksan makaten sasamenipun. Punapa malih rontal cariyos ingkang mawi sekar. Kadosta rontal wirwa. Wiwaha. Rontal rami. Rama. Sasaminipun saseratanipun sadaya sastra jawi. Ananging wonten sanesipun ing warni sakedhik sarta sastra bali punika tumrapipun wonten carakan namung. 18. Iji makaten. Ha, na, ca, ra, ka, ga, tha, ma, nga, ba, sa, wa, la, pa, dha, ja, ya, nya. Dados ingkang boten wonten sastra kalih. 1. Sastra da. 2. Sastra ta. Ananging ing rontal-rontalipun inggih wonten sastranipun. Da tuwin ta. Nanging pakecapanipun ing lesan sami kemawon sastra. Da. Inggih kecap. Dha. Sastra ta inggih kecap. Tha. Denten anggenipun mrabedakaken sastra. Da tuwin ta. Manawi tumrap wonten ing rontal tembung kawi-kawi. Yen tumrap wonten ing tembung krama boten wonten sanesipun. Da inggih kecap dha. Ta inggih kecap tha. Mila tiyang bali sastra da punika kawastan dharambat sastra dha kawastan dha madhu. Dene sastra ta kawastanan tha dhanthi. Sastra tha kawastanan tha lathip. Menggah sastranipun suwara. 5. Kadosta. A. o. u. da. ta. Dados sastra da lan sastra ta punika lumebet ing sastra swara. Mila anglebetaken ing sastra suwara. Amargi da lan ta. Boten lumebet wonten carakan.

Wondening sandhanganipun sastra sami kemawon warninipun ananging anggenipun mastani sandhangan wahu sanes kaliyan jawi.

|         |             |                                    |
|---------|-------------|------------------------------------|
| Kadosta | surang (ng) | Tiyang bali mastani megung macelek |
| “       | cakra (kra) | “ “ megung                         |
| “       | (h )        | “ “ bisah                          |
| “       | nya         | nanya                              |
| “       | layar ( r)  | surang                             |
| “       | pangkon     | mathegul                           |

anjawi saking punika. Boten wonten sanesipun ing warni miwah naminipun denten bab ongka angkanipun boten sanes.

Menggah sawarnining rontalipun tiyang bali wahu. Kacriyos kathah ingkang kawikeling. Tuwin kawi bumi kawinipun piyambak dening sekaripun kathah ingkang sami ngangge sekar ageng pramila tiyang saged sastra. Masthi sumerep tembung kawi tuwin sekar ageng sasaminipun.

Adhuh sang para sarjana mugi-mugi karsa paring barkah kawelasan dhateng kawekening manah kula. Dene ingkang andadosaken bundheling manah amung saking bab petang wondene senepanipun kados ing ngandhap punika.

Wonten tetiga tiyang awasta pun a be se. punika wahu tiyang tiga sami tilem sedaya. Ing wusana tiyang wasta pun dhe dhateng. Sarta ambekta wohing dhuku. Who dhuku lajeng katilaraken dhateng ingkang sami tilem boten dangu pun A tangi. Sareng priksa wonten dhuku lajeng kapara tiga leres tan mawi langkung. Ingkang sak duman tumunten katedha sareng sampun nedha lajeng tilem malih. Dene ingkang kalih duman wahu sareng pun be tangi ugi kapara tiga. Katedha ingkang sak duman lajeng tilem. Selajengipun wahu tiyang tiga sami tangi sedaya. Dene dhuku saktirahipun kapara tiga jejeg tanpa mawi nyuwil. Amung punika ingkang kula suwunaken priksa. Anggenipun bekta dhuku pun dhe. Sapinten. Sarta kados pundi anggenipun ambage. O punika rehning kula sanget balilu saestu badhe andadosaken sanget bingahing manah. Saha ing seklangkung langkung panuwun kula dhateng ingkang welas paring katerangan.

Katandhan tember

#### Panjurung

// tuhu dahat arseye tyas mami. Miyat warta bra martani ongka. Tri dasa juga. Miyose. Wonten ingkang manjurung. Agung gita silih ing nami. Nimpung namah arjeng rat. Rat karaketipun. Mung nguwudharing duhkita. Pra sarjana. Kang sumrambah bra martani. Laela prameng sastra.// krana mangkya. Wimbaning pawarti. Wetah saking mijil juru gubah. Tan sinung rereng rarase. Saking pra prawiragung. Kang manderah rahswaning kapti. Temah kintaki warta. Mesum sumehipun. Wit saking samat sarjana. Lagya jingjang tan kawarta mrih arjanting. Agring upama lata.// luntal-lunta. Kang taru taritip. Atap kapang kang singaron aglar. Gelasar ruru erone. Marmanta para agung. Bagya muga lestari mungging. Bra martani anggiyar. Lalayaring kayun. Yuwananta dimen dadya. Darsananing kang para cupeting budi. Budaya kawidadan.// tar len mangkya. Sarko reng tyas mami. Minta kasdu darweyanta para sarjana seneng sunare. Agelar rasa madu. Mandum wigya. Mring [ ] gi. Mangayun-ayun wigya. Sastra basa sadu. Titi sampating [ ]. Saking kita jajaka wiwara manik. Tondha sujakirana.//

Candhakipun cariyos sawalaning mahenda kaliyan sima tutul

// Brata sena rikat ing panatap ira. Teponging marga pati. Mong noli ageng grang. Tutuk ira angablak kuku ngrangab mingid-mingid angalad-alad krodha nira tan sipi.  
// wikridita labet dening kaprejaya. Ing tyas sru ngigit-igit gya bisa males saha munah satru jaya. Tan ketang temah katitih. Angger kelakyan ngereg sirahing tandhing.  
// nanging sigra katungka timbalan nata. mahenda kang sisilih. Nama singgun kara. Kinen nengah ing yuda. Kasinga tandya pinurih. Lumebu marang grobog ira wus manjing.  
// tan antara wahu sira singgun kara. Prapta ing ngayap dening. Para pamongira. Cinulaken saksana. Neng madya papan piranti. Ajagi lengan siyaga yitneng westhi.  
// tan sah ngungak panah ingkang marga dipa. Gambira nolah noli. Anulya kang singa. Winenganen wiwara. Gora sabd ageteri. Sang singgun kara. Atatag datan gingsir.  
// dupi mulat marang sira marga dipa. Krurayanira luwih. Gya minger kapita. Anatap mungsuh ira. Tinitir awanti-wanti. Temah palastra. Anjer babah ing siti.  
// agumuruh surake kang wadya kalang. Lan para kang ningali. Umung barung lawan unining kang pradongga. Tabuhan ayayah kadi. Ngayuh ngawiyat ngombul kene arja ladri.  
// tan dya wonten dhawuh timbalan narendra. pinrih ngedalken nuli. Ri sang singgun kara. Ri sampunnya umedal dhawuh nglebetken mong malih. Pra gandhek samya. Sigra-sigra angambil.  
// marga pati wus caket papan paprangan dhawuh timbalan aji. Baru klinthingira kinon nglebetken marang. Pangabenan wus amanjing. Jegreg umiyat groboging marga pati.  
// anjanggirat janggilengan ngungak-ungak mapanaken kang taji. Pusaka ampilan aran pangrurah mengsah. Madhilengne trangelirik pra tandhek samya. Murih wimbaning warik.  
// marga pati kagyat umiyat apkendra. Gora sabda ngajrihi. Amringis tutuknya. Ingisis jathanira. Sanitya sang grenggaro mrih. [     ] da lumajar. Anging sang baruklinthing.  
// teteg tatat angadoni ngadilaga. Gandheh sigra nyogoki. Kang singa gya medal magala nyahut menda. Tadhah sira baru klinthing. Taji marjaya. Tutuk mong mili getih.  
// dhoko jengkeng marga pati gya tinatap lempeng kanan kang kenging. Gantya napuk nyakar. Ngruwek kuku sarosa. Ginudag mong gantya gigit geget apanggah. Caruk rok silih ukih.  
// kanin taji marga dipa sru lumumpat mencok ing nginggil krangkeng. Sinogok saksana. Anjog mudhun anjangkah. Jangkah-jinangkah aganti. Mubeng puteran gantya amet anitih.

Taksih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta Kisas

Punika tembung arab menggah tegesipun patrapaning nagari ingkang katandukaken sumerep pamales dados ingkangkenging dipun diyati utawi kenging katebus piawon amejahi utawi anatoni tiyang. Ing tembung arab winastan janayat punika kenging patrapan kisas utawi kenging dipun diyati. Pramila saking pamanggih kula bilih tembung kisas kaangge anjarwani patrapan pejah punika dereng pikantuk sanadyan tembung wahu sampun kalantur kaangge. Amurih keplokipun ing dhawah kalayan lalampahing kadi pun patrapi. Punapa boten kagalih prayogi. Bilih ing tembe tembung kisas kasantunan tembung sawantah kemawon.

Terus ing byantaraning sarira saged. Juru ngarang

Kula mireng terang bilih nagari anggalih prayogi. Supados saged wangsul tentreming wanci dalu. Para awon ingkang asring angranggep dedamel saha anandukaken tatembungan asu celeng. Sami badhe kapatrapan ukuman pejah.

//oo// sinawung sinom pamalad dhanganing tyas angaturi. Manjuru mring tuwan ingkang. Mangarang srat bra martani. Mongka tambah pawarti. Wartaning surakarta nung. Mas umum sutanira. Mas ngabehi wana pati. Unggyanira amasang bakungkung angsal.// srenggala rimba cacahnya. Sajodho priya lan estri. Bok manoweku srenggala. Kang winastan ajag anjing. Nanging wenoh mestani. Sona wawar rupanipun wulu bang kadi kidang. Nadyan karna angemperi. Mung pasemon sisikutaning kang angga.// meh tan siwah lan srenggala. Kang winastan sona anginmung beda rembyat ikunya. Inggilira wahu anjing. Ingukur astha wlasdim semu dlonong badanipun dene samangke sona. Sinaosken konjuk maring. Narpas maja kang ginadang madeg nata.// titi konjuk ingkang sona. Dite sangkaraning sasi. Puwasa wawu tinengran sewu wolung atus luwih. Sasanga gustus kaping dwi likur angkaning tahun sasra thatus kang tenggak wolung dasa kang lumaris srat panjurung katandhan tuhu wawarta.//

pawartosing kathah parentah kabupaten bayalali sampun saged anikud para durjana ingkang sampun anacak ngecu griyanipun demang niti wijaya ing dhusun tras {bayalali} kang kocap wonten ing kabar bra martani onka. 24. Malah pun julig sampun kapriksa rol kabupaten kaleres minggah ing pangadilan dalem pradata ageng. Kilap kadadosanipun.

Tur punika sawek nacak kemawon dereng ngantos angsal barang. Ewadene sarehning amintir pangudining pulisi ugi meksa angsal katrangan.

Nalika yanggal kaping. 4. Wulan punika. Para tiyang ingkang sami nyambut damel wonten ing pabrik bangak wonten patrap ingkang angaget-ageti ngantos saged anjalari lampahing gilingan wondening purwanipun kados ing ngandhap punika.

Tiyang kuli kakalih ingkang sami nyambut damel kuli gendhis saking jedhing ler-leran gendhis kaesok ing puteran saringan sarehning panyambutipun damel sampun amempeng sayah saha arip jalaran sampun jam. 5. Enjing. Lampahipun mawi anglangkungi setreng lulang ingkang tumemplek ing rodha kang mubeng lir pendah kikitiran adatipun para kuli saben anglangkungi ngriku sampun waspada anglangkahi setreng wahu. Sarehning sampun ngantuk dados kirang waspada setreng kang mubeng kaidak pun kuli kang mikul kaleres lajeng katut ing setreng dhawah malumah. Ponang setreng tan nedya ngendeli lampahipun ingkang sakalangkung wanter. Katemahan gigiring kuli kabeset wiyaripun ngantos. 2. Kaki. Panjangipun. 1. Kaki. Sanalika pun kuli kantaka. Dene kancanipun kuli ingkang mikul gendhis kaleres ing wingking ugi kageblag boten kagepok setreng. Ananging kabagiyon manculating pikulan anampeks sirahipun ngantos kenger. Katemahan anandang kantaka. Gendhis ingkang kapikul amuncrat angebeki sang kuli kakalih. Sanalika wahu tiyang ingkang sami nyambut damel ing salebeting pabrik agugup bilulungan amargi sepening saserepan dene kuli kakalih sareng kantaka. katempuh ing babaya punapa. Dupi sampun kapratitisaken kuli

kakalih lajeng kagotong kaaturaken uninga dhumateng tuwan ingkang anguwasani ing ngriku. Sarta lajeng kaparingan jampi. Kilip wasananipun.

Punika bilih para gugon tuhon sami amaratah mastani mangkaten lah mongsa wurunga. Wong adate yen giling masthi nganggo pasamuwan wasana saiki ora nganggo barang-barang mula akeh kang kabaman kabaya.

#### Salatiga

Nalika malem dinten salasa tanggal kaping. 10. Wulan punika griyanipun demang kreta serana ing presil goli. Dhistrik tengaran kinten jam 12. Katempuh ing babaya kadhatengan juru pangroda. Durjana kecu. Kakinten tiyang. 8. Iji. Para pangroda praptanira samekta latu obor jujuk ing satengahing griya pandhapi. Ing ngriku tiyang anama pak tabir ingkang jagi pandhapi wahu. Saweg nembe sakeca anendra. Dupi kasulaking latu obor. Saha kagyat swaraning para pangroda. Anjaggirat sumedya lumajeng. Para pangroda tansah anggelaraken aksujanipun anyapta balih pak tambir nedya ananggulangi lampahipun saksana para pangroda lajeng anamakaken dadamelipun alu sarana kapenthungaken tinitir dhumateng pak tabir. Saking bantering pamupuhira pak tambir tan saged anggulawat sanalika kantaka.

Demang kreta sentanadupi amiyarsa sabawaning para pangroda. Inggang wonten ing salebeting griya pandhapi. Sakamantyan guguping tyas mijil saking wisma anjaranthal saksana sisingidan. Para pangroda lajeng angejegi salebeting wisma. Abikut pamendhetipun barang dumugi sasedyanipun gugung angsal-angsalanipun arta. 1100. Rupiyah. Kajawi ingkang warni barang dupi sampun dumugi pamendhetipun barang. Para pangroda asigra-sigra unduripun rarengganipun obor taksih lastantun saking pirenaning manahipun pratondha wilujenging lampah. Para pangroda awon ngangur cangkanganipun obor katemplekaken payoning griya pajagen sanalika mubal griya satunggal telas.

Anyarengi dalu wahu wonten saweneh ing bekel ing bawah dhistrik baran lumampah kapethuk sang para pangroda. Pun bekel sampun waspada bilih ingkang kapethuk punika para pangroda. Ing ngriku pun bekel angungasaken kawanteranipun amapakaken para pangroda kalayan tanpa dadamel. Saksana para pangroda apanggih lajeng anandukaken dadamelipun waos. Pun bekel tangkis cikat anampeni waosing pangroda kenging kerebat pisah kalayan landheyanipun para pangroda boten anggrahita bilih landheyan ingkang katandukaken wahu tanpa waos mila sangsaya mepeng anggenipun anamakaken landheyan wahu. Pun bekel tadhah tan nedya miris kataman ing landheyan sarehning pun bekel sampun alempe-lempe saha kenging pinarjaya sawatawis dados kaseser yudanipun awit karobing kathah. Para pangroda angles palajengipun anyipta bilih pun bekel sampun palastra

Nalika dinten rebo pak tambir kalajeng palastra. Awit sakit nalika katempuh ing pangroda wahu.

Mongka nalika dhatengipun para pangroda wonten tiyang kapalan. 10. Utawi. 12. Iji. Inggang pinuju mondhoek ing griyanipun demang kreta serana. Ananging sami boten purun tandang. Saupami tiyang . 12. Wahu purun tandang saestu saged amikut para pangroda. Pancen pantes tiyang ingkang makaten punika kapatrapan pawkuman.

Wondening samangke wadana tuwin asisten wadana ingkang ambawahaken mepeng amratitisaken gumelaring nalar kados kasebut ing nginggil sarta sakalangkung pangudinipun katrangan.

#### Kendhal

Nalika tanggal kaping. 28. Wulan ingkang kapengker. Tiyang anama bok mirah ing kauman gadhah anak ananging wujuding jabang bayi tanpa sirah. Kang kaleresing sirah ugi wonten wujudipun anamung gepeng lonjong lir sirahing bulus. Inggang andadosaken cuwaning manah dene jabang bayi umur. 3. Dinten lajeng palastra.

Lembunipun raden adipati. Inggang kadunungaken ing dhusun sidamukti. Pedhetipun darbe buntut kakalih. Dados kagunganipun raden adipati wahu lembu ingkang aneh sampun kaping kalih. Inggang rumiyin lembu manak pedhetipun medal kalih.

#### Samarang

Tiyang anama bok melas gagriya ing dhusun tegal kangkung. Dhistrik srondhol nalika dinten senen jam. 8. Enjing darbe anak jabangipun bayi medal. 3. Iji. Inggang kakalih jaler ingkang satunggal estri. Wondening ingkang estri wahu kenging kawestanan aneh. Jalaran kupingipun awiyar wiyaring mripatipun sami kalayan bundering arta sen tigang dhuwitan mila para tiyang ingkang celak ing ngriku kathah sami aningali. Sarta anyukani arta sakuwasanipun dhumateng bok melas wahu.

S. M.

Nalika dinten rebo wulan ingkang kapengker. Lurahing dhusun tempurung dhistrik singen kidul kadhategan babaya juru pangroda durjana kecu kakinten tiyang. 15. Iji. Barangipun ingkang kenging kabekta gunggung argi. 8000. Rupiyah. Enjingipun pulisi singen kidul lajeng saged amikut saweneh tiyang saking dhistrik manggar. Saha lurahing dhusun pe grogol tuwin sadherekipun lurahing dhusun be dhistrik singen lor. Inggih punika saking pangudining pulisi ingkang sampun sami kadakwa angecu wahu.

Ing dintenipun kemis pulisi ing singen kidul amikut malih tiyang kalih iji. Ingkang satunggal saking dhusun pilang lor dhistrik singen kidul mawi anandhang tatu. Saha kagledhah salebeting griyanipun kapanggih cihna kancing darbekipun ingkang kakecon sanalika durjana lajeng kalebetaken ing griya pamulasaraning tiyang sakit ingkang satunggal tiyang saking dhusun balo dhistrik singen lor. Saking pangudining pulisi inggih punika durjana ingkang sampun angecu wahu.

Dintenipun saptu ugi sampun amikut malih tiyang saking dhusun balo. Amargi kaembet durjana kecu ingkang sampun anadhang tatu wahu. Dene durjana ingkang nandhang nalika kapriksa amratelakakenbilih ingkang marjaya dhumateng piyambakipun punika tatela kancanipun piyambak kakinten tiyang tandang. Amargi kala angkatipun angecu sampun mawi pratondha. Sadaya para pangroda sami akakalung janur kuning. Wasana antukipun tengeranipun janur kuning sampun asirna. Amila kacipta bilih sanes kancanipun saksana kataman ing dadamel kawaos saha kalinggis miwah kapopor ing sanjata.

Wondening pun tatu sasampunipun mentas pinarjaya saking boten saged ana-anaken sasakitipun ngantos anemahi ambruk wonten ing margi. Dupi sampun saged malampah lajeng asingidan ingkang sakalangkung parimpen sanget. Kapikutipun punika amargi mirit saking aturipun para durjana ingkang sampun kapikut rumiyin.

Mangkaten malih kabayan ing dhusun pe. Grogol. Nembe punika ugi kapikut amargi kacihna sirah saha gigiripun tatu.

#### Surabaya

Rare ingkang darbe sirah kakalih. Ingkang sampun kasebut ing serat kabar ingkang sampun kapengker. Katranagan umuripun rare wahu saweg. 21. Dinten aslinipun saking dhusun gunung kendheng surabaya. Sakalangkung kathah para tiyang ingkang aningali. Sarana mawi ambayar satunggal tiyang. 50. Sen. Ing dalem sadinten kalempaking arta boten kirang saking. 500. Rupiyah. Para tuwan saha para bongsa sanesipun salebeting nagari ngriku utawi saking monca nagari anggali numpak kareta latu parlu aningali rare sirah kalih wahu.

Sakalangkung bingah marwata siwi. Dening ing pustaka kabar bra martani ongka. 31. Wonten mitra kula ingkang manjurung paminta. Kang supados para sarjana karsaha amaelu malih anjateni bab tegesipun tembung-tembung ingkang adamel kawekenipun manah punggung. O saiba anggenipun badhe wewah gandhes mesesipun ing pambaratanipun bra martani. Bilih pangajeng-ajeng wahu saben kasambadan. Mongga ta ki sanak sami kagaliya kang kalayan pangesthining tyas panyipta dama. Katimbang ngarang bab criyos criyos criyos sasamenipun ingkang sakedhik pikantukipun tur dahat rekaos nalika badhe murwani anganggit ingkang kawontenanipun boten nyipati piyambak sarana narutus tataken tuwin andhedhes kalabetipun badhe angsal kabar ingkang terang. Ingkang makaten wahu saestu anyelaki ing suda wewahipun benten kaliyan karsa amurwani ngarang paring jarwa werdinipun tembung-tembung kadosta ing nginggil wahu. Ingkang wasis anambahi kawigyan kaping kalih sinebut moncer sresah ing panggalih. Kula gadhah atur ingkang makaten wahu gek sampeyan ngandika makaten wong wis ora monyos dhewe ngono gawene sok bumbon-bumboni. O manawi makaten kula lajeng dherdheg wel-welan.

Katandhan jaka radita swara.

#### Ing bra martani ongka. 34.

Panjurung saking klathen ingkang anyariyosaken kasangsaranipun bok resa sentana griya ing klathen. Kacokot ing sarpa dumung ingkang andadosaken abuh ing badan sakojur. Miwah kawewahan karnanipun kalih budheg sadaya. Inggih saking sumrambahipun wisa wahu. Sareng kula maos gancaring cariyos wahu sekala enget ingkang sampun kacariyos ing dalem serat kabar tahun. 1865. Bilih wonten tiyang kinging wisanipun sarpa. Klabang. Kalajengking utawi tawon. Punika kajampenana. Bedholanipun patikan klayan meniran. Patrapipun makaten. Samongsa sampun angsal patikan kaliyan meniran sekalih-kalihipun kapendheta dalah oyodipun utawi rondhenipun sampun ngantos kabucal. Lajeng kakumbaha ingkang resik. Sasampunipun resik lajeng kageceka ingkang rubyuh rubyuh kimawon sampun ngantos ajur sanget punika tumunten kagodhoga wonten ing kriyuk wadhah wedang dipun toyanana toya ciyu arak bilih panggodhogipun sampun kawatawis rumasuk pun patikan kalayan arak wahu. Mongka kawawanga.

Panggremitipun wisa bilih sampun malebet ing dalem badan tiyang wahu perlu kaunjukan bilih sampun ngunjuk panggodhogipun kalajengna. Samongsa sampun katingal buket carubipun gecekan patikan lan arak wahu tumunten kaentasa. Lah punika sasampunipun manget-manget lajeng kausapna dhateng labet ingkang dados margining wisa. Utawi bilih badan sampun abuh sadaya inggih lajeng kablonyohna sadaya dhateng badanipun tiyang ingkang kawisan wahu.

Awit saking angsal kula pamireng dumugi sapriki watawis sampun kaping. 5. Kapara langkung kula jampeni punika andadosaken mulyanipun. Mila kula mrayogekaken bok resa sentana kajampenana kados atur kula ing nginggil. Kapara ingkang sampun-sampun kajampi makaten wahu. Kangge jampi tiyang ingkang asring gadhah sakit wuntak erah inggih saged tulung.

Wasana saged saras utawi boten kula nyumanggakaken. Awit ing ngatasipun titah sampun pinatah patah panjang welakipun.

Karang turi kaping. 22. Agustus 1880.

Katandhan pun rongga karangrang.

Batangananing cangkriman wohing dhuku. Inggang kabekta pun dhe.

Tanginipun. A. dhuku kapara tiga. Sadumanipun. 27 iji. Kakantuna kalih duman wahu cacahipun. 54 iji.

Tanginipun be. Kapara tiga. Sadumanipun. 18. Iji. Kakantunan kalih duman wahu cacahipun 36 iji.

Tanginipun se kapara tiga malih. Sadumanipun 12 iji. Kakantunan kalih duman wahu cacahipun 24 iji.

Sareng titiga sami tangi a be dhuku kapara tiga. Sadumanipun. 8 iji. Dados etang kula dhuku ingkang kabekta pun. Dhe. Kathahipun. 81 iji.

Katandhan atmajaning tukang kerok. Kasidin aliyas trawongsa.

Panjurung wangsulan

Kula sampun anupiksni ing bra martani ongka. 34. Inggang nembe kapengker punika. Ing ngriku wonten pangadhuhipun prayantun ingkang asisinglo nama tember. Menggah ingkang kaaduhaken wahu saking kaweknipun ing bab petang. Kados ingkang sampun kapratelaken.

Ing mangke kula tumarutul angaturi katranganing etangan wahu. Amrih manawi kapareng condhonging panggalih dados jalaraning pamitran ing ngandhap punika pratelanipun

Kathahing dhuku ingkang kabekta pun D. 81 iji.

A pandumanipun ingkang sapisan . 27. Inggih punika karsa pratiganing. 81. Inggang kaping kalih. 8. Inggih punika sapratiganing kakantunanipun dados gugung. 35. Iji.

B pandumanipun ingkang sapisan. 18. Inggih punika sapratiganing. 81. 27 utawi. 54. Inggang kaping kalih. 8. Inggih punika sapratiganing kakantunanipun dados gunggung. 26. Iji.

C pandumanipun ingkang sapisan .12. inggih punika sapratiganing 54. 18. Utawi .26. ingkang kaping kalih. 8. Inggih punika sapratiganing kakantunanipun dados gunggung. 20. Iji.

Ananging cacahing dhuku ingkang kabekta pun. D wahu boten kenging kaugeran. 81 iji kemawon awit kenging ugi kajawab 162. 243. 324 sapanunggilanipun ingkang nyamleng ugi kaedum kados dene ing nginggil namung. 81 iji wahu ingkang sakedhik piyambak

Saking dening punika. Leres utawi lepat kula nyumanggakaken dhateng pun tember.

Anjawi saking punika. Kula tansah angajeng-ajeng ing sih wilasanipun para wigya ingkang karsa andhanganaken paring jarwa saking kaweken kula ing tembung-tembung ingkang sampun gumelar ing bra martani ongka 31. Katandhan mrasudi. Dene ngantos sapriki teka dereng wonten ingkang karsa paring kawelasan. O para dikbya. Asanget sanget panuwun kula dhateng para lukiteng sastra menggah kajarwanipun ing tembung-tembung ingkang dahat dados kawekening manah kula wahu. Langkung malih kula nyuwun barkah dahteng pun tember. Mugi karsaha anggalihaken jarwanipun tembung-tembung ingkang sampun kasebut sadaya. Ti ti.

Kaserat ing semarang kaping. 17. Siyam. 1809. Katandhan mrasudi.

Pambatang cangkriman

//oo// kanthi taklim wantu-wantu. Pajampuwa tumap maring. Mas tember ingkang katandhan wahyaning kaning palupi. Pun patik sampun nupiksa. Serat jandika kang mungging.// bra martani angkanipun tri dasa sakawan kaping. Nawa wlas gustus punika. Surasane kang palupi. Paduka minta katrangan mring sarjana bra martani.// iyeku prakawis dhuku. Kang kabekta pun dhe dadi. Pinten gunggunge sadaya. Kang mangkaten mugi-mugi. Ing ngaksama unggyan hamba. Cikat calak meksa milim.// ywan saking pamanah ulun gunggunge kawan atus tuwin astha dasa langkung sadha. Menggah pangetanging patik damela cacah wandasa. Punjul wolu gya kaping tri.// dados gunggunge satus catur. Dasa sakawan kang luwih. Tan dya pinarad wihasal pitung dasa langkung kalih. Laju ping tri dados sira. Rongatus sat welas luwih.// cacah

kang samanten wahu. Gya pinara cacah kalih. Angsal satus langkung astha tandya aping tiga dadi. Tri atus dwi dasa papat gya pinara cacah kalih.// dados gunggung cacahipun satus sawidak lan kalih. Samanten wahu ping tiga. Dados kawan atus luwih. Wolung dasa punjul ira. Nenem sampun boten luwih.// dhuh mas tember lamun durung. Cocoking pangetang patik laan taman saged agancar. Mugi paringa saksami. Dhumatenging badan kula. Dhuh para wigya ing tulis.// ing mangke tadrenging kalbu. Bebeging wardaya ingkin kumedah nyuwun katrangan. Dhumateng para tinangkit. Kang sampun labda mangetang. Metang sualansakedhik.// kadiparan wigyanipun. Janma kathahnya sadesi. Amerang tigan sadasa. Janma juga antuk siki anging mangkok wadhahira. Maksih tigane satunggal.// titi purnaming pangapun. Cinitra ri buda kaping. Dwi dasa wulan ramelan wawu sangkalaning warsi. Trus luhur ngesthi cangkriman tondha driya saranami.//

#### Malarsih

//oo// raraping tyas sanitya samardi. Amarda wadur arde wardaya. Denya sonya kasamade. Ro kajatining kayun gagaraning angkara kardi. Jaja dhaha midhadha. Yamantaka wuyung. Sudira dagda mandardya. Trutruhing tyas katresan sujana sebit naluri liring baya.// wuryaning reh anyondra pawestri. Cundhukira budaya candhala. Kang kasatmata tindake. Pasal juga panuwus kang winata candraning estri. Mangarad durga kerap ripaning tyas komysu masalah sileng selaga. Lamun estri lumaku magung mancen. Mangun arjeng busana.// kuswa kiswa mardi kang sumisih. Kendhonireng gelung ginagapan pinidih pider dumeppet yen sumekan ngalunthung. Winancenana kala lumaris murih mamerak driya. Sandeyaning kalbu. Punika pandurga kerap lilinggane langgehan ongatan tan yogi. Perak keneng pitenah// kamunahan ardaning pameksi. Priya yatna kayungyuning solah.. agya nandukken sayane. Pasal kalih winuwus durga gidrah araning estri. Ngastuti watekira. Ring basa tan arum remen awa wawan sabda. Marang priya prayane yakti yumanis. Mamanas nising driya.// tan weweka weweking sabda ris. Rinarasa datan pama maras denarah ruru asihe. Kakenanenging kayun dangu-dangu priyanira ris kontap ardaning driya. Temah mangun wuwus pamawase wus waskitha. Tan kithalthel pamenthang musara budi. Tuminahe katawan.// wang-wang mingis engesing pamingis wadon wahu purwaning lenggahan tan pisan-pisan andhimpe. Pantaraning kapupuh. Arsa kedhep midhodheng liring. Marang priya punika. Nanging wektu wahu. Kaleban labdaning basa. Kasuk dening soroting sabda wor manis rumab karasa brongta.// priya wahu wigaring panganggit datan samar semuning wanudya. Kang kakena nengu nenge. Yeku temahanipun ngrusak driya tanpando niti. Wanudya durga gidrah. Tan yoga tinemu. Ganti tri warna winarta. Durga ngaglah puniku bawaning estri. Kalamud wus busana.// sangkep sagung busana mathinthing. Nulya nenther menthele methanthang. Dimen katon wiragane. Gumuna wong sawegung. Rinasana ayu linepih. Puniku tuhu dadya. Wisayaning kalbu. Eblise sesemu suka. Antuk marga sanjaringing sadu budi. Nulya masang pipikat.// kamayaneng angganing pawestri. Sinung dhesthi pamularing dhustha. Priya kang tumingal age. Nalika keneng wahu. Guna sayaka mayan sandi. Sunduk ardaning driya. Koyup ing pandulu. Daludak arda nirdagda. Temah ngudi maduning kumuda wangi. Mangarang karurungan.// jroning brongta amatek kang ngeblis sansaya gung kukunjana papa. Temah ngudi kalakone. Yakti paminta iku. Daton liwar pasthi tinampi. Mring pamengkuning arda. Dewa tatu kangkung. Nulya mosik mring wanudya. Temah bareng bawuring rantan wiyadi. Pasthi prapteng puwara.// ganti pasal catur kang kawarti. Durga more araning wanudya. Wadon tan tegen ing gawe. Gupitaning pamuntu. Mantar-mantar muntir ring pikir. Karem lungan asanjan kalawannya nyatur. Ala beciking sasama. Lanjeh juweh juwita patut jiniwit karem kinaruh brongta.// srowang srawung kapengkok ing jalmi. Priya kanang tan pasemah samya. Tan wigih kuwagang gape. Gunem wuruk-winuruk tanpa maras angrasa risi. Misih resep wacana. Kongsu kaduk-kaduk dinuduk datan nglagewa. Gagawangan wawadi dipun wangkisi. Kusuting laknira.

Takih wonten candhakipun.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

Panjenenganipun kangjeng tuwan residhen atampi serat kawat ingkang suraos aparing uninga bilih sang iswari ing nederlan ambabar miyos putri.

#### Surakarta

Kuyla midhanget kabar. Salebetipun wulan agustus ingkang kapengker punika. Kangjeng parentah ageng. Utusan prayagung kaliwon salebetipun nagari. Dhateng ngayogyakarta. Ngupados katerangan anggenipun bawah residhen surakarta kaambah durjana kecu. Wasana saking sangeting pambudinipun sanadyan sampun sirna lacaking durjana. Ewa sumanten saged angsal katerangan. Sarana nyepeng tyang miwah bebenggol ingkang sampun kasusra kawegiganipun anglampahi ngecu. Wondening kathahipun tiyang ingkang sampun kacepeng sadaya. 8. Kalebet bonggol ingkang jujuluk bindi atmaja. O pamuji kula mugi sageda kalampahan bab pranatanipun pangadilan amatrapi ukum pejah. Dhateng sawarnining dyrjana kecu. Dene menggah tatimbanganipun nami bindi atmaja. Bilih punika sarana kajiret jangganipun.

Kintunan.

Nalika dalunipun dinten jumungah kaleresan malem salikur wulan siyam tahun punika. Tiyang salebetipun nagari jaler tuwin estri kathah temen ingkang sami anggadahi pratingkah angeningaken badanipun. Wonten ingkang nepi dumunung wonten ing ngastana bathangan. Wonten ingkang nenepi wonten ing siti inggil amuja ing mariyam nyahi setomi. Menggah pakabaranipun panepen salebetipun nagari kalih panggenan punika menawi dipun sesuwuni kerep padugen ing sapanedhanipun tiyang kang wreni-wreni. O inggih talah. Kok mangkaten tiyang jawi punika. Boten pisan-pisan andarbenana panyuwun dhateng kang murba ing jagad. Inggih punika bilih tiyang jawi ingkang bodho gugon tuhon. Inkang ragi mangretos larasipun meh kados nyenyambut dhumateng kang sumare ing ngriku. Ing mongka wiraosipun tiyang sepuh menggah asalipun ingkang sumare wonten bathangan punika kacariyosipun kados ing ngandhap punika. Ing nalika nagari surakarta dereng dados nagari. Taksih wasta dhusun ing sala. Ing ngriku pinuju mongsa rendheng. Ing dhusun sala kataman banjir sakalangkung dening agengipun ngantos sawarnining griya sami kasilep boten katingal wuwungipun ing sarehning tiyang jawi gugon tuhon lajeng sami angupadosi punapa ingkang dados sabab dene mawi kadhatengan banjir langkung saking murwat tuwin langkung saking saben banjir. Lampahipun anggenipun ngupadosi sabab wahu sami numpak bahita. Angideri pawengkon ing sala sankrah kalurahman sadaya. Ing baturana ingkang sanget piyambak lebetipun ing toya. Kabar ing baturana punika kang akal bakal wasta ki batu satunggal wasta kirana satunggal katepah namanipun tiyang kakalih dados satunggal ing baturana. Punika ki batu kaliyan ki rana sungkawa sanget amargi pagriyanipun risak dening toya banjir ngantos pinten-pinten dinten boten surut toyanipun. Ki batu kaliyan ki rana. Sareng bahitanipun dumugi ing bathangan manggih bangkening jalma jaler wanci sampun sepuh kumambang wonten ing ngriku tanpa kesungsang punapa-punapa. Lajeng ki batu kaliyan ki rana opyak angundhanghi sekathahing tiyang kang sami numpak bahita wahu. Sareng tiyang sampun ngumpul lajeng karembag dipun wastani bathang punika ingkang mawa gara-gara banjir ageng. Sabab katitik bathang sampun pinten-pinten dinten wonten ing toya boten bosok tuwin ngabuh-abuhi. Kalih boten purun kentir kabekta ing banjir. Lajeng kacobi bathang wahu kakesahaken saking ngriku kasorogaken dhateng bengawan kentir sakedhap dalu wangsul wonten ing ngriku malih. Punika anggenipun ngesahaken ngantos rambah-rambah meksa wungsal-wangsuk kemawon. Lajeng ki batu kaliyan ki rana apunagi. Bilih toya banjir wahu waget asat saha wilujeng sadaya. Bathang kapetak wonten ing ngriku kadamel sae sarta kapundhi-pundhi selamenipun. Ing

wusana toya lajeng asat sayektos dene bathang lajeng sumeleh wonten ing ngriku punika. Lajeng dipun leksanani kakubur saha kamumule ing tiyang kathah. Lajeng katelah sapriki. Saha kawastan ing bathangan. Menggah aslining boten wonten ingkang nyerepi kadalih tiyang tapa.

Panjurung.

#### Cangkriman

// araningsun catur wanda. Sengsem mring busana langking. Wasis ing pangulah braja. Sarta newanter ing budi. Karyeng wang awrat luwih. Linabuhan lara lampus deluguning raning wang. Dene tembung tanah jawi. Nanging tembungira bongsa ing eropah.// katelah ing basa jawa. Kanang dwi wanda ing ngarsi. Dadya wandayaning ngaprang. Deta dwi wanda ing wuri. Dadya raning piranti. Panggawe maksiyatipun suwawi den batanga. Sinten byaktaning ran mami. Titi tondha ulun pun siswa kusuma.//

Ing bra martani ongka. 27. Kemis kaping. 1. Juli ing ngriku wonten panjurungipun mitra kula ingkang sisilih nama dyan ajeng siti. Saha mawi rinengga ing sekar kinanthi. Suraosipun aminta katrangan sasmitanipun pawestri titiga ingkang sami kedanan dhateng juru beksa. Denten saking pamanggih kula makaten. Pawestri ingkang satunggal asung sasmita amingkis nyamping. Punika griyanipun boten tebih kaliyan kori ageng. Ingkang asung sasmita ngoyog-oyog payudara punika palataranipun ing griya wonten tanemanipun tiris gadhing. Denten ingkang asung sasmita kirab-kirab rema. Ing wingking ing griya kataneman pucang. Namung punika pamanggih kula leres lepat kula sumongga.

Anjawi saking punika ing bra martani ongka. 28. Kemis kaping. 8. Ugi wulan juli. Ing ngriku wonten panjurungipun mitra kula ingkang sisilih nama bagus minta kena. Suraosipun aminta katrangan dhateng mitra kula jaka muftadi. Ing sarehning ngantos sak priki bagus jaka muftadi dereng karsa amaringi wredinipun dados kula acumanthaka ngaturi jarwanipun leres lepat kula namung nyumanggakaken dhateng mitra kula sekalayan wahu. Menggah saking pamanggih kula makaten. Kadosta. Suksma. Punika gadhahi teges nenem. Lepas. Lembut. Alus. Samar. Dewa. Nyawa. Suksma wisesa. Tegesipun dewa misesa. Suksma ringidhep. Tegesipun lepasing tingal. Suksma ngambek leresipun bok manawi suksma ringambek. Tegesipun lepasing budi utawi tulusing budi. Namung punika pamanggih kula. Saha kula nyuwun gunging pangaksama dhateng mitra kula jaka muftadi. Dene kula ngrumiyini karsanipun.

Jara maya.

Panjurungipun kiyahi nganglang jagad boten kapacak awit ing pabarataning bra martani. Sanes papanipun tiyang angarang-ngarang konca. Bilih panjenengan pancen karsa anedhaki. embok inggih macak katuwuhipun lungiting panggrahita panjenengan supados lumeber dhateng para punggung.

Panjurungipun mas agus gecot ugi boten kapacak tiyang pados yatra punika inggih kedah angedalaken yatra.

Juru ngarang.

Ing ngandhap punika candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu. Ingkang sampun kapacakaken ing bra martani dening panyalin basah ing lamongan nalika tahun. 1878. Sapunika pamethikipun dipun sambeti malih dening mitranipun panyalin basah ing lamongan ingkang paparab manungkara. Ananging pamacakipun mawi dipun wangsuli malih wiwitan sekar asmarandana. Supados urut cariyosipun.

//oo// nayaka waktra wot sari. Tandu murwani carita. Alon teteh ing ngature. Inggih jeng sri naranata. Nalika jaman kina. Wonten raja nagri hindhu. Kang kaloka ing buwana.// kranten jaya wijayanti. Ing ranangga ngrurah rowang. Meh tan ana timbangane. Puwara keh ratu liyan. Kabawah ing mahraja. Saking sor kamayanipun. Wingwring tyas konjem bantala.// kasangsaya dayaning sri. Sinungan kawicaksanan. Kretarta ing kawruh kabeh. Atasing pangregep praja. Laela mring kawula. Mila den sihi trus kalbu. Dening wadya lir sudarma.// de ta sang minulya aji. Dha bikelim jujuluknya. Ireku tansah mandriye. Prasida arjaning praja. Senenging kawulanta. Samiya amolih untung. Tebiya saking sangsara.// sakehing kitha kaaksi. Sarwa sri rerengganira. Mwang kathah dipongga katong. Sedhiyan ing nganggo aprang. Bala tantaraning sang. Kathah prakoswa dibyanung. Sudira tanggoning yuda.// dhabikelim narapati. Langkung sugih raja brana. Bondha bandhu karatone. Lamun kasudana nira. Kawilisa sadaya. Byak tatana purnanipun. Kinarang ing gitarengga.// saluruh karajan aji. Kutha praja langkung pelak. Akathah pakampungane. Agemah tata prayoga. Tiyang alit samuha. Bala burbak sananipun win becik tan kukurangan.// sanggya lurung geng jro nagri. Tan akaton wong miminta. Sumawana tiyang kere. Jalaran

ing bab pariman. Linarang datan kena. Wong mawa bubrah mwang lumpuh. Lare lola tiyang wuda.// mwang tiyang sepuh kang sakit. Jompo ing panambut karya. Wus pinancipa pancene. Samyta pinaringan pangan. Sandhnag arta balonja. Dening kaadilan prabu. Taman kirang ing pangruksa.// sang nata tan pisan apti. Angluhurken jeneng ira. Atasing kanityamane. Muwah tan limut sapisan. Marang pangro sagara. Kang para data sadarum. Kanimpuna lan sadyana.// pangukume marang abdi. Gedhe cilik tan bineda. Utawa bahu kapine. Santyasa waton kasidyan. Wang-wang ingkang kawarna. Rikala sang prabu lungguh. Munggeng dhamparing karajan.// niti radya mwang bupati. Saereh ira pratiwa. Sadaya samya sumiweng. Ana ing ponca karana. Kula yadu akathah. Kang sowan ing jro kadhatun tarab neng ngabyantarendra.// tantara sri narapati. Andhawuhken pangandika. Kinen karya pista gedhe. Lan ngagyalian praja. Nimbali prabu diman. Lan tiyang akim sadarum. Pinrih mumulya rihaya.// ri wusing para tetami. Ingkang saking monca radya. Samapta sowan kadhaton. Sang nararya nulya lenggah. Manggihi pra tetmwa. Masung panembrameng rawuh. Kanthi rum arta tisabda.// tan sapangu sri narpati. Alalma paring sasmita. Lumekas bujana andon. Sumaos kang pasungatan. Amirasa sadaya. Mwang adi ing warnanipun. Neng tiyasa rukmi slaka.// ing tatkala jroning bukti. Tinatap langening praja. Yeku kwehning unen-unen. Lagunya mamalad driya. Raras karya wulinga. Marang sagunging tatamu. Kang lagye camam bujana.// sawuse sadaya sami. Katek bujana don suka. Bubar dhahar gya sang raja. Karsa awawanan sabda. Lawan para tetamwa. Ing bab ikmat lawan kawruh. Atanapi kabecikan.// antara pra tamu sami. Ana sajuga wacana. Kang lwihi becik gupitane. Atas ebering budyeka. Pan wus winahyeng kata. Ywan eber budi puniku. Sawastu becik priyongga.// wit tyang ageng alit sami. Wreda tanapi taruna. Bangkit amitontonake. Kamurahaning wardaya. Sajatining kadyeka. Asih samining tumuwuh. Sarta tinrima ing allah.// rinaos-raos sang mulki. Yen rembuge kang kawahya. Bener lan becik dadine. Milar wasinet wasita. Nata nulya mangagya. Marang sajugabdinipun. Mambu kaper bendhaharan.// arta pirang-pirang kethi. Barang kancana salaka. Kang molek-molek warnane. Lan sotya nawa retndendah. Kathah sami kapradhah. Singper bendhaharan wahu. Sibra pidrail sang raja.// marang kabeh tiyang miskin. Tuwin titiyang warondha. Lan janma jompo mwang rare. Lola miwah parawi pra. Janma ngelmu samuha. Sajroning nagri sang prabu. Tan asiki kaliwatan.// sawuse sri nata mbagi. Kang punang dwana wimala. Tan dya akon dur ngadhaton. Tumama ing pajungutan. Ri saksana anendra. Ing reh wardaya sang prabu. Manyotarda kalepatan.// dumadi sajroning guling. Sakedhap-kedhap nyupena. Nihan kang katon impene. Ana wong motasam teka. Cahyane mara kata. Mahestha purnama enu. Anabda marang pamasa.// lah maraja dhabikelim. Rehne rireke paduka. weh saharse mring wong akeh. Tan ngeman mring kasudanan byak tar daber budyanta. Makwambar sasung sireku. Pradananing kamurahan.// sira ari benjing enjing. Durunge angkara praba. Karsa anitih kudage. Nujuwa ngetan kewala. Yekti mangke paduka. manggihi raja brana agung. Yayah barang tanpa una.// sajatine prawi eki. Irantuk wimbuh kamulyan. Kaluhuran ngebatake. Anganungi para raja. Sagenaping buwana. Tamating supenanipun sang sri agya wungu nendra.// antya sru trustha ing galih. Sibra ngarcana ing suksma. Kaya adat ing sabene. Pendhak wayah gagat enjing. Ngucap sokur ing allah. Saksana sang maha mulku. Ayun lumiriging karsa.//

taksih wonten candhakipun.

#### La belle jardiniere

Wulan dhesember ingkang kapengker. Hawaning kitha pareis sakalangkung asrep katimbang kalayan ingkang sampun kalampahan wonten indhakistan ewadene wonten bandara saking tanah surakarta. Inggih punika kangjeng pangeran ariya gonda siwaya. Angleresi wonten ing tanah ngriku amirsani toko-toko titiyanipun kareta kabikak ananging uga sampun angagem busana ingkang saged anulak asrep sarta pangagemipun lir tuwan-tuwan ing tanah rus lajeng malebet ing toko label syardiniyer. Inggih punika toko ingkang sampun kasusra ing tanah prasman saksana ing ngriku panjenenganipun kang pangeran katampen kalayan pangabekti ing sapangkatipun. Kangjeng pangeran ariya gonda siwaya lajeng amirsani sadaya dagangan ing gudhang-gudhang. Ing panggenan anyambut damel tuwin ing kantor –kantor. Lajeng pangeran gonda siwaya. Lajeng amundhut ukuring agem-ageman ingkang ceples kalayan sariranipun. Sasampunipun lajeng andhawahaken dhumateng tuwan ingkang mandhegani pandamelan ing ngriku. Supados anusulna agem-ageman wawelinganipun dhumateng ing kitha naples. Punapa malih amundhut pratelan wawaton reginipun barang ing toko ngriku. Menggah serat pratela wahu. Ingkang ugi mawi dipun iseni gambaring agem-ageman tuwin gambaring barang. Ingkang kadamel dening para saged bilih wonten ingkang mundhut kalayan serat ingkang sampun kabayar wragadipun sinten-sintena inggih lajeng dipun aturi. Dene ing wawengkoning tanah indhiye mugil amundhuta dhumateng tuwan van hunt ing bawati.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

#### Surakarta

Nalika ping. 29. Wulan ingkang kapenger. Ing salebeting kitha baya lali wonten tatingalan inggih punika sidhekahipun ciyo kapara bongsa cina. {prebutan} manggen ing sangajenging griya kamar bolah. Ewon tiyang ingkang sami ningali awit ingatasing dhusun kagolong kirang titingalan dados saminipun lir tiyang aningali garebeg wiwitipun angrebataken jam. 5. Sonten patrapipun ingkang sami ngrebat sakalangkung rame asilih ungkih. Ing ngriku wonten sawatawis patrapa anggumujengaken inggih punika wonten sawenh ing tiyang sawek menek panggunan sumedya angrebat pareden ingkang dumunung sangingiling panggunan panyepengipun maleset lajeng dhawah. Sareng tangi udhengipun sirna kasebrot ing durjana. Sanalika wahu sawenehing demang pulisi dhistrik kitha bayalali. Ingkang kawajiban ajagi. Dupi andulu durjana ingkang anyebrot udheng sampun malajeng. Saksana trangginas anututi sumedya kapikut prapta sangajenging griya kamar bolah durjana katubruk ananging kalintu saweneh tiyang ingkang pinuju anigali andhedhodhok wonten ing kalen kagyatipun tiyang ingkang katubruk anjola demang pulisi kajegur ing kalen ngantos sawatawis dangunipun alenger-lenger jalaran badanipun sadaya kataman ing padhas miwah sela busana nira malesat sadaya. Kaengatanipun nedya anututi malih wasana durjana sampun angles palajengipun sampun boten kantenan sarehning rumaos kalingseman demang pulisi lajeng mantuk sarwi agereng-gereng.

Tatela demang wahu saking anggenipun anetepi kawajibanipun ngantos anandhang kasangsaran kalingseman.

Inggang sami andadosaken pangunguning kathah dene wektu punika akathah para tiyang ingkang aniningali. Teka ayem kemawon boten purun amitulungi. Saupami wonten ingkang purun anggape mitulungi durjana amasthi kapikut tur para pulisi selang sir agen upas sasaminipun akathah ingkang ajagi titingalan wahu ewadene wonten raresah makaten kemawon boten saged kacepeng. Punapa boten sami darbe kawlasan dhumateng tiyang ingkang kasebrotan niyatipun saking wisma sumedya angrebat ngupados tatedhan pinten banggi angsal bandera sutra ingkang kathah papajenganipun wasana pangrebatipun boten angsal punapa-punapa udhengipun asirna. Amung angsal tondha dene rambutipun reyab-reyab akuthah rontogan sekul sasaminipun anjegigis paringisan para tiyang ingkang aniningali sami suka seneng andulu wujudipun.

Pamuji kula mugi pulisi dhistrik ing ngriku amempenga pangudinipun murih kapikudipun tiyang ingkang adamel resah wayu. Amargi bilih kenceng pangudinipun amasthi saged angsal katrangan jalaran kala durjana malajeng wahu kathah ingkang anyipati wujudipun tandhanipun saantukipun demang ingkang nembe kalingseman mawi anguring-uring tangganipun ingkang pinuju ningali ngantos katumbuk durjana ingkang lumajeng ayem kemawon boten purun tandang. Malah amung gumujeng panganggepipun titingalantur punika ugi babahuning pulisi. Pantès tiyang mangkaten punika kapatrapan paukuman samurwatipun.

Amargi bilih punika boten kaudi ing tembe bilih wonten tatingalan malih amargi tambah raresah jalaran para durjana tuman para ingkang wajib jagi ugi kathah sumbranipun mongkang anggenipun parentah anamtokaken anjagi wahu supados anjalari tentrem wasana boten amarlokaken pamurih tentremipun ananging amurih okil ingkang tumrap ing sariranipun piyambak sarta ing kasenanganipun.

Katandhan konca pabrik bawah malang jiwaan.

Sampun tigang dinten punika wonten tiyang bongsa arab dhateng kitah bayalali. Ambekta kewan unta. Satunggal ing ngriku kathah tiyang ingkang sami aningali. Mawi bayar satunggaling tiyang. 3. Dhuwit. Tiyang ningali ing dalem sadinten-dintenipun boten kirang saking. 1000. Iji. Amargi salaminipun sawek sapisan punika wonten baburon unta ingkang ngajawi.

Wreksa asem ingkang tumuwuh sakilening loji bodheh salaminipun sampun kasusra boten kenging para tiyang miwah rare angambah ngriku jalaran angker sanget saweneh ing dinten wonte rare kinten ngumur. 12. Tahun angarit mendhet rumputipun ing ngriku. Sahantukipun rare wahu lajeng macicil cariyosipun anyalemong {kasurupan} mangkaten. Aku iki demang klungsur kang rumeksa ing wit asem aku rak wis kondha aja ana wong wani nyang ngomahku. Mula saiki tanduran kopi kene dipangan ngama sabab omahku ora kaje coba dipagerana masthi sirna amane akeh wetune.

Wektu punika biyungipun rare wahu lajeng lapur dhateng tuwan ingkang nguwasani ing ngriku amrasajakaken kasebut ing nginggil sanalika tuwan andhawuhaken angresiki sarta amageri sakiwa tengening wreksa asemsarampunge papager rare waluya lir nguni-uni. Tandhanipun samangke ama kang tumrap ing taneman kopi ugi kathah sudanipun saha wujuding taneman godhong-godhongipun ijem mindhak sae. Kilap badhe pawedalipun.

Lah punika kados pundi mongka para tiyang dhusun boten pisan anyirnakaken gugon tuhon wah lajeng wonten nalar kados kang gumelar ing nginggil wahu saiba anggenipun angesthi. malah samangke pawartosipun wreksa asem wahu lajeng kadamel pakaulan kapundhi-pundhi.

#### Samarang

Tiyang anama. M. ing kampun kaliwungu. Nembe punika mondhoek ing kampung kranggan dalunipun tumut ngaos darus dhateng ing langgar. Amargi piyambakipun angaken dados santri. Sareng para tiyang ingkang sami darus sampun bibaran salong tilem ing ngriku. M. kantun piyambak lajeng manthuk anyangking sandhanganipun tiyang. 4. Ingkang sampun sami tilem saha amendhet kuran ingkang mentas kaangge darus asigra wedalipun sawek dumugi kori sajawining griya lajeng kapikud dening tiyang kang sami jagi.

Lah lalampahan mangkaten wahu badhe anuwuhaken sujanaipun para tiyang. Mongka ingkang sampun kalimra griya panggenan suci langgar masjid saha saben ing wulan siyam kaangge pakumpulan darus para tiyang saking dhusun miwah saking kitha liyan sami dhateng sasenengipun piyambak para wajib ingkang ambawani pakumpulan wahu boten parlu saben-saben amratitisaken amargi sami ngupados karyan ingkang langkung prayogi. Wasana wonten patrap mangkatenwahu.

S. M.

#### Magelang

Nalika ping. 17. Wulan ingkang kapengker tiyang anama jaga semita. Panatus ing dhusun tanggulangin dhistrik munthilan prabalingga. Ingkang sampun amisuwur kagungan ambeg raresah tumrap pawestrining liyan ing dinten wahu nuju anampeni dhawuh saking asisten wadana. Angerikna rencangipun kuli nyambut damel anggarap margi ageng. Jaga semita sakamantyan sukaning manahipun sumedya angcengaken anglangkungi kados ingkang kadhawuhaken saking parentah. Amargi anjalari tuwuh ing manah melik dhumateng pawestrining kuli ingkang sami nyambut damel angagengaken sokuring panrimah sasat angsal wangenan saking parentah. Jaga semita wiwit sonten sampun boten saged anendra awit saking bebeging tyas angajeng-ajeng tumuntenipun enjing. Estrinipun ngantos kagawokan dene adatipun saben bakda ngisa sampun anendra. Nuli kainten jam. 4 enjing. Jaga semita sampun apamitan kalayan estrinipun bilih badhe agugahi para kuli kapurih bidhal anyambut damel estrinipun kaget dene taksih dalu teka badhe ambidhalaken tiyang nyambut damel wangsulanipun jaga semita dhateng estrinipun boten kakirangan adat para kakung bilih darbe sedya mangkaten punika. Saksana jaga semita lajeng amidheri dhusun wawengkonipun andhawuhaken bidhalipun para kuli boten kenging dipun wangsuli. Para kuli saking sami ajrih ing lurahipun sanalika lajeng sami bidhal.

Wektu punika wonten saweneh ing kuli anama sasemita. Estrinipun amoncol ing warni. Dupi sasemita sampun bidhal jaga semita lajeng amalebet griya awor tilem kalayan bok sasemita. Sarehning sami kakinten pancen sampun lengganipun dados tan sulaya sasedianipun menggah patrapaing jalu lan estri kapanggih ijen sampun kados adat boten kakocapaken.

Nalika punika sasemita jaler ingkang seca tuhu ing lurahipun bidhalipun saweg dumugi sajawining dhusun dereng tebih. Karaos kirang sakeca ning manahipun lajeng wangsul mantuk dumugi sajawining wismanipun duk umiyat dilah salebeting griya pejah wonten sabawabipun tiyang jaler estri pating gareneng. Sasemita lajeng amratitisaken dupi sampun waspada tatela lurah jaga semita ingkang sampun ambedhang semahipun sasemita taksih kathah engetipun lajeng anglahirkaen manah suci.

Lurah pancen kula pun weruh salawase manawa bojo kula sampeyan dhemena. Sanajan kang nglakoni saben-saben supata anemeni pamukire. Ananging mungguh prakara kang boten bener niku karsane sing kuwasa boten kakilapan kang krungu kabar niku boten desa ngriki mawon nadyan liyane desa pun gumyah

krungu kabeh. Ananging kula dereng weruh yakine lagi sapisan iki. Awit mokal geni niku tanpa kukus ananging sarehning tatela bojo kula dhewe kang ala mula kalakon sabab padha karepe. Ampun nganti kadawa-dawa sampeyan mantuk mawon bojo kula lajeng kula pegat awit gampang golek bojo karo golek lurah. Yen kondha kula diarani lemeran kula pengakne lawange. Lajeng sampeyan medal.

Ing ngriku korining griya lajeng kawengakaken sasemita lajeng malebet griya anenggoni wonten sacelaking patilemanipun ngantos sawatawis dangunipun jaga semita ayem kemawon boten amangsuli boten sumedya kesah. Sasemita lajeng mendhet dadamelipun berang kabekta medal kaasah. Dupi sampun landhep lajeng malebet griya malih sarwi angrarepa ing lurahipun kang ambek sura. Kados pundi lurah karsa sampeyan dene anggen kula ngasah berang punika boten badhe kula tamakaken sampeyan ananging badhe kula tamakaken bojo kula piyambak jaga semita ugi ayem kemawon malah boten ebah saking patileman dalah estrinipun. Sasemita lajeng boten saged anahanaken manahipun saksana berang lajeng katamakaken ananging sarehning peteng dados ingkang kataman berang sukunipun jaga semita meh tatas rah sumambarat anebeki salebeting wisma. Jaga semita pisah kalayan estrinipun sumedya lumajeng ananging sampun boten saged jalaran suku kang pinarjaya wahu rakaos dados palajengipun kalayan barangkang. lajeng kaTulungan tiyang kathah tongga tapalihipun para tandang dupi sumerep wujudipun jaga semita ambarangkang sarwi reyab-reyab akuthah ludira. Sami anjetung karaosing manahipun boten mantala bilih sedya amikud.

Estrinipun jaga semita sanalika guguping tyas dupi sampun pratitis nalaripun getun sirna asemu bingah. Enjingipun lajeng kalapuraken dhateng asisten wadana. Saha dhateng kawadanan sasampuning kapriksa lesih prakawis katur ing kantor magelang. Karampunganipun jaga semita sasampunipun kaundur sangking pangkatipun lajeng kapatrapan paukuman nyambut damel paksan wonten ing yasaning nagari.

Tatela jaga semita wahu tiyang ingkang kirang engetipun anggenipun darbe patrap sawenang-wenang tumrap estrining liyan salaminipun wahu. Dumo para rencangipun sami narimah. Jalaran dados pangageng piyambak wonten ing dhusun ngriku. Ananging boten anggrahita bilih sanghyang kang murbeng jagad kang badhe nuwuhaken nuwuhaken wawalesipun sapunika sampun pinareng kalayan wangsanipun palenggahan sirna anampeni paukuman terkadhang estrinipun masthi lajeng nedha pegat apesipun wonten wisma lajeng angimbangi ngupados kasenangan piyambak.

#### Surabaya

Ing dhusun dhulon dhistriks porong. Wonten satunggal uwit kalapa mawi epang. 6. Wondening satunggaling epang ugi wonten wohipun.

#### Pitulungan jampi dhokter

Kangjeng tuwan dhirektur sampun unjuk atru ing kangjeng gupremen supados para priyantun jawi saben sakit angsal pitulungan dhokter sajampinipun ingkang boten mawi bayaran.

Bab punika bilih kepara yektos kangjeng gupremen kagungan panggalih mangkaten wahu saestu kathah maedahipun tumrap ing para abdinipun ingkang nembe kasangsaran.

Amargi salugunipun ingkang sampun kalampahan para priyantun ingkang nemahi sakit wahu sangsaya tambah rakaosing manah. Awit badhe nedha pitulungan dhokter sajampinipun boten saged kalampahan jalaran saking cupeting waragad.

Wonten prayantun ingkang saged anyekapi waragatipun bilih anemahi sakit lajeng anedha pitulungan dhokter sajampinipun punika dhokter jawi ingkang tebih kalayan dhokter walandi asring maleset katulak amargi ing parimataniipun pinuju sepen jampi saha bekakas ingkang parlu kapitulungaken katemahan lajeng angundang dhukun jawi ananging awis ingkang saged lajeng waluya. Awit awis para dhukun mawi ingkang sampun sakalayan ngilmunipun. Boten kados bilih kapitulungan dhokter. Manawi sampun kapratitisaken wujuding sasakit lajeng kaparingan jampi. Kajawi takdir boten watawis dangu amasthi lajeng waluya.

Mangkaten malih ing ngatasipun dhokter punika menggah pitulunganipun boten angamungaken dhumateng para ingkang sakit ananging ugi amitulungi dhumateng para tiyang saderengipun sakit amargi sok tiyanga amituwu awawaleripun dhokter amasthi kalis ing sasakit.

Apramila mugi wontena sih kawlasanipun kangjeng gupremen dhumateng para abdinipun kalampahanipun kang kocap ing nginggil

Mangkaten malih para dhokter jawi ing kadumunung ing apdheling atebih kalayan dhokter walandi punika mugi sageda santosa parimataniipun jampi saha bekakas saparlunipun supados saged sampurna saben amitulungi sampun ngantos kuciwa.

S. M.

### Prang rus kalayan cina

Pinten-pinten pawartos ingkang angwedharaken bilih wadya bala rus sampun apacak baris wonten ing watesing nagari cina. Nembe punika ing kitha petres bereh ruslan angsal pawartos malih geshipun kados kang kacariyos ing nginggil nalika kaping. 13. Juli tahun punika. Bahita asepa anama apana bidhal saking kitha sanghu ambekta serat pawartosipun nagari cina. Bilih badhe prangipun cina kalayan rus punika warninipun boten kadadosan.

Ing samangke watesing nagari cina ugi wonten paprangan ageng. Inggih punika tiyang cina agami islam ingkang ambalela panjenenganipun sang prabu cina. Para brandhal wahu angaken bilih sampun amimitran kalayan gupremen rus.

Wondening prakawis ing kitha kulja. Ingkang anjalari kalintuning pamanggihipun gupremen rus kalayan gupremen cina. Ingkang anuwuhaken nalar badhe ayuda. Menggah purwa wasananipun gumelar kados ing ngandhap punika.

Caraka ing ngajeng cina anama kingho. Ingkang sampun kadhawuhaken karampunganipun katetepaken dosa nyakwawenang nalisir ing panjenenganipun sang prabu cina. Kados ingkang tumrap ing serat prajangjiyan ing pandamelipun awawaton pranatanipun gupremen cina ingkang sampun kalimrah caraka kingho kedah kapatrapan paukuman pejah. Sanadyan tumandukipun paukuman punika amargi saking kalepatanipun caraka kingho piyambak ananging gupremen rus wonten sulayaning saserepaning panggalihi. Saderengipun kaleksanan paukumanipun kingho. Samangke gupremen cina amatah caraka cina anama pangeran teseng. Asowan panjenenganipun sang prabu ing rus angrembag prakawis kitha kakalih wahu ambudi sirnaning nalar ingkang anjalari rekaning mimitran owel sanget saupami ngantos kalajeng rengunipun amargi gupremen cina kalayan gupremen rus anggenipun amimitran sampun antawis. 200 tahun dene patrapan ingkang tumanduk punika amargi amung dumunung kasisipanipun caraka piyambak mila gupremen rus mugih sampun kalintru ing pamanggih. Mila kongho taksih kakendelaken wonten salebeting kunjara. Anggenipun amatrapaken paukuman angentosi praptanipun pangeran teseng saha wasananipun.

Pangeran teseng sumedya anggekaraken nalar punika sadaya. Dhumateng gupremen rus ananging ugi badhe kapacak wonten ing serat prajangjiyan inggal.

Dhawuh pangandikanipun sang prabu cina. Prakawis punika abadhe kaundhangaken ing nagari liyan supados sampun ngantos andadosaken kalintuning saserepan.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Nalika tanggal kaping. 10. Wulan punika kangjeng pangeran ariya surya atmaja. Kagungan damel resepsi. Amarengi tingalanipun tahunan kangjeng tuwan residhen kadherekaken para tuwan-tuwan mardika tuwin militer. Kangjeng gusti pangeran adipati anom kadherekaken para kangjeng pangeran putra saha santana dalem sami anjenengi. Konduripun lajeng bibar wanci jam kalih dalu. Para tamu katingal samirena. Tuwin boja krama boten angciwani. Menggah ingkang angladosi dhaharan saking pamireng kula tuwan be ing kampung kadipaten anom.

Nalika dalu badhe angrintenaken setu kaping. 11. Wulan september tahun punika. Ing kumidhi wonten titingalan ingkang kalebet aneh saha damel gumuning tiyang kathah. Inggih punika sang wegig juru sulap ingkang prapta enggal saking nagari praskan. Akarsa anggebyakaken kasagedanipun ingkang anuwuhaken pangungun. Patrapipun ingkang katingalan kados ing ngandhap punika.

#### Ingang kadamel bubuka

Sang wegig angasta sinjang sarung. Ingang boten wonten isinipun buntelan punapa-punapa. Lajeng sarung wahu kauningakaken dhateng sadaya ingkang ningali saha lajeng kakebutaken rambah-rambah tetela yen tanpa isi. Sarung wahu sareng sampun lajeng kasuntak ing lemek babut ing jogan. Sarung lajeng medal tiganipun sakawan iji. Nunten sarung kawalik saha kasuntak medal tiganipun malih gangsal iji. Lajeng sarung kakebutaken rambah-rambah lajeng medal tigan malih wolu tuwin sanga. Sadangunipun wedaling tigan kang saking sarung boten kirang saking tigang dasa. Wujudipun tigan ayam saha ageng-ageng. Lah punika sampun nuwuhaken gumun. Bilih kakinten tigan semanten kathahipun ing pundi panggenanipun saestu katawis marongkol. Ing mongka boten katawis.

Sasampunipun sulap tigan lajeng rambah malih. Sang wegig angasta gendul mawi tutup prop. Namung satunggal. Lajeng gendul kaselehaken wonten meja kilen lajeng ketutupan kemrakas parimpen. Dene meja ingkang wetan wonten tutup kothong. Lunkanging meja wetawis wonten kalih dasa kaki. Tutup wahu lajeng kauningakaken ing kathah tetela satunggal isi satunggal kothong. Punika gendul waget ngolah-ngalih wonten kilen ngalih mengetan wungsal-wangsul sadangunipun ngetan mengilen.

Sasampunipun lajeng rambah malih. Wadhah kothong sareng kasuntak medal kurungan peksi. Lajeng kauningakaken ing kathah. Punika kurungan lajeng kawangsulaken ing wadhah saha katutup parimpen sang wegig lajeng anyepeng pestul ingkang sampun kaisen sendawa. Sareng pestul wahu dipun ungalaken jumbreting pestul anyarengi kalayan wedaling peksi kang sangking salebeting pestul peksi lajeng mabur kalangan wonten nginggil makaten dene pun wadhah kang parimpen wahu sareng kabikak kurungan ical peksi ical.

Lajeng rambah malih wadhah gepeng tipis kados wadhah buku salemba lajeng kauningakaken ing kathah buku tetela kothong. Sareng wadhah kaselehaken ing meja. Waget medalaken pakeyan cara welandi saha peni. Ngantos sabopongan.

Punika wonten patrap sarambahan anuwuhaken engesing manah. Nalika saweg badhe amisesa rare ing kang wanci pasangon. Rare wahu badhe kaperagat jangganipun kadamel sarana ingkang dipun westani koreban kados larasipun nalika nabi ibrahim anyambeleh putranipun kang wasta ismangil lah punika sareng kaleksanan lare wahu estu kapragat wonten ing ngabahan punika sadaya ingkang ningali tuwuh darunaning

manah yayah lumunturing waspa. Awit aningali ing patrap langkung kawlas arsa. Dene pratingkahipun nalika rare wahu badhe kainggahaken ing ngabahan kados ing ngandhap punika.

Sang wegig angundhangi dhateng sadaya tiyang jawi ingkang sami aningali jaler tuwin estri. Wiraos tembung malayu. Bilih prayantun jawi boten tegeg tuwin gila gigu. Aningali rare ingkang badhe kasambeleh. Sami kaaturan lenggah mungkur tuwin tukup tingal ananging ingkang aningali sumeja anegenaken ing panggalih malah anjingleng.

#### Punika patrapaipun

Sang badhe amisesa jumeneng wonten sangarsaning abahan warni meja inggil. Lajeng lare wahu kaundang medal saking kamar piyambak lampahaipun sampun laras sungkawa. Lare lajeng cumaos ajeng-ajengan kalayan sang badhe masesa. Lajeng lare kadhawahan katembung bilih badhe kadamel koreban kapurih sampun lenggana. Tuwin eklasah ing pejahipun. Sang lare dahat sungkawa angririntih medal waspanipun saha tumungkul. Sang amisesa kanggeg sanalika. Lajeng kagags ing gati. Estu kadhawahan minggah ing ngabahan. Lare lajeng minggah katingal kawlas arsa lajeng tangkurebaken wonten ing ngabahan. Kacandhak sirahipun estu katigas ludira muncrat murda pegat. Inggang ningali kucem sadaya. Sasampunipun sirah kacangking kauningakaken dhateng kang ningali sadaya. Ing wusana sirah lajeng kapasang ing gembung waget pulih saha gesang malih lajeng dipun ken wangsul dhateng kamar. Ing wingking teksih kathah sulap kang ngebat-eبات. Dereng kaleksanan.

Nalika ping. 1. Wulan punika tiyang anama kasan benawi ing bendhan pengging. Wanci enjing amenek wreksa kenonga. Amendheti sekaripun nedya kasade amargi kala samanten anuju perpegan papajenganing sekar dados pamendhetipun kapara dipun enjingi. Sarta kasesa badhe kadadak kangge sidhekah maleman pitulikur. Estrinipun kasan benawi ingkang anglempakaken wonten sangandhaping wreksa. Dupi sampun sawatawis kathah sekar-sekar ingkang dhawah. Estrinipun kasan benawi sakalangkung bingahing manahipun kainten cepak kaangge maleman terkadhang cepak kaangge dalah pitrah. Ananging estrinipun kasan benawi bilih andulu wujud ing sekar ijem-ijem ingkang wonten pucuk katingal bilih taksih kapencut mila kasan benawi jaler lajeng anggayuh manginggil malih ing ngriku epanging wreksa ingkang dipun enciki gapuk sempaling epang kasan benawi katut dhawah ing siti pinareng takdir kalajeng palastra. Wektu punika rare-rare ingkang sami sumerep sawebah angucap mangkaten. Wurung maleman sida nyurtanah. Wurung pitrah sida mitung dina.

O saiba raosing manahipun bok kasan benawi. Dereng paweka katilar palastra tanpa sarana.

Bra martani angka. 36. Wedalipun kemis kaping. 2. September punika. Bab durjana kecu ingkang kacepeng wonten ing bawah ngayogyakarta. Bebunggolipun ingkang kasebut nama bindi atmaja. Punika leresipun bindi pawira. Inggang satunggal jujuluk nala pawira.

Wasana ing salabetipun wulan september punika. Kangjeng parentah saged pikantuk tiyang ngayogyakarta malih. Nanging kathah kadhikipun kula boten saged terang.

Ing sarehning mongsa punika. Kathah maujud ingkang sami garing. Mugi para wajib anggemenana. Nyaruwe para lare ingkang alelangen uncal-uncalan long. Murih sumingkiripun kasangsaran griya kabesmen.

Kintunan.

Lare jaler nami. Pun bakat kinten ngumur. 15. Tahun griya ing para dhusun {jatinom} punika kala wingi dhawah anggening menek nutuh epanging kajeng dhadhap. Jalaran anggening nutuh panging dhadhap kirang pangatos-atos. Sareng rebah ing pang kakajengan wahu lajeng bongkoting kajeng nyampluk ing kanthongan konthol ngantosd oncat kanton pringsilanipun kakalih. Pating kranthil. Lambe nginggil sasisih tengen ical untu ingkang ngandhap sakawan pisan coplok. Get-getan iru tatas. Dene kajeng ingkang kapecek wahu wonten ing rombakan pakopen bawah gemampir. Sareng dhawah boten wonten ingkang sumerep mila ngantos kasep rahipun garing. Boten dangu lare-lare sami sumerep bilih ing ngriku wonten tiyang pinanggih mekungkung. Saknalika kasanjangaken ing tiyang nyambut damel maluku ing sabin. Bilih ing pakopen wahu wonten tiyang mengkurep labet saking dhawah. Saknalika kagotong mantuk katampekaken ahli warisipun. Naming saknalika wahu sampun boten saged wicanten. Jalaran sangking sanget utawi rah ing irung tuwin cangkem sami garing. Sareng kapula sara dangu-dangu lajeng saged wicanten. Boten andadosaken tiwasipun. Anaming kilap sanes dinten.

Kaserat ing kasembahan kenong ping. 31.

Agustis. 1880.pun cepluk karan leuk.

Nalika dinten kemos tanggal kaping. 2. September punika. 1880. Lare jaler nami. Iskak watawis umur. 14. Tahun. 2. Nami ngadiya umur. 15. Tahun sami griya ing dhusun gathak. Bawah pabrik ngupit klathen punika sami kakerengan. Tanganipun ingkang kiwa iskak kenging kapalthoking ngarit akaliyan ngadiya. Klares ing ngugel-ugelanipun tugel. Namung kantun kawir-kawir. Dene lare-lare wahu awitipun sami pados kajeng tiyang sepuhipun iskak lajeng gugat dhateng parentah kadhestrikan. Naming prakawis sawek katindakaken.

Panjurung saking klathen.

Ing nalika dinten setu tanggal kaping. 28. Agustus. 1880. Bandar pak apyun ing klathen. Babah libyan siang kanthi mantri dhistrik. 1. Juru srut kekalih. Sami angurmati rawuhipun prayagung metengan inggih kyahi apyun peteng nitih kareta tumedhak ing setatsiyun klathen trein jam. 2. Siang. Kawetanan medal ing koman seut.

Wahu apyun kasingidaken ing pethi kas mawi kaadresi.

TREKIRIM PADA LITJOON. KLATEN DARI SEMARANG.

Sareng licun dipun timbali kangjeng tuwan asisten residhen klathen boten rumaos gadhah tuwin tampi wahu apyun sareng pathi kas kabikak isi apyun. 40. Kati. Apramila ngepakan ngantos tuni boten saget pepajengan jalaran ing klathen tiyang meteng kathah. Tujonipun kok kacandhak upami boten kacandhak saestu konca meteng badhe saya ngrebda.

Nalika dinten senen wage tanggal kaping. 24. Wulan siyam punika. Wanci jam. 7. Enjing. Tiyang kunjaran ing kitha klathen. Nami. W. J. D. N. saking ing kali sogha. Punika badhe miruda saking sepiran lajeng konangan ingkang jagi sepiran. Sampun pinanggih menek ing sanginggiling sepiran angidak-idak gedhong. Saknalika lajeng karepotaken ri sang bupati. Tuwin kangjeng tuwan. Asisten residhen sarewng ingkang panjenengan sang bupati rawuh. Lajeng dhawuhaken pasakitan wahu kinen nutut sampun ngantos miruda. Bilih miruda badhe nandhang kasangsaran. Naming boten praduli manadar sahamuk wonten ing gedhong nginggil sepiran ambalangi gendheng ngantos kinging tiyang satunggal sirahipun ingkang kabalang buncur medal rahipun. Tuwin angermuk-ngermuk gendheng. Rehning badhe mutawatosi. Lajeng kasanjata. Sareng mendhak sangking nginggil badhe malajar. Lajeng karampog tiyang kathah. Saknalika wangkenipun ri sang dur. Basah. Nyawa oncat dhateng tepet loka.

Kula pun sipah jaharja.

Kasangsaran

Dereng dangu ing dhusun sewulan dhistrik nguteran madiyun. Wonten saweneh ing tiyang anama kan manadi. Panggaotanipun deres. Saha pancen sampun kasusra kawegiganipun damel gendhis kalapa. Anuju satunggil dinten kasanadi. Sumedya ngudhunaken legen wasana sawek anginggahi uwit kalapa satunggal kaleresan ingkang dipun enciki papahipun sampun sepuh. Ing ngriku kasanadi kaoncatan saranduning badan. Takdiripun anyarengi pisahing bokok saking uwit. Saksana kasandi gumebyuk dhawah ing bantala. Sareng estrinipun mireng sabawaning tiyang dhawah. Inggal jengkar saking palenggahanipun medal ing jawi sumerep jaleripun sampun ajebabah konjem ing siti ngandhap ing wit kalapa. Mila nyahi kasan agagancangan lampahipun amurugi ingkang kaler sarwi wicanten makaten. O. o. kyahi bok aja gumalinting ana lemah. Yen dhasar sayah bok iya ngaso ana ing ngomah bae payo kyahi padha mulih. Nanging kyahi kasan boten pisan mangelu tembungipun nyahi wahu. Sareng nyahi kasan mremanakaken jaleripun sampun angles jalaran kapeksa saking sakiting badan. Nyahi kasan ambruk angrungkemi jaleripun ajejerit sarta [ ] mungu. Nanging kyahi kasan tansah angler. Boten dangu kalajeng palastra.

S. P. N.

Kasebut ing nginggil punika minongka pangemut-emut dhateng para ingkang remen angulinakaken menek kalapa. Supados angangkah-angkaha. Murih sumingkiripun kacintrakan awit saben kula mireng kabar tiyang dhawah saking klapa. Kathah ingkang kalajeng pejah. Sanadyan nalar punika ewon angel batanganipun kados inggih kaotnun bilih dipun satiyari.

Panjurung atur panarimah dhumateng mitra kula jaramaya

Dahat bingah marda sipi. Dening ing pambarataning pustaka warta bra martani angka. 36. Wulan punika. Wonten mitra kula ingkang sasilih nama jaramaya. Sampun karsa paring babaripun cangkriman kula menggah sasmitanipun tiga pawestri ingkang brongta dhateng juru beksa. Amila sapinten suka rena ri manah kula dhumateng sang ambek welas dene pambabaripun sampun anyeplesi ing sacethanipun boten langkung saking panuwun kula sampun ngantos kanggeg samanten kemawon anggenipun paring jarwa dhumateng mitranipun ingkang punggung mudha.

Ti ti.

Punika tamatipun sawalaning dumba akalayan sima tutul.

// baruklinthing anyurung mring marga dirpa. Surung-sinurung geti. Duk walwong ginudug tandya endhang malumpat sigra tinutuh binijig nglumba sang singa. Gora sabda ngajrihi.  
// dhawuh dalem sri nata kang marga dipa. Kinon nglebetken aglis mring garobogira. Singa sigra anjranthal amambeng grobogireki. Binru den ancap dene ki baruklinthing.  
// anging luput sira baruklinthing sigra. Kinon ngedalken maring. Jawining ranagga. Byatita dhawuh nata. ki bala dewa pinurih. Lumebu marang. Madyanira karangking.  
// wus umanjing janggirat linon bek sura. Sarandunireng dhiri. Mathentheng sru kiyat yatna pasang weweka. Kang netra umaksi andik kadya tanedya. Ngungkuraken ring tandhing.  
//oo// unggyanira darbe berag rengreng sirung tarincing ngraspateni. Nolah-noleh mulat mungsuh. Mangering lan manganan ngampil taji bala dewa langkung patut ran kyahi pamungkas mengsah. Hamba dalem gandhek sami.  
// murih wimbaning sardula. Lajuwa mring papan gya nyarsa jurit. Cinekak singa wus metu. Sarta sru gora sabda. Bala dewa sasatrip ada tan mundur. Mandar dahat denya gudag mak brus singa endha ngering.  
// manyak madyak aneng ngarsa. Colat-colot buntute kopat kapit mringis jathane kadulu. Melet-melet kang ilat andilati komis gilani kadulu. Jage tete nyandhakken angga. Gya nubruk marang sang sekti.  
// wantu-wantu datan kena. Bala dewa anatap saking kering. Kataman itati jumbul. Dahat karasa roga. Marus mili dalewer bramatya asru. Sangsaya galak gambira. Rosa panyandherireki.  
// rikat bala dewa panggah. Geget ruket mangadu tosing kulit kukuh mung nyangkerem sungu. Surung-sinurung uwal gya kasingsal wangsul nengah ngungkih mungsuh. Mangsah ajangkah jinangkah. Kaliye apulang getih.  
Katitih sang marga dipa. Kataman ing taji gumlinting siti. Tiniggil ing singat kumbul bal-ambalan kang surak carik lampus pra kalang surak gumuruh. Lir kampita kang udyana. Anggonjingken janma linggih.  
// ambagandhek sangyanira. Sigra sigra umendhet bangge carik jiniret tinarik metu. Kweh gandhek samya erum kang saweneh gedheg-gedheg manthuk-manthuk getun ngungun gawok miyat jowal-jawil ting kalesik.  
// mring kancanira pan mongka. Wahu ratri panyananireng kapti. Temtu saya dhapet ontung. Kapan kambing menigal dharikah tarung sama singa temtu. Bagendha sri maha raja. Punyama urekan kambing.  
// temtu membri padha saya. Ambagandhek samua enak ati. Makan ikan tidhak tuku. Dhi dhalem turut padha. Maharaja wonten ingkang nambung wuwus yen pancene bener sira. Goroh banget yen bisa lir.  
// dhadhung awuk duk samana. Wonten malih wadya gandhek nambungi. Kadi paran sira niku. Punapan tatan wikan jalarane menda wahu wani tarung. Saben malbu pangabenan winisik marang kyahi.  
// lurah dyan tumenggung preksa. Nagara kang angsum ngelmu mring kambing. Marang singa tandya purun marma mong kalih pisan laju lampus aprasasat tan tuk kiwul kongsi karye raming driya. Kajawi pancen linuwih.  
// kadya ta ki bala dewa. Sasampunya aprang lan marga pati. Meksa tansah ngamuk kiwul ing ngadu lan durgangsa. Geng aluhur wara anemahi lampus tur samya pupuh ing ngaprang. Ing ngedalan wraha malih.  
// uga rame campuh ing prang. Yen aywa akasaru dhawuh aji. Kinon misah ganti wedhus nama ki jayeng sena. Mesthi lampus dening bala dewa punjul kinon cap aprangira sang. Jayeng sena jayeng jurit.  
// cuwoning manah tan aprang. Lan sardula mung kadumanan jubis winasuh tan dangu lampus kayapa tembe benjang. Lamun ana karsanira sanga prabu. Ing ngadu lawan sardula. Pangiraning ngong sruwani.  
// wonten punakawan menda. Kaduk cucut bagus palu sisilih. Mojar ira esmu guyu. Mas behi kadi paran wonten menda purunnya winisik ngelmu. Yen mangkateng iba-iba. Yen mas behi karsa misik.  
// marang ing mong-monganira. Marga dipa winisik sinungelmi. Daya kuwat wanter purun nanging inggih manawa. Wisik ira mas behi ingkang kalentu. Ngelmu daya pangapesan marma mong apesing jurit.  
// titi sampating pangripta. Ri anggara kaping sanga las sasi. Ramelan ing warsa wahu. Sangkalanira pinetang. Marga luhur sarira dalan sang prabu. Katandhan suka pangripta. Ing surakarta nagari.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Ing nalika ing dinten akat tanggal kaping. 19. September. 1880. Wanci jam ½ 3 siang. Wonten tiyang nami suta arja. Rongga dhongkol ing dhusun banaran kedhung gudel. Jabupaten sukaharja. Sampun anganiaya amejahi dhumateng ingkang estri sarana dhadhamel dhuwung. Sareng anakipun suta arja umur. 5. Tahun. Amlajeng medal sangking griya sarta tulung-tulung. Boten dangu tongga tepalih andhatengi tulung. 1. Sura dikrama. 2. Kasan raja. Ugi sami tangganipun dhusun banaran pangintenipun tiyang kalih wahu wonten griya kabesmen. Anggenipun tandang wahu tanpa mawi bekta dadamel. Sareng dumugi griyanipun suta arja. Tiyang kalih wahu sami kala riyen sanjata dhuwung. Sura dikrama katemahan nandhang tatu ing sangandhap susu. 2. Kasan raja tatu nanging boten nguwatosi. Namung suradikrama ingkang nguwatosi. Yen boten kaleresan badhe amancak ing kramatalah. Ing sapunikanipun tiyang kalih ingkang nandhang tatu. samPun kalebetaken dhateng romah sakit. Wondening kacepengipun suta arja jam. ½ 4 sampun medal sangking sawawinipun griya mlajeng sarana angliga dadamelipun dhuwung. Sareng pra mitra ingkang sami tandang dhateng lajeng kakepung badhe kasosok ing dadamel waos suta arja lejeng nutut kaleksanan kacepeng lajeng kaladosaken ing kabupaten sukaharja lajeng kasepir.

Katandhan pun S m.d, pasa.

Serat sarta ingkang tabe kahormatan katur panjenenganipun tuwan ingkang nguwasani serat kabar bra martani ing surakarta.

Sasampunipun ingkang kadya punika wiyosipun manawi saudara kapareng saha wonten selaning papan panjurung kula punika mugi kapacaka ing bra martani benjing kemis ngajeng punika. Supados tumuntenipun kauningana ing nagari.

Inkang sampun kalampahan bilih mongsa katiga. Ing margi ageng kampung pajanggan para tiyang ingkang sami gagriya ing ngriku sami anyirami bagianipun piyambak-piyambak ananging sapunika salamenipun lurah kampung ing pajanggan ingkang nama kyahi baleber dipun lerehi. Sarta dipun gentosi sanesipun tiyang ingkang nama mas seca prana. Sadaya margi ageng bagian kampung pajanggan boten dipun sirami. Sanajan wonten satunggal kalih ingkang purun nyirami bagianipun ewasamanten sareng panunggilanipun boten mikantuki. Dhawuh nagari leres kenceng. Anaging polisi boten amaelu pindhah-pindhah. Saupami ingkang kendho sarta boten manah saking kuwajibanipun dipun paringi pangajaran sampun saestu sanesipun lajeng ajrih sarta angestokaken.

Kajawi saking punika. Kula mireg kabar trang. Bilih wonten kaji kakalih griya ing kampung pajanggan punika sami dipun sambuti yatra dening lurah kampung enggal kathahipun ngalihwelas rupiyah slaka. Satunggal-tunggalipun pemahan boten mawi sareman ananging kaji kakalih wahu sampun boten kenging pandamelan punapa-punapa. Sarta amawi trang kauningan dening polisi. Raden behi wira pranata. Awit sangking punika. Para tiyang ingkang gagriya ing kampung pajanggan boten purun anyirami bagianipun piyambak-piyambak saupami parentah nagari boten karsa amriksa ing bab nginggil wahu. Sampun saestu badhe kalajeng para tiyang ing kampung pajanggan boten purun anyirami bagianipun piyambak-piyambak mongka ing mongsa punika. Sampun ingkang kreta lumampah. Sanajan grobag sarta kapal momotan kemawon baledugipun mabul boten kanten-kantenan mongka kados pundi menggah panimbangipun redhaksi. Dene wonten lalampahan kados makaten.

Katandhan dening pun pandhe.

// kalamun ratri panujwa. Padhang candra matanapi. Ing tawang tan kalimputan dening ima sampun pasthi. Kathah priya taruni. Kang blater panggalihipun sami adolan-dolan angenggar-enggar panggali. Akuliling turut margi gung nagara.// jogira aneng prapatan seca yudan atanapi. Margi prapatan gemblegan menggah ing pamanggih mami. Ing bab ngenggar panggali. Punika sayakti parlu. Tumrap ireng ngagesang. Nanging ta wonten kang kardi. Cuwanipun ing manah karana nira.// patrap lan busana nira teka angeget-egeti. Inggih punika dhestharan jebeban langkung prayogi. Bebet sarung abrit akalusap asanipun mawi crigumparan lan mawi mundhak rarywalit. Gleleng-gleleng lampaha asemu ladak.// gegembyakanira dolan anggarebeg aneng wingking. Sarwi main amunikah. Sinindhenan langkung atri. Tumuli kang sawiji. Banyolan gya ger ginuyu. Gumerah swaranira. Yayah ametik kaku puping. Ira janma ingkang wisma urut marga.// para janma kang kapapag kang nuju wruh tata krami. Kagyat sanalika mapan akurmatanapi mlipir. Awit sinengguh bilih. Kang mundhak rarywa punika. Apese pra bendara. Atanapi pra gusti. Ing wasana duk deling paningalira.// gung getun eraming driya. Krana dede para gusti. Nguni weh para bendara. Nging gedibal satus kali. Iba-iba gedheni. Panggrunde kang kacundhak ambok manawi malah. Ing batin amimisui. Nganti teka bapa biyung buyutira.// aduh ulun langkung eram dene teka wonten janmi. Angsi pundak pedarakan kadunungan ambek wani. Amindha para gusti. Tanapi thaing ngaluhur. Apa ta datan wikan yen diksura kadyeki. Utawa de ginantungan paukuman.// yanadyan patrap diksura. Kahanapi laku nyilib. Pama datan ginantungan. Patrapan dening nagari. Punapa datan wedi. Marang trahing narendra gung. Ingkang wajib kagungan. Patrap busana kadyeki. Dhuh tujune alam samene punika.// penggaliye pra bendara. Atanapi para gusti. Sami alus para marta. Tan kadi jaman rumiyin. Supami duk ing nguni. Ana wong ingkang kadyeku. Sayakti enggal pejah. Kinarya cocoban keres. Titi tondha ulun pun. Siswa kusuma.//

#### katur mitra kula jaramaya

awit sangking sih sampeyan paring berkah dhateng mitra bagus minta kena. Bab tegesing suksma. Suksma wisesa. Suksma ringidhep. Suksma ringambek. Kados ingkang sampun kasebut ing serat kabar bra martani onka. 36. Menggah anggen sampeyan negesi sadaya wahu kula inggih dherek sakalangkung panarimah. Sarta andadosaken suka pirena. Ananging sakedhik teka ingkang dadosaken taksih buntu. Tegesipun tembung kados ingkang kula aturaken ing ngandhap punika. Mila kula dherek anyuwunaken pirsu kadosta. 1. Suksma langgeng. 2. Suksma luhur. 3. Suksma ngumbara. 4. Suksma purba. O namung samanten kemawon rehning kacupetan rumaos badhe boten sumerep tegesipun. Sarta malih tembung kadosta. 1. Bong dhadhap. 2. Bong tiyang ingkang asring netaki rare. 3. Bong jarataning cina. Punika tembung punapa. Jawi punapa tembung sangking monca. Mila sangking panuwun kula dhateng mitra jaramaya asanget-sanget. Sarta sampun kagali kula wahu badhe mingkis rasukan utawi ngaben lungiding kalam panurat. Boten langkung sarehning kula taksih bodho kaupamekna gunganing rare.

Jarumaka

#### Anyariyosaken bab sandhang tedhanipun tiyang ing pulo bali

Tiyang bali punika yen mangangge sandhangan bebed cingkrang sanginggil dhengkul wirunipun kangsrah ing siti. Manawi badhe sowan dhateng priyantun punapa malih para priyantunipun bebed wahu lajeng dipun sasabi kampuh. Lajeng dipun sabuki lawe wenang sagemuh. Boten wonten caranipun tiyang ngangge rasukan tuwin sruwal. Tiyang udheng-udhengan boten kalampah. Tansah amung gegelungan kemawon sarta dipun ubed-ubedi suwekan sinjang. Wiyaripun. 3. Nyantun. Bilih tiyang ing jamburana. Tuwin buleleng. Satunggil kalih wonten ingkang purun mangangge udheng pradan manawi boten pradan boten purun ngangge.

Tiyang estri ageng alit ugi boten wonten sami ngangge rasukan tur tanpa kakembenan dene tapihipun rangkep kalih. Ingkang jawi kasebut slendhang. Ingkang nglebet kasebut kemben yen tapihan cingkrang ingkang ngajeng tuwin wingking landhung tur semu nglarak sarta boten kalampah. Tiyang estri ngangge sengkang. Kajawi namung lar-laran sarana rontal kang nem ageng sanget tur moler-moler panjang sacengkang. Dalasan para priyantunipun ageng ugi makaten.

Tiyang bali punika manawi nedha kathah sanget angungkuli saking tiyang jawi. Tur inggih tanpa mongsa. Lawuhipun sarana jangan kemawon ingkang dipun kela warni gogodhongan namung dipun saremi thok awis sanget tiyang nedha wonten griyanipun ngangge lawuh ulam tansah lalap lombok tuwin sarem kemawon ingkang kathah inggih lawuh lingsah klapa dipun saremi. Agengipun malih ngangge lingsah babi. Wondene ajangipun manawi nedha. Sami ngangge dhulang ingkang mawa suku. Awis angangge ajang pigan piring. Dalasan para priyantunipun awis kagungan pinggan piring. Punapa kemawon dhadhaharan ingkang dipun wadhahi. Tansah angangge wadhah dulang miwah godhong. Punapa malih

para priyantunipun ageng sapangandhapipun boten wonten caranipun wewedangan ing jamburana wonten priyantun kang dhahar wedang. Nanging patehanipun awon sanget.

Tiyang tanah ngriku sadaya. Ageng alit sepuh anem sami ses candu. Wonten ingkang sarana bakal wonten ingkang nengko ses candu thok ingkang makaten wahu saking dening mirah sanget reginipun candu. Kadosta candu. 1. Tahlil amung regi saringgit. Amargi tiyang cina ing pulo singgapura. Kathah ingkang sami dhateng ing pulo bali wade apyun mila ing dhusun-dhusun kathah sanget tiyang sade candu. Tur inggih saklangkung mirah. Punika marginipun tiyang bali lambenipun sami biru-biru. Saking dene kekathahen panedhanipun candu. Mila tiyangipun sami kesed-kesed awis tiyang tangi tilem enjing. Punapa malih para raja. Yen wungu sare inggih wanci jam. 12. Terkadhang langkung saking samanten.

Tiyang bali punika dadamelanipun boten sanes kaliyan jawi. Kadosta. Waos. Dhuwung. Pedhang. Tuwin cundrik. Sarta kathah tiyang ngangge tulup ingkang pucuk mawa waos mimisipun sarana paser.

Denten dhuwung-dhuwungipun sami ageng-ageng. Angungkuli dhuwunging tanah jawi. Wangunipun inggih sae. Gebaganipun inggih lulut denten wrongka. Ukiran tuwin gandaraniipun sami ageng-ageng tru panjang-panjang. Malah wranganipun sami dipun cet kaserat gambar lung-lungan awis tiyang ngangge kandelan denten manawi para pambekel ageng sapanginggal ukiranipun dhuwung sami jene sepuh. Saben tiyang boten sah dhuwung. Kesah saking kadhuwung boten kanton-kanton saking dening ageng sujananipun.

Menggah gagamaning para raja-raja inggih warni-warni. Kadosta. Jemparing. Tameng. Pistol senjata. Tuwin gagaman mriyem kolontaka. Punapa malih gagaman pirantosipun tatanen kadosta. Wluku. Garu. Pacul sasamenipun boten sanes kalayan tiyang jawi. Ananging wlukunipun tanpa kejen tosan ingkang kadamel kejen ruyung kemawon dene garunipun tanpa ruji. Tansah blabag wetahan kemawon paculipun mawi ngangge ruji tosan. Kados tatah makaten ing dalem. 1. Pacul mawi ruji 5.6. ingkang supados siti kapacul saged ajur.

#### Cangkriman

Wonten saweneh ing raja. Lagya nandhang orem kewengan badra irawan awit atmaja nira sajuga putri endah warnanira murca ing wanci dalu.

Saksana sri narendra andhawuhaken undhang-undhang waradin sanagari. Sadhengah ingkang manggihaken sang putri lajeng kadhaupaken dados jatu krama.sarta angganti jumeneng nata.

Kocapa sang wiku ingkang dhudhukuh ing wukir. Atmaja nira sakawan ingkang pambayun ahli pangawasan wruh sadurunging winarah. Inggih pangulu ahli pandhustha julig sadhengah maujud amasthi kenging kadhustha. Inggih pandhadha wigyanipun angumpulaken wujud remuk sagalepung miber kakumpulaken amasthi pulih. Inggih wuragil kagunanipun anjemparing. Sadhengah maujud kajemparing amasthi sirna.

Yata sang wiku duk amiyarsa undhangipun sri narendra. atmajanira sakawan anulya den dhawuhi anglampahi sayembara wahu. Atmaja sakawan sami sandika lajeng dhateng nagari sowan sri narendra.

Sang nata sakamantyan suka pirenanira. Yata dhawuh pangandika nira. Pundi ingkang manggihaken lajeng kadhaupaken kalayan sang putri saha ganti jumeneng nata. atmajaning wiku. 4. Lajeng bidhalan ing marga datan winarna. Dupi prapta samadyaning wanadri. Lampahira kendel sang pambayun andhawuhaken. Heh yayi padha kawruhana murcane sang putri iku dinustha ing garudha beri samangke isih wakuya aneng satengah ing pulo [ ] dumunung luhuring wreksa gurda. Ananging pulo iku luwih gawat sato mara sato mati janma mara janma mati. Mula yayi padha ngatokna kasekten dhewe-dhewe bisa kusung pituduh sabarang kang durung utawa kang wis kalakon kang rayi titiga matur sareng sagah ambekas saha sedyang angatingalaken kasekten kagunanipun pribadi. Nulya andumugekaken lampahipun prapta satepining samodra. Sang pandhadha lajeng amujudaken bahita kenging den tumpaki tiyang sakawan lajeng anjog ing satepining pulo manik ing ngriku tan wonten kang wrin marginipun dununging sang putri. Saksana sang pangulu kang kawigyanipun julig andhustha. Mijil saking bahita analasak ing pulo angulati sang putri kapanggih neng luhure wreksa gurda. Sigr kabekta dhateng ing bahita. Ing ngriku bahita wiwit mancak palabuhan kocap sang garudha beri prapti saklangkung bramantya nira sa[ ]na nira sang putri. Ing pulo kaubres para sarpa ageng-ageng ingkang dumunung tanpa wilangan kagegeran pating salebar ambyarsa tengah ing samodra ananggulangi lampah ing bahita wahu. Dados bahita kendel datan saged lumampah. Sang garudha beri duk umiyat trangginas bahita katendhang remuk lajeng kakumpulaken dening sang pandhadha apulih malih. Ngantos rambah-rambah remuk kakumpulaken pulih malih. Atmaja wiku 4. Langkung sungkawa. Ing ngriku sang wuragil anggelaraken kawigyanipun garudha beri jinemparing keni palastra. Para sarpa kang naggulangi bahita jinemparing sirna sadaya. Lajeng saged lastantun lampahipun cinekak carita nira atmajaning wiku. 4. Sampun prapta ngarsa ning nata. angaturaken sang putri taksih

waluya. Atmajaning wiku sakawan amrasajakaken lalampahanipun piyambak-piyambak saha sami nyuwun dhaup kalayan kalayan sang putri sadaya. Salajengipun angganti karajan kados punaginipun sang nata ing nguni.

Punika sri narendra sakalangkung emeng panggalihanira. Amargi tiyang. 4. Samya dreng karsanipun rumaos antuk kardi sadaya.

Lah punika mugè wontena karsanipun mitra kula ingkang sisilih nama. Jaramaya. Ambatang. Menggah ingkang kaleres dhaup kalayan sang putri. Tiyang sakawan wahu ingkang pundi. Amargi bilih salah satunggal ingkang dhaup amasthi sanesipun boten narimah. Inggih dhaup sadaya boten mupakat wasana kula nyuwun gunging pangaksamanipun mitra kula mas jaramaya. Dene kula dereng nate tepang lajeng purun aselangkrakan awit sarehning kula tiyang balilu tur dereng darbe mamitran para sarjana. Dados kula sumalonong anekat amargi bilih kula watak lingseman amasthi lajeng badhe boten darbe kaindhakan mugè sampun anjalari renguning panggalih.

Katandhang rare ngardi mursit.

Kinanthi mongka panjurung. Manawi tuwan redhaksi. Anggalih niring kanisthan mungguh ing pustaka warti. Lumayan karya seselan ing samuwan bra martani.// ulun katemben andulu. Bra martani kang kawuri. Tri dasa nem angkanira. Pan wonten cangkriman saking. Mitramba siswa kusuma. Kang sinawung ngoreweni.// dumelaping onga ulun kalulun lena kalindhah. Ing pandalih ngudubilah. Watak wantuning pasisir. Nalisir sireka sasar. Sasar susur tanpa mikir.// mikir yen badhe ginuyu. Sarjananing bra martani. Dadak gelathak kumethak. Campuh medhan bra martani. Cumanthaka tur-tur buka. Manawi boten nalisir.// kados inggih saradhadhu. Sarawan dayaning jurit. Dhadhu pandamel maksiyat. Punika pembatng mami. Lepat leres pan sumongga. Sarjana bra martani.// kajawi punika ulun. Darbeni panuwun mugè. Sang siswa kusuma miwah. Sarjananing bra martani. Aparinga ingkang barkah. Karsoha anarbukani.// cangkriman sapele namung. Karya ruweting sujanmi. Kang bodho kadi pun kula. Pahe para sarjana di. Kang wus punjul ing ngapapak. Mrojol ing ngakerep rempit.// wonten sajuga maujud. Golongan sawiji-wiji. Sen isening jagat raya. Nanging tan kenging kinardi. Ijen-ijen tegesira. Pinerang karya ji iji.// paran dene adudunung. Saenggen-enggen kaeksi. Maujud ing saben wisma. Kerep pinarak ing meja. Punika wujud punapi.// pan amung punika sampun. Cangkriman remeh kepati. Tan pantes pisan sumela. Panyeratan bra martani. Titi panjurung sing kendhal. Karesidhenan samawis.//

#### Tamatipun malarsih

// kula wong sapinarah kang wadi. Iku lamun wanudya alanjah. Adad akeh sudigawe. Mamrih pamurung laku. Kalaksi tandur karta niti. Karya ganasi driya. Pangarahing kakung. Kinaruh tunggal sarasa. Iku layak durga more dadi sisip sambe kalaning lampah.// ponca wara kang winarah mangkin durga rasa araning wanudya. Lamun lumaku adade. Kapapag priya langkung. Karikuhan asta tumangkis mongka panutup surya. Sarwi mipir rambit karebet miring lampahnya. Iku rasa karasa driyane juti. Sinamun pan katara.// teruhing tyas temah ngusap weni. Lir lingsema miyat marang priya. Sang kakung cepak dugane. Ngemu rasa wong iku. Nadyan durung nate nglakoni. Nanging legeting driya. Pasthi teruhipun keneng pamarsudyeng brongta. Temah rusak kasasak esuking sisip kapasuk wangseng kwasa.// pasak nenem gumantya winarti. Durga lancang araning wanudya. Kang kaduk dagda basane. Nanging semu sumambung. Sambang karna kakenan siring. Kaduga mancas sabda. Sabdeng lakinipun miwah priyayi liyan wongsa. Nadyan wangsaniira pribadi duk lagi. Nuju alallenggahan.// durga lancang punika turampil mara paliper lambanging lanang. Linanggar langar basane. Punika tuhu lamun priya ingkang tan wongsa sami. Suminggah ringkuhing tyas mireng lancangipun. Murinding pinandeng sabda. Balik wongka bareng kagiwang ing budi. Binebet ing blisas lanat.// temah dadya kunjana wiyadi. Nadyan wadon kang lancang punika. Pupunton tama budine. Nanging lamun panupuh. Ing pamesu pasthi kuwalik. Ujer para juwita. Apesing tyasipun. Marmanta den singgahana. Pangraketa. Jaruman pamurang kapti. Kridha mangaben saya. // pasal sapta durganjana wardi. Wawdine wadon tan widada. Kat lutur kurang tretipe. Manjernih treping wujud ngalokroning sumekan mamrik iku lamun kagonda. Ring liyaning kakung. Karya panggubah ing kala. Kalimputan kasaput panggonda mamrik rengrenging payudara.// wus jejamak maksiyating estri. Yen diwasa wasising pangroga. Ngalakro madya kembene. Wonten malih kawuwus warseng sinjung ujunging tapih. Sinanga jawining krang. Dimen neka lamun. Jumangkah amangun tindak. Kempolira kapelak liris ing tapih. Tumimpah eku medhap.// mamalap sih sidan diring tapih. Pasthi lamun lamating wanudya. Kedah dinadar karsane. Sinangsyaning kakung. Kang kakenan jenenging tapih. Cengeng dupi kumelap kedhepe sitengsu. Lir malam ngiris kawangwang. Marma temah rusaking sarira siring. Sarang sinerang serang.// trining warna yen matrap tatapih. Mawa rangkepan miwah lalamban loba saenggon

enggone. Katontoning lyan kakung. Datan ngiwa mamet kang sepi. Iku priya tumingal sring kasrang pandulu. Katulup lepdaning kwasa. Ring rara tupang godha jroning pambudi. Kagendeng gitasmara.// wit pamangwang ring tengkeling kulit gegelitan listyaning wanudya. Temah ngudi panggagase. Sesining mawa wujud kang pinandom kamayan sandi. Ring hyang pamurbeng kara. Karana pangracun pangrucat cacadan driya. Keneng daya dumaya mamonca warni. Nglimputi ing ngutama.// tuman kataman maksiyat kardi. Yen kalakon lalakon punika. Kongsi maton pamuntuning. Tinakdiring hyang agung. Tetep juti jatining budi. Kabonda ring durmala. Muled alitipun dadalan delahanira. Andaluya kalayata nireng pati. Cinadhanging cintraka.// pasal astha esdhane pinarni. Durga limut araning wanudya. Pawestri lamun lakine. Lulungan lan ngaluyuk nulya bigar wigar ing budi. Gagrak anginggar-inggar. Lir luwar roga sru. Remen kakairng wor liyan angadhedher andhedhong kasamya siring. Suka sumengkeng karsa.// karantan-rantan tanambut kardi. Sakadare darpa mung dodolan tan jinem mung geng pantine. Rumanti budi sadu. Ambudaya rijeki bukti. Punikantuk durhaka. Dosa ring hyang agung. Tar len mring laki pandosa. Tur katemah tumraping sarira lirip kalurup mung karkara.// tamat condra juwita kang juti. Wawatekan bawa kang diwasa. Wus kacetha mutamate. Tamat ikang sumurup yamarmanta dinerah sami. Sasranduning. Gehan tan marna kang ayu. Dera wus datan kirangan paliwara wawaton matekan yukti. Mrih wira wirotama.// sampet ira tarontonging anggit waspadane jumungah leksapta. Puwasa wawu warsane. Wuku maktal anuju. Mongsa karo tengraning warsi. Sinemu samudana. Lingsene kang mardu. Mimba prapratomeng sastra. Tan rinasa kithal-thel kungsuling kawi. Trus wiyat ngesthi mulya.//

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Abdi dalem prajurit lebet wasta carang secaka. Gegriya kampung carangan salebeting baluwarti. Kala kaping. 23 wulan september. Ing wanci enjing sumedya nganyut jiwa. Lumbet ing sumur. Nanging nalika panyemplungipun nurut lantaraning timba. Dados wonten salebeting sumur wahu kados rare ciblon agegondhelan saha tansah jelah jeli nedha tulung. Mila sareng sampun kapitulungan dening para tiyang tandang. Carang secaka kaentasaken sangking babaya. Tansah dados gugujengan saha wonten akrabipun kaleres sepuh. Pitanglet saemper angerang-erang. Mas carang secaka kapriye kresa mu ger. Dene wis ko tekati nganyut jiwa nyemplung sumur teka isih ora gelem wal karo lantaran timba. Sarta isih duwe enget jaluk tulung. Yen pancen durung eklas menyang ilanging nyawamu bok aja reka-reka. Mundhak digaguyu wong. Menggah ingkang estri saking bebeging manah ingkang mawi gantilan lajeng galasaran anangis jelah-jelih. Wicantenipun iya balah mas carang kok kebangeten temen nembung lagi disemayani. Teka ora nganti banjur areka-reka nyegur sumur. Dadiya patimu rak padha kelangan.

Nalika kaping. 18. Wulan september punika. Dalu wismanipun cina tukang sade tike ing dhusun tlawong kabesmen sumerekipun si babah dalah estrinipun sang dahana sampun rawuh ing payon saking getering tyas tan amanah darbekipun barang wedaling saking wisma amuha marlokaken nuntun atmajaniipun kailekaken dhateng sabin sapraptaning sabin si babah enget atmajaniipun ingkang alit piyambak dereng tumut saksana gagancangan amangsuli mongka nalika punika kyahi dahana sampun dhahar empyak kakalih si babah ugi peksa malebet wasana atmajaniipun taksih eca anendra wonten ing gendheng. Lajeng kabekta medal badanipun si babah ugi kathah ingkang pinarjaya ing dahana.

Ah rahayunipun sibabah kaengetan saupami kasupen atmaja kang nendra amasthi katukup dahana.

Saking pawartos purwanipun kirang. 2. Dinten saking kabesmen punika. Si babah paben kalayan saweneh ing julig ingkang sampun boten darbe wisma mwang panggaotan nalaripun pun julig anedheng katlang sosepen arta nyambut tike pakaremanipun katulak lajeng naggojagi bedudan kaemutaken dados paben wahu. Nalika malem dinten akat ping. 19. Wulan september punika. Ing salebeting kitha baya lali wonten pasamuwan pista ageng. Inggih punika anggenipun wiwit angenggeni griya kamar bolah marapi ingkang nembe kababar. Dumunung ing tilas peken salebeting kitha.

Wiwit sonten ing salebet miwah sawining griya kamar bolah karengga ing ron-ronan waringin saha bandara rontek gula kalapa.

Dupi watawis jam. 8. Para tuwan-tuwan miwah prayagung jawi ingkang sami ambawani pakempalanipun kamar bolah marapi wahu sampun sami rawuh kaurmatan ungeling musikan ing sapangkat pangkatipun.

Jam. 10. Para tuwan saha para nyonyah lajeng wiwit adhangsah. Bibaripun watawis jam. 4. Enjing.

Ing ngriku para tiyang ingkang sami aningali sakalangkung kathah. Saestu anambahi karaharjaning kitha bayalali.

Nalika ping. 13. Wulan september punika. Tuwan ingkang anguwasani dhusun karangka bawah dhistik kitha baya lali sampun iyasa peken enggal dumunung satengah pakopen salering dhusun kaleres sakilen wukir ngendra kila. Katamtokaken saben pekenan pon mawi karengga titingalan gongsa ringgit taledhek wayang purwa. Reyog dumunung satengahing peken tiyang ingkang sami pinuju sasadeyan saha ingkang sami anonton ngantos ewon kathahipun.

Mangkaten ,alih tiyang bongsa arab ingkang ambekta darbekipun kewan unta ugi dumunung ing peken enggal wahu. Mawi rinengga ing geber mori pethak saha kapanjeran bandera. Amewahi pasamuwaning peken enggal sadaya tiyang ingkang malebet aningali unta mawi bayar satunggal tiyang. 3. Dhuwit. Punika katingal kabegjanipun sanget tiyang ingkang darbe unta wahu. Mongka saben tiyang aningali miwah sasadeyan masthi lajeng agatosaken aningali unta. Nalika kula sumerep wanci jam. 11. Kemawon kethi wadhahipun arta sampun kebak mongka tiyang ningali taksih anggali ngantos sonten dumugi dalu. Saiba kathahing angsal angsalanipun.

Wondening patraping para tiyang dhusun ingkang sami aningali peken enggal wahu. Saestu andadosaken tuwuhing pangungun anggenipun taksih sami angesthi gugon tuhon amargi para tiyang aningali masthi sami agatosaken tumbas sekar konyoh enjet ampo. Kunir asem kapuk lajeng kasebar ing margi parapatan ingkang masthi dipun langkungi. Cariyosipun isarat kalis ing sasakit.

Wonten malih ingkang nambahi adrenging gugon tuhon sakiduling arda ngendra kila. Kaleres sawetan peken enggal wahu. Wonten sela ageng angongka margi saluhuring sela wonten tilas talapakaning suku. Panjangipun. 1. Kaki. Wiyaripun.  $\frac{1}{2}$  kaki. Inggih punika winastan tilas talapakanipun semar. Nalika bagawan minta raga martapa ing ngendra kila wahu. Inggih punika winastan sela tapak semar. Ing dinten adeging peken wahu kyahi tapak semar sakalangkung mulya. Awit sadaya tiyang dhateng peken enggal antukipun masthi lajeng angaturi dhahar panjenenganipun kyahi tapak semar. Awarni sekar konyoh enjet ampo kapuk kunir asem saha amiminta barkahipun kyahi tapak semar. Mugi sami atulada panjang yuswanipun kados panjenenganipun kyahi lurah semar. Mila juru kunci ingkang gagriya sacelaking sela tapak semar. Tan kendhat amumuji gesangipun peken inggal ing karang. Supados saben pekenan pon anyarengi dinten jumungah kyahi tapak semar lastantun dados pakahulan salaminipun ingkang ngantos saged ambarkahi ponang juru kunci. Punapa malih juru sade sekar konyoh ugi sakalangkung bingah tumut amumuji lir kyahi juru kunci.

Lah sampun mangkaten bilih para tiyang dhusun sakalangkung awrat yen anyirnakaken gugon tuhon tru tilas tapak semar wahu amung pawartos kemawon tumimbal-timbal ingkang dereng sumerep yakinipun ewadene panganggepipun anggenipun sumungkem kados kapanggih lugu kalayan lurah semar wenteh-wentehan.

#### Kabar nugraha ingkang rumentah

Kula mireng pawarti. Manawi abdi dalem panewu pangagenging kadhestrikan kitha ing ngampel mentas kadhawuhan sih nugrahaning kangjeng parentah ageng. Inggih punika pinidana nawala sabda mulya. Kawastanan kakancingan amedharaken renaning panggalih ing kangjeng parentah ageng. Dhumateng abdi dalem utawi abdi dalem mantri polisi bawahing sukabumi. Kaalembana awit sakim limpat saha sanityasa lalabetanipun sae. Katondha saged musara dhumateng satru jayeng roda kecu ing dhusun belang. Ngampel tiyang ingkang nglampahi kacepeng tan wonten ingkang cicir. Malah saurut-uruting lampah saged katelak sarta mawi cina. Wonten malih panunggilanipun ingkang ugi tampi nugraha. 1. Demang. 2. Kaji neman sami ing tlahe lele. Ngampel. 3. Lurah ing dhusun gejukan bawah magelang. Mandar kajineman tuwin bekel wahu mawi kaganjar arta.

Adhuh sang tampi nugraha. Mugi-mugi sasantining jeng parentah ageng punika numusana mutabaripun dhumateng sariranta. Katanggapan supananing panarima. Tuwin sageda sunduk ing sapangalembana. Saha mewahana bawaning sinom utama.

// puji kenyang kintaka. Manglulut wilet basuki. Rasikaning karya praja. Praja karja sru arjanti. Marmanta mular mami. Bagyaning para kapungkur. Den limpat liring jana. Selaga lagehan juti. Kretartana limput ing juti antaka.// manglahing durjanantaka. Tembe marta asusuri. Labaning labuh angkara. Kabubuh ambarang budi. Budaya kang sisiring. Mangruruh teruh sinaruk rarabing tyas marteja prawiranira jeng mulki. Nataning rat tuhu prabaning sri nata.// aminta bula suja kirana.

#### Samarang

Dinten agengipun tiyang jawi. Inggih punika dinten riyadi bakda siyam ingkang nembe kalampahan punika kalebet rame. Swaraning mercon ingkang kaungelaken ing pakampungan sakalangkung kathah. Katemahan ing griyanipun tiyang anama. S. ing kampung. M. S. meh kabesmen jalaran kacipratan dahananing mercon rahayunipun saged kapitulungan ing kathah. Ing dinten wahu saben wisma ning saweneh ing tiyang. Wiwit enjing sampun andher atata meja kaisen an dhadhaharan olah-olahan tuwin woh-wohan ingkang peni. Sanadyan ingkang awis arginipun [ ]ken wontenipun awit saking adrenging panyipta [ ] dhadhaharan saha raresik sadayanipun para tiyang jaler estri lajeng

sami abusana ingkang sarwa endah saksana sami bidhalan saking wismanipun angluhuri wismaning pupundhen miwah mitra-mitranipun angaturaken pangabekti sasaminipun alal bihalal mila sadinten wahu ing samargi-margi tiyang lumampah anyelab lekithi. Ananging wonten ingkang andadosaken cuwaning para langkung jalaran sareng jam. 10. Lajeng jawah ngantos anemahi banjir.

Ing dinten punika ugi jam. 8. Enjing. Para priyantun jawi ageng alit sampun sami sumiwi ing pasowanan kabupaten jam. 9. Kadhawuhan sami malebet ing pasowanan ponca niti. Kaurmatan swaraning pradongga ingkang sampun kasadhiyakaken ingkang sami sumiwi angantu ngentosi rawuhipun kangjeng tuwan residhen. Jam. 10. Kangjeng tuwan residhen rawuh dalem kabupaten kaayab ing prayantun jawi asisten wadana. Ingkang anyarengi tedhkipun kangjeng tuwan residhen wahu. Kangjeng tuwan jendral. Kangjeng tuwan asisten residhen. Tuwan sekretaris. Tuwan kontrolir. Ing samarang miwah ing gubug saha para tuwan-tuwan sanesipun dupi prapta ing ngalun-alun kaurmatan swaraning pradongga umyang. Binarung ungeling mariyem arambah-rambah. Saksana anjok ing dalem kabupaten kaayab para priyantun ingkang sampun sami sumiwi wahu. Sasampuning malebet lenggah ing pandhapi kabupaten sawatawis dangunipun kangjeng tuwan residhen lajeng jumeneng andhawuhaken paring pangestu wilujeng.

Kangjeng tuwan residhen saha tuwan-tuwan ingkang sami rawuh ing ngriki. Aparing pangestu wilujeng ing dinten riyadi. Dhumateng panjenenganipun bupati. Sagarwa putranipun sarta dhumateng para priyantun jawi ingkang sami akempalan wonten ing ngriki sadaya. Mugi sami tetep rahayu sampun kanuwaning kang dipun esthi.

Panjenenganipun bupati lajeng angaturi wangsulan sakalangkung pamundhi panuwunipun dhawuhipun kangjeng tuwan residhen wahu.

Ing ngriku kangjeng tuwan residhen saha tuwan-tuwan lajeng wangsul ing palenggahan malih. Lajeng lumados larian unjuk-unjukan sampanye sasaminipun jam. 11. Kangjeng tuwan residhen saha para tuwan-tuwan sadaya sami kondur. Pahormatan sampun lir nalika rawuhipun.

Sakonduripun kangjeng tuwan residhen panjenenganipun bupati lajeng lenggah ing ngandhap. Para priyantun lajeng majeng atru sumungkem pangabekti anguswa suku gantos-gantos jam. 1. Bibaran.

// Purwaningsun kadar papaksa amocung. Krana suka dahad ing nalika ngawikani. Panjunge sudara nagri samarang.// kang ginelung aneng pasamuwanipun bra martani koran cinitreng arires ati. Tanggal ping dwi dasa tri september condra.// sura sung. Batangan cangkrimaning sun. kang sampun kawahya. Direng koran bra martani. Rinegga ing sekar macapat ron kamal.// lah punika. Kawruhana sudareng sun yen gyan ta ambatang. Cangkrimaning wang wus sidi. Anyeplesi lan ingkang dadya sir kula.// marmanipun ing sun dadya piri kudu. Sung pangalembana. Ywa kongsi runtik ing galih. Lamun sira wong pasisir tuhu wigya.// lyan puniku. Sira risak sana asung. Cangkriman maring wang. Dhuh punika sun ecupi. Nggih rijeki gandume wong tanah jawa.// lo kalamun nalisir pambatangingsun ywa rengu ing driya. Balik ngeguna aksami. Mara mangkya ulun gantya sung mring sira.// cangkriman sru. Sapele ning wang nemu. Kemu kalawan dadakan nalikaningsun manulis wawangsulan kang marang sira punika.// nggih puniku. Wonten sawiji maujud arane tri wanda. Pratistha ana ing bumi. Dhapur ira lir kasenenganing priya.// de kalamun pinerang dwi wanda ngayun darbe teges khewan wandane sajuga wuri. Tegesira luwih mugi den batanga.// siswa kusuma.

Anyariyosaken ingah-ingahan tuwin sapangupajiwanipun tiyang ing pulo bali

Tiyang bali punika. Kathah ingkang sami remen ingah-ingahan kadosta. Ngingah mahesa. Lembu. Kapal menda tuwin ingah sagawon miwah ayam iwen sasaminipun ananging lembunipun wedalan ngriku. Sanes sanget menggah warninipun kalayan lembu wedalan tanah jawi. Wrahinipun lembu bali wahu. Saemper wrahineng kada. Sarta sukunipun sakawan pisan ajeg pancal panggung. Ing bokong sangandhap buntut sami buntal pethak sanajan abrita. Pethaka. Tuwin cemenga. Saestu ajeg warninipun makaten sarta lembu kalebet kathah tur ageng-ageng saha mirah ing pangaosipun amargi tanah ngriku awis tiyang purun nyunati lembu. Sabab kalebet dados cacegahaning agami bali. Wondening kapalipun wedalan bali. Warninipun saemper kapal kore wedalan pulo mangkasar. Jenggilenging mripat miwah trajanging lampah. Tru inggih kalebet mirah. Katimbang kalayan pangaosing kapal ing tanah jawi. Ananging kapalipun awis ingkang ageng. Wondening tiyang ngingah mehenda. Manawi tanah bali ingkang bang kilen kalebet awis kajawi tiyang bawah kitha karangasem ingkang kawastanan dhusun (saya saurutipun punika langkung kathah sanget tiyang ngingah mahenda. 1 tiyang ngantos ngingah 50 iji. Ingkang ageng ngantos 300—500. Amila pangaosing mahenda tanah ngriku mirah sanget punapa malih wahu menda sami dipun ujugaken dipun wanakaken wondening tiyang ngingah babi sami boten purun ngandhangaken mila salebeting kitha-kitha.

Tuwin dhusun-dhusun pinten-pinten babi pating kluyur ing margi-margi. Tinjanipun andadosaken sasakit rang. Menggah pangingahipun sagawon saklangkung kathah ngantos satunggal tiyang ngingah. 3. Ageng ngantos. 8 tur inggih crobo. Satengah gagentosan kimawon patilemanipun kadamel tilem sagawon tiyang ngingah bebek ayam paksi titiran prekutut inggih kathah.

Tiyang bali punika. Menggah pangupa jiwaniipun ingkang kathah sami tatanen nanem pantun palawija sasamenipun awis tiyang nglampahi dagang saba laut ugi wonten ananging sami boten kesah-kesah saking salebeting nagarinipun piyambak.

Anyariyosaken bab kalakuwanipun tiyang ing pulo bali

Tiyang bali punika. Bilih badhe semah. Jaka angsal prawan wahu estri boten susah mawi katembung dhateng ingkang sepuh. Amung lare sami lare rurujukan wonten ing margi-margi. Tuwin wonten ing titingalan ing wanci dalu. Manawi sampun sami seneng. Ing wektu satunggil dalu lare estri dipun colong dening lare jaler wahu. Kabekta kesah siningidaken ing panggenan ingkang tebih. Sareng tiyang sepuhipun lare estri sumerep ing wanci dalu anakipun sampun boten wonten lajeng enggal angungelaken kenthongan ing pambekel ingkang wonten ing margi. Tuwin lajeng repot dhateng pambekelipun.

Tumunten para krabating lare estri. Saking bapa saking biyung. Sami ngupadosi ing wanci dalu wahu. Sami sumekta ing sadedamelipun. Inggih saupami pinanggih saestu lare jaler ingkang nyolong wahu dipun pejahi. Sarta boten kirang-kirang tiyang ingkang pejah jalaran prakawis makaten.

Ananging manawi kitha buleleng tuwin ing jamburana ingkang sampun kabawah ing gupremen sampun boten kenging adamel pejah ingkang jalaran makaten ing samangke sampun sami mituhu ing parentah. Inggih ugi yen gadhah anak ical taksih kaupadosan ananging pangupadosipun boten sumengit sarta boten tumemen mandar manawi mireng kabar laruging anakipun mangaler. Lajeng kaupadosan mangidul supados sampun ngantos benthuk.

Taksih wonten candhakipun.

Candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malajeng

// sang nata mundhut turanggi. Ki nuswa gya tinitian linggar sing dhatu layane. Anuju ngetan kewala. Prapteng rahara wiyar. Tan paduk sina dinulu. Nareswara nir sadarga.// lalu mulat nganan ngering tuwi nolih marang wuntat maksa tan ana kang tinon kang tetes lan kang supene. Nanging dupi sang narpa. Sumengka anggrani gunung. Kang ana guwane juga.// akaton wong kaki-kaki. Pitetur ngarep ing guwa. Sang nata mrepeki age. Sedyarsa rarywan sakedhap tyang kaki-kaki ika. Akasar busananipun lir wong ahli mangun tapa.// amanganggo gumbal putih. Ujwalake swane pethak. Yayah salaka warnane. Saking cahyaning katondha. Lamun mamursada. Amarek sanga prabu. Andheku sarwi ngandika.// bagya suwawi narpati. Ywan saarju tyas paduka. tedhaka ing guwa ngrike. Ananging samun kalintang. Pahe lawan purendra. Rinegga sarwendah murub. Weh kacaryan sinatmata.// nanging kawruhana ugi. Yapwan ratu jaman kina. Inggih sareng juka panggoh lawan janma pekir tapa. Yeku minongka cihna. Berbudi kadarmanipun. Tan tampi mring sudra papa.// narendra amangsuli. Heh wreda ywa darbe cipta. Ywan insun gampang pinanggoh. Janma saleh lir andika. Mangkya kadarpaning wang. Amimitran lan sireku. Temen-temen trusing manah.// sarta ing paminta mami. Lamun sira kabramintan. Umatura insun age. Wit insun tutulung arsa. Krana sotaning driya. Ywan sira nyembah hyang agung. Nyuwuna barkah ing kita.// sawuse sang dhabikelim. Amangsuli kang kadyeka. Anyengklak kuda lajenge. Dwisthane ayun umangkat. Wong tuwa nulya mojar. Lah nata pupundhen ulun. Karsaha kendel sakedhap.// myarsakna atur patik. Lamun tiyang mangun brata. Kados dene ulun kiye. Kininten tiyang malarat. Ing guwa wisma hamba. Wonten raja brananipun. Kang pantes katur sang nata.// bondha beya ulun teki. Dineya ing rukmi slaka. Lan sosoty mwang liyane. Barang ingkang endah-endah. Pusaka saking bapa. Nguni duk tumekeng lampus. Nging pukulun alenggana.// ngangge barang kang kadyeki. Asta maning wardayamba. Muhung yatna mring hyang manon. Sarta jaman kalanggengan. Tuwin slameting jiwa. Kasudananing donyaku. Datan pisan ulun etang.// anging paduka narpati. Kenging ngangge arda neka. Ceraya gung pigunane. Mamrih basukining praja. Marma pukulun minta. Yun amalap sadayeku. Kang aneng guwa punika.// cariyos ingkang kapacak kemis kapengker wonten ingkang lepat pangecapipun leresipun kados ngandhap punika.

|                        |                                |
|------------------------|--------------------------------|
| Tandu                  | leresipun tandya               |
| Nagring                | “ nagri                        |
| Wuda                   | “ wuta                         |
| Sagara                 | “ nagara                       |
| Lan ngagya liyan praja | “ lan ngagya mring liyan praja |

|           |   |           |
|-----------|---|-----------|
| Tiyasa    | “ | tipasa    |
| Kalepatan | “ | kalesatan |
| Prawieki  | “ | prawiteki |
| Trustha   | “ | tusta     |

Taksih wonten candhakipun. Manungkara

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Pawartos saking eropah

Praja cina anggenipun badhe mangangsa dhateng praja rus boten saestu. mandar cundakanipun ingkang kautus dhateng ing ruslan anilar dhawahing nagari lajeng kamipurun adamel prajanjeyan ingkang sareng wangsul asaos sang ratu cina. Lajeng dipun lebetaken kunjara. Sarta ingkang badhe kapatrapan siyasat wasesaning nagari. Katigas jangganipun ing mangke sampun dipun luwari. Praja cina nunten angatingalaken pawong mitranipun malih dhumateng praja ruslan lalampahanipun praja cina makaten punika kenging binasakaken gora pracandha alimengan namung ing ngenggen.

Praja grikenlan amirantos ing dadamel pangangkahipun badhe angrebat purun dhateng pasiten tanah turki ingkang sampun katamtokaken dhateng para praja. Kagelengaken dhateng laladaning grikenlan sarta bilih praja turki taksih angekahi palabuh dulsino. Ingkang sampun katamtokaken anggeleng dhateng tanah montenegro. Praja ruslan sabiyantu kalihan praja enggelan badhe kateksa ing mulungipun palabuhan wahu.

#### Salatiga

Nalika kaping. 1. Wulan september punika. Lurah agen ing kitha bayalali. Akanthi jajaripun satunggal kautus parentah angirit suldhadhu walandi katampekaken dhumateng pangagenging beteng salatiga. Dupi lampahipun prapta sacelaking lepen krakal kapethuk saweneh ing suldhadhu bugis kakalih. Lurah agen lajeng midhun saking tumpakanipun kapal sumedya angandheg lampahing suldhadhu bugis wahu. Pona bugis dupi andulu wujuding agen ugi lajeng kendel ing ngriku lurah agen lajeng apitaken kalayan sabda manis angudi nama pinangka mwanng sedyanipun miwah ambeta serat ingkang sampun terang saking pangageng. Ponang bugis amangsuli. Sarta amrasajakaken salugunipun.

1. ngaken anama saresan ten. 1. Ngaken anama suldhadhu bacuk asli saking beteng bahrawa. Boten ambekta serat pas pancen sumedya amiruda. Lurah agen sakalangkung suka amarwata suta. Amargi anyipta tambah kagunanipun lajeng angrintih minta rumentah sihipun sang bugis supados sami anglegani sasedyanipun sang lurah agen. Sageda kyahi bugis kakalih kaaturan wasul kadherekaken anjujug beteng salatiga. Awit kapa sang yogi wonten sasarenganipun suldhadhu walandi wahu. Sarehning anggenipun amatrapaken tatembungan boten kirang luwes dados sang bugis kakalih datan lenggana amituhu sasedyanipun saksana ri sang bugis kakalih lajeng tumut wangsul dados agen kakalih angirit suldhadhu tiga. Ewadene agen anyirnakaken sumelangipun jalaran sampun asikep dadamel pistol miwah pedhang. Mongka suldhadhu tiga sami tanpa dadamel dereng watawis dangu tebih ing lampahipun ing ngriku wonten saweneh ing tiyang lumampah ambekta dagangan warni-warni. Dupi sang bugis andulu wujuding tiyang ambekta dagangan angengeti adat kalakuhanipun datan saronta lajeng angrebat daganganipun tiyang ingkang lumampah wahu kakuras gusis dupi tiyang ingkang ambekta dagangan sampun lumajeng. Sang bugis kakalih lajeng kendel amalang kadhak wonten satengah ing margi ageng. Sarwi anglempakaken sela kathah. Angajengaken lampahing agen ingkang angirit wahu. Agen sawatawis celak lampahipun datan saronta lajeng kataman ing sela mawanti-wanti. Lumaraping sela tanpa wilangan kagyatipun agen kakalih lajeng angingeraken kudanipun sumedya anamakaken dadamelipun pistol ananging sampun boten saged nanggulangi sela ingkang lir udan sinemeni. Sakalangkung rame pratikelipun lir ayuda tan ana nedya ngunduri.

// sarsan bugis amangsit suldhadhu nira. Sela kinen anitir. Aywa kongsi kember. Marma riwut mangsahnya. Dres lir tirta sing wiyati. Agen saksana. Pedhang ira tinarik.// kuda nira sinambuk minger lumarap. Nedya

mangrupak wani. Kuda agambira. Keni kataman sela. Tangkep pedhang wanti-wanti. Nging tanpa guna. Meh kongkal sing turanggi.// gya mundhi pistol tinanduken saksana. Wanti-wanti tan ken. Sang bugis gambira. Sengkut pambandhem ira. Agen pinaarjaya ken. Miris turongga. Sinambuk nambur pati.// minta tulung janma sadhusun anulya. Kenthongannya tinitir. Umyang awurahan. Ewon janma kang tandang. Asikep dadamel neki. Canggih mwang pedhang. Tumbak tan ana kari.// sarsan bugis duk umiyat janma kathah. Memepeng pangamuk neki. Tan miris samendhang. Singa kataman sela. Janma keh lumayu ngentri. Marma tan ana. Janma nedya marpegi.// mung kinepung arantab saking mandrawa. Singati nrajang miris dupi wus karasa. Sayah sang bugis tandya. Ngalempreg gya den tututi. Kinrubut kathah. Keni binonda kalih.//

sasampunipun ken kapikut lajeng kaladosaken dhateng kawadanan lurah agen sajaripun andumugekaken sedyanipun kilap ing tembe wasananipun.

Kala samanten para tiyang ingkang mentas tandang sami awiraosan mangkaten. Lo iku dadi tuladha. Wujud karp adat iku kudu dititeni adat awit wis adate bugis iku uga masthi ngamuk sanadyan wektu iku katon kaya kuthuk. Ananging kudu anyadiyakake kaprayitnan. Saweneh amangsuli mangkaten. E. kang. Sampeyan iku kakeyan panggagas dadine. Masthi mawon nek dipikir mengko gek ngene. Mengko gek mengkono. Niku kurang sokur ring ngalah. Awit kabeh wong niat gampang gih dadi gampang. Niat angel gih dadi angel. Kancanipun mangsuli malih.

Ah ora mengkono. Sabara wiwitan gampang iku saka angele. Kang wiwitan angel iku saka gampang. Titnana supaya ngandel.

Lah punika kilap pundi ingkang leres rembagipun tiyang kalih wahu.

#### Madiyun

Dinten agengipun tiyang jawi. Riyadi bakda siyam ing dinten sene jam. 6. Enjing. Sampun umyang swaraning pradongga munggang dalem kabupaten. Jam. 8. Para priyantun jawi ageng alit sampun sami sumiwi wonten ing pasowanan bale mangu amangge ageng.

Jam. 9. Panjenenganipun ingkang bupati amatah caraka animbali pra priyantun ingkang sami sumiwi wahu. Kaurmatan swaraning pradongga munggang. Sasampuning sami tata lenggah dumunung salebeting pandhapi kabupaten para priyantun majeng lajeng angabeti anguswa suku ing panjenenganipun ingkang bupati gantos-gantos urut sapangkat-pangkatipun. Jam. 10 ½ kangjeng tuwan residhen saha para tuwan-tuwan sanes rawuh ing dalem kabupaten kaurmatan swaraning pradongga miwah musikan binarung ungeling mariyam ambal-ambalan kapethukaken panjenenganipun ingkang bupati. Sasampuning tata lenggah kangjeng tuwan residhen lajeng andhawuhaken aparing pangestu dhumateng panjenenganipun ingkang bupati. Sarta dhumateng para priyantun sadaya. Mawi anggelaraken panggalihi suci. Anuntuni angela-elaning panyiptaning para kawulanipun dene barkahipun kangjeng tuwan residhen samanten.

Sasampunipun dumugi anggenipun aparing pangestu wilujeng. Tumunten sadaya titingalan ingkang saking ing dhestrik kagelaraken mijil saking kilen pandhapi anjog ing ngalun-alun.

Ingang gumelar rumiyin awujud pareden kadamel saking deling saluhuring wukir karengga ing ron-ronan ing pucak mijil dahana kumukus miwah tirta asumamburat. Yen tinon saking mandrawa ceples lir wukir lugu. Ingang dumunung ing wukir wonten maujud wisma rinengga wreksa dalah woh-wohan warni-warni. Bilih kawaspadakaken angemperi kang kasebut serat arjuna sasra. Inggih punika wukir loka pala.

Wonten malih maujud wisma alit-alit kadunungan wawarnen janma sami anyambut damel bathik nenun angantih.

Wonten wawarnen malih kadunungan mercon akathah tanpa wilangan sarta kukila sasamberan dupi prapta sangajenging pandhapi kabupaten mercon kasuled sakalangkung rame ungeling mercon dahana sumamburat anyalati ingkang maujud wisma gusis kagyang kukila samya sumebar anapak gagana. Kajawi punika akathah titingalan kadosta reyog angklung sasaminipun.

Satelasing titingalan ingkang sampun gumelar. Kangjeng tuwan residhen dalah para tuwan-tuwan lajeng kondur. Paurmatan kados nalika rawuhipun.

Sakonduripun kangjeng tuwan residhen panjenenganipun ingkang bupati miwah priyantun sadaya asiya badhe sowan ing dalem paresidhenan panjenenganipun ingkang bupati anitih rata pameran rakitan. 4. Kaayab para wandu-wanduwa. Kajajaran para lurah dhusun anumpak kapal sakalangkung kathah para tiyang ingkang aningali.

Sapraptaning dalem paresidhenan kapethukaken dening kangjeng tuwan residhen sasampunipun atata lenggah panjenenganipun ingkang bupati lajeng angaturi wangsula ing kangjeng tuwan residhen sakalangkung atur pamundhi panuwunipun dhawuh pangandika paring pangestunipun kangjeng tuwan residhen saksana panjenenganipun ingkang bupati lajeng angaturaken pangabekti sumungkempun ing

kangjeng tuwan residhen lajeng para priyantun sadaya gantos-gantos angabekti ngaturaken sumungkemipun ing kangjeng tuwan residhen dupi sampun tata lenggah malih lajeng kaparingan unjuk-unjukan sarta dhadhaharan saparlunipun lajeng sami bibaran.

Jam. 4. Sonten para priyantun sami asiyaga malih wonten ing ngalun-alun ameta anumpak kapal. Badhe [ ] kangjeng tuwan residhen sagarwa putra amriksani.

Jam. 6. Sonten sawek bibaran.

Dalunipun ing dalem kabupaten wonten pasamuwan malih tuwan-tuwan salebeting apdheling ngriku utawi saking ngamonca sami dhateng. Saha para priyantun jawi. Bibaranipun jam. 7. Enjing.

#### Batawi

Nembe punika bupati sepuh ing siyem dhateng batawi. Kanthinipun anama somdhet kwe pahema akosati bodhi tikalaum anumpak bahitanipun piyambak saking nagari siyem ingkang manggalani wolu. Panekaripun 15. Juru basa tiyang bongsa eropah satunggal ambekta pawestri. 8. Ingkang kapatahan dherek garwanipun sepuh sang bupati.

Wondening ingkang amethukaken wonten ing palabuan tuwan komandhan militer. Kangjeng tuwan residhen kangjeng tuwan asisten residhen tuwan komandhur laut tuwan ajinan. Kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral ugi karsa amethuk piyambak dhumateng ing palabuhan anitih abhita asepi alit badhe angaturi wilujeng dhumateng ingkang nembe prapti.

Dupi bahita siyem katingal prapti uluk salam binarung ungeling mariyem lajeng katimbangan ungeling mariyem ingkang sami methuk.

Sasdampunipun bupati siyem sapanekaripun amudhun saking bahita alit prapta ing dharatan kaurmatan ungeling mariyem rambah ping. 19. Sapraptaning ngebun lajeng kaprthukaken kangjeng tuwan residhen ing batawi. Saksana anitih pethukan rata kalayan kangjeng tuwan ingkang wicaksana. Kajajaran suldhadhu usar anumpak kapal jujuk ing karaton resweg inggih punika dalemipun kangjeng tuwan ingkang wicaksana. Juru basa boten kencing kantung akanthi panekar. 3. Wondening panekar sanesipun sami kadunungaken manggen ing griya lusemen ingkang winastan otel nederlan sacelaking karaton.

Dintenipun kemis tanggal ping. 2. Wulan september punika. Bupati ing siyem tindak dhateng bogor.

Dintenipun jumungah tanggal kaping. 3. Lajeng bidhalan mantuk mawi kaurmatan anitih rata rakitan kapal seni. 4. Sangajenging rata kajajaran usar miwah tuwan sekaut sakiwa tengening rata kajajaran tuwan litnan usar sami anumpak kapal.

Inggang sampun sami asiyaga methuk ing ngebun kangjeng tuwan residhen tuwan komandhur sarta tuwan-tuwan upsir. Miwah tuwan amtenar sanesipun sapraptaning ngebun bupati siyem lajeng anumpak bahita ageng. Lajeng bidhal.

Saking pawartos parlunipun adamel serat prajangji kalayan kangjeng gupremen bab lampahing dagangan menggah paurmatanipun sampun boten sanes kalayan sang raja ing siyem.

S. M.

Leres pambatangipun para bijaksana. Kuntun kiwir-kiwir tiyang jawi boten saged pathat sangking gugon tuhon jalaran kalulun ginendeng sangking dayaning agama jawa. Tegesipun tiyang jawi mila nama jawa. Margi trahing jawata. Sanadyan sampun kalunturan agamaning rasulloh inggih punika ingkang badhe nuntun nyerepaken ing papadhang ngentasaken saking pepeteng. Nanging ngantos samangke tiyang jawi dereng saged nyirnakaken ngelmuning kabudan tansah lumengket ing gugon tuhon malah manawi kapidit sangking serat babat tanah jawi. Wonten trahing rasulloh ingkang maolana dhateng tanah jawi. Ngantos nurunaken para bongsa luhur ing jaman mataram dumugi ing surakarta. Ngayogyakarta inggih punika ingkang sisilih. Maolana iskhak. 2. Maolana ibrahim mila katelah dumugi jaman samangke putra sentananing ratu. Kasebat tiyang ageng jalaran turunipun tiyang saking tanah ageng. Sasamin ing kapulowan ingkang kageleng ageng ing tanah jawi kencing kawastanan pulo alit mila tiyangipun ingkang boten angsal trah saking karaton nama tiyang alit nanging jaman sapunika ing tanah jawi sampun kathah kajogan tiyang saking tanah ageng inggih punika para tuwan-tuwan walandi sapanunggilanipun. Mila tata tatrap pasemon pakaremanipun tiyang ageng ing tanah jawi kathah iripipun kaliyan bongsa walandi. Jalaran asalipun nunggil saking ing tanah ageng. Mangsuli cariyos kula bab tiyang gugon tuhon. Inggal punika kula mireng pawartos abdi dalem niti ing kapiyatan mas rongga sastra adana. Gadhah salu amben kadamel saking kajeng jati. Rehning kamanah kagengen tumrap pawonten griyanipun mas rongga. Salu wahu badhe dipun alitaken nanging pundi undhagi ingkang garap lajeng ngececece. Sarira saingga kajeng. Bayu otote kenceng. Kados tiyang kasurupan boten mawi empan papan purun anguman-uman dhumateng

sadhengahing tiyang. Mila ngantos samangke salu dereng kaupadamel sarta masur tiyang ingkang mestani bilih amben wahu kadamel pratisthaning dhemit.

(panjurung)

anganggep cariyosipun serat jaya ubaya. Bilih tanah jawi kaisen an manuswa saking ing keling. Dados bongsa jawi punika tangkaranipun menggah ingkang kaangge nalika kina ing tanah keling wahu tembung sangsekrit tembung jawi ugi kathah rujukipun kaliyan tembung ingkang kasebut wahu. Mongka kula maos serat cariyosipun tanah keling. Punika kula amarangguli tembung sangsekrit satunggal yawanah. Tegesipun enem embok bilih wistanipun pulo jawa punika. Kalanturanipun tembung yawanah wahu. Manwi kapirid saking serat jaya ubaya. Inggih wonten emperipun.

Juru ngarang.

Pethikan saking serat bongsa cina. Nyariyosaken lalampahanipun nyonyah ingtaeh kaliyan jaka sampig.

//oo// kasmaran murweng kintaki. Reh mudha punggung dumadya. Murih lumari lumanteh. Mindha sang ambeg swarjana. Ywan kasereng samanta. Juru gubah ywan saharju. Denyarsa nganggit pustaka.// dahat sekung amiyarsi. Kateng bab nagari cina. Datar wrin siku sarune. Witan linggar ing ngeseman. Muhung minta aksama. Sinangkalan purwanipun. Ywan ta luhur ngesthi juga.// anujwa rinite manis. Condra masa likur sawal. Warsa wawu panglarase. Rerepen kang saking cina. Wacwu wonten wanita. Ni cok ingteh namanipun. Prawan dereng adiwasa.// ayu kuning lindri-lindri. Tan pasa dulur wanita. Mung priya siki kadange. Ni ingteh [ ] dyan wanita. Kacaryan ngaji sastra. Niyate lir rare kakung. Adreng pamit ibu rama.// ni ingteh aturi uning. Nuwun ibu nuwun rama. Sampun sumela driyane. Pun ingteh nuwun kalilan. Arsa ngaji aksara. Ngaji mring nagari angcwu. Rama mung atmaja kenya.// luhur kulu swargi swargi. Tilarane tegal sawah. Datan kirang sekalire. Kula ngaji amrih wigya. Rama nira ngandika.aja ngaji nini ayu. Santri ngaji kabeh priya.// mung sira kenya pribadi. Kaya ngapa awor priya. Ibu manis andikane. Wruhanira putraning wang. Sira kepinging wigya. Niyatmu kudu meguru. Yen kebeka dadi nistha.// tunjung kincup saupami. Yen wayah akeh bremlara. Nguswa-uswa mrih mekare. Yen mekar witipun camah. Eman sira wewujung. Ingteh dhasar rare besus. Weruh semune wong tuwa.// sigra manjing tilam sari. Wus salin busana priya. Ngesuti wedhak pupure. Ngrakit mimba-mimba priya. Ibu rama wuninga. Ingteh mimba-mimba kakung. Kudu sugci lampahira.// ibu rama paring ringgit. Nyangoni ingteh lumampah. Sarwa arum ngandikane. Wong tuwa ngamini arja. Iya nini ngajiya. Den prayitna ing pakewuh. Aja cara aneng wisma.// nyonyah ingteh sigra pamit. Mring ipe bok ayu sang dyah. Nitipken rama ibune. Bok ayu pun ingteh pasrah. Rama ibu neng wisma. Mung paduak siang dalu. Gantosipun ingteh kesah.// pun ingteh mring angcwu ngaji. Bok ayune mesem mojar. Adhiku wong ayu dhewe. Lunga ngaji mundhak aji. Santrine kabeh priya. Aja lunga nini ayu. Prawan sunthi meh diwasa.// sira menyang ngempit tulis. Sira mulih ngemban bocah. Dadi nistha temahane. Ni ingteh semu ruditya. Bok ayu ujar nasar. Kula ngaji madhep jujur. Amrih wasis nameng sastra.// niki kula pasang giri. Mendhem kasemengkan sutra. Neng ngandhap bata prenahe. Kula kesah ngaji sastra. Yen tan sugci sanyata. Wastra awor siti ajur. Kari kembang boten mekar.// ni ingteh pamit lumaris. Busanane mimba priya. Pidek saalon tindake. Dhasar katemben lumampah. Rong pal jarem sukunya. Ni goh ling ting aso gerdhu. Neng capli tyam kendel sayah.// anenggihi kocapa malih. Ni ingteh ngulon lampahnya. Mirsa wong liwat pareke. Ni ingteh mara wacana. Kakang badhe mring paran. Kemasang yogya pinuju. Kesarengan lampah kula.// jaka sampig nglingnya manis. Kula badhe ngaji sastra. Meguru mring angcwu dakjek. Adi mring pundi sinedya. Pinuju kasarengan. Ni ingteh alon sumahur. Yen makaten sami kula.// kula inggih badhe ngaji. Mring angcwu guru wismanya. Paduka sinten namane. Jaka sampig aris mojar. Nyo sampig nami kula. Wisma kula kitha bucu. Adhi sinten ingkang nama.// ni ingteh sigra nahuri. Kula cwok ingteh kang nama. Saking wacwu pinangkane. Yen kakang mring angcwu samya. Sumongga sareng kula. Kaleresan tunggil guru. Wus rujuk wong roro tunggal.// wonten wite yang lwu margi. Samya kendel ngandhap wreksa. Wus jangji kadang rembuge.// ingteh nom sampig kang tuwa. Sampun pethuk driyanya. Jangji kadang tunggil guru. Dipun sengguh sami priya.// sasampuning jangji-jangji. Sigra mangkat rampak-rampak. Jaka nom padha baguse. Wus prapta angcwu nagara. arja kathah tontonan. Kendel tiyam gunem rembug. Benjing enjing manjing langgar.// mring wismane guru ngaji. Ni ingteh aris wacana. Yen mantuk ngaji akire. Kakang sampun pisah-pisah. Mantuk sareng lan kula. Mampir wisma kula wacwu. Lulut tunggil bukti nendra.// enjing sareng manjing ngaji. Tan kuciwa tat krama. Kyahi guru suka tyase. Jaka cilik samya limpat. Putus uda nagara. aglis angwal ngawak mungkur. Kyahi guru aris mojar.// jaka cilik sregep ngaji. Pesthi wasis nameng sastra. Besuk kanggep ngabdi rajeng. Anenggihi wahu kocapa. Sampig ingteh tan pisah. Bukti

tunggil nendra kumpul. Ingteh mijil surtining tyas.// wantuning wongunggil guling. Datan wande gulimpangan. Reka-reka gawe jangjen. Wastra gawe wates nendra. Sapa nimpahi wastra. Kanti kliwat wates kumpul. Dhendhane mangsi lan dlancang.

Taksih wonten candhakistan.

Citra pandhaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Kula kala wingi anumpak kareta dhateng gadhing. Saking mangkunagaran medal ing secayudan sareng dumugi kareteg lepen larangan kapalipun sami kaget agiwar. Rahayu kusir kula saged angendelaken kapal yen boten makaten kados kula kalocut kacegur ing lepen wahu. Awit lantaranipun kareteg katingal sampun bibrah. Wah galaripun kathah ingkang ompong. Sareng kareta sampun oncat saking kareteg lajeng kula gagas-gagas punapa wujudipun kareteg wahu. Sampun kaaturaken dhateng ing nagari. Wekasipun pamuring-muring kula dhateng prayantun pulisi. Ingkang gadhah bek ing ngriku. Teka kabestu[ ]sanget makaten kok boten kaaturaken awir raga elok yen ta sampun kauningan ing nagari. Saestu lajeng ing ngandikakaken andadosi.

Pun open.

Nalika tanggal kaping. 3. Wulan dulkangidah punika. Wanci jam. 5. Sonten wonten suwara gumuruh. Katranganipun griyanipun nyonyah bopeng kampung sikalekan kalathen kabesmen sangking rikatiipun para tandang. Babah litnan saklerikanipun saha sikep dedamel canggah tuwin sakpanunggilanipun ngantos kalampahan amambengi. Urubipun kyahi dahana. Griyanipun nyonyah bopeng boten siyos kabesmen yenta siyosa krodha mubal kyahi dahana. Saiba susahipun tongga tepalihipun mongka celak griya ageng-ageng. Inggih punika griyanipun truna kariya.

Nalika tanggal kaping. 3. Wulan dulkangidah punika. Wanci jam. 3. Siang. Anakipun babah swawi tiyan sing. Nami babah swiwa etwong. Kinten umur. 16. Tahun. Punika dhawah menek wit dhuwet sak nginggiling ngastana klathen dhawahipun wahu katanggor kijing sela. Saknalika pun babah ngantos kalenger. Jalaran untunipun ngantos gogrok tuwin badan sami babak bunyak ing samangke pun babah teksih sakit saha teksih dipun usadani kalayan dhokter.

Nalika tanggal kaping. 3. Wulan dulkangidah punika. Anakipun kamisepuh kethis jalathen lare wasta sarbidin umur. 13 ½ tahun dhawah menek wit dhuwet wonten sanginggiling jaratan jethis dhawahipun wahu andhawahi kijing sela. Ngantos badhe putung tanganipun ingkang kiwa. Saknalika sarbidin ngantos kalenger. Ing mangke sarbidin teksih sakit saha teksih dipun jampeni dhukun jawi.

Dereng antawis dangu. Griyanipun raden ngabehi jaaya dilaga. Klathen sabda wayah kalebetan durjana pandung. Sarana medal konten bikak kancing griya lojen kilen kening barang mas inten warni-warni kinten-kinten kening pangaos. 100 rupiyah. Ing mongka dalemipun celak prayantun pulisi. Mila sangking rumaos kula pyambak sang demang panatus wahu wajib kajibah ngupadosi barang kang ical wahu. Jalaran griyanipun celak sanget.

#### Ambahrawa

Ing wektu samangke nagari ngriki. Sakamantyan gemah raharja. Pra jalma samya suka sugih. Tan kirang boga mwang busana. Mandar dados pangungsening pra janma saking monca praja. Punapa inggih punika para dagang. Tuwin para janma kang nandhang kasangsaran jalaran kakirangan tedha. Ingkang kathah tiyang saking tembayan surakarta. Wondening pakaryanipun sami wade warih. Ingkang estri baberah gentang pantun saha berah gagendhong babektaning para wade. Miwah grabadan.

Amung sakedhik kang dados kuciwaning wardaya. Dene teka kathah pra dur brata juti. Ingkang asring ngambil raja darbeking para partaning rat punapa malih wisma kabasmara kados kang kasbat ing ngandhap punika.

Kala tanggal kaping. 8. Wulan september 1880. Wanci jam. 8. Dalu. Kamirengan sabawaning kenthongan miwah titir. Sakamantyan ramenipun ingkang andadosaken kageting para janma. Sanalika samya medal saking wismanira pribadi. Angwaspadakaken menggah bubukaning kenthong wahu. Dupi antara katingal sulaking pawaka murub kaprenah kilen kitha watawis tebih.

Inggang punika awit saking trangginasipun sigra kangjeng tuwan asisten residhen dhawah dhateng abdi upas mundhut kareta pasewan nulya tindak papriksa tandang. Kadherekaken dening para raden panji olan suma ngadilaga wadana. Tuwin mas jaksa landrad samya nitih turongga songklong dupi watawis tebih para priyantun sanesipun sami nututi. Lampah dharat sasarengan para lurah saha para tandang kang bekta pirantos ganthol blek wadhah toya. Karya siram-siram ing urubing pawaka wahu.

Wasana sareng lampahing kareta dumugi sangajenganipun griyaning asisten wadana onder dhistrik jambu watawis tigang pal saking kitha. Urubing pawaka sampun caket sanget inggih punika ing dhusun jambu wetan bramantya kangjeng tuwan asisten residhen saha pra pangirid sadarum rawuh dumugi ning ngriku sampun sirna wisan kang kadhahar ing brama. Ananging sareng katerangaken ingkang anyirnakaken wahu bathara brama. Kang kukuwu ing arga ngungku pawon alit nembe kadamel godhog wedang. Dereng ngantos kapejahan wasana katilarendra.

O inggih punika tiyang kirang weweka. Pramila saking sukaning panggalihipun para ageng kang sami tandang. Tiyang kang dados babukaning kabesmen wahu kakurung sawulan ing griya yasaning kangjeng guprenemen tur kaparingan tedha kaping tri sahari begja kamayangan.

Among sastra.

// sewu-sewu ngapuranta. Mitramba kang silih nami. Siswa kusuma kang macak. Cangkriman ing bra martani. Katiti mangsan kaping. Dwi wulan september tahun. Punika angkanira. Tri dasa langkung nem nguni. Cumanthaka mitranta asung pambatang.// pamanggih hamba tan liyan. Kajawi amung puniki. Kang kalih wanda ing ngarsa. Dadya wandayaning jurit. Sara tegese reki. Dene dwi wanda ing pungkur dhadhu sajatinira sakawan wanda kumpuling. Dadya tembung saradhadhu babarira.//

pun sukamulya.

Ing bra martani angka. 31. Kemis kaping. 23. September. Ing ngriku wonten panjurungipun ingkang sisilih nama jarimuka. Suraosipun amundhut teges tembung. Suksma langgeng. Suksma luhur. Suksma ngumabara. Suksma purba. Utawi bong dhadhap bong ingkang asring anetaki rare tuwin bong jarataning cina. Inggang punika mugi sampun andadosaken rengating panggalihipun mitra kula jarimuka. Temenipun kula boten waged amargi dereng angsal saserepan. Ing wasana kula namung nyuwun gunging pangaksamanipun mitra kula jarimuka.

Jaramaya

Panjurungipun mitra kula mursid bab putri ingkang kadhustha ing garudha beri. Inggang kapanggih dipun upadosi putraning sang wiku sekawan. Ing sarehning putra sakawan wahu sadaya ambangkat karya. Dados ganjaran wahu pakewed manawi sang putri kadhaupaken dhateng atmajeng wiku salah satunggal ingkang tiga amesthi boten narimah.

Inggang punika saking pamanggih kula makaten. Sang putri wahu kadhaupaken kalih sang wiku pyambak saha lajeng gumantos jumeneng nata. dene putra sakawan kaganjara kawibawan sanesipun. Saestu putra sakawan wahu sami narimah. Namung punika pamanggih kula. Leres lepat kula sumongga mitra kula sang mursid.

Jaramaya

Inggang manawi marengaken saking panggalihipun mitra kula jarimuka tuwin mursid. Kula nyuwun katrangan menggah wijangipun tembung wutuh ayam. Punika kados pundi. Amargi wontenipun ing serat waosan anggadha teges kadosta tiyang bonda yuda mongka rencangipun boten wonten ingkang pejah tuwin andhang tatu. Lo punika kok dipun tembungaken wutuh ayam. Ing mongka ingkang sampun kalimrah kangge ing basa krama ayam punika pitik. Utawi malih tembung wutuh ayam wahu punapa kenging kaelih katembungaken wutuh pitik. Namung punika ingkang kula suwunaken berkah. Inggang mugi mitra kula sekaliyan wahu karsa aparing wijangipun. O saestu andadosaken suka bingah kula. Amung punika atur kula.

Jaramaya

Kina utawi sapunika inggih boten wonten bedanipun para ratu tuwin para ageng asring wonten tiyang ingkang dipun asihi. Tiyang ingkang dipun asihi wahu. Saestu lajeng dipun gethingi dhateng kancanipun angawula. Ananging makaten wahu asring tumuwuh saking patrapipun tiyang. Inggang sami kalunturan

sihipun ratu tuwin sihipun para ageng. Inggang kathah solah tingkahipun lajeng dakdir. Bilih wonten kancanipun utawi sanesing tiyang inggang boten purun epul inggih lajeng dipun dhoreng-dhoreng dipun padosi lepatipun inggang wonten namung amikantukaken badan kawula warganipun piyambak supados sageda ambarangut ing sakajeng-kajengipun teka amangangkah ruhuripun inggang dipun suwitani. Lah punika sampun boten panggih pinanggih. Pramila para ratu tuwin para ageng inggang karsa anyelakaken abdi. Sasipatanipun para abdi wahu. Mugi katandukna rumiyin dhateng serat wirasat karanganipun iman safii. Menggah cariyos inggang dipun bukani ing ngajeng punika. Angwedharaken nalika panjenenganipun nata ing eirak ajujuluk iskandarsah ngabdul khalifatulah rahmani. Punika kagungan abdi inggang sanget dipun celakaken saha punapa saonjukipun dipun laksanakani. Ngantos bilih sang prabu anjengi ing pangadilan abdi dalem kadi inggang linangkung ing idhjistihad fatwah utawi tafsiripun boten kaagem sang ratu namung angagem onjukipun kakalih wahu. Sanadyan onjukipun para putra santana inggih boten kaagem apit saking lalampahan punika kathah para abdi. Para kawula inggang sami angrasula. Wicantenipun sami pating calemong. Inggih punika sampun takdirulah. Menggah wujudipun abdi wahu. Semu cemeng prejenganipun tipis wicantenipun ambeg sintriya. Tatembunganipun kumawiku. Dene warahipun iman safii inggang magepok wirasat wahu makaten manawa sira cedhak manuswakang mangkono wujud. Sira tan pegat miyang weweka. Pangakahe gedhe. Kawekasane sira dhewe kang ginoco. Watake amacan luwe.

Taksih wonten candhakistan.

Candhakistan cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu

// gagat bangun sri bupati. Langkung trusthaning wardaya. Dene kabeh inggang tinon. Ceples lan supenanira. Dyan pajar mring ki wruda. Kahananing impenipun. Kang katon sajroning nendra.//wong wreda matur wot sari. Inggih ri sang nareswara. Supene paduka mangke. Mongka dhawuh ing pangeran amaringken pradana. Raja brane kusadarum kang wonten sajroning guwa.// dupi sang nata miyarsi. Ing ature janma tuwa. Langkung asta magaliye. Tumulya ngatag wagyanta. Kang lumirig laksana. Ngetokken arta bondha gung. Saking guwa non ki wreda.// ri sampuning para abdi. Junjungi sela goraya. Alal wakeh barang katon. Makutha kancana mawa. Pinatik ing sosotya. Cahyane gumebyar mancur. Tihalep mamalad driya.// supe pinatik retnadi. Gelang lan kalung apelas. Pinarmata abra tinon. Gugubahan moteyara. Mwang pethi mas akathah. Awig ing pakirtyanipun. Rinukmi lan sinalaka.// sri narpati dhabikelim andhawuhaken pangandika. Ambukak pethi sakehe. Dupi punang pethi menga. Sang nata dhelek miyat. Karanten katon supenuh. Mesi barang pupuluhan.// sadaya apik ing warni. Sosotya mas tanpa una. Datan karuwan tapsire. De ta pethi kang sajuga. Sangsayendah kawuryan. Kebaking rerengganipun sotya mirah amradipta.// kuncine kang pethi adi. Sinasri ing nawa retna. Abrammar katalawene. Sanggyaning kang para miyat. Kalintang denya eram. Akakenan manahipun. Kacelu andarbenana.// nanging tan ana kang bakiit ambuka pethi punika. Awit tan ana soroge. Wus ing ngubres den upaya. Peksa taman pinanggya. Mongka sang sri gung mahayun. Uning jroning pethi ika.// wus utusan sang maswaji. Marang sajuganing wadya. Animballi tiyang pandhe. Mwang mawan pirantenira. Nanging ugi tan wigya. Amambuka pethi wahu. Temah kalakwan binedhat. // wuse umenga kang pethi. Umesi bogem sajuga. Kalulun peni rupane. Parekis ing dhadhapur. Ginawe sing kancana. Nyuluh senene lir tengsu. Suku mesar kang tumingal.//

taksih wonten candhakistan. Manungkara

Candhakistan pethikan serat bongsa cina

// sampig saguh padha jangji. Ngati-ati genya nendra. Ajrih nglangkahi watese. Saben dalu wis prayitna. Ingteh ciptaning driya. Kakang sampig nyata jujur. Ngati-ati wedi dhendha.// cobu inggun kang ngayoni. Nglangkahi wates kuwastra. Nadyan ngasoki dhandhane. Yata wahu dalu nendra. Lingsir wengi semana. Ingteh mlangkah wates kumpul. Reka-reka mulet nendra.// sampig nyengkah pasru angling. Yayi ingteh kena dhendha. Mapan wus janjimu dhewe. Sira nimpah awor ing wang. Turu lali mukira. Ingteh reka-reka gugup. Inggih kula kena dhendha.// enjing tumabs dlancang mangsi. Sinung sampig mangsi dlancang. Sarta kathah panumbase. Sampig ciptane wardaya. Rahayu dudu ing wang. Yayi ingteh kena siku. Tuku dluwang pirang-pirang.// mungguh inggun kang nimpahi. Ora kelar asok dhendha. Sepirang-pirang dluwang. Ingun tuku tanpa arta. Ngati-ati kewala. Ing ngedum santri sedarum. Dluwang mangsi genya dhendha.// ingteh dhasar sugih ringgit. Nora getun kena dhendha. Pancen jinarag solahe. Malah ingteh gawe reka. Wanita nguyuh beka. Mawi dhodhok lamun nguyuh. Pra santri ngadeg kewala.// ingteh sigra masang surti. Tembok putih siniratan. Ing banyu mangsi akale. Supaya lerong-leronga. Nulya sinurat ongka. Ingteh sigra matur

guru. Santri-santri samya mursal.// saben nguyuh angecuri. Mring tembok kantor sadaya. Sawab nguyuh ngadeg bae. Lumuh dhodhok niru kula. Datan ngajeni kitab. Kyahi guru kurda nguwuh. Mepeg santri aneng ngarsa.// kyahi guru asru angling. Manuta ingteh sadaya. Yen nguyuh ana tatane. Yen tan manut ingteh padha. Nguyuh ngadeg kewala. Ingsun sabeti bokongmu. Pra santri matur sandika.// ingteh wruh uda nagari. Bocah wasis nameng sastra. Anaduga prayogane. Anenggih wahu kocapa. Wus lami santri samya. Momoran ngaji meguru. Mung sampig ingteh tan pisah.// kocap wayahipun jing bing. Usume besik kuburan. Ing ngumbar kabeh santrine. Kyahi guru aris mojar. Sun panci telung dina. Leren ngaji besik kubur. Yen wus klakon telung dina.// pesthi padha manjing ngaji. Pra santri matur sandika. Wus wantune agis ngakeh. Dipun umbar telung dina. Bungahe cikrak-cikrak. Ingkang gadhah pundhen kubur. Besik candhine wong tuwa.// wonten kasmaran prihatin. Mireng peksi-peksi munya. Kekayon ijo godhonge. Yen jing bing rendheng wayahnya. Suket ijo werata. Kembang mekar amrik arum. Kasilir dening maruta.// kang mijil monca nagari. Tebih wismane kagagas. Kapingrangu prihatine. Ingteh ngajak sampig dolan. Mring kebon dulu sekar. Mupung kesah kyahi guru. Usume umbar-umbaran.// jaka sampig angling ririh. Wong dolan asil punapa. Ngapirani gawehane. Ingteh jurungi wecana. Kang sampig tan lenggana. Asil napa kapingrangu. Lir kasmaran lara brata.// kebon anyedhenge sari. Dulu sekar mundhak berag. Paribasan kembang lambe. Pinten lamine neng donya. Yen lumuh kabebasan. Sampig nahuri ngling nya rum. Dulu sekar nginum arak.// iku kabeh budi srani. Nora layak tinurutan. Niwasi penggawehane. Menek ngaji lali sastra. Kon ngawak nora bisa. Ingteh kapidereng muwus. Kakang sedhik mikir napa.// rayine tumut tut wuri. Mring kebon ningali sekar. Mundhak lipur penggalihye. Sampig nganthi ingteh sigra. Mring kebonan lumampah. Prapta kebonan andulu. Sedhenge puspa mekar.// wonten sumarsana sruni. Wonten ta luki er mawar. Gambir mlathi sekar tongkeng. Rat sari kembang cepaka. Sikatan kanigara. Wiwitan kenonga tanjung. Sundel malem menur tumpang.// ingteh marwata ningali. Sawarnining kembang-kembang. Samya mekar ing wayahe. Ingteh methik kembang mekar. Cinundhukken sirahnya. Sampig wecana wor rengu. Yayi ingteh lir gembyakan.// cundhuk sekar mrih punapi. Padha wong lanang prawira. Dolan kembang lir wong jelek. Santri sugci tanpa guna. Yen melik kembang mekar. Ingteh mesem tutup untu. Cundhuk kembang gegujengan.// kakang reka-reka murni. Dadak kesiku punapa. Cundhuk kembang mrih baguse. Kakang lamun nampik kembang. Jaba dudu wong lanang. Sampig nahuri gumuyu. Pancen brahi arening wang.// wong loro pethuk ing galih. Anenggih mider kebonan. Ngliwati pethetan kabeh. Nulya ningali segaran. Jedhing-jedhing wangunan. Sampig ingteh samya dulu. Mriwis bebek ngambang toya.// andulu ponang meriwis. Sejdho-jjdho tan pisah. Nglangi manengah bebeke. Lanang wadon datan pisah. Wira-wiri sepasang. Ingteh micoreng jro kalbu. Ingsun dulu buron toya.// mundhak nutuh awak mami. Buron bisa rarukunan. Mung ingsun kapencil dhewe. Ingteh mring sampig wecana. Dhuh kakang tingalana. Buron manuk bisa rujuk. Sepasang-pasang kumambang.// dika miwah awak mami. Padha ijen lir wong lola. Tan padha buron rakite. Kasebut santri utama. Wong lanang tanpa guna. Kalah lawan buron manuk. Sampig mitarsa ruditya.// wecana nudingi mriwis. Cakarwa bebeke parat. Mana ati sira laken. Sampig sigra nyandhak sela. Binandhem buron toya. Bebek mriwis kaget mabur. Pisah genya rerukunan.// ingteh nguwuh kakang sampig. Dados jahil jengandika. Medhot buron pasihane. Wonten ujar paribasan. Dahwen amedhot trisna. Temah kuwalesan besuk. Sampig miyarsa ruditya.// pancen yayi sira kerjit. Sira ingsun padha priya. Sugci prawira lakune. Ngopeni buron gojegan. Yayi aja wecana. Wong loro padha lumaku. Sampig nganthi ingteh medal.//oo//

taksih wonten candhakipun. Citra pandhaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Ing mangke ngriki wonten tatingalan ingkang agugujengaken saha agumunaken tatingalan wahu komedhi kapal menggah ingkang sampun kagelaraken kala wingi sonten wonten satunggal tiyang ingkang badanipun sanget ing lemesipun ngantos saged amuntar-muntir kenging winastan tanpa balung. Badanipun kabekuk ngantos saged kalebetaken ing pwithi. Mongka bilih kamurwat dedeg pangandegipun pancen boten saged manggen ing pethi wahu. Kapalipun sae-sae saha pangerehipun inggih agumunaken kenging winastan bilih kapal wahu sami anjilma. Sarta wonten nonah satunggal umur watawis kalih welas tahun anggenipun anumpak kapal sanget angeramaken mawi malumpat majeng mungkur ing sadangoning malajeng kapalipun mongka dhawahipun wonten ing kapal luconipun inggih boten amboseni. Mawi oncelang kopyah ing sadhawah-dhawahipun tamtu dhawah ing sirahipun kapal sakawan tanah arab ingkang kagebyagaken unjaran pangerehipun kapal wahu namung saking ulatipun panegar kemawon katimbang kalian mainan ingkang kagelaraken bayaripun namung sarupiyah mongka mawi lenggah. Inggih kenging winastan mirah utawi urup.

Sampeyan dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan kadherekaken para gusti kala wingi sonten anedhaki. Saha katingal bilih sadaya anuwuhaken kapareng dalem.

Sareng jawahipun angrekeh. Palataranipun tiyang alit sami jeblog tiyangipun aras-arasen sami medal dados tuwuhing lena. Kasupen pun durjana angsal papan.

Ing wusana saking pikabaran dereng lami ing kampung saragenen bawah kaparak tengen. Griyanipun tiyang wasta sura dimeja. Kalebetan durjana pandung koyok ananging sarana babah baturung griya. Pun sura dimeja boten anglegawa eca-eca tilem kemawon dados boten sumerep lebet ing durjana koyok wahu. Ing wusana kadrawasan pun sura dimeja kasikep ing durjana. Lajeng kagandheng kalih ingkang estri. Saha katangga ing dadamel ingkang meh kadhawahaken ing jongga. Kaujaran yen kowe cumuwit pasthi gulumu pedhot sura dimeja lajeng kendel kemawon dalah ingkang estri. Watawis durjana kathahipun boten kirang saking wolu pitu. Lajeng sakajeng-kajeng anggenipun mendheti barang ngantos ludhes. Wasana unduripun durjana boten wonten tandnag tulung. Awit boten sumerep. Kabar ing samangke taksih kaudi dening pulisi. Awit aturipun sura dimeja. Durjana nyalawadi. Wujud ing tiyang monca warni. Wonten kados koja. Wonten tiyang jawi. Wonten kados kaji. Kapitunanaipun sura dimeja kabar langkung saking wolung atus. Sumongga ta kagalih tuladha punika. Tiyang sampun dangu tata tentrem sareng lena lajeng wonten makaten. Prayogi ngatos-atos.

Kula anyipati piyambak ting lentera ingkang kapanjer ing sangajeng patrolan guna pradanggan sampun risak mandar kula mireng kabar bilih gebayanipun sampun mundhuti arta panjurung minangka piragad dandosi ting wahu. Dalem satunggal pangindhung bayar. 4. Kethip mongka pamundhutipun arta wahu sapriki sampun langkung kalih wulan teka ting wahu dereng dipun dandosi murih saenipun pangajeng-ajenging kathah mugi lajeng kadandosan. Supados saged jenak ingkang sami patrol pendhak dalu.

Katandhan. Pamujwarja.

Gantos cariyosing abdi. Bilih tiyang andulu papan pemahanipun abdi saestu lajeng saged amastani bilih piyambakipun tiyang ingkang dipun celaki nugraha. Menggah pasang rakiting griyanipun sampun boten wonten ingkang anguciwani. Mawi patamanan ingkang dipun rengga sasekaran ingkang adi-adi wah tebih

angsalipun wreksa ageng kaleres dumunung wonten ing madyaning patamanan angajengaken umbul ingkang toyanipun lumbur dhateng ing lalaren ingkang anjog ing pakiwan nglarudaken sadaya sasuker. Resik gumrining angayemaken dhateng badan manawi andulu aslinipun pun abdi. Inggih sampun amunjuli sanes-sanesipun pangkat pantes saha mawi kaparingan nami Abdul Khalifatul Amir Bei. Tegesipun abdinipun Khalifat kang kinuwasaaken bei punika pangkat mandar kathah para putra santana tuwin sanesipun ingkang dhateng ing griyanipun aminta saraya supados dadosa lantaranipun anggening asaos onjuk dhateng sang nata. ananging dereng narimah. Asring sok anggayuh dhateng ing kadrajan sanesipun ing sawijining dinten abdi wahu aninis wonten ing patamanan anguncer rema sarwi dipun jungkati semahipun ingkang mawi awicanten makaten. Mas kaya kowe lagi ditrisnani panjenengan dalem sang nata. iya bener wus diparingi pangkat ingkang pantes karo awakmu. Ananging iku ijih tanpa gawe. Embok iya kowe nyuwun undhake pangkatmu. Dadiya kadi bahe. Tembung punika tegesipun ingkang dipun paringi pangkat punika. Kinuwasaaken amancasi prakawis ananging ingkang jaler kendel kemawon awit wonten ingkang dipun gagas wreksa ageng wahu wonten epangipun ingkang adamel pencengipun buwenging ronipun pramila lajeng pamit ingkang estri. Angadeg nyandhak bendho amurugi wreksa. Sareng angagagi badhe anamakaken bendho dhateng epang. Wonten suwara ingkang mijil saking wreksa. Bendho anggregeli pun abdi lajeng sadheku. Wiraosing swara wahu makaten. Kirik kowe aja ganggu-gangu omahku. Aku iki suksmane ajar maha khariyah. Dhek alaming kabudan misuhur. Kondhang ing tri loka. mengguh jenengku mahu iku tembung sangsekrit tegese kang mung angurip-urip awake dhewe. Kirik wurungna karepmu. Aku bakal anutugi apa kang dadi panjalukmu. Pun abdi lajeng angadeg nyat amurugi ingkang estri. Cariyos kalampahan wahu. Inggih ingkang estri lajeng awicanten.

Taksih wonten candhakipun.

Sambetan anyariyosaken kalakuwanipun tiyang ing pulo bali

Sareng sampun sawatawis dinten lare jaler ingkang nyolong lare estri wahu. Lajeng manggih dhateng bapak ing lare estri. Anembung badhe mendhet semah dhateng anakipun ingkang sampun kabekta kesah wahu. Bapaking lare estri inggih sumarah kemawon punika lare jaler lajeng bayar. Wragad warni arta. Sapinten adating tiyang sepuhipun ingkang sampun kalampah rumiyin adat alitipun arta. 2. Bungkus ageng ngantos 5. Bungkus wondening manawi tiyang. Buleleng. Saupami badhe bayar arta kathah boten saged lare estri lajeng kabekta dhateng pambekelan ageng. Dipun tumbas ingkang klayan mirah. Arta katampen dhateng pambekel punika tiyang sepuhipun lare estri. Miwah karabatipun sadaya. Sami anyawakaken dhateng anakipun sakaliyan wahu. Kapethuka ing margi-margi boten aruh-aruh salaminipun gesang.

Tiyang bali. Bilih gadhah bayi. Larenipun boten mawi kadadah. Denten yen ngedusi. Kabekta dhateng lepen karambang. Inggih ingkang tebih lepen dipun rambang ing tembilang upih. Anggenipun suka nami dhateng bayi. Bilih sampun umur telung wulan.

Kacariyos ingkang saupami wonten bayi lahir medal kembar jaler estri. Wahu bayi dalah satiyang sepuhipun jaler estri dipun bucal ing wana. Boten kening momoran kalayan tangganipun menggah laminipun wonten bucalan wahu 40 dinten. Saweneh nagari wonten ingkang 100 dinten yen sampun dumugining wangen inggih kening mantuk sadumuginipun griya kapurih mumule. Sekul ulam dipun kepangaken tiyang sakiwa tengenipun ngriku. Inggih punika sidekah kasebut. Pangrurah. Punapa malih bilih kabucal kados ingkang kasebut nginggil.

Wondening pangkating lare tanah bali. 1. Pambajeng kasebut wayan. 2. Pandhadha kasebut made. 3. wuragil kasebut kethut mila naminipun tiyang-tiyang tanah taksih bekta pangkating lare.

Tiyang ing tanah bali. Bilih wonten tiyang kacakot ing sawer sawa. Wahu tiyang bilih dipun bucal dhateng wana. Mawi dipun sandhingi kenthongan ing mongsa-mongsa kapurih nabuh. Denten ingkang suka tedha saben dinten inggih warisipun piyambak mangke samongsa dipun kintun ingkang ngintun mawi nabuh kenthongan wahu. Supados yen pinuju kesah saking ngriku. Mireng kenthongan lajeng wangsul bilih sampun dhateng boten purun slanggapan ujar sakecap mesem kemwao boten kening. Denten manawi sampun dumugi ing wangen laminipun wahu tiyang mawi dipun pasangi jaring utawi kala. Tumunten dipun giring. Sareng lumebet ing jaring lajeng kabekta mantuk ugi lajeng sidekah pangrurah. Tiyang dipun cacot sawer sawa wahu. Boten wonten tiyang ingkang sumerep piyambakipun piyambak inggih criyos dhateng tongga tangganipun kang supados kabucala dhateng wana. Kados ingkang sampun-sampun.

Bilih wonten tiyang sakit budhug utawi busik tuwin manawi wonten tiyang sakit runtal utawi belang pethak wahu tiyang boten kengg ngambah ing kitha-kitha. Sanajan ing dhusun-dhusun inggih sanget boten kening. Ing sapurug-purugipun kasungkrah-sungkrah. Cariyosipun siti ingkang dipun ambah ing tiyang sakit budhug miwah belang wahu dados siti sangar amila ingkang kathah tiyang ingkang nandhang sakit

makaten wahu. Lajeng darbe atur dahteng raja. Nyuwun obong supados pejah. Samanten raja inggih sanget suka sokur. Sarta punapa sadaya wragadipun panjenenganing raja ingkang amragadi menggah patrapipun makaten kadelaken tabel. Wangunipun saemper grobogan wadhah sima lajeng katumpuki kajeng ngandhap nginggil kasuled ing brama. Samongsa sampun dados tiyang wahu kapurih brangkang lumebet ing tabel. Wonten ing lebet lumumah yen sampun telas katedha ing brama. Awunipun kapendhetan dipun wadhahi gelaran enggal miwah sinjang-sinjang ingkang sae. Lajeng dipun labuh ing lepen ageng. Denten sidekahiipun ugi raja ing ngrengga.

Tiyang bali saurutipun kathah ingkang sami remen kasukan kadosta. Main kartu cina. Kartu ageng. Kubuk dhadhu tuwin pra mainan aben sawung tajeun menggah patohanipun inggih kalebet ageng. Sanadyan para raja pengandhap dumuginipun tiyang alit ig dhusun-dhusun sami remen ngabotohan anjawi saking ngabotohan ameng-amenganing para raja inggih kalebet kathah. Kadosta bongsa ageng alit. Gambuhan beksan lalampahan panji. Bedhayan. Ringgit purwa. Tandhakan sasaminipun inggih wonten. Denten wangunipun ringgit wahu inggih sae-sae. Ananging praenanipun ringgit sami methok boten miring kados ringgit ing tanah jawi. Sarta tandhakiipun kalebet sae-sae sanget tur kathah ingkang alit-alit. Ananging wahu tandhak boten kenging dipun remeni tiyang. Amargi sami gadhah semah sadaya. Dados ingkang sasade namung jogedipun kemawon.

Tiyang bali saenteronipun awit kina mila. Dumugi samangke. Taksih kathah tiyang samo tinimbas tiyang. Dene ingkang kasade wahu warni-warni purwanipun wonten jaleran kenging dhendha. Katikel sambutan angicalaken barang ing liyan tuwin wonten jalaran saking ngabotohan punika kathah tiyang ingkang narimah dipun sade tuwin dipun gantos narimahipun punika trekadhang sangking pamaksaning khukum trekadhang rurukunan piyambak mila kathah sanget tiyang jaler estri sami dipun tumbas dhateng cina wangkang. Punapa malih dhateng tiyang ngriku sami ngriku. Pramila tiyang ingkang sami kaya-kaya ing tanah ngriku. Kathah sami gadhah tiyang tumbasan mongka patrapipun ing damel kalebet peksan tur ingonipun boten patos tuwuk angekakaken damel kados dede dhateng bangsanipun piyambak sarta tiyang tumbas tedha wahu tanpa wangen laminipun.

Kang mongka ingkang kaleres dados tiyang tumbasan wahu. Inkang kathah jaler estri. Mangke manawi gadhah anak ing salebetipun wonten tanganing tiyang. Saestu rumaos boten gadhah anak sanadyan lare wahu kasadeya. Bapa biyungipun boten kenging ngekahi. Mila inggih kathah ingkang manak-manak kasade. Trekadhang kapendhet selir. Inkang trekadhang kadel dolanan kemawon amargi sampun dipun sahaken ingkang kasebut ing rontal agaminipun mila tiyangipun ingkang kasade inggih manut kemawon. Yen wonten ingkang miruda. Lepatipun dipun pejah. Inggih dipun tikel ing damel malah sangsaya wewah sangsaranipun.

Ing wektu samangke sawarnining para raja ing tanah bali sadaya. Sampun dipun ingetaken dhateng gupernemen kadhawuhan boten kenging sade tinumbas tiyang ananging boten patos dipun gega. Namung raja kitha badhung ingkang sawatawis gega. Ananging ing dhusun-dhusun punapa malih para raja ingkang alit-alit taksih sami nglampahaken khukum sade tiyang tuwin selang sambut sasaminipun. Bilih kitha buleleng sampun tumindak boten kenging pisan-pisan malah sawarnining tiyang islam ingkang sami tumbas tiyang kala dereng wonten dhawuh. Samangke sampun sami dipun luwari sadaya. Kapurih mantuk dhateng bale griyanipun lami. Yen boten makaten inggih kapurih nyukani gaji. Inkang klayan sami senengipun yen boten purun boten kenging meksa. Menggah sawarnining tiyang tumbasan sadaya. Ugi sampun sami sumerep yen kangjeng gupernemen sampun ambatalaken tiyang sade tinumbas tiyang. Lajeng wonten satunggal kalih ingkang lumajeng dhateng kantor. Wahu tiyang lajeng kapasrahaken dhateng raja. Kapurih ngrembag dupi dumugi panggenaning raja. Wahu tiyang dipun ajrih-ajrihi kathah-kathah. Wekasan tiyang sanget ajrihipun dangu-dangu nyuwun wangsul malih dhateng bendaranipun ing ngriku raja lajeng angrepotaken dhateng kantor. Yen tiyang ingkang nyuwn medal saking tumbasan boten estu.

Watekipun tiyang alit punika sami temen-temen awis sanget tiyang purun adamel-damel mila samong sampun gadhah atur dakwa dhateng tiyang durjana sasaminipun sarta sampun purun kasumpah saestu lajeng pitados kemawon sami ajrih-ajrih nerak sabarang ingkang awon mila tiyang durjana inggih kalebet awis.

Taksih wonten sambetanipun

#### Katur mitra jarumaka

Pamundhut sampeyan teges dhumateng mitra jaramaya. Kados ingkang sampun kasebut ing bra martani angka. 39. Sadaya wahu jaramaya amrasajakaken bilih boten waged ngaturi tegesipun amargi dereng angsal saserepan ing sakpunika kula acumanthaka ngaturaken tegesipun embok manawi kaleresan ananging bilih kagalih lepat kemawon sampun dipun gugujeng. Amargi temenipun kula punika tiyang bodho denten pamanggih kula makaten suksma langgeng. Nyawa ingkang boten kenging ewah. Inggih punika ingkang

maha mulya. Suksma luhur panginggiling dewa. Suksma purba. Luguning dewa. Tuwin kanyatananing dewa. Suksma ngumabara. Nyawa ingkang tanpa dumunung. Utawi dewa nganglang jagad denten sakathahing bong punika kula ugi dereng angsal saserepan.

Anjawi saking punika. Manawi andadosaken kepareng ing panggalhipun jarumaka. Kula nyuwun sih kawlasan menggah tegesipun tembung. 1. Arjanti. 2. Wijayanti. 3. Tiraya. 4. Tira basa. 5. tiramya. 6. Tibisana. O samanten kemawon ing sarehning kula punika bundhel ing kawruh tansah adamel kodhanging manah. Mila saking panyuwun kula dhumateng mitra jarumaka. Ingkang mug i arsa aparing jarwanipun saha sampun anggalih bilih kula badhe angaben lungiding kalampanurat punika sampun boten pisan-pisan namung sedya kula wahu wageda kaluberan ing saserepanipun para saged saestu sanget ing panarimah kula. Kula ingkang atur tondha.

Kusumaningrum.

#### Candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu

// bogem den ambil sangaji. Sanalika dipun buka. Isine tan ana maneh. Mung guylungan sutra pethak. Amawa tutulisan. Yahudi ing sastranipun. Mangkana ing basanira.// sang nata tatkala ngaksi. Netya saeraming nala. Dyan dangu marang abdine. Nihan delinging sabdanta. Apa ta pakenira. Wruh tegese lyang iku. Kang lininga matur nembah.// mbok bilih serat puniki. Pepengete tiyang kina. Kang rawat bondha sakehe. Wonten ing guwa punika. Saweneh ana mojar. Ywan isi jimat mrih sampun bondheka ana kang ilang.// nanging ture para dasih. Siki tan ana ginega. Aprawita sakabehe. Samya tan bisa umaca. Tulisan kang pratistha. Aneng sutra pethak wahu. Lan tan mangreti basanya.// nareswara ngandika ris ing sun kapengin kalintang. Amangrungu ing unine. Tulisan dumunung sutra. Nata gya ngutus wadya. Dhinawuhan amangruruh. Tyang parameng basa monca. Wus antuk den irit maju. Marek ing ngarsa narendra.// duk tiyang alim sumiwi. Laju sinam krameng nata. dening sri saking saharse. Dene kadarpaning driya. Denira yun uninga. Artining tulisan wahu. Kaya bakal kalaksanan.// wuse dangu sawatawis. Gone janma alim prapta. Sang raja parentah age. Amendhet gulungan sutra. Kang mawa tutulisan. Tandia pinaringken gupuh. Sarywan dhawuhken andika.// ing sun kalintang mahapti. Wikan tegesing tulisan kang tumrap ing sutra kuwe. Marga ing panarkaning wang. Anyebutken prakara. Ingkang amiguna prelu. Ngatasing jeneng manira.// sasampuning tiyang alim. Umaca ingkang tulisan. Kang ana ing sutra puteh. Tamat unggwanya mutada. Sigra matur ing nata. mangkana ing unjukipun. Dhuh ri sang maha narendra.// byaktane serat puniki. Ardana kang luweh endah. Tinimbang rukmi slakane. Tuwin sosotya sadaya. Sabab serat punika. Isining wuwulang ayu. Sarta nasekhat sunyata.// kang karya slamet sang mulking. Saha marang karajanta. Mwang para praja sakehe. Ing mangkyamba yun umaca. Tulisan kang neng sutra. Sarana sinalin tembung. Lah mangkaten ungelira.// ing sun ungseng narapati. Iya ingkang sah ing ngalam nyimpen layang wasiyate. Lan kwehning dana wimala. Ana enggon punika. Mamrih ing ngalam sadarum. Dening dhabikelim raja.// karena ing wang wus tasdik sabakdane ing sun seda. Dhabikelim sanga katong. Kang marentah bongsa indya. Lawan oleh bondhaka. Mwang serat wasiyatipun. Margane antuk kabegyan.// kawruhana dhabikelim. Yen wong suci ing wardaya. Wastu tan winutakake. Dening cahya mas salaka. Tuwin senen sosotya. Nanging sinten janmanipun. Ingkang kukurungan yitna.// gampang gumiwanging ati. Korup marang kaharsayan. Awit ing kasuwunyane. Mwang kalulun kadrajatan. Taman darbya pangrasa. Ywaning ngarca pada iku. Seosdon titi salama.// sumarma yatna sakehing. Elmu kang kapinanjingken tyas. ywa kasiwo ing pamete. Dening kakarepaning rah. Samanta misranira. Tur duk ngarah melang tan wun kaduwung wekasanira.// paheka yuwanan titi. Saking sucining driyanta. Yeku kinopaman ing reh. Patataraning parandya. Yayah brata supana. Kontap lesmine amanung. Dupi lah sapramudita.// radiktyaning pudwustuti. Dhasar titis ing pangolah. Wigya rumagang angene. Cakraning tyas kawidanan. Dumadi srabanira. Manggung martambeg silarju. Jujur langening mayangga.// wastu ingaran satiti. Taman kena pinarekan. Sarta tan karat ing pangreh. Rotaning ambeg duryasa. Ingkang angkara murka. Loba kasmala katempuh. Syuhsirka tan mongga sesa.//

takasih wonten candhakipun. Manungkara.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Nalika dinten malem rebo angrintenaken tanggal kaping. 27. Wulan oktober punika. Ing kampung bawah laparak tengen. Wanci pukul 1. Dalu. Wonten griya kabesmen cacah wuwung telas. 7. Iji. Gummyah ing kathah jalaran saking latu pandameling durjana. Mila pra yogi sami ngatos-atos nun.

Pamujoyarja.

#### Dahana sanglat

Salebetipun wulan september ingkang kapengker. Tiyang anama karya niman ing dhusun ngaliyan dhistik banyudana. Angleksanani pranataning pangagenging dhistik ngriku. Sarehning saya ajeg lampah soroting diwangkara. Supados sami anjagi murih rahayuning wismanipun sarana kapiyantos tirta ingkang kadunungan ing panggenan sacelaking kori. Samekta kopoh miwah semprot sarta ing sasaged samiya anendra sajawining wisma. Supados kalis ing bancana.

Saweneh ing dalu karya niman sampun anendra ing satepining wismanipun kainten jam. 1. Karya niman anglilir kagyat andulu wujud dahana cumalorot saking gagana. Agengipun sakonang. Lajeng anjog ing saluhuring wismanipun dupi kawaspadakendahana kumukus saksana karya niman amenek saluhuring wisma sarwi acerek nedha tulung. Tangganipun sami dhateng tandang. Dahana kenging kataman kopoh sirep sanalika. Ing ngriku angsal cihna ingkang amurub wahu awujud jemparing. Bedhoripun kadunungan rek kapusara mubeng binalebet ing wakul satengahing jemparing upet ingkang sampun mawa dahana wekasaning jemparing ingkang kaleres lar sekar tebu. Sakalangkung andadosaken pangunguning para tandang. Amargi wonten lalampahan ingkang makaten ing ngriku wonten tiyang tiga ingkang udur rembag saserepan.

Inggang satunggal amestani bilih punika calon dahana sanglat amargi boten kinanten pinangkanipun.

Inggang satunggal amastani. Bilih punika dahana pakretining durjana ingkang andukaken sumuking manah dhumateng karya niman awit griyanipun karya niman boten tebih kalayan margi ageng.

Inggang satunggal angleresaken pamanggihipun tiyang kalih wahu mangkaten.

Dahana wahu tatela pakretining durjana. Anangig bilih boten katututanmongka wismanipun karya niman saestu kabesmen punika masthi lajeng kakinten dahana sanglat amargi boten kantenan pinangkanipun sarta ingkang masthi mubal rumiyin kaleresan wahu.

Lah rembagipun tiyang tiga wahu kilap pundi ingkang leres kula anyumanggakaken panimbangipun para sarjana ingkang angrenggani pasamuwan bra martani.

#### Turongga ciri

Salebetipun wulan punika. Tiyang anama singa drana agen ing bayalali. Badhe andadosi gadhahanipun kapal ananging sareng singa drana anyandhak kendhang sul kapal wahu katingal sakalangkung giras ambeker ngisi jathanipun nedya anyarap dhateng singa drana. Sareng kuncunging kapal badhe kacandhak singa drana kasarengan tanganipun kasahut wiwit ugel-ugel lajeng kageget boten saged uwal sanalika singa drana boten enget tangganipun sami dhateng anulungi. Saking pratikeling para tandang sagedipun uwal ngantos kajugil linggis tosan tiyang gangsal ananging tangan tengen ingkang kageget wahu balungipun pepes embok manwi benjing waluyanipun sampun boten saged gulawat.

Punika tangganipun sami arembagan mangkaten. Lah. Aku rak wis kondha pancen jaran ciri kok isih dianggo bae. Saiki ana tandhane.

#### Wreksa dhuwet

Nalika kaping. 16. Wulan punika. Tiyang anama pak sadinem ing dhusun gathak pinuju ngarit rumput dhateng tegil angajak atmajipun rare alit sapraptaning tegil pun rare andulu wreksa dhuwet kathah wohipun amberanang. Pun rare kapencut anggidhuhi sudarmanipun sanadyan paksadinem sampun angengeti. Bilih wreksa dhuwet wahu asring dhawahaken ananging sarehning kagubel karunaning atmajipun dados kapeksa lajeng amenek saweg dumugi ing pragak pak sadinem angaleyang dhawah ing siti. Ngantos anemahi kantaka. Sagedipun mantuk dhateng wismanipun kagendhong kancanipun ingkang sami pinuju ngarit.

Lah para juru menek kedah anggatekaken pawartos punika. Amargi sampun rambah-rambah kula anyumerepi tiyang dhawah saking anggenipun menek wreksa dhuwet wahu. Inggih bilih taksih rahayu kados pak sadinem.

#### Yogyakarta

Nalika dinten saptu tanggal ping. 24. Wulan september ingkang kapengker. Ing ngriku mentas amatrapaken paukuman pejah sarana gagantung murdanipun dhumateng pasakitan tiyang jawi cacah. 5. Iji. Patrapipun kados ing ngandhap punika.

Saderengipun pasakitan kawedalaken saking kunjara. Prajurit ing nglebet karaton sampun sami apacak baris wonten ing ngalun-alun sawetan waringin sengkeran boten watawis dangu prajurit walandi inpantri beteng  $\frac{1}{2}$  bataliyun dhateng. Lajeng baris ing sangajenging prajurit karaton. Antawis jam.  $\frac{1}{2}$  7 pasakitan kawedalaken saking kunjara sampun kabusana sarwa pethak mawi kairingaken prajurit ing paku alaman sakumpeni. Dereng watawis dangu dhateng nging pasakitan wonten ing sacelaking panggungan badhe panggantungan. Kangjeng tuwan residhen rawuh kadherekaken para bupati liding landrat sami amangangge ageng. Pasakitan lajeng kadhawuhan majeng. Supados amiyarsakaken ungeling karampungan ponis sasampuning telas ungeling karampunganpasakitan kainggahaken ing bangku dhingklik dene dhingklik punika mawi kadunungan besatan bilih murdanira pasakitansampun kapulasara dhingklik ingkang kapancat sindik kasimakaken blabag besatan malesat pasakitan lajeng gumantung.

Sasampuning pasakitan wonten sanginggiling dhingklik juru gantung lajeng minggah angleresaken pusara kaubedaken murdaning pasakitan sarwi addhawuhaken mangkaten. Heh konca sadaya kula ngemban timbalane raden dipati danureja. Tuwin kangjeng tuwan residhen sarta sampun kauningan ing sampeyan dalem ingkang sinuhun kaiden dening kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral dikakake mundhut pejah pakenira. Awit sakadosa pakenira dhewe sarwi ambesataken sindik wahu. Malesating balabag pasakitan gangsal sareng gumantung. Watawis. 6. Sekondhe sampun palastra.

#### Bojanagara

Dinten agengipun tiyang jawi tanggal ping. 1. Sawal bakda siyam ing dinten wahu wiwit jam. 5. Enjing dalem kabupaten umyang swaraning pradongga. Jam.  $\frac{1}{2}$  6 raden mas tumenggung sembahyang dhateng masjid kairing ketib modin.

Jam. 9. Raden mas tumenggung sowan ing dalem ngasistenan. Anitih rata pameran rakitan. 4. Kang wonten sapungkuraning rata para asisten wadana. Kang wonten sangajengi rata para wadana utawi patih lumampah anjajari. Sapraptaning dalem asistenan lajeng angaturi uninga ing kangjeng tuwan asisten residhen ing dinten riyadi punika bilih kangjeng tuwan asisten residhen sarju aparing pangestu wilujeng dhumateng para kawulanipun saha kapareng rawuh ing dalem kabupaten ing ngriku raden mas tumenggung lajeng kondur ing dalem kabupaten.

Watawis satengah jam dangunipun kangjeng tuwan asisten residhen dalah para tuwsn-tuwan sarta pangagenging bongsa cina rawuh ing dalem kabupaten kaurmatan swaraning pradongga umyang. Lajeng kapethukaken dening raden mas tumenggung sasampunipun atata lenggah kangjeng tuwan asisten lajeng aparing pangestu. Wilujengipun ing dinten riyadi dhumateng raden mas tumenggung sagarwa putra sakawula warganipun saha para prayantun sadaya.

Raden mas tumenggung miwah para priyantun amangsuli sakalangkung pamundhi panuwunipun dhawuhipun kangjeng tuwan asisten residhen wahu. Lajeng sami atatabeyan ing ngriku para prayantun lajeng sami angabekti nguswapada panjenenganipun raden mas tumenggung.

Sarampunipun anggenipun sami angabekti. Raden mas tumenggung miwah para priyantun atata lenggahan malih. Amariksani beksanipun lalangen wireng dhadhap jam. 3. Bibaran.

Jam 4. Sonten para priyantun sampun sami ngalempak ing ngalun-alun sami akasukan watang. Raden mas tumenggung mung aningali lenggah ing kursi para tuwan utawi nyonyah aningali wonten saluhuring panggungan. Lajeng gantos para lurah-lurah dhusun ingkang sukan watang santun lalangen wireng dhadhap kapurih ambeksa ing satengahing alun-alun amung sawatawis dangunipun lajeng bibaran.

Jam. 7. Sonten para priyantun sumiwi ing dalem kabupaten malih lalangen nayuban jam. 5. Enjing bibaran.  
S. M.

Mugi sampun andadosaken kageting para swarjana ingkang anupiksani serat kabar bra martani. Ingkang anjalari cedaning ingkang manjurung. Mila pawartosipun dinten riyadi punika meksa teksih kagelaraken amargi saking kirang saserepan kula ing ngamonca nagari. Panyipta kula dinten riyadi rarengganipun sami kemawon wasana sanes nagari ugi sanes mila ing malih rarengganipun dinten riyadi ing nagari ingkang dereng gumelar wonten ing serat kabar. Prayogi kagelaraken kalayan cekakan rarengganipun.

S. P.

#### Ngawi

Nalika tanggal ping. 19. Oktober punika. Ing salebeting kitha ngawi wonten swara gumaludhug kapiyarseng gagana. Anggigirisi. Dangunipun ngantos 5 ½ menit. Para tiyang salebeting kitha sami anuwuhaken sungkawani pun saweneh tiyang amastani bilih sasmita badhe kirang ing boga. Saweneh anyipta bilih swara mangkaten wahu adatipun badhe wonten ingkang anuwuhaken oreging praja.

Mila panujining kathah mugi sanghyang kang murbeng buwana anyirnakna sadaya panggrahitaning tiyang kang kasbut ing nginggil.

#### Madura

Nalika ping. 25. Agustus ingkang kapengker. Tiyang anama asim saking carebon sasadeyan dhateng ing bangkalan anumpak bahita kancanipun. 6 iji. Kabegal dening para julig tiyang saking tanah madura. 8. Iji. Ugi sami anumpak bahita. Dene patrapipun dupi para julig andulu lampahing bahita dagang wahu lajeng amangsit kancanipun supados anggung layar sasampuning layar kagulung julig ingkang sakawan lajeng angejegi bahita dagang mung ambekta dadamel waos lajeng amendheti barang daganganipun ingkang sami andadosaken pangungun dene dagang wahu kathahipun. 6 iji. Katrajang julig. 4. Iji. Teka ayam kemawon boten purun ananggulangi.

Ah sampun mangkaten bilih tiyang tanah madura punika.

S. M.

#### Manila

Nalika ping. 30. Agustus ingkang kapengker. Oyaging bantala ing tanah ngriku sampun wiwit kendel mila para tiyang ingkang sami ngili saking kitha sampun kathah ingkang mantuk bilih kadulu wujudipun lir praja mentas katempuh ing babaya satru jayeng jurit wisma ingkang boten risak taksih kenging den dunungi kantun. 40. Iji. Sapunika saking pradatanipun gupremen. Sarehning kitha wahu saben-saben pratalanipun oyag lindhu. Dados sadaya tiyang boten kalilan awisma ingkang payonipun gendheng. Ananging kedah iyasa wisma payon wesi. Mila para tiyang kang ing ngajeng misuwur kathah ing bandhanipun samangke anjalari malarat.

Nalika ping. 29. Juni ingkang kapengker. Wonten tiyang gadhah rare jabang bayinipun medal kalih iji sami estri. Ananging ingkang satunggal tanpa sirah mila amung umur. 3. Jam kang tanpa sirah kalajeng palastra. Jisimipun lajeng kapasrahaken dhateng dhokter supados kapratitisaken yektinipun.

S. M.

Ing bra martani angka. 43. Kula anyela-nyela atur ing panjenenganipun mitra kula kusumaningrum anggenipun anegesi wijangipun suksma. Kados sampun angemperi badhe leresipun nanging saestu angwontenaken cuwaning manah. Bilih kalajeng sigeg samanten kemawon sarehning wonten ingkang anjalari ngrembag prakawis punika. Mila kula kumapurun anglajengaken mugi sampun pisan andadosaken cuwaning panggalih. Saha anarik saking kalepatan kula. Menggah ingkang kawastanan suksma. Punika punapa sanesipun kalih nyawa. Punapa malih tembung aran nyawa utawi suksma. Punika sampun waradin ing salokeng rat pramudita. Asring kaangge pocapan. Lo punika sajatosipun punapa. Saupami wujud kados punapa. Yen tumrap ing badan wonten ing pundi. Awit kula inggih kerep ngangge pocapan malah anak punika asring kasebutaken nyawaku. Utawi jiwaku. Mongka jiwa punika tembung malajeng. Sangking pratelaning para saged tembung wahu. Winastan jiwa punika inggih nyawa. Utawi suksma. Lah ing ngriki

badhe jalaraning padhang manah kula. O mug i mitra kula kusumaningrum kaparenga amancasi mrih padhanging manah kula. Wasana atur taklim kula. Widawati.

#### Katur mitra jaramaya

Kula sampun anupiksani. Panjurungipun mitra kula jaramaya. Ingkang kasebut ing serat bra martani onka. 42. Ing ngriku mratelakaken ingkang dados panuwun kula punika. Mitra kula dereng angsal saserepan. Ing wusana kapitaning wardaya lir tinebak mong luput nembe kula mirengaken pangandikanipun mitra kula ingkang sasinglo nama jaramaya. Kasebut ing bra martani wahu. Jalaran mitra kula aminta jarwa tembung wutuh ayam. Tumrapipun wonten ing serat waosan. Ingkang punika rehning karsanipun jaramaya kedah mundhut pirs dhateng kula ing sasaged kula anglaksanani. Ewadene kagalih lepat utawi leres kula nuwun sumongga katranganipun kados ing ngandhap punika.

Tembung wutuh ayam. Kapetang paribasan saking pamanggih kula kajawi sangking karsanipun para sarjana. Ambasakaken samukawis ingkang wetah. Boten kalong sakedhik-kedhika. Utawi boten kirang punapa-punapa. Kadosta tiyang wicanten. Balane wutuh ayam kajengipun boten kalong boten kirang punapa-punapa. Jangkepipun tembung bok manawi makaten. Wutuh sakalit ayam. Inggih punika kulit ing jawi ingkang tipis kados kala mundaning salak kajengipun dalah kulitipun ayam boten wonten ingkang babak. Dados mungel wutuh ayam wahu. Kapetang kalanturing babasan. Kados dene mungel padu balung katesing. Sadulur sinarawedi marta ora ngrungokake jaratan growong. Punika leresipun sangking pangrayangan kula padu tanpa isi. Sadulur sinara wedi ora ngrungokake ujaring uwong.

Ing serat rama jarwa enget kula wonten babasan wutuh ayam. Arikala kumbakarna ngujar-ujari dhaten dasamuka sekaripun asmaradana ungelipun makaten.// punggawane akeh mati. Mungsuh wanara ing kana. Durung kalong bebecike. Prawirane wutuh ayam. Ngalengka tutumpesan. Bebecike datan kantun. Mungsuh mung kalong kang ala.// manawi boten lepat tegesipun bok manawi makaten.

Punggawanipun prabu dasamuka. Kathah ingkang pejah perang mengsah kethek balanipun bathara rama dereng kalong priyantunipun prajuritipun taksih wetah boten kirang punapa-punapa. Bala ing ngalengka sampun tumpes priyantunipun boten wonten ingkang kantun balanipun bathara rama namung kalong ingkang alit-alit kemawon.

Ingkang punika anggen kula negesi kirang patitis kula nuwun sumongga ing para sarjananing bra martani. Kajawi punika sarehning kula punika taksih bodho sampun kagalih acapeng asta amuntir awis rawis. Boten langkung awit saking kaweken pagrayangane manah kula. Jalaran kula manggih serat wonten tembungipun arab kadosta.

1. takluk. 2. Kodrat. 3. Iradat. 4. Istikar. 5. Istigena. 6. Ngindal. 7. Khabulamutu. 8. Thokhit. 9. Ngumum. 10. Sarengat. 11. Tarekhat. 12. Khakhekhat. 13. Makrifat. 14. Ilafi. 15. Kasdu. 16. Takyin. 17. Naping tasbih. 18. Nafi maslupa. 19. Nafi taklim. 20. Bafi isbat.

Punika sarehning kula dereng sumerep tegesipun manawi andadosaken ing penggalih mug i wontena karsanipun mitra kula jaramaya. Amaringi katrangan menggah tegesipun tatembungan wahu. Saestu badhe rumaos ageng kabegjan kula. Manawi kula kasumerepan muradipun. Andadosaken abirat katawenging manah. Jarumaka

#### Atur panarimah

// kinanthi tur taklim ulun. Mongka woding katresnan sih. Mitrengsun kang bek sarjana. Mumpuni kawigyan jawi. Waskitha sih ber legawa. Jaramaya kang sisilih.// ri wusnya basuki katur. Ring mitreng sun kang maladsih. Panjurungipun mitramba. Kang wus bangkit anjarwani. Cangkriman atmajeng yoga. Catur kang samyantuk kardi.// sakamantyan bingah ulun. Dene mitraningsun sudi. Marang dasih kang tyas mudha. Marma sun tansah mamuji. Ing ratri pantareng siang. Luntura barkah ing widhi.// langgengaulus rahayu. Aywana turida kang prapti. Sirnaha ing ponca baya. Supadya wet angrenggani. Pabarataning pawarta. Dadya lalantaran maring. // janma kang mudha tyasipun. Kadya mitranta pun mursit. Wit rare wijilan ngarga. Samangkya wismaneng ngardi. Atur [ ] kang den gugulang. Nanem jagung kenthang kobis.// samangkya adreng kapencut. Marang kasusastran jawi. Kawigyan mwang kalantipan. Sanadyan tangeh saliring. Nging raosing tyas tan kempa. Cumpaka undhaking kapti.// mung hyun ngambil barkahipun. Para sarjana kang sami. Putusing karti sampeka. Gumelar ing srat pawarti. Bra martani pabaratan. Tan kumel cineda maring.// para sarjana kang putus. Arsananipun tan sipi. Mangkya ulun wus anyipta. Lir agring den usadani. Nyes lir siniram ing toya. Kang wus neng simpenan lami.// nging ana kang dadya masgul. Mitraningsun amedhari. Tatembungan wutuh ayam. Minta jarwane sajati. Lah muga-muga mitreng wang. Ngaksamaha kang makethi.// mokal yen bangkita ulun. Anjarwani kang kadyeki. Rare ngarga nyengkanira. Wigyan mung tunggu pari. Sabab tembung kang mangkana. Kang wus mupakat ing

ngardi.// nadyan janma kang wus putus. Saben-saben anjarwani. Tatembungan wutuh ayam. Ayam pamet saking patik. Wit wadya kang mentas yuda. Nadyan unggul tan kacikir.// nging tilasaning prang pupuh. Puniku tan sirna yekti. Upami janme abenan. Kang mentas ing ngaben tandhing. Sanadyan unggul yudanya. Nging sayekti nandhang kanin.// sokur bage sewu sokur. Yen janma ing tanah ngardi. Cocog lawan lugunira. Yen tan condhong mugu-mugi. Mitrengsun anyirnakaken. Jalaran renguning kapti.//

katandhan pun mursit

#### Candhakipun pethikan serat bongsa cina

//oo// ingteh sampig sigra mundur. Kesah saking gening jedhing. Wonten masjid piggir marga. Ingteh sampig munggah masjid. Dulu wonten gambar-gambar. Siji kakung siji estri.// ingteh awacana arum. Kakang sampig dika ngerti. Gambar estri lawan priya. Punika gambar punapi. Mugi kula wecanana. Jarwane gambar puniki.// sampig nudingi sumahur. Iki bun kun iki swang ji. Pancen gambare wong kuna. Bun kun swang ji lulut asih. Lawas-lawas banjur ningkah. Dhaup dadi laki rabi.// ingteh amanabda arum. Bun kun swang ji lulut asih. Kadi pundi solah ira. Banjur dadi laki rabi. Kula kacaryan wuninga. Sumongga nelat puniki.// cobi kakang dika wuruk. Solahe wong lulut asih. Sampig gumuyu wecana. Nyata nakal ari mami. Sira ingsun padha lanang. Kudune lak jalu estri.// kapriye pun kakang muruk. Solahe wong lulut asih. Ingteh sareng amiyarsa. Gumuyu nutupi lathi. Kakang sampig dudu lanang. Apa wong lanang kemangi.// nora duwe ati anu. Lagi tumon kakang sampig. Sepuluh anu anuwa. Si anu ora nganoni. Cobi ingsun tutur weca. Dhasar ingsun ayu kuning.// ni ingteh ciptane kalbu. Nadyan ingsun bukak wadi. Sun andhemi palakrama. Amrih dadi laki rabi. Awor ngaji pan wus lawas. Dhasar padha seneng ngati. // ni ingteh angling gumuyu. Engkoh memang bukan laki. Roti mertega sedhiya. Sebab apa belum ngerti. Ni ingteh ngrucat busana. Pembayun lir cengkir gadhing.// sampig duk tumingal ambruk. Kantaka munggend ing siti. Pungun-pungun sarwi ngesah. Adhuh nimas gusti mami. Wong ayu kumpul sawarsa. Pun kakang datan udani.// pinasthi karsaning ulun. Sira nimas jodho mami. Yena jajing bing cang krama. Durung pesthi bikak wadi. Ni ingteh anglingn ngujiwat. Pancene lanang kemangi.// ana mina wedi banyu. Sawung wedi nucuk pari. Lir babi menek wiwitan. Menek tiba angemasi. Sampig miyarsa marwata. Dhasar gendheng awak mami.// lawang kinancangan kukuh. Dhasar sepi jroning masjid. Sang ayu pinotha-potha. Ingteh gumeter tan angling. Rinangkul pinriyembada. Jaka tandhing prawan sunthi.// pasthi kringetnya ndres kumyus. Luntur sihnya jalu estri. Karo katemben asmara. Kesaru ki jaka jimsim. Prapta mawi nuntun kuda. Jongose ni ingteh nenggih.// sampig mara bukak pintu. Jim sim sigra manjing masjid. Matur marang ingteh nulya. Lurah cilik dika mulih. Ing griya wonten prakara. Rama ibu ngarsi-arsi.// sampig amiyarsa atur. Getun angling awor runtik. Pancen jim sim si keparat. Misahke wong lulut asih. Jim sim dipun undhamana. Nahuri angling wor runtik.// dika wus kumpul setahun. Daton pirsu barang adi. Ulam wus munggend rampadan. Daton saged angicipi. Mangke lir luwak papringan. Ngarah mina jroning warih.// lamun datan saged slulup. Punapan tuk badher kali. Sumongga lurah deninggal. Kula wus mapag turanggi. Ibu rama ngarsa-arsa. Ingteh dandan ngrakit-ngrakit.// sampig dhasar brongta wuyung. Dulu ingteh ngrakit-ngrakit. Ngrangkul jongga mijil waspa. Sarwi angling bisik-bisik. Sira yayi kudu mangkat. Pun kakang kari pribadi.// nyonya ingteh nglingnya arum. Kakang sampig kula pamit. Ibu rama ngarsa-arsa. Pasthine wonten prakawis. Pamitan guru sumongga. Sampig angling awor tangis.// sira yayi sida mantuk. Besuk apa sira bali. Yayi tutura prasetya. Aja ingsun aprihatin. Ni ingteh aris wacana. Sampun kakang aprihatin.// yen badhe kapanggih ulun. Dhatenga ing wisma mami. Wacwu pinten tebih ira. Nanging kula ngubayani. Sampun kasep dika prapta. Kang dados ubaya mami.// telu pitu roro wolu. Papat nenem jangji mami. Poma-poma sampun cidra. Dika dhateng wisma mami. Sampig pamanggihnya salah. Den sengguh jangji sesasi.// telu pitu ya sepuluh. Roro wolu ya sedesi. Papat nenem ya sedasa. Geseh pamanggihnya sampig. Den sengguh jangji sawulan. Sepuluh ping telu nenggih.// ingteh mung jangji sepuluh. Pasthi kakang sampig prapti. Yen cidra sepuluh dina. Menek kasep dadi ati. Cacade kurang pratela. Pinasthi karsaning widi.// ingteh pamit kyahi guru. Yen ibu rama nusuli. Wus kalilan sigra dandan. Jim sim mareken turanggi. Makul buntelan busana. Ingteh pamit jaka sampig.//

taksih wonten candhakipun. Citra pandhaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

Surakarta  
Kulawisudhan

Ing salebetipun wulan oktober kapengker punika awit saking karsa dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan.

1. Rongga yasa pradata. Mantri jaksa gedhong kiwa. Kakarsakaken dados abdi dalem panewu jaksa ugi gedhong kiwa. Nama ngabehi yasa pradata. Mawi lenggah siti. 7 ½ jung.
2. Sudiman pamagang ing kaptayan kakarsakaken dados abdi dalem jajar juru olah olah gedhong kiwa. Nama wongsa sarasa. Mawi lenggah siti. 1 jung.
3. Slamet pamagang ing kaptayan kakarsakaken dados abdi dalem jajar gedhong kiwa. Nama wongsa rudagsa. Mawi lenggah siti. ½ jung.
4. Jitheng. Pamagang ing kaptayan kakarsakaken dados abdi dalem jajar tukang siwur gedhong kiwa. Nama wongsa pandaya. Mawi lenggah siti. ½ jung.
5. Saparta. Pamagang ing kaptayan kakarsakaken dados abdi dalem jajar gedhong kiwa. Nama wongsa saparta. Mawi lenggah siti ½ jung.

Gajahan lami ping. 4. Nopember. 1880.

Tukang lampu gedhong kiwa.

Dhindhing jalal.

Aneh anehan

Kala wingi sonten kula kapethuk tiyang ambekta peksi prekutut wonten ing wradina setabelan [mangkunagaran] sarehning aneh mila prelu kula cariyosaken punika. Suku utawi cucuk abrit nem maya-maya. Kados suku cucukingpeksi puter benggala. Elaripun suwiwi kiwa tengen pethak kadi dene pethaking wulunipun peksi puter benggala. Wulu tumpang ing suwiwi. Sirah. Geger. Buntut kados wulunipun peksi prekutut limrah. Wulu tenggok kados wulunipun peksi puyuh. Wulu telih pethak maccud dumugi dhadha. Wulu ingkang leres wekasaning dhadha ngajeng mawi kendhit jene. Wulunipun dhadha dumugi brotol kados wulunipun peksi ngeruk. Wondene peksi wahu pancen boten kasade. Awit kagunganipun kangjeng pangeran ariya surya brata. Saha kula kasupen boten pitaken pinangkanipun jalaran kasesanipun tiyang ingkang bekta sambat pangresulanipun selak kadalon.

R. W.

Mikud durjana nandhang tatu

Nalika ping.18 wulan oktober punika. Wismanipun tiyang anama kasan dikrama ing dhusun karang gondhang kalebetan durjana pandung. Ananging durjana sawek anyuthik pacelan konangan sanalika. Kasan dikrama lajeng anjelih nedha tulung. Tangganipun sami dhateng tandang. Ananging durjana sampun malajeng. Amung tiyang anama merta wijaya ugi gagriya ing dhusun ngriku sareng durjana malajeng lajeng katututan ngantos dumugi sajawining dhusun ijen kemawon sareng durjana sampun waspada bilih ingkang nututi amung tiyang satunggil lajeng wangsul sarwi awicanten makaten. E wong kiwi lumuh urip pancen arep jaluk ngrasakake pangotku. Kok kabangeten maling durung oleh barang-barang bae olehe nututi nganti tekan kene. Merta wijaya taksih mepeng sarwi alok he maling mandhega tak gragang. Durjana mangsuli. Alah dene mandheg wong bali. Arep nyuduk pangot wetengmu. Ing ngriku lajeng

gathuk udreg-udregan ngantos sawatawis dangunipun merta wijaya kenging kaparjaya ing pangot ngantos anemahi kantaka. Durjana nginten bilih merta wijaya sampun palastra lajeng genjret patilar malajeng. Sareng kancanipun para tandang sanesipun anglari merta wijaya taksih kapanggih wonten ing sabin anadhang tatu lajeng kagotong dhateng dhusun dumugi sapunika dereng waluya. Lah punika kenging kadamel tuladha. Sanadyan merta wijaya wahu kuli ananging katitik kawateranipun.

#### Salatiga

Salebetipun wulan punika. Tiyang anama jaya darma. Gagriya ing paku alaman ngayogyakarta. Lalana ngupaya pangupa jiwa dhateng ing tanah salatiga. Sarwi ambekta pirantos pikulan isi pergul sepuh sasaminipun ngupadosi para tiyang ingkang sami darbe barang jeneslaka ingkang kaedusaken. Dupi lampahipun prapta salebeting dhusun getasan wonten ing margi ageng ngajenganipun asisten wadana ing ngriku. Jaya darma malajeng pikulanipun barang katilar. Mila jaya darma lajeng kapikut dalah darbekipun barang. Sareng kapriksa ngaken anggenipun malajeng wahu rumaosipun sareng malebet ing dhusun getasan kados lir katempuh ing prajurit ageng ingkang samekta dadamel badhe anangsaya piyambakipun saksana jaya darma lajeng kapusara kaladosaken ing kantor salatiga. Katetepaken tiyang lampah samar amasthi kedah kaintunaken wangsul dhateng nagarinipun saking pangwasaning pulisi.

Amargi samangke wawatosipun parentah salatiga sakalangkung kenceng. Wulan ingkang kapengker punika wonten tiyang ngayogyakarta ambarang reyot sareng dumugi bawah salatiga lajeng katulak wangsul sarana kairit ing babahuning pulisi. Awit ugi kagalih bilih lampah punika anyalawadi.

#### Katur mitra kusumaningrum

Awit saking sampeyan paring berkah [ ] tegesing suksma langgeng sapanunggilanipun ingkang kasebut ing serat kabar bra martani. Ongka. 43. Sakalangkung panuwun kula andadosaken gamblang nging kodhempun manah kula. Wondene mitra kula mundhut pirs dhateng kula menggah tegesing tembung. 1. Arjanti. 2. Wijayanti. 3. Tiraya. 4. Tirabasa. 5. Tiramya. 6. Titisana. Punika sarehning mitra kula kusumaningrum kedah nandukaken mundhut pirs dhateng kula sasaged-saged badhe kula leksanani samanten wahu leres utawi lepat kula sumongga. Enget-engetan manawi kula boten supe bok manawi makaten. 1. Arjanti. Respati linangkung. 2. Wijayanti. Langkung unggul. Kuwat sanget. Sakti sanget 3. Tibisana. Langkung kathah. Langkung mandi. Langkung ajrih. Langkung ageng. 4. Tiramya. Rame. Asring. Endah. Sae. Ayu. Rengga. Atut runtut. 5. Tirabasa. Langkung risak. Dene tembung tiraya punika kula dereng manggih saserepanipun. Punapa kenging saupami dipun tegesi. Langkung ageng.

Ing wusana kula anyuwun berkah tegesipun tembung ingkang kula taksih kacupetan menggah artosipun kadosta. 1. Tumarip. 2. Tumrepa. 3. Tumrepi. 4. Tumrepti. 5. Tumarju. Punika mugi wontena karsanipun mitra kula ingkang sasilih nami kusumaningrum. Ambabaraken tegesipun tembung wahu. Saestu badhe andadosaken pambikakipun bundheling kawruh kula.

Anjawi saking punika sampun lami ing bra martani wonten panjurungipun ingkang sasilih nama jaka bodho. Suraosipun anerangaken sinten ingkang amurwani yasa. Gamelan sakpanunggilanipun. Punika sarehning kula piyambak remen dhateng ing tabuhan. Radi kula merlokaken anarutus ngupados katrangan dhateng ingkang wajib saged nyukani katrangan. Ananging katranganing pamanggih warni-warni. Sarehning tanpa waton kula namung amituhu sabdanipun ingkang ngaken sumerep. Mila punika kula nyumangaken dhateng mitra kula jaka bodho. Kasinggihan sanget saupami wonten para sarjana ingkang karsa amrayogekaken menggah ingkang dados leresipun wondene katrangan wahu wontenipun namung ingkang tumanduk dhateng tabuhan gamelan kadosta.

Tabuhan surendro wonten ingkang mestani yen ingkang amurwani yasa prabu aji saka. Sak gendhingipun. Tabuhan pelog ingkang murwani panji. Sakkonduripun saking nagari keling. Wondene tabuhan sekati utawi monggang. Jaman ing demak jumenengipun sultan bintangara. Anyaripun agami islam.

Sareng jumenengipun kangjeng panembahan senapati. Dipun gesangaken kaagem sadaya. Tabuhan surendro utawi pelok. Sakati katabuh ing saben wulan mulud tanggal kaping. 6. Dumugi dinten garebeg. Monggang katabuh ing saben dinten sabtu sonten. Utawi manawi miyos tinangkil panabuhipun monggang dinten sabtu wahu perlunipun minongka angigaraken wadya bala lelangen wiraga sakluhuring turongga. Katelah sapunika taksih tumindak ing karaton kalih surakarta utawi ing yogyakarta.

Wonten malih ingkang mestani ingkang yasa tabuh surendra bathara endra. Ing magke kawestanan gamelan surendro. Ricikanipun namung nem iji. 1. kala. 2. Songka. 3. Gendhing. 4. Caluring. 5. Pamatut. 6. Sahuran. Ricik anem iji punika kula piyambak dereng nyumerepi menggah wujudipun sapunika. Nalika

yasaniipun sinengkalan. Swara matenggeng karan. Lajeng gongsa sulendro wahi dipun paringaken sri maha raja kanwa. Ing purwa carita inggih medhang kamulan. Sri maha raja kanwa wahu amewahi ricikan kalih warni. 1. Gantreng. 2. Salunthi. Sinengkalan karenga swaratri.

Tembung pathet nguyu-uyu. Wonten ingkang mestani leresipun patut utawi uyun-uyun.

Patut nenem kaangge. Uyun-uyun utawi ringgitan. Awit saking jam. 8. Dumugi jam. 11. Katampen patut sanga. Sangking jam sawelas dugi jam. 4.

Katampen patut manyura.

Wondene yen uyun-uyun awit sonten patut nenem boten kangge. Lajeng kalanturaken saking patut manyura jam. 4. Tumrap ing patut ing gendhing pelok sami ugi akaliyan wonten ing surendro. Namung tatimbanganipun manawi surendro patut nenem pelogipun patut gangsal. Surendro patut sanga. Pelogipun patut nenem. Surendro patut manyura pelogipun barang. Jarumaka.

Bilih andadosaken kaparenging panggalhipun mitra kula ingkang sisilih nama jarumaka. Kula nyuwun barkah menggah tegesipun tatembungan ingkang kasebut ing ngandhap punika.

1. kembang. Tuwin kembangan.
2. Kambang. Kambangan.

Punika kados pundi menggah tegesipun dene wonten tatembungannya miraos. O mengga panjenengan kersaha paring tegesipun saiba bingahing manah kula. Rumaos badhe mindhak saserepan kula. Nami kula purun-purun pitaken bilih gentos dipun takeni saestu boten saged asung katrangan.

Byang busuk.

Ing bra martani ongka. 4. Panjenenganipun mitra kula widawati andangu bab tembung suksma. Punapa sanesipun kalih nyawa.

Ingang punika ing sareh ning kula wahu. Sayaktosipun boten saged sanget kikirangan ing saserepan bok manawi wonten kalepatan kula. Ingang mugu wontena pangaksamanipun para sarjana.

Saking pamanggih kula suksna. Kalih nyawa punika boten wonten sanesipun. Ingang limrah kadamel pawicantenan namung nyawa. Wondenten tembung suksma namung asring kangge ing serat wacan.

Sadaya ingkang saged molah utawi nywara. Punika ingkang limrah winastan kadunungan nyawa. Wondening panggenanipun kاپirit saking teges sakalangkung samar. Sakalangkung remit sakalangkung dhemit utawi sakalangkung lepas wondenten lepas punika. Kenging kawastanan tebih uatwi keras. Dados panggenanipun wonten ing samar. Ing remit adhemit ing tebih. Ing nginggil. Ing keras. Ugi wonten ing celak ing ngandhap ing ngadhakan. Wondenten wujudipun sakalangkung lembut sakalangkung alus sakalangkung rowa. Sakalangkung ageng.

Ingang punika bok manawi nyengkleng saking emperipun ingkang mugu sampun andadosaken duka ing panjenenganipun mitra widawati.

Kusumaningrum.

Candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu

// paugeraning pangrukti. Katitik ing niti praja. Kataman tamu tulaten. Kacihna tata prayoga. Gemah sarta raharja. Saking pakirya nirayu. Nihan isarating krajan.// atas pangrehing nagari. Lesmining kang pamonggita. Kanang winulat pra katong. Yeku mongka partisara. Rarasing ngrenggep praja. Kasiden yuning pamayu. Yuwana prapteng samangkya.// temah umas ursanggyaning. Janma ngesthi kawirajan. Kabyaktan duk duk panyarike. Saliring angger pranatan. Ri duk tilawan nalar. Ing mula wasana dinuk. Datang kasepen kadayang.// kaluluning reh harjanti. Mahyaken ucaping rowang. Nara praja samya loke. Sanintyasa malembana. Kentaring pambiseka. Sesining rat samya ngumum. Kanityamaning pamasa.// miwah kapradhah ucaping. Janma gung ing monca radya. Panggunggunge kadi ayon. Tuhi ri sang nareswara. Budiman mambu daya. Saliring reh mararas rum. Karaban ruwiyadarma.// ing ngela-ela tulya ris. Wuryaning kang basa gita. Kamantyan angascaryakke. Nihan sanggyaning swagata. Arda mastuti samya. Babana jeng sang sinuhun. De rahamarda weng kata.// wicaksana eber budi. Kretarta saliring guna. Suwigya ngejum wirage. Ngecani sameng tumitah. Pramila wadya kuswa. Suyut tur mawa kayungyun. Prabawa gambuh ing driya.//oo// saha sayitneng kewuh. Dera ginanjar kamulyan agung tinetep kendad wawarananing gusti. Rumasa ing tyas kalamun. Kasedhahan manggung ngemong.// marang gebenganipun. Yayah janma lan alianipun. Aja kanti kadunungan. Ing sak serik. Upama ana kang masgul. Tan wurung ratu katempoh.// marma angimpun-impun. Nununtumken ing reh pakartyayu. Lilingsene amunah panggawe juti. Supaya nira kaceluk. Dera amengku karaton.// kanti saindengipun. Kalaksanaan para janma ngumum.

Katrepan ing pangreh samya ngastuti. Saking titising pangejum. Nung pukudwa murweng raos.// patitising panggelung. Kayektiyan barkating sang mulku. Ambubudi mangsu sarating prajadi. Pened kawulat cinakup. Anilas kentaring pakon.// kadya kang wus dumunung. Neng supatra partisara luhur. Amarna reh yarya prawara wirasti. Dadya margane salugu. Waspadawa dining pandon.// kang tumrap ing pamilut. Lungidaning walgitasawastu. Wus muktamat lokika terus ing panggit. Babaring ponca driyeku. Nganakken kawruh angradon.// sastra ing marganipun. Ingkang kanggo anumrapken pemuat.sarasaning ngalam manawa kawingkis. Yayah kasiden umangsung. Pariwaraning tumuwoh.// adan winulat tuhu. Sumawana sanggyaning pangawruh. Wruhanira dadya ugering pangrukti. Prajarja sayogyanipun. Pat belas bab kacariyos. // kang dhihin heh sang ratu. Kaalpanira ayun mawayu. Kayuwanan angapti arjaning janmi. Den yitna sakeh ing rembug kang umahya saweneh wong.// awit ing ngatasipun. Nara praja tan kena tinamtu. Tuntuming tyas ing ngarep anjet mikani. Puwaraning don tan burus. Wekasan akarya linyok.// sabab pamrihye muhung. Makolehken ing priyanganipun. Weneh ana tanduk ing bahu kapini. Kadorane pina patut. Mrih sandi masang pangruroh.//

taksih wonten candhakipun. Manungkara.

#### Candhakipun pethikan serat bongsa cina

// sampig niba brata wuyung. Kaningaya nimas gusti. Pancen sangking gendhenging wang. Kumpul ngaji wus sawarsi. Nora kumpul barang-barang. Lagya kumpul dipun saphi.// nora wuyung ingsun lampus. Tan kelirasaning ngati. Sampig tansah gulimpangan. Ingtehe sagra amarani. Arum wijiling wacana. Sampun kakang aprihatin.// kula wus jangji satuhu. Nora wurung dadi kanthi. Yen prapta wacwu sanyata. Kawula pasthi kapanggih. Jim sim nuntun kuda mara. Ngajak mangkat mupung enjing.// sampig nangis senggrak-senggruk. Ingtehe welas amarani. Ngrangkul sampig gulimpangan. Ni ingtehe ngling ngiramanis. Kakang sampig dudu lanang. Tan saged pisah lan mami.// kula ajrih rama ibu. Nukuli prakara gati. Jim sim ngajak mangkat enggal. Wus dangu denya nganteni. Kakang ngrubeti kewala. Dhuh kakang kula tuturi.// yen dika mantep satuhu. Arsa nglamar awak mami. Sampun nyidrani pitungkas. Wahu kula pan wus jangji. Dhateng wacwu wisma kula. Lan kula miren pawarti.// wonten karsaning sang prabu. Santri angcwu den timbali. Prabu milih santri wigya. Sadaya dhateng nagari. Amung dika sampun cidra. Dhateng wacwu wisma mami.// jim sim ngajak mangkat gupuh. Ni ingtehe nitih turanggi. Sah saking angcwu lumampah. Sipeng margi tigang latri. Wus prapta wacwu wismanya. Ngabekti mring yayah bibi.// genti wahu kang winuwus. Gancange ingkang winarni. Sampig tan pegat kasmaran. Nganti-anti wus sesasi. Ni ingtehe denya semayan. Sampig pamit guru aglis.// kula nuwun kyahi guru. Yen kaparenging panggalih. Kula pamit mring paduka. badhe nuweni ri mami. Ingtehe ingkang sampun kesah. Mring wacwu prenahe pundi.// kyahi ing panuwun ulun. Paringa pituduh yekti. Ing lampah amrih sakeca. Kyahi guru angling lirih. Wismane ingtehe prenatalnya. Wacwu lakon telung ari.// atetakona sireku. Parek wismane dipati. Ana wite kembang kwipah. Kulone tembok kaeksi. Sampig sareng amiyarsa. Mundur nulya animbali.// jongosipun nami sukyu. Kinen angambil turanggi. Mikul buntelan busana. Nyangking payung wus miranti. Sampig wus numpak turangga. Nulya ngajak mangkat aglis.// payo sukyu menyang wacwu. Prelu tilik ingtehe mami. Sukyu sandika lumampah. Nyangking payung atut wuri. Ing marga datan winarna. Wus prapta wacwu nagari.// tanya-tanya wus kepangguh. Wismane ingtehe sayekti. Pinuju cethine medal. Niswi angwastanireki. Ngundhuhi pethetan kapas. Sampig mara angling manis.// nuwun-nuwun nini ayu. Kula darbe mitra santri. Santri ingtehe wastanira. Wismane inggih puniki. Niswi angsu mahur sagra. Klentu gendika mastani.// nyonyah ingtehe prawan ayu. Datan wonten ingtehe santri. Dika takon boten cetha. Takon ingtehe ingtehe pundi. Warnanipun kadya paran. Teka wonten ingtehe santri.// ingtehe kula nyonyah ayu. Kang gadhah dalem puniki. Bisa nyungging miwah nyulam. Bisa nulis sastra wasis. Dereng tahu wanuh priya. Dika ngaku dulur santri.

Taksih wonten candhakipun.

Citra pandaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Ing nalika dinten kemis tanggal kaping. 1. Wulan besar tahun punika panjenengan dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan. amatedhakaken pasumbang dalem dhateng kamangkunagaran menggah tata lampah ing pasumbang kadherekaken abdi dalem bupati. 2. Dalah kliwon panewu mantri sapanunggilanipun sadaya sami busana ageng. Dene kang ngrembat barang dandosani kuli sangking abdi dalem bupati maosan sadaya kuli amanganggo kuluk kanigaran pethak rasukan abrit kurung. Saruwal ugi abrit lampahipun ing margi mawi kadherekaken mungsikan ingkang sakelangkung asri kawuryan.

Menggah pangajenging lampah mantri duta. 4. Ing wingking untabing wadya bala kadya ladhu awun-awun. Ing ngandhap punika pratelaning warnining pasumbang.

Mahesa. 50. Kairit prayantun kaliwon kalang tuwin panewu samantrinipun.

Warni uwos. 100. Pikul kairit panewu mantri gedhong kiwa tengen.

Warni lisah. 20. Pikul kairit mantri gedhong kiwa tengen.

Warni sarem. 20. Pikul kairit panewu panewu mantri gedhong.

Warni traos. 20. Pikul kairit kairit panewu mantri gedhong.

Warni arta. 5000. Rupiyah kawadhahan jolen. 2. Iji ingkang angirit prayantun bupati kalih. 1. Raden tumenggung prawira nagara bupati panumping. Tuwin kaliwon samantrinipun. 2. Raden tumenggung arjadipura. Bupati gedhong tengen sakliwon samantrinipun.

Nalika dhateng ing mangkunagaran. Kaurmatan ing gongsa monggang ingkang mungel mawantu-wantu. Sadaya pasumbang lajeng kajugaken ing pasowan mamedan lajeng kapethukaken dening papatih ing mangkunagaran raden tumenggung jaya sarosa. Tuwin kanthi para punggawa. Dalah panekaripun sareng sampun kendel sawetawis lajeng kairit sowan ing ngarsanipun kangjeng gusti. Inggih sampun samapta busana ageng. Saputra santana sadaya. Menggah pangajenging lampah raja duta prayantun gandhek. 2. Iji. Inggih acara karaton andhawuhaken timbalan dalem. Lajeng katampen ing kangjeng gusti piyambak. Katingal suka rena saha atur panuwun.

Ing sasampunipun sadaya pasumbang lajeng kapasrahaken dhateng para punggawa ing mangkunagaran.

Sanadyan jinising cacing lawing. Inggih anggadhahi manah kumedah angrerencangi mangun arjaning kanangrat nanging titahing allah kang kawajiban sarta saged nandukaken namung manungsa. Mila allah lajeng angodratakan ratu, ratu angodratakan pangadilan pangadilan angwontenaken parentah pulisi jaksa sapanunggilanipun inggih punika ingkang bingkasdur taningrat. Mila nagari surakarta katingal padhang gumilang-gilang. Jalaran saking sanget pamarsudenipun ingkang ngasta kridhaning praja. Nanging sirnaning lampah kaculikan ingkang modhel wektu samangke para tiyang neneman remen kekerengan ngantos andadosaken kumeleming tiyang kang ambek watu. Malah nalika dinten malem jumungah angrintenaken wulan kaping. 5. Nopember. Ing kampung pacinan sawetaning peken wonten titingalan nayuban nanging sareng wanci jam 11. Dalu katedhakaken ing kangjeng tuwan asisten residhen saha bendara raden mas tumenggung purwa nagara. Kanthi kondhanging pradata sawatawis. Menggah rawuhipun para anung wonten ing ngriku wahu awit saking panuwunipun kapti cina. Margi griyanipun waktu dalu punika badhe kadamel ajang paguting yuda brata. Wasana sareng wanci jam. 1. Wonten satunggal tiyang kang tansah dipun dhabyang-dhabyang katuraken ing ngarsaning kangjeng tuwan asisten inggih punika kyatingrat sang karya danur ingkang sampun masur sring-sring amandhegani dhateng para

neneman ingkang remen kekerengan sareng sampun kapriksa dening bendara raden mas tumenggung purwanagara. Wahu tiyang lajeng kaparingaken dhumateng karta nagaran kadhawuh anyimpen ingkang parimpen saungkuripun karyananur wonten malih tiyang kalih iji ingkang kasusulaken dhateng kartanagaran boten watawis dangu kangjeng tuwan asisten sabendara raden mas tumenggung purwanagara. Lajeng sami kondur. Wondene kampung pacinan sadalu wahu taksih kaambengan para prayantun panewu mantri ing kapatayan sawatawis.

Kiriman.

Walandi suldhadhu ing kangsekiwak sangajenging dalem paresidhenan bilih wanci dalu sring-sring ngendheg tiyang lumampah ing wradinan sengadi anedha tembako. Panedhanipun anggej saupami boten kaleksanan panedhanipun kawastara ing netya sanget rengu. Saha anguman-uman yen ta tiyang kang dipun andheg wahu lumajeng awit saking girising manahipun tamtu malah badhe manggih babaya ingkang boten kenging dipun oncati. Mila manawi ingkang jumeneng reksakaning praja. Boten anggalih lelampahan wahu. Bok bilih badhe anggempalaken harja tentreming dalu.

Kiriman.

#### Kabar saklangkung elok

Nuju ari jumungah tanggal kaping. 21. Oktober. 1880. Wanci jam. 8. Enjing rare nama. Bagya. Ing tukangan dhistik saha kabupaten ngampel pinuju mendhet kajeng dang dhateng pakopen sakilen dhusun posongan. Lajeng kadhatengan rare jaler umur. 7. Utawi 8 tahun. Lajeng nembungaken he bagya aku minta patinira sarta arit kang kadamel ngupakara kajeng wahu karebat koloraning kathokipun bagya rinucat pun bagya tan lenggana. Sanalika dakarira sang bagya tinanduking ngarit pagas mastakanira panjang. Sadim rare kang nangsaya lajeng murcatan kantenan pun bagya lajeng ngukut tugelaning dakar kinanthongan sigra sigra mantuk sarana umancur rah kang medal dumugi griya dados layadan. Sareng pun bagya tiniting ing polisi. Pangraosipun rare kang nangsaya wahu mahywa saha angslupipun dhateng ing kuburan kang celak kalayan pangupayaning kajeng. Sareng polisi titi priksa saged manggih kajeng tugelan gubras rah. Sarta mawi pingget amantesi bilih kajeng punika kang kaangge landhesan kala mancasipun.

Amantesi bilih pun bagya wahu kala samanten kadunungan tyas baruwah bosah-basih gingsir engetanipun embok bilih lajeng kakethok pyambak awit upami sinangsaya ing lyan teka angel temen pangathik-athik kula. Awit pun bagya sampun ngumur dwi dasa warsa. Wah ing ngriku celak dhusun sarta punapa kala winingkis kathokipun wahu boten molah. Destun apesipun garonjal mamancal kados kenya purwaning pinarjaya ing priya. E. embotenipun inggih jiwit-jiwit mesthi mawi. Punika teka boten. Mila satumuwuh kula ing ngalam dawek sapisan punika mireng yakti kabar kang aneh.

Makaten ugi bab kuburan wahu para wajib mugni nyumerepna sarta nanggulangana pangleketing janma dhusun kang nganggip.

Buja kirana.

Sakalangkung panuwun kula. Anggenipun paring barkah papadhang. Mitra kula kusumaningrum bab wijang-wijangipun suksma utawi nyawa. Ananging mugni karsa aparing pitedah sapisan malih. Murih sampurnaning panarimah. Menggah kang kapratelakaken mitra kula. Panggenan sarta wujudipun suksma wahu. Taksih kedah adreng pambudi kula. Mila supados kaparenga paring katerangan medala saking eklasing panggalih sugci. Kadosta mitra kula amastani rikatan punika punapa wonten ingkang angungkuli inggil saha cendhekipun bumi tuwin langit wondening tebih punapa saged jedhug ingkang kabasakaken tembung arap masrik saha mahrib. Makaten malih wujudipun suksma mitra kula amastani sakalangkung alus sakalangkung lembut sakalangkung ageng. Dene ingkang winastan alus punapa wonten ingkang angungkuli angin. Saha ingkang lembut angungkuli hawa punapa. Sarta isinipun ing dunya kula kok dereng nate sumerep ingkang agengipun angungkuli redi.

O nun samanten wahu sampun pisan aminihi jalaranipun serenging panggalih. Kula punika rak jirih. Dene anggen kula banyunyak-banyunyuk wahu. Em inggih saking gungipun kacingkrangan saha pancen kirang anggen kula kakempalan para pujul. Mila tansah clola-clolo. Kados belo kirang pumbaran.

Wida wati.

Candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu

// dyan menek kita mangguh. Wadyar wya pirawan wajibipun. Mungkul kena pinarcayeng barang gusthi. Sarta guna kaya purun. Pilalanan den krahayon.// marmitanireng wadu. Pinasrahan bang bang alum

maswageng sambekalaning wandaneke. Wit saka ana kang rebut. Arepan adan angedom.// lalu gawe pambujuk. Ngupa sabda bebenges tan arus. Maluyani kapetek arda ngadoni. Widagda ngripteng pangamun. Nanging sajatine kothong.// dredyanira ing kayun. Yapwan ngudaneni kita angsung. Nyamantakken ing lyan kawisudheng linggih. Saksana driyasmu rengu. Tandya angruruh piawon.// wang-wang marek mring ratu. Wigya karya atur ngicuk-icuk. Nora kurang saranane minangkani. Ingkang leking kalbu. Lan lyan nandukken pangobong.// samantha pamrihipun. ywa lastari kanohan sang ulun. Bagya yapwan [ Jca njalari bilahi. Mulendra kanthi pangawruh. Nasdiken pasang pasemon.// kang mrayojaneng iku. Pra sidha sri amot sireng nguruh. Waswapa ampasangingngupaya sandi. Dwisthaning wadya kacakup. Sampun pranaweng batos.// kaping dwi kang winuwus. Kita yogya ywa nya rehken kokum. Lamun ana mantri kang kacihna julig. Amurang nawung silarju. Temene pitenah goroh.// kaplaksananen gupuh. Den sambada lan pidosanipun. Awit iku mingkarani reh harjanti. ywan kasmene taman wurung. Dadya tanduking rurusoh.// lir mala pamenipun. Prawitane lamun tan tinutuh. Waswa babrak maraman sranduning dhiri. Kalis ing usada tanwun. Yapwan rogarda wus ngradon.// rengen ta kita mungguh. Ilatiing janma kala lalucu. Palacidra iku kaya dene behdi. Sapelik purwakanipun. Yen wus amempan nyermomong.// sakindangu amurub. Purbangkara nyalat sapraja rum. Sesining rat kajantaka tumpes tampis. Marma enggal mumpung durung. Padhemen den kongsi layon.// ping tri lawiyeng ratu. Rumeksa ing punggawa lit agung. Kanityanan somyaning arsa yang kapti. Kawuryan wanguni semu. Lejar pasanging pasemon.// reh kula dyatmika nung. Kasangkaya papanggutan kang wruh. Rimbaganing weweran tan mangendrani. Parepataning ngasamun. Pinurih samiya golong.// sabab iyek lan sayuk. Dadi margane antuk pikukuh. Lamun kukuh kawasa tansah kapusthi. Balik salah juganipun. Kalamun ana kang diyoni.// yekti jalari retu. Babasane tan kongsi salulut. Witing elmu atasingreh nawung gati. Bence pikir tan saharju. Laju cidra tibaning don.// tur janma sajuga mung. Prasiidhesthinira dusalalu. Prakarane nartani ruweting nagri. Susahken marang lenipun. Atasing janma sawiyos.// tanpa sahaya wastu. Bener taman wigya karya kukuh. Maring praja lir saka guru mung siki. Paran unggyanya amengkuh. Adeging pathi kajoglo.// nanging pamane mungguh. Wisma kurang sasakane guru. Najan siki sayekti ambilaheni. Bisa anjalari rubuh. Nahan bab catur kacriyos.// byatitanen sang ulun. Kaprawayanira maring ripu. Ingkang nembe panggut sasaban sobani. Anganggep berdhaminipun. Awit karananing batos.// manungsa samar tuhu. Marang ing reh kadurung tumuwuh. Ywanimita weca tambis angendrani. Apa jatine salugu. Manjemurken reh kinaot.// kawruh amedhar tutur. Locitaning janma kang tumanduk. Ala ayu mawa karana sayekti. Marmi tyanta ywa kalimput. Lalu kaparak ing pangrok.// sarta babasanipun. Ing ngatase saripu lawan ripu. Kamulane wus datan condhong ing galih. Daton wonten yogyanipun ing reh tan nandukken sigon.// taman ngangelken tangguh. Kana gampang sawastu tinempuh. Temah kadyangganing sandawa ing ngagni. Angobar sapraja gempur. Bab lima wajib sang katong.// nguni wineyan jurung. Karajanta lalu unggyanipun gemah ripah dahat mageng karta karti. Den yitna aja katungkul manggung lalangen kemawon.// kalimput ing wulangun limut prakara ngregem praja gung. Ana dene atas sasabab sademi. Kena ing ruwi datan wun yeka koruping lalakon.// angerobken kaduwung. Ywan kagagasa tat umangsu. Kaswardani suwonda maluyeng sidhi. Pamane janma musthihru. Katrucut sing langkap nempoh.// dwisthane yukti nubruk. Pinrih bali mring warangkanipun masakeni benaben tumameng dhiri. Angur anggusthi kang durung. Kalakon den sampurneng don.// miwah marekna sagung. Ngupaksa matyang ahlul bratayu. Kadyangganing karem ngarcana ing widhi. Yeku mitrane umangsung. Santosanireng karaton.//

taksih wonten candhakipun.

Manungkara.

Candhakipun pethikan serat bongsa cina

// sampig miyarsa gagetun. Mundur salin busanadi. Ciptane kang parimana. Manjing wisma anut janmi. Munggah gunung dulu wreksa. Mring wisma pasthi yen taklim.// aja kuciwa ing tanduk. Ya manut uda nagari. Sampig manjing paregolan. Nginceng pendhapiya asri. Kursi jentrek kering kanan. Kinurung kere sinungging.// sampig micoreng jro kalbu. Yen ingteh wismane iki. Ya dudu wong dama rucuh. Tedhake prawira sugci. Adhuh nimas arening wang. Pun kakang datan udani.// yata wahu kang winuwus. Cethi swi ang manjing gipih. Ngaturi wuninga sang dyah. Jawi wonten tamu kalih. Kula taken pinangkanya. Miwah sinte ingkang nami.// wismanipun kitha bucwu. Ngaken nyo sampig kang nami. Ni ingteh kaget miyarsa. Lagya nyulam sutra kuning. Nyat ngadeg manjing jro tilam. Pupure dipun nusapi.// salin busananya kakung. Ingteh matur rama bibi. Bilih kula katamuwan. Kadang tungguil kula ngaji. Rama ibu nglilana. Kula badhe amanggihi. Sampig taklim tata krama. Marwata jroning panggali. Samya tata tata lenggah. Ni ingteh wacana manis.// kasugengan kakang rawuh. Tan nyana wadu kaprapti. Sampig nahuri wacana. Kabegjan saged kapanggih. Sokur yayi suka wirya. Pun kakang sanget prihatin.// ni ingteh prihatin nutug. Mundhak manise sedhacin. Wuwuh gandes luwesira. Presaja tur perak ati. Sukyu mesem-mesem mulat.

Dhasare ayu sayekti.// nyata gumun atiningsun. Apa priya apa estri. Ni ingteh aris ngandika. Lah jim sim sira miranti. Mangsak teh wangi kang eca. Cethi konen saji-saji.// jim sim godhog wedang gupuh. Rama ibu amanggihi. Kyahi cwok kong aris mojar. Anak kula tunggil ngaji. Kasugengan jaka prapta. Sampig umatur kapundhi.// kyahi cwok kong angling arum. Pan wus kadang tunggil ngaji. Dika dhahar nginum samya. Pun bapa datan nyarengi. Cethi wus nyuguh rampadan. Ingteh sampig nginum tunggil.// jongos jim sim lawan sukyu. Ingkang ngadhep genya bukti. Ni ingteh alon tur ira. Kakang mas bilih marengi. Mongga ngunjuk lawan kula. Tebih-tebih rawuh ngriki.// yata wahu samya ngunjuk. Pan genti larit linarih. Ingteh wus kalilan rama. Asru nginum wanti-wanti. Tunggil nginum sobat lawas. Senenge sinambi angling.// ingteh meh satengah wuru. Mesem dipun incrit-incrit. Ingteh wus gadhah pacangan. Sampig yekti dereng ngreti. Ingteh wus wuru satengah. Wong anom eling jro ngati.//oo// ni ingteh ngecuri arak. Ngaturi slamet sacakir. Gelas benthuk samya gelas. Cumengkling kerasa ngati. Sampig kasmaran kingkin. Andulu ingteh suh rempu. Sukuneng ngandhap meja. Ni ingteh dipun idegi. Ingteh kaget api-api tan uninga.// tinum pangan samya pada. Sang dyah datan angendhani. Semana jimsim uninga. Ngadhep neng wurining kursi. Wruh pada den timpahi. Reka-reka nembang kidung. Sang dyah darbe pacangan. Mongsa kena dipun pikir. Bikin bimbang ati sinyo bolih cinta.// sudhah trima panjer barang. Trak bolih pur lain lagi. Dhisini plesir precuma. Tyadhak dhapet nonah kuning. Sukyu menyahut bani. Musthi dhapet sunggu-sunggu. Sudhah campur sekolah. Trak bolih puter kumbali. Sampig mireng semune kadi grahita.// jimsim mring sukyu wacana. Kakang sukyu sun tuturi. Tuturana lurah ira. Sawab jangji mitran lami. Katogna pisan iki. Katemu ngaku sedulur. Nyonyah pan wus pacangan. Jodhone macun kang nami. Duwe kadang tutugna iki sapisan.// besuk maneh mongsa bisa. Katemu sami pribadi. Sampig kagyat amiyarsa. Waspa mijil den usapi. Ngrangkul ingteh ngling lirih. Yayi tunggal guru mring sun. mangke pisah pun kakang. Tebih-tebih dhateng ngriki. Arsa nglamar lawan sira jatu krama.// ingteh nahuri wacana. Kakang ywa dados panggalih. Pesthine sang murbeng ngalam. Kakang dede jodho mami. Dhingin kula tuturi. Yen kakang ngarepna mring sun. kula aweh ngubaya. Pitu telu wolu kalih. Papat nenem sadaya paduka cidra.// mangke kasep nglamar napa. Kula wus pinacang dadi. Sampun nampeni panjeran. Luwu kakang mantuk aglis. mindhak katon jro ngati. Wewah kula brongta wuyung. Sampig sareng miyarsa. Mingser parek ingkang kursi. Sarwi angling bisik-bisik marang sang dyah.// aduh mirah arening wang. Dhingin tunggal guru ngaji. Tunggal bukti tunggal nendra. Mangke wong liya darbeni. Kepriye solah mami. Pun kakang tan bisa kantun. Tan darbe sikep garwa. Mungguh mulih menyang endi. Ingteh angling wus kasep ngrembag punapa.// dhingin kula wus ubaya. Pitu tiga wolu kalih. Papat nenem dika etang. Sedasa dinten dumeling. Teka kasep nglangkungi. Sampig anulya sumahur. Nimas genya ubaya. Kurang cetha terange sathithik. Kula ijr molak-malik pas sawulan.//

taksih wonten candhakipun.

Citra pandaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertensi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertensi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Ing mangke ing kadhaton jawi lebet sampun katingal dahat asri kawurya. Ing watawis sampun boten anguciwani menggah dhauping mamanton punika.

Dene ing ngalun-alun para bupati. Tuwin para punggawa sakarereyanipun sami amangun suka amakajangan wonten ing pangkat unggyanipun piyambak-piyambak. Katindhahan dening kangjeng raden adipati. Dene gongsa sekati mungel wonten ing sri manganti. Sarinten sadalunipun kathahing tiyang sampun kados susulung. Asuka-suka amiharsakaken gongsa tuwin aningali lalangen ingkang sami kagebyakaken ing salebeting mejangan wahu.

Menggah ing mangkunagaran inggih animbangi. Tatingalan inggih amonca warni. Mandar tiyang sasadeyan abyuk wonten ing ngriki sadaya. Inggang amewahi asrinipun rarenggan.

Ing nalika dinten rebo tanggal kaping. 14. Besar tahun punika. Panjenengan dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan amatedhakaken lamaran tuwin sasrahan. Dhumateng kangjeng gusti pangeran adipati arya mangkunagara. Ing ngandhap punika pratelanipun warnining sasrahan tuwin lamaran.

Ngajeng piyambak. Warni. Mahesa. 2. Iji. Kadekekan rarab sinjang jene. Sungu kaponthang pethak. Mawi katumpakan tiyang kalih satunggil sowang. Tiyang wahu mawi topeng kados denawa. Inggang angirid prayantun kalang. Kaliwon samantripun sami mangangge busana ageng.

Tumunten lungkang ragi tebih. Katingal jajaran lelayu angapit-apit saha songsong ingkang pinten-pinten. Inggih punika warnining lamaran. Inggang dados pangajeng warni mahenda gembel kalih iji sami kakrukub ing wastra jene. Sirahing mahenda kadhapur topengan. Inggang andherekaken abdi cebolan kalih sami mangangge topeng aneh. Ing wingking tumunten para prayantun gedhong kiwa tengen katindhahan kaliwon samantripun. Saha sami mangangge busana ageng sedaya. Sawingkingipun prayantun mantri gedhong gongsa cara balen ingkang katabuh boten mawi kendel.

Ing wingkingipun malih jolen. Kathahipun tigang dasa gangsal sami warni jolen kapulas jenen saha kapraos menggah isining jolen. Dangdang. Kenceng. Kendhil. Jun. Kendhi. Sadaya sami tembagi. Wonten jolen ingkang isi. Intho. Irus tuwin wadhah bumbu mrica pala. Tumbar jinten wonten isi buntelan arta. Tigang jolenmawi tebu sarembat klapa kalih janjang sami kapraos satabonipun ingkang dherekaken nyahi tumenggung ngestri. Dalah sapanekaripun. Sawingkingipun tumunten gongsa musikan mungel sauruting margi. Ing wingkingipun malih para punggawa sapanekaripun. Inggang andherekngantos jejel tanpa sela. Sareng dumugi ing kamangkunaagaran lajeng kapethukaken pakurmatan gongsa munggang. Tuwin musikan salajengipun dumugi ing mamedan lajeng kapethukaken ing para punggawa ing kamanagkunagaran sadaya. Lajeng kairit malebet ing ngarsanipun kangjeng gusti. Inggang sampun samapta busana ageng saputra santana sadaya.

Dene jujugipun jolen tuwin barang ing ngempering pandhapi kiwa tengen sasampunipun nyahi tumenggung lajeng andhawahaken patedhan dalem sadaya. Katampen ing kangjeng gusti katingal dahat suka rena. Ing sasampunipun para utusan dalem lajeng kasegah ing bujana. Tumunten bidhal wangsul angunjukaken aturn panuwunipun kangjeng gusti. Kunjuring sangandhaping sampeyan dalem ingkang sinuhun. Menggah rarenggan katingal bilih ingkang kawogan sanget ing limpadipun anampeni timbalan dalem tumrapipun dhateng sadaya lalampahan ingkang anuntuni dhateng indhaking prabawaning ruhuripun karaton dalem.

Ing bra martani angka 33 saha 34

Panjurung ingkang anyariyosaken agaminipun para titiyang ing pulo bali. Sanget andadosaken panarimahan nrus ing kalbu. Awit badhe pinten-pinten amikantuki tumrap dhateng para remen ngolak alik serat cariyos kina-kina. Punapa dene kangge nimbang-nimbang kaindhakanipun pangawruh ingkang linampahan ing jaman mangke. Wiwit saking punika kula kaengetan cariyosipun ing wana krendha wahana bawah mangkunegaran malebet rehipun demang wana reksaka ing gunung duk. Dhistik bana rata surakarta.

Ing teleng wana krendha wahana. Ingkang kacariyos duk ing jaman kina angkeripun anglangkungi. Ngantos dumugi jaman surakarta wiwitan inggih taksih angker sanget. Kapara limrah ing kathah ing wana krendha wahana wahu dados kahyanganipun sang hyang premuni. Inggih hyang bathari durga. Kala ing jaman kina saking angkeripun kawastanan jalma mara jalma mati. Sato mara sato mati. Nanging sapunikanipun sampun dados dhusun ageng. Kantun sakedhik tilas ing teleng punika ingkang kacariyos taksih singit dene kawujudanipun ing teleng wahu kados ing ngandhap punika.

Wiyaripun ing siti treleng kinten-kinten 4. Bahu cengkal pasagi. Ingkang pinggir kilen jejer mangaler wonten wit waringin tiga. Ing tengah dhasaring siti padhas pethak. Ing ngriku wonten banon kapasang kados patrapipun linggan banon. Mawi wonten wujud kados pawon panggenan kajeng cethiking latu. Ing pojok maju sakawan wonten wujud gilig kapetha kados cagak ingkang kaangge sela cemeng. Agengipun sakempol panjang sahasta. Sumeleh ing siti sela gilig wahu mawi kalambaran wujudipun saemper kados lepejing cangkir. Ingkang kangge inggih sela cemeng. Wujuding banon ageng nisthanipun meh kados jobin. Cacahing banon kirang langkung wonten. 4000 iji. Ananging sapunikanipun ingkang nistha linggan wahu. Sampun dipun jugrugi dening pangagenging tanah ngriku. Sareng pandhudhukipun dumugi ngandhap dhungkar-dhungkaring siti katingal pethak amawur. Sawujud kados kapur. Utawi kados awu. Ing sakiwa tengenipun kathah para titiyang ingkang asring manggih jene wujud kados pangangge kina. Sareng kula sumerep patilasan ingkang makaten wahu. Anaretheke pitaken kula dhateng ingkang kula kinten sumerep. Ngantos sapriki dereng angsal tedahan ingkang raga mathem dhateng manah. Namung wonten pitepangan kula ingkang mradikani wardenipun ing krendha wahana. Krendha punika dipun wardeni kurungan utawi wadhah. Wahana punika dipun batang tembung wancahan. Jangkekipun ing tembung linggan. Tuwahana. Mila kacariyos tembung wahana wahu dados dasa nama. Tegesipun kawi satunggal gadhah wredhi kalih utawi langkung, saking kalih. Dene ingkang sampun kalimrahan tembung wahana punika warnenipun ingkang satunggal. Kawusanan. Kalhipun tunggangan. Namung gandhengipun krendha wahana pambatangipun pitepangan kula wahu kawusanan dados krendha wahana kawardenan kurungan utawi wadhah kawusanan makaten ugi pitepangan kula wahu ngaken pyambak bilih saserapanipun daweg gayuh-gayuh tuna.

Mila ing mangke saking panuwun kula dhateng para sarjana ingkang sampun winilang langkung. Saha ingkang sampun karsa amedharaken ing madyaning pasamuhan bra martani. Mugi apariga barkah angurutaken cariyos ing patilasan ingkang sampun kula aturaken ing nginggil. Saking wiwit sakawitipun wonten patilasan lanama makaten wahu. Upami wonten ingkang karsa naruwani kados badhe saijab-ijab panuwun kula anrimah.

Titi karang turi kaping. Winayang kali. Astha condrama angka. Doh angesthi manggala wredhi.

Rongga karangrang.

Anuju satunggal wedal kula marengi sanjan dhateng griyanipun pawong mitra kula. Kalerasan kapanggih wonten ing griya. Sarta marengi ngadhep serat-serat koran utawi kabar angumbruk. Rehning anggen kula sanjan wahu pados dhanganing manah utawi boten mangsanipun tiyang anyambut damel. Dados lajeng ginem anut sasukaning manah. Ing ngriku wonten satunggaling serat kabar bra martani isi panjurung ingkang sisilih nama mursid. Tumrap ing bra martani angka. 31. Bab pitakenipun pangaran-aran kados ing ngandhap punika.

1. trahing kusuma. 2. Rembesing madu. 3. Wijiling maratapa. 4. Tedhake andon awarih. 5. Serat ulem-ulem. 6. midadareni. 7. Arta pahusur. 8. Tuwan. 9. Babah. 10. Ki singkek.

Saknalika sami lenggahan wahu lajeng dipun pradikani dening mitra kula ingkang gadhah griya. Dene anggenipun mardeni makaten.

1. trahing kusuma. Trah wahu tuturan. Kusuma sesenen kang mawa gonda. Utawi sarining manungsa. Panjang bilih kalajura dhateng lenggahipun ingkang nyamleng. Ing babasan wahu.
2. Rembesing madu tegesipun satriya. Ingkang bapa putra ibu putrisami sari suma rinitis madu.
3. Wijiling maratapa. Ingkang gadhah bebet utawi luluhur nata.

4. Tedhake andana warih. Tedhak wahu turun. Andana. Inggih dana. Warih toya. Nanging maksuding raos sumongga sesebutan punika sadaya tumrap dhateng luhur.

Serat ulem. Punika tembung lebet. Tegesipun ingkang pinarengaken.

Midadareni. Punika sebutan manut mangsanipun pandamel. Samongsa temanten wiwit kapetha-petha lir busananing widadari. Lajeng kanamakaken midadareni. Yen kalenggahna pisan panjang ginemipun ing wiwit patrap makaten wahu.

Arta pahasur. Tembung jawi. Pradikanipun pineksa pasok.

Tuwan tembung jawi. Makna saking tembung arab. Wardenipun bandara kula.

Babah punika tembung jawi. Tegesipun. Kang awit. Bilih ing batawi sanadyan tiyang jawi inggih gadhah sebutan babah. Pundi ingkang dhapur kajan utawi dados pangagenging sudagar gadhah sesebutan babah. Katelahipun dhateng wedalan tanah jawi kanamakaken babah punika. Namung tembung kalantur lajeng manggen. Panjang selohipun.

Ki singkek. Punika tembung cinablaka. Tegesipun dayoh anyar. Utawi teka anyar. Dene ki punika tembung kalintu kalantur. Kang nyengkiwing singkek wahu kek lajeng dipun maknani basa jawi. Bilih kek punika kakek. Utawi kaki. Mila lajeng gadhah andhap wadya luhur tur sadaya pancen kalintu.

Bilih ingkang andhap nembungaken kiyahi.

Bilih ingkang madya kyahine.

Bilih luhur ki utawi kek. Nanging tiyang sami ngundang makaten wahu kok sumerep yen kek cangkwiwingan saking. Singkek ingkang teges. Anyar teka. Boten ki. Kasungguh kaki. Kek kasungguh kakek. Punapa dene kyahi. Bilih karaos saking babonipunlugu sampun. Sampun tan panggih pinanggih.

Wasana sadaya punika kula nyumanggakaken dhateng mas mursid. Kilap lepat utawi leres ujaripun mitra kula makaten. Dene menggah ing kula pyambak. o sampun boten pisan-pisan utawi gadhah aseserepan ingkang sumanten. Namung niru-niru blaka. Mandhak punika ta kathah kang kecer jalaran saking cugluk kula. Inggih ngapunten sampeyan mawon mas kang ageng. Mas binjing malih bilih karsa dedangu kula sagah mitakekaken dhateng mitra kula kang tukang kondha. Nanging yen pandangu sampeyan mitra kula boten serep sampun sampeyan dukani. Gih mas. Sampun ta kula nuwun kantun amaos.

Karang turi kaping. 1 september. Tinengeran. Sirah gajah wolu buntute. Kula pun rongga karangrang.

Panjenenganipun mitra jarumuka. Sampun paring barkah kasebut ing bra martani angka. 45. Anjarwani bab tembung arjanti sapanunggilanipun ingkang dados kodhening manah kula. Sakalangkung sanget ing panuwun kula. Ing wasana panjenenganipun mitra jarumaka andangu bab tembung. Tumaris tumrepa. Tumrepi. Tumrepti. Tumarju. Inggih punika kula boten sumerep ingkang mugil sampun andadosaken sanget rengu ewa ing panggalih.

Kusumaningrum.

// serat atur taklim hamba. Winantu pahargyan sarwi. Pamuji ing karaharjan katur panjenenganeki. Mitra ulun pun mursit kang wigya widagdeng tembung. Wasis ing kasusastran ambek darma sadu budi. Kang satuhu asih welas ing pamitran.// sakalangkung panuwun hamba. Dhateng ing paduka mursit. Dene kesdu paring berkah. Sampun karsa anjarwani. Patanyamba kang dadi. Kodhenge ing manah ulun bab tembung wutuh ayam mongka tondha katresnan sih. Jengandika dhumateng badan kawula.// datan lyan ing pamujyamba. Mring mitra kang ambek asih. Jinurungana sakarsa. Marang hyang kang murheng dhiru. Ywa kacuwana sakalir. Saniskaraning tumuwuh jinunjunga ing pangkat. Kang nglangkungi ing samangkin. Titi hamba atur tondha jaramaya.//

drenging nala pan yayah sinipi.// atemah kawiyos. Prawitanya nupiksa tulise. Ing pustaka khabar bra martani. Oktober kang saasi. Punika ing tahun.// ngriku wonten panjurung sasiki. Saking mitraning ngong. Kang sisilih siswa kusumane. Sung cangkriman maring mitra mami. Resdhensi samawis. Sinawung ing pocung.// wit samene dereng karsa paring. Pameca dumados. Cumanthaka ulun sung pambadhe. Tar len amung minta apuraning. De sun ngrumiyini. Nenggih karsanipun.// dwi nguniweh minta apuraning. Siswa mitraning ngong. De ulun mapangrok sung pambadhe. Pan len ing sun kang sinedyeng kapti. Kinen angucupi. Ing cangkrimanipun.// nihanta kang ing pameca mami. Bok bilih cumondhong. Kanang dwi wanda ngarsa tegese. Paksi basudewanda kang wuri. Siki teges weki. Supunika langkung.// gih basusu babarnya puniki. Tar len paminteng ngong. Lamun lingsir den gung aksamane. Titi tondha sang retna wuragil. Apanjurung saking. Resdhensi madiyun.//

ing ngukir sari tanggal ping. 4. Nopember. 1880.

Tamatipun cariyos bab kalakuwanipun tiyang ing pulo bali.

Temenipun ingkang kaping kalih. Manawi nurun rontal serat boten purun sanget angewahi gandhenging sastra miwah tatembungane basa. Saking dening sampun boten mamang panganggepipun. Dados sawarnining cariyos miwah kawi-kawi. Boten wonten ingkang ewah awit jaman buda dumugi samangke. Sami ajrih ngewahi tatembungan. Amila sawarnining rontal kadosta. Wiwaha. Bratayuda. Tuwin rontal ramiyana sasaminipun saben kitha inggih inggih kathah. Saben dhusun inggih wonten tur inggih sami kemawon sabarang cariyosipun tembung miwah kawi-kawinipun sadaya. Boten sanes serat dhusun ka[ ]lya nagari. Inggih punika mratandhakaken katemenanipun. Sanes kados bongsa kula tiyang jawi. Bilih nurun serat asring dipun ewahi. Tatembungan miwah gandhenging sastra. Tur kathah ingkang boten leres mila serat jawi ingkang serat jaman samangke kathah ingkang sulaya. Sampun malih ingkang sanes nagari. Tunggil sanagari kemawon kathah ingkang sulaya. Amargi anggenipun nyerat ngaken saged ing kawi-kawi ngaken putus ing tatembungan wekasan awis ingkang kencing dipun pitados. Sareng tiyang bali boten makaten amila sadhengah rontalipun kencing kaandel sanadyan seratipun dora. Inggih dora saking kina-kinanipun pisan.

Ing sawarnining dhusun-dhusun tanah bali. Meh waradin wonten rontalipun ingkang nyariyosaken mula bukanipun ingkang akal bakal sarta asalin naminipun dhusun miwah nalar-nalaripun.

Tiyang bali kathah sami saged damel reca-reca. Miwah lunggungan ingkang tumrap wonten sela tuwin kajeng sasaminipun punapa malih kathah tiyang saged damel gambar ringgit.

Tiyang bali yen garap sabin saklangkung sae. Angungkuli saking tiyang jawi. Amargi siti sampun dados leleran winih saweg dipun sebar. Angentosi sepuhipun winih. Boten kendel-kendel panguletipun leleran tiyang dipun sambut garu. Sami macak mangangge sae. Sarta lembunipun mawi dipun paesi. Sungunipun kablebet sinjang abrit jene warni-warni. Pasanganipun mawi gagar mayang warni-warni. Gulunipun lembu dipun pasangi klonthongan langkung ageng. Watawis sagenthong. Mila samongsa kang mireng suwantenipun pating jrengglung kados lesung tinabuh. Wondening anggenipun pecat ngantos jam. 1. Siang. Yen sampun dados leleran ingkang tanem tiyang jaler. Manawi mongsa panen.

Angsalipun bawoni tiyang derep. Amung mara tiga. Yen damel griya wadhah pantun saklangkung inggil kedah ingkang ngungkuli griya. Denten griyanipun sami majeng ngaler tuwin ngidul tur sadaya griya alit-alit sabab boten kencing damel griya ageng tuwin inggil ngantos ngungkuli kalayan pura padewan sanadyan dalemipun para raja inggih alit-alit ugi andhap-andhap ananging bilih raja kencing damel griya majeng ngetan miwah kilen tiyang jaler ing dhusun boten kencing ngingah rambut panjang. Kajawi namung para pambekel sapanginggil ingkang kencing. Manawi rajanipun ageng seda. Tiyang-tiyang sami cukur. Yen raja klungkung ingkang seda. Sadaya tiyang tanah bali awit ing jamburana dumugining buleleng sami kurmat cukur. Tiyang alit anakipun jaler. Boten kencing ngrabi anakipun pambekel sapanginggil ananging bilih pambekel sapanginggil kencing mendhet estri tiyang alit. Menggah sembahipun tiyang bali tanganipun kalih dipun cathokaken manawi kekesahan sanajan celak tebihya boten kantun-kantun bekta kompek ageng. Slepen ing nglebet isi cangklong. Budundan sakaprabotipun isi rontal tuwin kinang. Saben tiyang jaler estri sami doyan nginang. Dalasan lare-lare ingkang dereng pasah ugi sami nginang. Tiyang jaler sami alul beborehan wawedhakan sarta karem cundhuk tuwin sumping sekar ingkang wangi-wangi. Para santananing raja miwah para pambekel ageng alit sami purun nyeret wonten patiken tuwin purun jajan wonten ing wande-wande. Kathah tiyang sami nglampahi tirakat sami cegah sarem cegah sekul tuwin cegah tilem ing jamburana wonten tiyang estri wadat boten purun semah kasebut nami. Sang dewayu. Inggih punika dados padhukunan.

Wondening tiyangipun estri sami bekti-bekti ing laki. Manawi ingkang jaler dhateng saking kekesahan lajeng dipun wisuhi sukunipun tumunten dipun wedhaki tuwin dipun borehi. Malah yen katilar kesahan ingkang estri boten purun nedha-nedha. Sadinten-dinten tansah kabawah prentahipun ingkang jaler. Tiyang estri manawi dipun srengeni ingkang jaler. Boten purun mangsuli sanadyan leres saprakawisipun inggih narimah kemawon sarta manawi kawayuh. 2. Ageng ngantos. 5. Boten purun paben kaliyan marunipun tansah sami rurukunan kados sadherek kemawon ingkang saupami tiyangipun jaler ngajal mongka ingkang estri boten bela obong margi momong anakipun inggih boten purun semah salaminipun gesang. Tiyang estri dipun gantosaken dhateng ingkang jaler kadamel kawon ngabotohan inggih purun kemawon mongka wonten gantosan wahu katrapaken damel kados dening tiyang tutumbasan. Boten kirang-kirang tiyang jamburana tuwin buleleng anggantosen ingkang estri kadamel kawon ngabotohan.

Tiyang estri awis ingkang purun lampah awon cidreng lulut inggih ugi sabarang tenaganipun sami kenes-kenes ananging boten kencing dipun sembranani tiyang sanes menggah pagaotanipun tiyang estri meh boten wonten amung satunggal kalih wonten ingkang sami sade grabandan nanging boten medal saking

griyanipun piyambak manwi tiyang estri bawah karangasem tuwin bangli. Kathah sami tumut ingkang jaler kilak barang sabrang dhateng kitha buleleng kabekta lumebet dhateng nagarinipun.

Nungsu baliwarta

Candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu.

// Bab kaping nem sang prabu. Saniskara prakareng prajagung. Aja kanti kukurangan ing pamikir. Marga saliring pikukuh. Wajib tinimbang kang alon.// krana sabaring kayun. Sung kabegyan ing saindengipun. Sarta witing sekti saka ngati-ati. Balik yen tansah kasusu. Akeh prakara katledhon.// mongka reh katelanjur. Dahat morem ken bisa karyengku. Sawenehe gampang mrakara sakawit. Nihan pasal kang kapitu. Sayogya ratu amomot.// amumpuni pangawruh. Lan weruh sandining pasang semu. Sarta bijaksana mambudaya ening. Yapwarsa anempuh ripu. Inginte dipun waspaos.// angel lawan panuju. Lamun pinethuk ing aprang pupuh. Lan srana reh pasanging ngupaya sandi. Satemah bisa anangguh. Abot repote ing mungsoh.// awit nyatane mungguh. Wong bijaksana ana katempuh. Ing cintraka marma kudu mamres budi. Rotaning ambeg adigung. Kalindhih dene pangretos.// astha bab kang winuwus. Kita aja kasukan ing rembug. Lamis miwah pangonggronging janmi. Kamanah ira ing dangu. Tahu karantan ing batos.// meneka drenganipun. Yun berdhami menek datan tulus. Wit sajroning wardaya tan kaupeksi. Bok manawa tyase ngandhut dur brata neja anglorop.// dadi margane iku. Barubahe mosil kang tan arus. Ruwideng tyas kuciwane sanga mulki. Bab nawa ingkang winuwus. Wajibing ratu angerob.// ing reh kanang mamayu. Danar dana pradhah marang wadu. Legaweng tyas para marta sih ing dasih. Awit kamulyaning ratu. Amarga saka sakeh wong.// niscaya den bisa sung. Pangaksama samantaranipun. Ywan mahraja mlaksana tanwring gati. Iku siksa tuneng kawruh. Lenggeng lawiyaning katong.// ywa nurut hawa napsu. Yapwan kitarsanan duk kentokum dipun mawi angger pranataning nagri. Rinaras aja tumpang suh. Wondene yen uwus dados.// tibane ingkang kokum. Dipun wigya anindaki tanduk. Teka ana dasih kang anandhang sisip. Samangkana temahipun. Ywan ana kang manrang pakon.// magang akarya rusuh. Trekadhang tobat pribadi iku. Wit weruhi egunging murah sang mulki. Wang-wang tumanem silarju. Satata anut sapakon.// sarta nilingken wuruk. Saliring nakshekat kang mrih hayu. Kayuwanan ujarng janma berbudi. Wajibing ratu tan mungguh. Angrurusak pangakting wong.// kang wus pinangkat luhur. Yen tan ana sasababe iku. Bab sapuluh winahya kang winargati. Raja ywa tansah anyiku. Keng napijer ngolok-olok.// lan nihayalenipun. Lawiyaning tumitah kasebut. Sanggyaning kang pakarti walesan ugi. Yogya winales ing luhung. Ala winales piawon.// mongka keh kang kalimput. Kaprayitnan antarane iku. Wus gumantung sawji-wijining janmi. Kasabab manungsa sinung. Wenang nadukken pangraos.// wondene jatinipun. Ing pamilih meksih angel tuhu. Awit sapa ingkang luwih angawruhi. Kalayan sapa kang busuk. Besuk yen tumekeng ngendon.// dina wekasanipun. Ing sawene padha jawab wastu. Apa ingkang pinandukaken ing nguni. Tan kena sinamar semu. Becik ala padha ngaton.// bab ping sawelasipun. Mahraja ywa duweni pangengkus. Anguworken ing jron prakara liyaning. Awit atasing pangiyuk. Ana kang asring kasliyo.// upamane lir manuk. Gagak sedyarsa kinen nusunup. Mimba gemak iya gancanging lumaris. Embok manawa kalimput. Awan kang uwus waspaos.//

taksih wonten candhkaipun.

Manungkara.

Candhakipun pethikan serat bongsa cina

// milane sawulan prapta. Netepi ubayaneki. Ni ingteh sigra wacana. Sawulan kasep nglangkungi. Ngrembag punapa malih. Bebasan pan wus katrucut. Sampig ngusapi waspa. Tumungkul kasmaran kingkin. Nyonyah ingteh dulu sampig kamiwelas.// ngambil susuk kondhe sigra. Sinung sampig sarwi angling. Kakang niki cundhuk kula. Kinarya talinign ati. Nadyan dereng pinasthi. Kula dadi jodho reku. Nadyan luput sapisan. Tembe hamba jilma malih. Daton liya pesthi ing wang jodho nira.// kakang dulu cundhuk hamba. Sasab dulu awak mami. Sampig nampani wacana. Ingsun tompa barang naging. Mung iki rambut mami. Ngong pethet sekawan catur. Gawe panjere krama. Nimas pesthi jodho mami. Nyonyah ingteh nampani rambut karuna.// sampig pamit nora bisa. Tan mentala kesah tebih. Rama ibu sigra medal. Wecanane arum manis. Dulurmu tunggal ngaji. Wus becik padha katemu. Nini sira mundura. Yen ana tongga ngrasani. Krungu besan dadi ibu ingkang ala.// sampig gumeter pamitan. Sukyu ingkang nganthi mijil. Cethi swi anganthi sang dyah. Manjing wisma jinem wangi. Kocapa jaka sampig. Mantuk prapta wisma sampun. Dulu pethetan mekar. Kagagas sajroning ati. Rama ibu wus ngaken cethine mapag.// ngaturi manjing jro wisma. Jaka sampig brata kingkin. Ulate biru kasmaran. Rama ibune ningali. Gawok sarwa ngling ririh. Putraningsun gandrung-gandrung. Lungane ababerag. Isigit. Nami ingteh ayu endah.

Tan wonten prawan ngungkuli. Kang ibu anahuri. Nyata gendheng putraningsun. Ngaji tanpa gaweya. Nora niteni lelungit. Awor nendra molak-malik pesthi terang.// sampig nahuri wecana. Ingteh luwese nglangkungi. Reka janji lawan kula. Wastra kinarya matesi. Senadyan tungguil guling. Sinten mlangka wastra ki mulih biru putih. Keneng apa ngakuwa yen duwe lara.

Taksih wonten candhakipun.

Citra pandaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

### Surakarta

Ing sasaged-saged kula badhe angwedharaken rarenggan lampahing pangarakipun panganten kakung. Putra dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan kangjeng pangeran angabehi dhaup angsal putranipun kangjeng gusti pangeran adipati ariya mangkunagara. Ingkang punika bilih wonten cewedipun mugu wontena ingkang karsa angleresaken badhe anuwuhaken sakalangkung ing panrimah kula.

Wondening kawontenanipun uruting rarenggan kados ing ngandhap punika.

1. ingkang lumampah wonten ing ngajeng piyambak lalngen reyog kathahipun. 40 iji. Utawi kalangenan edan edanan.
2. Para prayantun pilisi nagari utawi dhusun kathahipun. 80. Iji sami amegaraken songsong. Kaurung-urung langsir. 8 iji sami anumpak kapal.
3. Abdi dalem prajurit inpantri. Sami asikep dedamel sanjata. Kathahipun. 200. Iji. Kaurung-urung abdi dalem prayantun rongga utawi demang pamaosan amangangge prajuritan anumpak kapal kathahipun 20 iji.
4. Kalangenan edan-edanan malih kairing ing gongsa cara balen. Lajeng kasambetan abdi dalem panakawan panyutra. Mangangge kados wireng jeplakan rasukan kotang sutra jene mawi angembat-embat jemparing kathahipun. 80 iji. Kaurung-urung ing abdi dalem lurah bekel wiyaga sapanekaripun. 40 iji.
5. Abdi dalem jajar gedhong. 100 iji. Kasambetan abdi dalem jajar kaparak. 100 iji. Lajeng kasambetan malih abdi dalem jajar gandhek 80 iji. Sadaya wahu sami mangangge busana ageng.
6. Abdi dalem prayantun mantri panewu gedhong utawi sanesipun 80 iji. Sami amegaraken songsong. Kasambetan mantri panewu kaparak. 40 iji. Kasambetan malih mantri panewu gandhek 20 iji. Ugi sami mangangge busana ageng saha amegaraken songsong sadaya.
7. Abdi dalem musik kadipaten anom. 20 iji. Kasambetan abdi dalem tumenggung estri lurah utawi bekel emban sapanekaripun 100 iji. Kaurung-urung ing abdi dalem mantri panewu kemas jajar sapanunggilanipun 60 iji.
8. Putra dalem ingkang pinanganten amangagem sarwa adi. Anitih turongga binusanan sarwa rukmi. Ginarebeg ing abdi ingkang angampil upacara dalem sadaya. Utawi para santana dalem sadaya awarni-warni. Kaamping-ampingan dening abdi dalem priyagung bupati kakalih. Sami amangagem busana ageng. Sami anitih titiyan kapal ebeg-ebegan.  
Wondening abdi dalem ingkang lumampah angurung-urung angapit-apit ing putra dalem ingkang pinanganten wahu warni. 5. Ingkang nglebet piyambak santana dalem prayantun panji. 80 iji. 2 abdi dalem prajurit lebet asikep dedamel sabet 60 iji. 3. Abdi dalem jajar kaparak asikep dedamel waos 60 iji. 4. Abdi dalem ingkang angampil kagungan dalem dilah ting nyempluk mawi landheyan 40 iji. 5. Prikonca ingkang ambekta dilah obor. 60 iji. Tumrap wonten ing jawi piyambak.
9. ing pungkuranipun putra dalem ingkang pinanganten kangjeng pangeran ariya mataram amangagem busana sarwa adi. Anitih turongga binusanan sarwa rukmi. Kajaran utawi ginarebek sadaya para abdi ingkang angampil upacara. Ing wingkingipun malih kangjeng pangeran kolonel arya purbanagara. Amangagem busana ageng. Anitih turongga ugi binusanan sarwa rukmi. Ginarebeg sadaya para abdi ingkang angampil upacara.

10. Abdi dalem ingkang asikep dedamel waos kathahipun. 50. Iji. Kasambetan ing abdi dalem prayantun mantri panewu awarni-warni. Inggang mangangge prajuritan anganggar curiga sami anumpak kapal sadaya kathahipun. 50 iji. Tumrap ing pungkasan wingking piyambak.

Wondening bilih katepsir kathahing para abdi dalem dalah kang ningali dawek sapisan punika untabing wadya bala dalem ing kasunanan angebat-ebati. Bilih netepi paribasan kadya samodra bena. Kadya banjiring sunge sewu. Asrining busananing wadya bala dalem kadya kulandara agni. Bramarkata kang gumebyar kang kumilat kadya andaruliweran dumunung ing puspa sataman kang lagya mekar pinuju tranging jawah kapuwanan.

Sareng lampahipun sang winiwa arawuh ing kamangkunagaran lajeng kapethukaken para punggawa tuwin putra santana. Saha kaurmatan ing pradongga gongsa kang mawantu-wantu. Tuwin mosikan satedhakipun sangking wahana lajeng kakanthi tuwan asisten residhen mawi kapethukaken dening kangjeng gusti pangeran adipati arya mangkunagara. Ginarebeg ing para kangjeng pangeran sadaya. Laju kabekta minggah ing paringgitan sareng dumugi ing korining dalem lajeng kapethukaken ing sang pinangantyan putri. Inggang anganthi para kangjeng ratu. Laju kapanggihaken cara pangaten saben sasampunipun kalenggahaken sangarsaning krobongan. Lajeng kaurmatan ungeling sanjata dril saha kasahuran ungaling mariyem ingkang mawantu-wantu. Boten antawis dangu para priyagung ingkang sami rawuh lajeng sami atata lenggah. Manggen wonten ing sapangkat-pangkating palenggahanipun pyambak-pyambak. ing wasana sadaya sami katingal suka pirena.

Wondening ing saderengipun rawuh ingkang pinangantyan ing wanci pukul satengah gangsal kangjeng raden adipati sasra nagara rawuh. Anitih kareta pameran rakitan sakawan kadherekaken ing para priyagung bupati jawi lebet sadaya wahu sami amangagem busana ageng. Ugi sami anitih kareta.

Tumunten katungka rawuhipun ing kangjeng tuwan residhen kadherekaken ing para tuwan-tuwan militer. Tuwin para tuwan-tuwan mardika. Sadaya wahu sami amangagem busana ageng. Dene ingkang katitiyan ing kangjeng tuwan residhen kareta pameran pethukan sangking ing kamangkunagaran ing sarawuhipun ing kamangkunagaran kaurmatan ungaling gongsa mogang saha mariyem ingkang mawantu wantu.

Boten antawis dangu lajeng katungka malih rawuhipun panjenengan dalem kangjeng gusti pangeran adipati anom amangagem busana adi. Anitih titiyan dalem kareta pameran kajajaran dening abdi dalem prajurit lebet ngajeng wingking sami anumpak kapal saha ginarebeg ing abdi dalem sadaya ingkang angampil upacara dalem ing wingking dalem para kangjeng pangeran ingkang sami andherekaken tedhak dalem wahu. Ugi sami anitih titiyan kareta pameran. Ing sarawuh dalem ing kamangkunagaran kaurmatan ungaling gongsa monggang binarung ungaling musik ingkang mawantu-wantu.

Wondening rarengganing jawi inglang urut sakiwa tengening radinan awit palengkung ing kampung kaprabon dumugi ing dalem kamangkunagaran abdi dalem prajurit ing kamangkunagaran ingkang angampil bandera layu utawi gongsa cara balen kodhok ngorek. Wondening rarenggan sanesipun boten kula cariyosaken bok bilih kekathahen manawi kacariyosna sadaya.

S. D. K.

#### Kalebet cariyos elok

Griyanipun tyang cina anama suwi kampung ing lebak ngongkong radinan ageng dhateng pasanggrahan dalem ing langen arja. Sampun kawan likur dinten punika griyanipun cina wahu saben jam nem sonten dumugi jam wolu. Dipun karutug balang boten kantenan sangkanipun awarni wedhi. Sanadyan pinuju jawah deres pun wedhi garing kemawon. Angsal nem belas dinten balangipun santun warni lungka terkadhang watu. Pecahan gendheng utawi tugelan banon magel ingkang dados pangungunipun ingkang gadhah griya punapa dene tyang ingkang sami aningali griya wahu rapet sangakanipun ingkang kerep saking ngusuk terkadhang saking moloning griya. Tyang sepuh rare ingkang sami ningali uyel-uyelan saking kathahipun teka boten katiban dhawah selaning rare ingkang sami ningali. Lo makaten punika punapa menggah ingkang anebihaken ujar gugon tuhon manawi boten nyipati piyambak tamtu mahiben. Naming kabar punika salugu.

Panjurung.

#### Gugon tuhon

Ing dhusun gumulan dhistrik kitha bayalali. Punika ingkang sampun kalimrah salaminipun sadaya tataneman ingkang tumuwuh ing salebeting dhusun wahu kadosta deling. Alang-alang. Kakajengan sasaminipun boten kenging kaangge dhumateng sanesing dhusun saking pawartosipun sadhengah ingkang angangge dandoson deling kajeng sasaminipun wahu tamtu lajeng anemahi kasangsaran tuwin kabesmen saweneh ing tiyang sampun saged amratelakaken tandhanipun griya. Gudhang. Inggang pirantosipun katutan deling alang-alang kajeng saking dhusun gumulan wahu amasthi lajeng kabesmen.

Saweneh ing tiyang ingkang sampun sumerep gancariipun amratelakaken purwanipun ing dhusun gumulan wahu saderengipun dados dhusun kuburan ageng. Anggrahita bilih sadaya tataneman wahu tumuwuhipun saking kuburan.

Mila para tiyang salebeting dhusun gumulan saben sumedya kesah saking dhusunipun bilih bale griyanipun kasade saupami boten saged pajeng katumbas ing tiyang kang atunggil dhusun wahu amasthi lajeng katilar kemawon jalaran bilih kasade dhumateng sanesing dhusun tatmtu boten wonten ingkang purun tumbas.

Para tiyang ingkang agagagriya ing dhusun sakiwa tengening kitha. Pangupa jiwaniipun ingkang masthi sami sasadeyan deling alang-alang kajeng sasaminipun tanemanipun piyambak kabekta dhateng salebeting kitha. Bilih tiyang ing dhusun gumulan boten saged sasadeyan sabarang kasebut nginggil wahu. Amargi sadaya ingkang sumerep bilih deling sasaminipun wahu saking dhusun gumulan sampun malih ingkang kapurih numbas sanadyan kasukakaken kemawon amasthi boten ajeng. Mila anjalari sungkawanipun para tiyang alit ing dhusun wahu. Amargi sirna ing pangupa jiwaniipun mongka ing dhusun gumulan saking kitha amung watawis sapal tebihipun.

Ing samangke para tiyang alit ing dhusun gumulan sampun ambudi awit saking adrenging kasusahanipun kapeksa saking kabujung ing pangupajiwa. Kathah para tiyang ingkang ambalilu sasadeyan deling. Alang-alang kajeng sasaminipun dhateng salebeting kitha. Ananging kaaken-aken sanes tumuhan saking dhusun gumulan sarta boten ngaken bilih ingkang sade tiyang dhusun ngriku. Sanadyan para tiyang ingkang saben-saben tumbas mawi analiti pinangkanipun ananging bilih sampun kapratelakaken boten saking dhusun wahu amasthi katumbas wasana pundi ingkang tumbas ananging boten mahasumerep saking dhusun gumulan inggih lastantun pundi ingkang sumerep mongka maha katumbas punika amasthi lajeng manggih kasangsaran.

Mila pawartos punika kula gelaraken ing serat kabar. Amargi supados wonten barkahipun para sarjana. Kados pundi nalaripun kaotipun para tiyang ingkang maha kalayan ingkang boten maha. Amargi sampun kathah tandhanipun tiyang ingkang maha tumbas sabarang kasebut nginggil saking dhusun gumulan wahu amasthi lajeng anemahi sangsara. Inggih tumbas ananging boten sumerep bilih saking dhusun gumulan lulus wijeng kalis ing babaya.

Panjurung.

Saking pamanggih kula. Tiyang ingkang sumerep mongkaha maha tumbas deling sapanunggilanipun tumuwuhan saking dhusun gumulan punika ing kawekasanipun manahipun lajeng was makaten wahu ing saestonipun angsring-angsring anuntuni dhateng anemahi raosing paribasan sing sapa uwas iya bakal tiwas.

Juru ngarang

#### Pakaryan gupremen

Salugunipun ing ngatasing pakaryan nagari. Tumraping sadhengah tiyang ingkang winastan karuhuran kamulyan kanugrahan punika ing tanah jawi inggih punika prayantun.

Pramila sadaya para asli ageng sarta tedhaking kusuma tansah ambudi pangkat karuhuran tuwin palenggahan malah samangke para asli alit ugi kathah sami kapencut ambudi pangkat palenggahan ing sapangkatipun.

Pamanggih kula anyondhongi sanget dhumateng para ingkang sami adreng ambudi pangkat palenggahan tuwin kaluhuran sarta badhe boten anguciwani pambudining lampah janglaraning pangkat kadosta magang suwita sasaminipun ananging ingkang seca tuhu eklasing manahipun saha sampun tatela sadaya tiyang ingkang sampun angsal pangkat palenggahan wahu inggih punika ingkang sampun tampi kanugrahan amargi pantes pinundhi ing pangabekti sapangkatipun.

Ananging sareng kula aniteni sawenehing para ingkang adreng ambudi pangkat kapencut dados abdinipun kangjeng gupremen lajeng magang ing kantor sasaminipun pinten-pinten tahun dereng angsal pangkat mongka sok tiyanga punika saya lami tambah umuripun. Sarta tambah rarengganipun. Awaweka sasaminipun salebetipun magang ngantos tahunan boten angsal tedha sarta pangupa jiwa. Saestu amung dados dameling sadherek tuwin tiyang sepuhipun mongka anggenipun gayuh pangkat lalenggahan taksih tangen angsalipun punika saklangkung amelas arsa. O. kula ngantos anglahiraken ingkang mangkaten wahu embok inggih angupados pangupa jiwa sanesipun rumiyin ingkang saged anulak kasangsaraning angganipun inggih sinten tiyanga ingkang taksih seneng angrenggani langening donya boten ambudi pangkat karuhuran wahu. Ananging mug i anitenana janglaraning kanugrahan punika saking tentreming manah. Lahiripun supados boten kuciwa anggenipun angladosi gusti ingkang wajib aparing sih. Jalaraning kaluhuran. Bilih tiyang ingkang tansah kasangsaran saha kagidhuh ing manah siang ratri ingkang kagubet punika saestu manah boten saged tentrem awit saking kawanteraning riribet saben-saben wonten lowongan lajeng adarbe atur panyuwun supados awakipun kadadosaken tur masthi dereng pinareng takdir ugi boten saged kalampahan kathah ingkang ngantos kalajeng anglalu.

Wonten sawenehipun para ingkang ambudi pangkat kaluhuran wahu magang ing kantor pandamelan gupremen ngantos pinten-pinten tahun boten angsal pangkat lajeng nglalu tuwuh manahipun kang murka akumpul pakretining para durbrata ingkang gampil jalaraning pangupa jiwa. Ngantos anemahi kasangsaran kalingseman sesinuning pangadilan.

Kangjeg gupremen sampun katingalamarengaken panggalihipun aniteni para ingkang asli ageng asilih kinawula wisudha dados abdinipun kangjeng gupremen

Ing samangke para anakipun asli alit sami kalebetaken ing griya pamulangan ingkang nembe kagelaraken dening kangjeng gupremen. Mongka rare ing pamulangan wahu tamtu lajeng mangretos ing pakaryan gupremen supados bilih seca tuhu eklas ing manahipun gampil pangupadosipun pandamelan gupremen sapangkatipun.

Kautamen malih sapunika kangjeng gupremen akarsa gelaraken pinten-pinten pamulangan jawi supados sampun ngantos para anaking prayantun boten kadunungan kawigyan kalantipan ananging ugi dereng kenging katamtokaken bilih masthi angsalipun pangkat kalenggahan amargi sampun tatela bilih tanpa watesan wawilangan pipilihanipun.

S. M.

Pawartos ingkang gumelar ing nginggil punika. Tumrapipun ing ngrika-ngriki sami kemawon amargi kula sampun kulina sadaya lalampahan mangkatken wahu. Sarta kula kaengetan kala rumiyin kula darbe mimitran anama prawira suwonda. Saking kapencutipun pangakt kalenggahan memepeng pambudinipun ngantos kalampahan magang ing kadhistrikan saha kabupaten dhusun pinten-pinten tahun dereng angsal pangkat ingkang masthi. Tur punika saking pamanah kula kawigyanipun sawatawis anyekapi. Kadosta anggamar tiyang saking tangan anurun gambar tiyang saking tangan anurun gambar sorot saha anggamar wayang. Kewan sasaminipun sawatawis saged ceples kalayan lugunipun. Tuwin tumraping lukitaning sastra ugi sawatawis anyekapi. Dados sadaya kawigyanipun wahu kaangge ngupados pangupa jiwa kados sampun cekap katedha sadintenipun ewadene dumugi sapunika taksih ambegegeg dereng angsal pangkat palenggahan punika rak sakalangkung andadosaken kawlas arsa saupami narimaha kemawon lajeng ngupados pangupajiwa sanesipun rumiyin ingkang mijil saking kawegiganipun embok manawi sampun anyekapi kaangge angingoni yayah renanipun kalayan masthi.

Dados sampun tatela titiking jalaraning pangkat wahu kathah wawilanganipun boten kenging bilih amung angungasaken kawigyanipun malah pawartosipun prawira suwonda wahu taksih adreng kapencutipun sapunika dados kawula dalem encik-encikan ing langen arja.

S. P.

Candhakipun pethikan serat bongsa cina

// ngaturi manjing jro wisma. Jaka sampig brata kingkin ulate biru kasmaran. Rama ibune ningali. Gawok sarwi nglingsir riris. Putraningsun gandrung-gandrung. Lungane abang berak iki mulih biru putih. Keneng ngapa ngakuwa yen duwe lara.// jaka sampig matur nembah. Ature sarwi wor tangis. Mugi katur ibu rama. Leres ibu nginten sakit natkala kesah ngaji. Badhe meguru mring angcwu. Margi kula kepapag jaka baguse nglangkungi. Tunggil guru tunggil ngaji tunggil nendra.// tan pirsu niku wanudya. Mendha-mendha kakung sigit nami ingteh ayu endah. Tan wonten prawan ngungkuli. Kang ibu anahuri. Nyata gendheng putraningsun ngaji tanpa gaweya. Nora niteni lelungit awor nendra molak malik pesthi terang.// sampig nahuri wecana. Ingteh luwese nglangkungi. Reka janji lawan kula. Wastra kinarya matesi. Senadyan tunggil guling. Sinten mlangkah wastra niku. Kadhendha mangsi dluwang. Dados kula ngati-ati. Mirma kula tumbas mangsi dluwang larang.// ibu gumuyu wecana. Nyata gendheng putra mami. Kahinan dadi wong lanang. Yen pinter malah ngapusi. Sampig sareng miyarsi. Gegetun lungguh tumungkul. Ingkang ibu ngandika. Aja sedhih putra mami. Ingteh prawan ibu nglamar ewuh apa.// ibu krasa wonga tuwa. Nglamar asung panjer mesthi. Dhasar sembada lan sira. Aja sedhih putra mami. Sampig sigra nahuri. Nuwun ibu kula matur. Keduwung kasep kula. Yayi ingteh dhangin meling. Ngaken kula mring wismane macwu nglamar.// semayan dintene cidra. Kirang cetha ujar neki. Wolu kalih pitu tiga. Miwah papat nenem mesthi. Kula senggah sesasi. Tan nyana kula kelintu. Yayi ingteh wecana. Mung sedasa dinten nenggih. Dadosipun ing mangke pinancang liya.// wus kasep cidra ubaya. Ibu sagah kadi pundi. Ibu rama amiyarsa. Ngesah ngandikane ririh. Menega putra mami. Tan kirang ing rat wong ayu. Tamanan akeh sekar. Dadik amung kembang mlathi. Nora kurang gambir menur sumarsana.// jaka sampig matur sigra. Jodho liya datan napti. Amung ingteh ayu endah. Kula lumuh rabi malih. Yen liya ingteh iki. Nadyan wadat inggih sampun. Ibu nahuri mojar. Nyata gendheng putra mami. Sira ngaji nora mundhak nameng sastra.// mundhak gendheng kaya bocah. Wong wadon tindake lirih. Wong lanang tindake kasar. Sira tan nora niteni. Senadyan munamuni. Iya weruh estri kakung. Kumpulamu sakwarsa. Gendhengmu nora niteni. Jongos sukyu miyarsa gumuyu mojar.// arsa niteni wanita. Mireng yen nguyuh wus ngerti. Wong priyayan nguyuh bancar.

Manthur-manthur kapiyarsi. Yen wanita sementhir. Wewes mawes lamun mantun. Jaka sampig miyarsa. Bramantya asru nudingi. Nyata edan sukyu sira murang tata.// tebahana pangkeng ing wang. Ingsun arsa mapan guling. Wus dalu masang dadamar. Aja criwis aneng ngriki. Sukyu sandika gipih. Tebah-tebah jinem arum. Sampig lumebu tilam. Ambruk anungkemi guling. Kang kacipta ni ingteh katon gumawang.// kasmaran poyang-payingan. Nendra tansah molak-malik. Wantune jaka diwasa. Wonten kang pinujweng galih. Amung sang dyah kaegsi. Supe dhahar lawan nginum. Sedalu datan nendra. Awit sanget brongta kingkin. Daton mijil ing ngelut sakit kandreman.// sampig datan arsa dhahar. Ibu rama aprihatin. Tan nyana sanget roganya. Manggil dhukun mrih jampeni. Sawab sakite kingkin. Sakeh jampi datan ampuh. Yen dulu genya ngomyang. Kabeh padha duwe rabi. Ingsun dhewe lola tan darbe sisiyan.// daton mijil saking tilam. Waspa tansah adres mijil. Katon teles bantal ira. Kaningaya nimas gusti. Ngapiraniha mami. Semayan dina sepuluh. Ingsun sengguh sawulan. Sumaya nora dumeling. Bisa temen wong ayu amegat trisna.// apa wus karsaning sukma. Ingteh dudu jodho mami. Kaningaya nimas mirah. Bisa gawe bingung mami. Sinalimur ngranuhi. Sun lali-laliya emut. Manise lamus ngucap. Wus sun slamur maksa eling. Jaka sampig sansaya sanget roganya.// sanak kadang samya prapta. Duweni sakitnya sampig. Cahyanya pindha kunarpa. Kagyat kang sami ningali. Tan wonten batang urip. Guwayane pan wus mingkup. Ibu mring tilam. Sampig meteg tanpa angling. Ingkang ibu ngandika awor karuna.// adhuh engger putraning wang. Emanen awakmu kaki. aywa mikir mring panggodha. Daton kurang estri luwih. Ngungkuli widadari. Sun ngupaya pasthi antuk. Sampig sareng miyarsa. Pungun-pungun saged tangi. Nyepeng kalam jaka sampig lajeng nyerat.// badhe kintun marang sang dyah. Sinerat raosing galih. Amrih lebar genya brongta. Dipun waca bola-bali. Nulya dipun ulesi. Sampig gadhah nori cumbu. Ing ngawe datan mara. Paksi saged tata jalmi. Sampig angling arum mijiling wacana.// heh nori sira sun duta. Menyanga watcwu nagari. Gawanen nuwalaning wang. Wehna nyonyah ingteh aglis. dene wismanireki. Ana wite gamkri kayu. Ngarepnya kadunungan. Reca singa barong nenggih. Iya iku prenah wismane sang retna.

Taksih wonten candhakipun.

Citra pandaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kening kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Sampeyan dalem ingkang sinuhun kangjeng raja. Sampun amarengaken bilih kangjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral fan lan sebergen aseleh anggening angasta pusara tahta latah ing indhiya nederlan sadaya. Menggah ingkang kapatah angemban timbalan dalem anggentosi kangjeng tuwan ef swakop ing mangke amandhegani pangrehing lampahipun kareta api. Ing tanah nederlan iyanipun nagari. Kangjeng tuwan swakob sampun nate wonten ing tanah jawi. Saha kacariyos bilih sanget dipun celaki ing bondha. Wah panggalihipun ajeg saha jujur.

Sampun tetela manungswa punika wenang molah kridhaning yu bagya. Sanadyan ancasing pyuh pralaya ugi wonten ingkang malimpingi. Srana selaganipun salebeting mangrengga lawening donya. Punika winawangun-wangun amamadhem untaping kahardan mila yekti sanget kanugrahaning manungswa ngatos kinging kaupamekaken busana. Awit busana wahu warni-warni wonten kang sae sedheng tuwin langkung sae. Tumrapipun manungswa kanugrahan wahu kados dene wenang milih cundhukipun ing masa kala anggenipun mangrasuk kawahanipun kala gusti kula sampeyan dalem ingkang sinuhun amikramakaken putra dalem pambajeng. Ing wulan besar wahu punika. Kula saged nyipati piyambak untapipun wadya bala dalem ingkang sami sumewa makajengan wonten satepining ngalun-alun. Enget-engetan kados 18. Gelengan cacah ing pasowanan. Punika satunggal tunggaling pasowanan sami bojana mangun suka wirya. Sareng anggen kula ningali dumugi tembing kilen sumerep pasowanan ing karta nagaran sakancanipun abdi dalem wadana polisi ing kitha-kitha sajawining nagari. Kula wawas dangu-dangu teka katon sumyah pamuluning rengga. Langkung malih manawi para wadana pepak sami sumewa. Punika lajeng kula gagas kados. Para narendra wadyanipun prabu sasra buja punika boten langkung sangking punika. Awit manawi kaping wibawa wirya mwan cahyanipun abdi dalem wahu teka sampun linangkung langkung. Wah saben sowan mawi ginarbeging abdi dalem para lungiding pradata miwah para garap ngatos kadya panjrahing puspita winangun pasang tandukipun kang sepuh ing wanci. Sami prasaja tangguh ing wiweka. Putus ing pasang cipta. Dene kang taksih nem-enem ulatanipun sami srigag-srigag tur mawi besus pasemonipun sami bingah katempuhna ing parang baya. Saben pepaking pakempalan prambeg utama wahu ngatos anumusoi kumaluwung. Mawang kawa angkaraak nika soroting budi tama.

Tumunten kula mangetan lajeng nyumerepi pasowanipun nayaka dalem wadana bumi. Kapinujon dawek wirongan ingkang nelasaken pangrekaning budi punika dene kang beksa besus tur parigel wah pradanganipun mangungkung lumrang ing tawang. Saben gongsa wahu mungal egong kaliyan kempulipun angengbegi saalun-alun serenging gongsa kadya anganyut-anyut anggadhahi raos yen kawujud swaraning pradongga wahu. Sahingga kenya angawe-awe. Mila umbak pra manonton kadya ladhu linarug.

Sareng laju mangetan kula sumerep ekrun pulas birunem sinukarta ing pandam ingkang ngawit garapanipun miwah bandera mawa tugul tinatu rengga. Sareng kula ningali lebetanipun sadaya kang katingalan wahu praos kula kados mawa cahya. Satengahing pasowanan mawi langse ugi sutra biru mawi binara –bara. Kanan kerining malige wahu mawi bangsal kang wetan sana pradongga. Kang kilen pisowanipun para kondhanging pradata. Umuming ngakathah punika pasowanan ing kapatian dene kalangenipun wirengan busananing wireng wahu kacariyos tanpa tandhing. Awit saking semu sarawungipun reka mangkaten gandheng kalayan rekaning wujud ing sisihipun anggen kula ningali ing ngriku ngantos aras-arasen kesah saking gencing pangungun pijer anggagas-gagas panggupitanipun wawarnening malige wahu. Teka entar temen kawegiganipun dangu-dangu kapanggih telenging panggagas.

E. dados punika emperipun pasanggrahaning prabu sasra buja. Inggang kinubeng pasanggrahaning para wadya bala. E. sampunta. Nyampleng sanget.

Wasana ambangsuli panyorah kula bab kanugrahan mila kula cariyosaken nugraha wahu wenang manut masa kala pangrasukipun awit untaping wadya bala dalem wahu sadaya teka sami kimawon wirya sugrengipun mongka manawi pinuju boten makajengan teka kathah kang geseh-gese ngatasing amengku wirya.

Cinitra laksitaning condra tirta kapyarsa. Besar wawu. Wadana ruhur manggala ning nata.

Buja kirana.

Ing nalika dinten senen wanci pukul tiga siang tanggal kaping. 29. Nopember tahun punika. Salebetipun nagari kataman ing maruta ageng langkung anggigirisi. Mangkatena dhatenging maruta akanthi jawah deres sarta angirit ungeling gelap ingkang mawantu-wantu.

Ing sakilenipun kadhaton kemawon saserep kula piyambak sanesipun pakampungan sakiwa tengening margi ageng ingkang anjog dhateng ing gemblegan kathah pakitren tuwin kelapa. Deling ingkang rebah kataman ing maruta. Pakampungan kratonan sakilen margi ageng griyanipun panji P. K. wonten witipun kelapa ingkanmg rebah satunggal uwit pancenipun rebahing klapa wahu leres dhawah ing griya. Anaming boten saestu angrebahi griya. Sabab katangkis ing jamban pasiraman ingkang mawi kalabur ing banon. Dados rahayu boten wonten ingkang kasangsara. Amung jamban punika ingkang saestu remuk sasisih. Anaming boten dados punapa.

Dene sawetan margi ageng. Wonten griya ingkang karebahan wit kelapa. Kalih pemahas. Punika andadosaken kasangsaranipun ingkang gadhah griya ingkang satunggal kadhawahan leres wuwunging griya. Griyanipun ajur. Tiyangipun ingkang jaler kasrempet ngantos kalenger. Inggang estri lunajeng anunjang-nunjang ngantos babak bunyak. Anaming sedaya rahayu boten dhateng ing ajal.

Dene satunggalipun inggih mangkaten ugi. Griyanipun karebahan wit kelapa ngantos remuk. Tiyangipun inggih kasangsara. Anaming boten patosa sanget lajeng waluya. Pancenipun wit kelapa ingkang dhoyong punika bilih celak kalayan griya boten prayogi sabab ing mongsa rendheng siti teles empuk pakitren gampil runkatipun bilih wonten angin ageng.

Dene pinggir margi wit waru ingkang ngrempayak godhongipun ugi kathah ingkang sol. Tuwin panging wit asem ingkang boten katutuh ugi sempal nguwatosi.

Panjurung

#### Barang buda.

Sampun dangu pulisi kabudidayan tampir dhistrik tumang bayalali. Amiyarsa pawartos wonten saweneh ing bekel dhusun bawahipun amanggih barang warni supe kandelan timang mas cacah 40 iji. Arta slaka. 40 iji. Kapendhet ing tegil sacelaking dhusun ananging sampun rambah-rambah babekeling dhusun bawahipun sadaya wahu kaudi kados kang kasebut pawartos wahu amempeng pamukiripun boten wonten ingkang rumaos angaken manggih barang. Mila anjalari tuwuh ing samar manahipun sang pulisi embok manawi barang kadurjanan saksana lajeng amatah mitadosi pun juru serat anama arja karyana. Akanthi kajineman kakalih. Angudi katrangan kados pawartos ingkang kasebut ing nginggil arja karyana lajeng lumampah malebet ing dhusun-dhusun bawahipun ingkang angemperi lalampahanipun ananging meksa pepet sareng tanggal kaping. 16. Wulan nopember punika darbe panggrahita dhumateng saweneh ing bekel bawahipun anama kreta wijaya ing dhusun jombong. Katitik saking lalageyanipun sanadyan nalika kadangu kreta wijaya mepeng pamukiripun ananging sareng kagledhah salebeting wismanipun kapanggih awarni barang. 2 iji warni supe mas wangun buda. 1 timang mas. 2. Timang slaka. 1 kandelan mas. Ing ngriku kreta wijaya lajeng katingal kucem. Sarira lesu marlupa babalung lir den lolos anyipta bilih nandhang ksisipan ingkang ginantungan paukuman. Pitadosing pulisi lajeng wawarah dhateng kreta wijaya mangkaten. Lah kreta wijaya. Saempune katemu barang niki onten ing warimatandika. Yen adate wong bodho kang empun lumrah sarehning ing ngarep dika empun kenceng mukir sanadyan niki barang katemu onten sajroning omah tur akeh kang nyumurupi. Layake dika uga bakal mukir. Awit adate wong bodho empun lumrah duwe pikir mengkoten niku. Padhane wong kang adol utawa simpen apyun peteng ampun malih mung katemu onten sajroning omah. Wong kacekele apyun wahu keweh-keweh onten sajroning mondholan iket terkadhang onten sajroning koloran kathok malah terkadhang dimut gih mukir. Sing akeh banjur dakwa marang kang gledhah. Tur boten bakal anulak gantunganing paukuman yen wong kang mangreti boten sabar kang empun rumasa luput kudu katelakake salugune. Awit ing ngatasing pangadilaniku luwih wicaksana banget tur manawa dika kaprasajakake layake dereng karuwan dadine. Kapripun sakniki atur dika prakara barang niki. Kreta wijaya cumeplong manahipun sarwi matur makaten.

O inggih sewu lepat kula nyuwun pangapuntun rehning kula tiyang blilet langkung panuwun kula ngendika sampeyan sadaya wahu. Temenipun inggih kula kang manggih barang sapriki laminipun sampun. 6 wulan dipun wadhahi ngenceh kapendhem ing perang jurang ingkang sampun dados grojogan toya. Dene wujuding barang sadaya wangun buda. Ugi wonten saweneh ing barang ingkang mawi seratan buda. Mila kula boten lajeng lapur ing parentah amargi kula kinten donya karun criyosipun tiyang sepuh sepuh bilih manggih donya karun wahu. Boten kenging kacariyosaken sinten-sinten wasana sadaya wahu kula anyumanggakaken dene nalika kula kadangu rambah-rambah mukir jalaran kula ajrih.

Sanalika kreta wijaya dalah barangipun wahu kaladosaken ing dhistrik kalajengaken lumados ing kabupaten. Kilap badhe kadadosanipun.

Sarehning sawarnipun pawartos kedah sumebar ing ngrika-ngriki. mila mugè sampun dados esaking pangalihipun mitra kula ingkang kaageyan amanjurung wartos kawrat ing bra martani angka 47 bab lampahipun sasrahan dalem dhumateng mangku nagaran kala kaping. 14 besar punika. Kula leresaken malih kados ing ngandhap punika. Marga panjurung sampeyan wonten ingkang nyimpang saking lugunipun.

- Pangkat. 1. Mahesa. 2. Iji katuntun ing siwul 12. Iji kairing abdi dalem panewu mantri kalang sagolongan utawi cacah 20 iji.
2. abdi dalem musikan kadipaten anom.
  3. jajaran abdi dalem panewu mantri kabayan nagari cacah. 30. Iji jejer anggangsal iji.
  4. abdi dalem prayagung bupati estri sapanekaripun kajajaran dening abdi dalem jajar tukang kuluk kebut payung agung cempurit sarta kajaran tukang peres. 12. Sisih.
  5. abdi dalem panewu mantri kalang 40 iji jejer anggangsal dados 8 sap.
  6. Sawung wiring kuning. 2 iji jejer kaemban dening abdi dalem demang ing kalitan 2 kaapit-apit abdi dalem panewu mantri galadhag dhusun. 6.
  7. Babon angrem. 2. Iji kawadhahan sosok kadamel saking panjalin ingkang kabuntel wastra dadu seling jene. Kaampil dening abdi dalem jajar pasanggrahan ing tegal gonda. Kaapit abdi dalem panewu kabayan. 6.
  8. Jolen isi dandang kaapit panewu mantri ngajeng. 6.
  9. “ “ pangaron tembagi “ “ 6.
  10. “ “ jun tembagi “ “ 6.
  11. “ “ kenceng “ “ 6.
  12. “ “ lele ingkang kawadhahan ing kendhil tembagi mawi toya. Kaapit ing abdi dalem juru pambelah juru mudhi juru silem. 6.
  13. “ “ mori pamesing kaapit abdi dalem panewu mantri pamajegan ing klathen. 6.
  14. Jolen isi lurik warni-warni. Kaapit abdi dalem juragan darat teluk jagal. 6.
  15. “ “ lurik ciyut warni-warni. Kaapit abdi dalem limalasan. 6.
  16. “ “ anggi-anggi. Kaapit panewu mantri pamajegan sela. 6.
  17. “ “ kluwak kemiri kaapit abdi dalem tukang kuluk lurah tukang semprit. 6.
  18. “ “ bumbu. Kaapit abdi dalem panewu mantri pamajegan ing sela. 6.
  19. “ “ kacang kedhele. Kaapit abdi dalem panewu mantri nglawiyani ngimagiri. 6.
  20. “ “ empon-empon kaapit ing abdi dalem panewu mantri tuwa buru palawija kidang. 6.
  21. “ “ wos kaapit rongga demang ing krapyak (pngrembe). 6.
  22. “ “ cikal kaapit abdi dalem kebon dharat langen arja. 6.
  23. “ “ cikal “ “ “ “
  24. “ “ lombok wonten pot ingkang sedheng kathah uwohipun.
  25. “ “ “ “ “
  26. “ “ terong “ “
  27. “ “ “ “ “ sami kaapit ing abdi dalem rongga demang pangrembe. Ngenem satunggiling jolen.
  28. “ “ munthu enthong kaapit abdi dalem panewu mantri undhagi sarta pangukir. 6.
  29. “ “ iyan ilir “ “ 6.
  30. “ “ kajeng walikukun
  31. “ “ “ “ sami kaapit abdi dalem gowong nawa wreksa. 6.
  32. “ “ banyak kaapit abdi dalem panewu mantri pamaosan ing klathen bayalali. 6.
  33. “ “ klapa janjangan
  34. jolen isi klapa janjangan sami kaapit abdi dalem rongga demang bogong sami ngenem iji.

35. Rosan 2. Rembat mawi kabuntel ing sinjang sutra jene kaapit abdi dalem pamaosan ing gagantan ngandong sarta ing bayalali sami ngenem.
36. Pradongga cara banglen.
37. Abdi dalem musikan prajurit sapirantosipun sagolongan.
38. Urung-urunging abdi dalem prayagung bupati ingkang andherekaken sasrahan.
39. Abdi dalem prayagung bupati kalang. Inggang kapatah amandhegani lampah. Dalah prayagung bupati pamaosan ing klathen ing bayalali. Ing gagantan ngandong. Sakarerehanipun kaliwon ingkang sami kapatah tumut andherekaken sasrahan wahu.
40. Abdi dalem prayagung kaliwon ngajeng. Galadhag sarta kaliwon bogong jejer aniga.

Kajawi pangkat-pangkat kasebut ing nginggil wonten malih wewahanipun saking parenging karsa dalem ingkang malangkah saking pranatan inggih punika. Abdi dalem badhut. 2. Sami mangangge topeng. Sarta mahenda dalah abdi dalem cebonglan. 2. Sami katumrapaken ing pangkat ongka. 2. Sangajenging musikan. Sadaya wahu mawi kaurung-urung ing lelayu kasentanan sarta abdi dalem.

Menggah sadhatenging mangkunagaran salajengipun katampen ing kangjeng gusti pangeran adipati arya mangkunagara. Sasampuning satata lenggah. Sarta sasampunipun kasugata ngunjuk inuman rambah sapisan lajeng sami wangsul asaos unjukan ing saparlunipun.

Wondene pakurmatan sarta rerenggan punapa dene rame sarta kathah ing tiyang ningali ambok manawi sampun sami anguningani. Dados tanpa damel kula gelaraken. Manawi wonten kirang langkungipun kula nyuwun pangapunten.

Katandhan (buja kirana tiron)

Panjurungipun mitra kula ingkang sisilih nama rongga karangrang anjarwani panuwun kula barkah tembung tedhaking kusuma rembesing madu sapanunggilanipun punika sakamantyan sokur bingah ing manah kula tulang westhi maniing sungsum. Dhuh kados punapa raosing manah kula. Mila salebetipun kula maos kabar wahu saking gending bingah kula sanalika ngantos anglahiraken lir janma andulu roning kamal.// teja-teja sung laksana. Tejane kang nembe keksi. Miyosi ing pabaratan. Bra martani kemis wuri. Nadyan nembe miyosi. Anyambi jrawane tembung. Datang sisip samendhang. Kang ulun tansah angesthi. Yun wrin jarwanira tembung kang mangkana.// genelaraken alama. Neng samuwan bra martani. Nging tangeh kalamun ana. Para sarjana kang asih. Sung jarwa kang sajati. Marma tansah ngayun-ayun mangkyana mitraneng wang. Tigas kawuryan paring sih. Marang dasih kang dahat mudha tyasira.// tan lyan mung pamuji hamba. Ing siang pantareng latri. Muga-muga lestariya. Genirarsa angrenggani. Ing serat bra martani. Wit raosing manah ulun. Dadya lantaraning wang. Olih undhaking pakarti. Marang rarya kang tuhu kurang wicara. Ananging mugil sampun andadosaken kaget ingkang anjalari renguning panggalihi dhumateng pun kula. Menggah tembung tuwan punapa leres tembung jawi. Amargi tiyang jawi dhumateng sami ageng boten angangge sasebutan tuwan sarta kok wonten jarwanipun malih. Bab darakula. Para kaji miwah bongsa arab kasebut tuwan punika kados pundi. 2. Pahusur punika konca santri mastani bilih tembung arab lugunipun arta rubuk ngusur. Jarwanipun saprataning para dasan sampeyan anjarwani tembung jawi punika leres pundi. Amargi pundi kang leres badhe kula angge wasana mugil wontena karsa sampeyan malih paring katrangan.

Ing madya gantang ping. 26. Nopember. Sangkala tinengeran ruhuring sarira mangesthi kawruh.

Mursit

Candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu

// pasal dwi welasipun. Yogya maharaja darwyambek alus. Kadarmanya sumunar lalung nglaweni. Ngalela piraweng kayun. Lir pandamanani tinon.// mradiptani sawegung. Nara praja ing driya kalulun. Ajrih-ajrih saking karoban kanangsih. Mwang kanityamane mashur. Bangkitnya bari ing pangrok.// apuda ri takomuk. Molih kabegyan darpaning kayun. Dadya meheng prawitambek martanani. Puwaraning don kaumum. Saweneh kanang katempoh.// tanpa sawala tahluk. Yayah pinusara aji ginung. Mongka muhung sarana kang minangkani. Prasadhan majuga jumbuh. Saha srawong sikep towok.// pasak triwelas mungguh. Wajib kita aywa kamilurus. Teka mitambuhi saweneh ing mantri. Kanang kacihna yapwan dur. Momor denira alunggoh.// lan jasusatyayu. Inggang kena pinarcayeng rembug. Rimbaganing weweran tan mangendrani. Mardaweng tyasa mosinung. Rumeksa kadayeng katong.// ywan menek kita mungguh. Janma kawuryan bangkit membangun. Matur kumbi mwang ngregedi ing ngaresik. Iku ing paidahipun. Meheng nusahken kemawon.// pasal pat belas puput. Santining partisara sung pemut. Den sasatya de ramestu hyang widi.

Srana pracaya nireku. Lawan ngandelna ing batos.// marang pitulungiun. Sumawana yatna sabar ing duhkita ning dunya kapwan manjor mring dhiri. Sujanma budiman muwus. Ing dalem donya yeku don.// kabramintan sawastu. Pahe lawan kamutyan swarga gung. Maweh kaharsayan ing jaman satiti. Marmi tyar data lya limut. Mutaman utawa kendho.// cumipyta ambek sadu. Ywan kasiden sung tilas bratayu. Awit janma berbudi iya angudi. Tahu betah ake iku. Mwang sabar saking pitados.// tan pamelang salugut. Miwah sumimpang kadredyan wastu. Darpaning tyas kdrenggyanira naheni. Waswa tan kamba anggayuh. Amrih rahayuning ngendon.// den kedwisthanipun. Janma kanang sanitya sahanut. Ngascaryani mabonglot sing cipta sidhi. Lir amawang wandanipun. Sajroning paesan katon.// raras sengsem ing kalbu. Nanging tan yatna cinadar gyaku. Taman monggal enes saking donireki. Sumarma aywa kalimput. Ki tyrada menget ing batos.// janma ayun mahayu. Kasantosan ing sabiti iku. Datan pegat uluke kanang pamuji. Kasrah hyang ingkang umangsung. Barkat kamutyanying ngendon.// ananging aywa korup. Ing pakartinira ywa sireku. Mongka wranaka laban sipat rahmani. Ngregem praja de kalamun. Kita kapencut sedya non. Cariyos ingkang kapacak kemis ngajeng wonten ingkang lepat pangecapipun. Ingkang mungel kena pijer ngolok-olok lepasipun mungel teka pijer nolak-olok. Nusunup. Nunusup. Sawene. Saweneh.

Taksih wonten candhakipun .

manungkara.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Kabar pasamuhan ageng te dhansah salebeting karaton surakarta. Nalika kramanipun putra dalem bandara kangjeng pangeran angabehi.

Inggang angaturi tondha wonten sangandhaping pupungkasan kabar punika kula tiyang monca nagari salebetipun wulan besar tahun wahu. Ongka. 1809. Pinuju wonten ing nagari surakarta. Sarehning kula mireng kabar ing lebet karaton surakarta. Wonten pasamuhan ageng kawastanan tedhansah. Ing dinten jumungah kaping 23 wulan wahu. Utawi kaping 16 nopember 1880. Dados sareng wanci jam. 7 sonten dinten wahu. Kula lajeng lumebet ing karaton medal ing sri manganti ler. Dumuginipun ing lebet kula boten saged ningali manengah. Ananging wonten pinggir sapangandhaping griya inggil saking kabar kawastanan panggung songga buwana. Sababipun kula boten saged manengah. Amargi sesipataning wit jambu. Pungkas ler utawi pungkasan wetan kajagenan dening militer. Jawi suldhah kawastanan abdi dalem prajurit saking watawis kula let. 25 tindak ngantos tepung. Sakubenging palataran dados para ningali tansah jejel uyel wonten sawingkinging para militer ingkang jagi wahu. Palataran sangajenging para militer ingkang jagi katingal resik tata sanget sanadyan wonten ingkang sami lumampah. Ananging para ingkang anyambut damel perlu.

Nyariyosaken lumebetipun para tuwan tuwin para nyonyah. Wiwit wanci jam. ½ 8 dhatengipun sami anumpak kareta. Kendel ing palataran kandhungan para nyonyah wahu lajeng sami katampen dening para tuwan srumuni mester. Kakanthi kabekta dhumateng ing pandhapa. Ing pababaranipun samangke kawastanan sana sewaka. Sareng tata lenggahipun ingkang mapanaken para tuwan kumasaris.

Wanci ngajengaken jam. 8 sampeyan dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan saha prameswari dalem tuwin ibu dalem miyos saking dalem ingkang kabaripun kawastanan praba suyasa. Ginarebyek para kangjeng ratu. Tuwin bakyu putra mantu dalem kangjeng raden ayu. Lajeng sami satata lenggah wonten sasana sewaka iring kilen.

Ing wanci jam. 8 lebetipun kangjeng tuwan residhen sagarwa. Ginarebyek para militer. Dumuginipun palataran pasowanan sri manganti lajeng kadherekaken para amtenar tuwin militer jawi. Inggih punika kangjeng raden adipati sasra nagara. 2. Kangjeng pangeran kolonel arya purba nagara sapangandhap dumuginipun kori sri manganti. Kapapagaken dening prayantun estri. Kakalih. Saking kabaripun punika ingkang nama abdi dalem wadana estri. Lajeng kairit dhumateng ing ngarsa dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan lajeng sami satata punapa adatipun lajeng katungka rawuhipun kangjeng gusti pangeran adipati ariya mangkunagara. Kadherekaken putra. Santana tuwin para opsir ring legyun kamangkunagaran. Sasampunipun lenggah sawatawis dangunipun sampeyan dalem ingkang sinuhun kangjeng susuhunan saha kangjeng tuwan residhen sami tedhak ing dalem ageng kaprenah sakidulipun sasana sewaka. Dalem wahu mawi kawaranan dening ngeram saha pinapantesing rerenggan cet utawi praos ingih punika ingkang kawastanan sasana andra wina. Sampeyan dalem tuwin kangjeng tuwan residhen wahu. Kagrebyek dening para putri tuwin para nyonyah sarta para tuwan sarawuhipun ing andrawina. Boten dangu saking kabaripun andhawuhaken dhumateng para tuwan saha para nyonyah. Kalilan sami wiwit dhansah. Sampeyan dalem kangjeng tuwan residhen lajeng miyos saking sasana andra wina. Tedhak pinarak ing dalem sawatawis alit ingkang manggen sangajenging praba suyasa. Kabaripun dalem alit wahu kawastanan sasana prasadya. Sami lalangen kasukan wondene para tuwan saha para nyonyah. Inggang sami

boten dhansah. Sami lenggah kasukan wonten ing griya tosan ingkang angubengi sasana sewaka. Inggih punika saking kabaripun kawastanan paningrat.

Salebetipun kula ningali. Inggang dados getunipun ing manah kula sakedhik dene anggen kula nyawang sasana parasdya. Sewaka andrawina. Tuwin paningrat kenging kawastanan langkung prayogi ananging kula kasupen boten pisan-pisan mawi pitaken anggenipun langkung prayogi wahu punapa sampun wiwit para nata rumiyin punapa saweg kabangun dening ingkang sinuhun kangjeng susuhunan kaping. 9. Punika. Mila saking panuwun kula dhumateng para pawong mitra kula ing nagari surakarta. Mugi angabarna saking sabab pangungun kula wahu.

Sinerat kaping. 6. Wulan mukaram ing tahun jimakir. Ongka. 1810.

Katandhan dening pun. Mwat andon.

Kemis ngajeng panjurung punika badhe kasusulan sanesipun awit eman bilih pasamuhan ing kadhaton ingkang kapengker punika. Boten kaanggit kainggahaken ing pustaka. Amargi sasampunipun yayasan saking karsa dalem winangunan sadaya. Punika amimbuhi prabawaning karaton dalem singer tinon tyas raos sumungkem denya untabing para tamu anuwuhaken pangaagas ira dhateng tatkalaning endraloka.

Ing warsa jimakir sangkala tinengeran ruhuring gusti kaesthi ing janma.

Juru ngarang.

#### Indhaking asli sasebutan

Pinten-pinten serat kabar slompret malayu ingkang angocapaken kawontenanipun prayantun jawi ingkang nyuwun inggahing asli punika kangjeng gupremen badhe kados pundi kaparengipun kala amiyarsa pawartos salebeting paresidhenan sawatawis kathah para prayantun jawi ingkang angunjuki serat ing kangjeng gupremen darbe panuwun indhaking asli sasebutanipun kadosta ingkang asli mas nyuwun sasebutan raden ingkang asli nyuwun sasebutan raden mas ananging sadaya panuwun wahu kangjeng gupremen dereng wonten kabaripun amarengaken amargi ingkang darbe panuwun sasebutan raden wahu. Leres ibunipun asli raden ananging sudarmanipun asli. Mas dene ingkang nyuwun sasebutan raden mas ibunipun raden ayu. Ananging sudarmanipun asli raden kemawon mila ingkang parlu katurut kedah pancer jaler. Boten kenging anurut pancer estri.

Inggang kula sumerepi sampun sawatawis kathah salebeting paresidhenan wahu. Para prayantun ingkang gadhah pangkat tuwin ingkang boten gadhah pangkat sami mijil saking wawenangipun piyambak kadosta ingkang jaleripun raden estrinipun raden ayu. Punika anakipun amasthi lajeng kasebut raden mas tuwin raden ajeng. Inggang jaleripun asli mas estrinipun raden nganten punika anakipun amasthi kasebut raden malah sapunika kathah ingkang bapa ibu raden lugu. Anakipun bilih ingkang sampun imah-imah lajeng kasebut raden ayu. Anakipun lajeng kasebut raden mas tuwin raden ajeng. Dados tatela asli wahu saya mindhak-mindhak saking wawenangipun piyambak.

Mila pamuji kula siang latri mugi kangjeng gupremen karsa anggalih naliti dhumateng para ingkang boten anyepeng pandamelan gupremen inggih punika prayantun partikelir. Amargi bilih para priyantun ingkang dados abdinipun kangjeng gupremen punika amasthi langkung tatela uruting aslinipun awit saderengipun kinawula wisudha tetep kedah kapundhutan serat salsilah rumiyin inggih punika ingkang anerangaken uruting aslinipun dados sareng kinawula wisudha tetep dados prayantun aslinipun lajeng kagelaraken ing serat pikekah buslit kaangge salaminipun sampun terang kangjeng gupremen bilih ingkang boten nyepeng pandamelan saking pundi badhe uningani pun kangjeng gupremen saking pundi. Manawi bote karsa angurut-urutaken yektinipun.

Boten langkung mugi ingkang ngasta pangwasa nagari karsa parlu anggalih yektining uruting asli wahu waradina sampun ngantos wonten asli ingkang nyalimur. Supados sirnanipun kajawi bilih ginantungan kasisipan sadhengah tiyang ingkang darbe sasebutan sanes aslinipun katetepna dosa maha angangge ingkang sanes wajibipun sarta ambaliwur. Tatela anerak ungeling setat belat tahun. 1824 ongka. 13. Bab kaping. 191.

Suta manungsa.

S. M.

Kala rumiyin bawah dalem ing surakarta ugi angemperi lalampahan kados kang gumelar ing nginggil ing sapunika kaluhuran sanget saking karsanipun kangjeng parentah ageng nagari. Analiti uruting asli dhumateng para prayantun ingkang badhe kaganjar pangkat dados abdi dalem dalah ingkang sampun angsal pangkt lami ingkang badhe kaganjar indhaking pangkat kedah kapundhutan serat pratela ing nalurinipun rumiyin kadamel waton badhe sasebutanipun ingkang kaganjar pangkat mila sawatawis kathah ing samangke ingkang kala taksih magang gadhah sasebutan raden sarenbg tetep dados abdi dalem lajeng kasebut mas malah sawatawis wonten nalika dados abdi dalem mantri pangakt rongga. Kasebut raden rongga. Utawi raden ngabehi. Sareng kaganjar indhaking pangkat lajeng kasebut mas ngabehi. Amargi tulenipun asli mas.

Ewadene ugi taksih sawatawis kathah para ingkang abdi dalem pikekahipun kasebut mas rongga tuwin mas ngabehi. Sareng wonten dhusun lajeng kasebut raden rongga utawi raden ngabehi. Amargi saking wawenangipun piyambak kaengetan nalika dereng tetep dados abdi dalem sampun kalimrah kasebut raden. Saha sawatawis wonten para abdi dalem ingkang sampun darbe sasebutan lugunipun mas rongga. Tuwin mas ngabehi. Bilih lajeng imah-imah angsal canggah utawi buyut dalem ingkang kasebut raden ayu. Punika amasthi lajeng mindhak sasebutanipun nama raden rongga utawi raden ngabehi. Mijil saking wawenangipun piyambak.

Juru ngarang.

#### Panjurung wangsulan

Sanajan kula tinitah boten kadunungan budiman utawi kasarjanan. Malah kenging den wastani. Bilih kula sajatinipun tiyang ingkang cekuk balilet. Ananging tyas teka kadereng mangsuli dateng wartosipun ing dhusun gumulan. 1. Inggil kapacak ing koran bra martani awawarti. Yen kathah tyang mlas arsa. Sengkek genipun ngupadi ngupadi upajiwa. Kang mawi sawenehing tanem tuwuh wewedalaning desa wahu. Sami dipun siriki liyan. Wit asringanuntun sangsara. 2. Inggil mangkaten punika ing pamanggih kula. Awit titiyang ingkang amaha tutumbas wahu. Rumiwinipun sampun sring asring kagunturan cryos umuk. Sepen jatining kondha. Boten kagagas rumiyin ingkang sawatawis apanjang. Wasana. 3. Kojah kadoran punika. Lumengket ing sanubari. Dados manah tansah waswas. Kados kapal andarbeni bendana gilap. Ajrih dhumateng lorah ing lurung sarta maujud ingkang tan pisan damel bilahi. Ewadene kayektosaning carita. 4. Punika kula piyambak sampun nate angalami. Duk rare asring kagodha. Ing tiyang dipun wedosi. Kantos dugi sapriki. Yen kula pinuju langkung ing petengan piyambak teka anggadhahi ajrih. Saking dene kala alit manah kulaa. 5. Sampun korup ing panggega. Pepeteng kados awarni ngranggeneg panyipta kula. Punapa ika memedi. Najan kula tan uninga ing kayektosanipun. Tekah githok mongkarak. Ing wasana lami-lami kula manah. Bilih kula sanes kewan. 6. Kang gadhah bendana gilap. Nunten tyas kula wawani ananduk ken panggrahita. Ninimbang sapikantukipun. Niteni ing reh sahantawisipun kang temen lan dora. Awit pawartosing elmi. Mung manungsa mahluk kang sinung indriya.<sup>7</sup>

Ungel-ungelanipun wangsulan ing nginggil punika kenging kasekaraken sinom. Ananging pada-padanipun lingsa boten kaenutaken dhawah ing dhong-dhing. Sarta pada padanipun ageng kalintonan ing angka welandi. Awit manawi mawaos tanpa sekar. Supados radi urus cariyosipun punapa dene boten adamel pedhoting ukara.

Manungkara

#### Wangsulan katur mitra widawati

Pandangunipun mitra widawati bab wujud tuwin dununging suksma. Kasebut ing bra martani angka. 46. Ing ngajeng kula sampun matur. Dunungipun wonten ing rikat ing tebih ing celak ing ngadhakan ing nginggil ing ngandhap wujudipun sakalngkung alus lembut rowa sarta ageng. Mitra widawati andangu. Punapa wonten rikat ingkang ngungkuli gebyaring kilat. Sanadyan gebyaring kilat langkung rikat ing ngriku ugi wonten. Sarta taksih kawon rikatipun kaliyan suksma. Awit gebyaring kilat taksih katingal yen katimbang kalih lampah ing bledheg kemawon gebyaring kilat kawon. Wondening inggil utawi cendhek namung bumi tuwin langit. Wahu suksma sakalngkung inggil saestu yen angungkuli langit tuwin langkung cendhek saking sangandhaping bumi. Denten tebihipun saestu yen anglangkung saking masrik saha mahrib makaten malih wujudipun saestu alus angungkuli angin awit lampahing angin sarana dipun aling-alingi kemawon boten saged brabas. Saha lembut saestu yen angungkuli hawa. Awit suksma saged sumurup salebeting hawa. Mahujud ingkang ageng. Mitra widawati angandikakaken namung redi. Punika taksih kaungkulan agenging suksma saestu yen angungkuli jagad awit jagad wonten salebeting suksma. Sarta rowa amradini sabuwana. Sampun nun samanten kemawon. Sanget ing panuwun kula atur kula punika ingkang mugih sampun andadosaken rengu ewa ing para sarjana. Denten panjawab kula sadaya punika namung saking amiyagah kemawon.

Kusumaningrum.

Saking anggenipun paring jarwa mitra kula jarumaka bab tembung wutuh ayam. Punika sakalngkung ing panarimah kula. Saha ing tembe wingking bilih wonten ingkang andadosaken kodhening manah kula. Inggih badhe kula suwunaken berkah malih dhateng mitra kula jarumaka. Amargi kula punika temenipun tiyang bodho.

Anjawi saking punika mitra kula amundhut teges bab tembung arab kados ingkang sampun kasebut ing bra martani angka. 44. Punika mugih sampun andadosaken rengating panggalih temenipun kula boten sumerep. Boten langkung namung nyuwun gunging pangaksama. Wasana atur taklim kula.

Jaramaya

## Panjurung

Bra martani onka. 47. Wonten panjurungipun mitra kula. Inggang asasilih nama rongga karangrang. Anyariyosaken kawontenanipun wana kredha wahana. Criyos ngantos naretheke pitaken dhateng inggang kakinten sumerep. Ngantos sapriki dereng angsal pitedahan inggang raga mathem dhateng manah. Ing sasaged-saged kula kedah ngaturi urun jarwanipun wana krendha wahana. Manwi lepat kemawon kula nyuwun ngapura inggang agung. Bokmanawi anggenipun nama wona krendha wahana wahu katelah ing kedalipun tembung. Margi krendha. Saking kaengetan kula piyambak peksi maliwis wahana. Punika tunggangan punika suraosipun boten angsal. Pramila sampun kacariyosaken akalayan mitra kula rongga karangrang. Wona krendha wahana wahu saking angkeripun mila katembungaken jalma mara jalma mati. Sato mara sato mati. Bok manawi leresan ing nama. Wona krendha wahana. Margi kardha. Punika tegesipun saking kawi. Tebela. Wahana. Tunggangan dados manawi wonten tiyang dhateng wona krendha wahana. Temtu numpak tebela. Awit saking pejah anggenipun ngambah wona kardha wahana wahu. Boten wonten tiyang gesang numpak tebela. Inggang tamtu numpak tebela wahu tiyang pejah. Dados nama wona krendha wahana wahu. Saking pamanggih kula piyambak katelah ing kedalipun tembung. Manawi leresipun ugi saking pamanggih kula piyambak nama wona krendha wahana. Margi kardha. Punika tebela. Wahana. Tunggangan ewa sumanten kula anyumanggakaken.

Anjawi inggang sampun kula aturaken ing nginggil punika. Kula nyuwun saserepan. Reh kula sanget kodhengk. Kadosta tiyang estri inggang dereng laki. Punika kok dipun wastani prawan. Tembung prawan wahu punapa saking kawi punapa saking lawal makna. Saking pamanggih kula piyambak. Tiyang estri inggang dereng laki. Punika anggen kula mastani prawan margi estri inggang dereng laki wahu namanipun rara. Manawi estri inggang sampun laki. Lajeng nama. Bok mas. Mas ajeng. Den nganten. Nyahi ajeng. Pramila kula nyuwun saserepan estri inggang dereng laki wahu. Punapa leres pun prawan punapa leres pun prawan. Sanget-sanget panuwun kula saserepan punika.

Titi kaping. 3. Sura jimakir. Tinengeran maletik suci sarira iku.

Katandhan guna aswenda griya ler kandhang sima.

Karta tembung kawi tegesipun kaliwat kalojok

Kredha “ “ “ manuk bayan ugi winastan palatuk bawang

Krendha “ “ “ tebela ugi wastanipun bebek menggah kedalipun ing tembung sansekrit makaten karandha utawi karandhawa wastanipun bebek dene karandhawa wana tegesipun wana bebek.

Kramanipun inggil tembung talabek krendha.

Sarehning sagedipun para tiyang dhateng ing tembung kawi pancen boten maton namung awit saking tular-tinular kemawon pramila para sarjana sami kula aturi anggagas piyambak-piyambak pundi inggang leres sakalangkung bingah bilih mitra kula jaka muhtadi karsa anyaruwe awit celak pustaka kina-kina. Kagunganipun gagelengan inggang amencaraken kagunan tuwin kawiryan. Juru ngarang

Nalika manton dhaupipun gusti kangjeng pangeran angabehi. Kula sumerep waradinan ageng saurutipun bawah kampung kauman sami kapasangan dilah ting pal. Godhagipun amiturut griyanipun tiyang kampung inggang manggen sapinggiring margi. Lah punika sangsaya amewahi asri yen tinon bebyaring dilah. Prasasat soroting lintang andadari nuju mongsa petengan. Menggah wontenipun dilah ting wahu bok manawi sedyanipun prayantun inggang anguwani kampung kauman ugi namung kaangge angurmati kramanipun gusti kangjeng pangeran angabehi kemawon tandhanipun sapunika sampun sirna. Amung panuji kula mugi prayantun inggang kawogan anggula wenthah kampung kauman sageda mredi. Para tyang sami amasangi ting ing margi salebeting kampung. Awit punika kathah paedahipun. Kajawi asrining margi manawi dipun tingali. Badhe saged angindhakaken tata tentrem. Sampun saestu kemawon para duratmaka jinja pangabahipun jalaran saking sumelang yen kasorotan sunaring dilah kathah. Inggang tumrap ing satepiningmargi dhahu. Ah em. Inggang kesangeten punika rak amung. Mas K. K. N. ugi ing kampung kauman. Margi wetanipun punika prasasat yuwa. Jalaran saking kathahipun wiwitan ageng inggang manglung ing margi. Mas K. K. N. teka boten sumedya amadhangi margi. Oalah nun. Bok inggih kapredi inggang ngantos saged kalampahan limrah tiyang kathah. Katimbang yatra sadhuwit kaslempitaken ing kuping. Rak prayogi katumbasaken lisah. Tur punika kenging kaangge nyelengi ngamal. Benjing yen pejah. Rak inggih pinanggih. Sampun kok gadhah pamanggih makaten. A. sabecik-becikane ngapenakake wong liwat. Dhuwit sadhuwit prayoga dak rawatane nek ganep suwang dak anakene. Lo. Lalampah makaten punika boten lepat. Ananging yen kasangeten dados awon. Yen kelentu pambekasipun terkadhang dados jrangkong. E. e. mas K. K. N. punika rak prayantun kauman. Kados boten nate anganakaken yatra. Awit

saking cvariyosipun tyang ahli sarak karam. Mila ingkang kual pratelakaken punika amung upaminipun kemawon makaten. Tur masi kok yektosa. O nun sinten kula dumuk ing sampeyan.  
Katandhan bok lara pokil.

Candhakupun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu

// tilasing reh kridhayu. Den sambada lumiriking tuduh. Marga liding pasal pat belas puniki. Kudu nyidikaken wastu. Marang saliring cariyos.// nihanta unggyanipun. Pira-pira carita kang luhung. Aneng nungswa sarandhib yogya kahaksi. Sudarsananing pra ratu. Ala becik uwus kamot.// tinilas sapikantuk. Kang sayogya tamatungelipun. Kang supatra wasiyat ngaturken aglis. marang dhabikelim prabu. Dahat tusthane ing batos.// yayah karoban madu. Mwang kaserang sumilir ing bayu. Mwasu gonda amrik rumasuk sranduning. Agoteng tyas kakenan kung. Rarasing driya katongton.//oo// entyarsaning wardaya katawis. Ing netya sumorot. Dahat lebar nalika mandriye. Lir sudama ing ngiman kawingkis. Lawenya kaeksi sumunar umancur.// adan tumran saking lenggah neki. Sarwi anabda lon. Marang wreda mintokken saharse. Duk miyarsa lumantaring parti. Sarestu amarni. Reh yarya kaprabon.// sakamantyan gyanya ngascaryani. Ngalela gumolong. Anglalami yekang sawadine. Gatining reh yayah milangeni. Kalulun tyas aji. Mrih kawirajanu.// arjaning tyas [ ] kon. Sang dwijarja tuhu sarju angreh. Sasang cipyas prasidheng dumadi. Widada adening. Safangating guru.// tandya prasetya kang winigati. Sukar ing hyang manon. De kang ganjar kabegyan samene. Raja gung sing welas masiyati. Supatra linuwih. Sakadening prelu.// rarasing reh angregem prajadi. Atasing pra katong. Pened darwyanan jimat kiye. Kang supaya bisa luput saking. Sakehing bilahi. Dunya ingkang nempuh.//

taksih wonten candhakupun.

Manungkara.

Candhakupun pethikan serat bongsa cina

// nuwala cinagkrem sigra. Ing sukune ponang nori. Jaka sampig sarwi mekas. Poma nori ngati-ati. Ywa slewangan sireki. Layang aja nganti runtuh. Nori sampun pinakan sandika mangkat sang peksi. Angembara pesatira lir maruta.// ing tawang datan kawarna. Wus prapta wacwu nagari. Milang-miling akalangan. Dulu wonten wreksa gamkwi. Ngarepna reca nenggih. Nori mencok mring wreksaku. Ningali ponang reca. Singa barang iya iki. Nori sigar jelah-jelih nguwuh sang dyah.// nyonyah ingteh dika medal. Bilih kula sowan mriki. Dinuta raka jandika. Sarta binektanan tulis. Sang retna lagya linggih. Tuwin nyulam sutra biru. Miyarsa nori munya. Nguwuh-uwuh wastaneki. Nyonyah ingteh gupuh medal dulu ngarsa.// ni ingteh waspada mulat. Nori mencok witing gamkwi. Sang retna ciptaning driya. Lagi tumon nori iki. Teka weruh aran mami. Sigra den parani gupuh. Nori sareng tumingal. Wonten wanodya marani. Nulya tumrun marek ngarsaning sang retna.// ponang nori matur sigra. Dhateng sang kusumeng puri. Inggal matur ing paduka. sowan kawula tinuding. Marang rakamta sampig. Ingkang nadhang brata wuyung. Kinen ngaturken serat. Katernya sang karya kingkin. Srat tinampen semune anggula drawa.// oo// nyonyah ingteh ciptaning jro ngati. Lagi tumon nori bisa ngucap tan beda janma wuwuse. Kakang sampig kang nuduh. Baya luwe wetengmu nori. Pinondhong manjing wisma. Sinung pisang arum. Miwah sinung sekul ulam. Ponang nori dhasar luwe sinung bukti. Sanget nuwun panrima.// nulya bukti wahu ponang nori. Nyonyah ingteh ngungkabi nuwala. Winaca serat ungele. Sinukmeng jroning kalbu. Sampun terang ungeling tulis. Ni ingteh asru ngesah. Adhuh sang hyang ulun. Kapriye rasaning driya. Baya apa turongga ginonceng kalih. Kakang sampig kapihan.// lamun dulu suraosing tulis dhuh dhuh pesthi tiwas kakang dika. Ati naga pundi gene. Panduka arsa mundhut. Dhadha menthok pitik mas nglangit. Panduka kudu ngangkah. Punapa pikantuk. Yen pikantuk bisa mulya. Anulungi sakit dika kakang sampig. Wite sakit saking wang.// kadi pundi kakang awak mami. Awit ibu rama sampun tompa. Arta minongka panjere. Saking tyang sanesipun. Lamun kakang tumekeng lalis. Cethine datan pisah. Pesthi tunggil kubur. Ing mangke panuwun kula. Mugi kakang mituhu mring atur mami. Yen panduka palastra.// adhuh kakang datan saged kari. Ingteh sigra mangsuli nuwala. Makaten wahu surate. Yen sanget genya wuyung. Kakang sampig nemahi lalis mugi neng pinggir marga. Ngulon adhepipun. Kubur munggeng wetan marga. Maesane watu biru kang kinardi. Den ukir nami dika.// panuwun hamba puniku sami. Amung iku panengeran kula. Poma panuwun ta kiye. Lamun asih satuhu. Sampun cidra panuwun mami. Tembe hamba lumakwa. Myat kubur ireku. Wus tamat panulis ira. Ingteh sigra marpeki sukune nori. Kanan kinamthilan srat.// wus muliya sira nori aglis iya iki layng ku wangsulan ywa ngangsi pedhot taline. Tekakna wisma bucwu. Kakang sampig dimen udani. Kabeh paturaning wang. Neng jro layang iku. Nori gya mlesat ngembara. Anut angin ibere nori lir mimis. Prapta bucwu wismanya.

Taksih wonten candhakupun.

Citra pandaya.

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta

Nalika kaping. 4. Wulan sura tahun punika. Wanci jam. 9 enjing. Ingkang nglampahaken bahita ing lepen ganggang magih kasangsara. Lampahing bahita wahu saking wetan dipun tumpaki para tiyang padhusunan jaler estri sami sumedya wewadayan dhateng nagari peken ageng ing wusana dumugi tengahing lepen bahita wahu goling. Ingkang numpaki sami kentir lampahing toya. Ing wekasan lajeng katulungan para tiyang bahita pinanggih. 7. Iji. Ingkang boten katulungan. 5. Iji wahu estri sadaya. Ingkang sakawan tiyang ing dhusun nglanglung. Ingkang satunggal tiyang dhusun karang.

O sahiba para kulawarganipun anggenipun sungkawa. Tur bahita wahu pitados bilih katumpakan tiyang. 12. Iji kimawon boten yenta manggihya sangsara makaten. O bok manawi kadamel jalaran pejahipun saking bahita.

Nalika kaping. 9. Wulan sura tahun punika. Wanci jam. 4. Sonten kula tategar dumugi wetan beteng kula nyumerepi para tiyang jaler estri sami kendel wonten kreteg gantung. Ing ngriku kula apitaken para tiyang pating garubyug punika wonten punapa. O raden wonten rare keli nemahi pejah wonten wetan kareteg gantung. Kula mireng wangsulanipun tiyang wahu kapal lajeng kula rikataken lampahipun sasampuning dumugi kareteg gantung bilih temen wonten rare antawis umur. 5. Tahun. Rare wahu warnanipun sakalangkung pelag sarta taksih kakalungan merjan rasukanipun sembagi jene tanpa sarungan. O iya talah timen tiyang sepuhipun teka lena temen. Dene rare wahu lajeng kendhang mangetan kilap lajengipun. Ngantos sapriki dereng wonten ingkang ngupadosi rare wahu.

Ing wasana saking panuwun kula para sobat ingkang sami wisma celak lepen ingkang kagungan putra ampun ngantos lena anggenipun ngumbar rare.

Jati pitutur

#### Bojanagara

Watawis saweg wonten. 10. Dinten punika griyanipun lurah dhongkol ing dhusun lumpang. Bawah dhistrik rongel kadipaten tuban. Ing griyanipun sampun kalebetan dursila kecu. Ingkang sarana apeksa. Angrarayah barang darbekipun. Ing wekasan [ ] kang gadhah griya kyahi lurah kaleresan sawek dhateng saking rundha ing kampungipun. Sareng badhe lumebet griya pun kecu enggal anubiyuk dhuamteng kyahi lurah. Karuwes sinikep ing tanganipun. Kacancang sangandhaping wit kalapa. Sarwi kaagar-agar pedhang. Badhe kapejahan. Kyahi lurah agayuh darbe panginten manawi badhe boten aningali soroding surya malih pramila saangsal-angsal nedya anyinggahi saking bilahi wahu. Saksana lajeng asambat sambat. Melas asih. Tembungipun dhuh kisanak bok inggih kula kaparingan gesang. Saestu manawi kula kaparingan gesang kisanak badhe tampi donya kula langkung kathah. Sadaya kula pasrah ing sampeyan. Pun gentho lajeng amedala kawelasanipun. Angleksanani panedhanipun. Nunten lajeng anedahaken brananipun pun kecu kadugi bingah sanget. Kyahi lurah lajeng angulungaken yatranipun watawis langkung. 800. Rupiyah. Pendhok mas tatahan. 8 iji. Gunggung pitunanipun ki lurah kirang langkung. 1800 rupiyah. Sasampunipun kecu pikantuk donya kathah lajeng ngindha medal saking bale pagriyanipun ki lurah. Sarwi ura-ura.

Dhandhang gendhis.

// sakamantyan sukaning kang ngati. Ora mikul nemu donya kathah. Ora tuna ing lakune. Iki pinanggihipun. Ardaning tyas eber kuwanin. Pirang barang ing benjang. Nuli antuk wuwuh. Pun inggal lumaksa. Sarwi bekta donya brana peni-peni. Pangaji sewu rupyah.//

ugi pulisi sampun pikantuk katrangan saha amikudi kecu wahu. Ambok manawi ing tembe saged anambahi katranganipun kecu. Wondening bendara patih ing tuban ugi ngemban dhawuh nagari ngulur prakawis punika.

Pun pasung janur

#### Lehi

Ing jaman samangke boten wonten pawiyatan ing tanah jawi ngriki ingkang boten wonten lehi utawi gripipun malah kathah tiyang ingkang simpen lehi. Karanten lehi punika gampil kadamel papan etang utawi nyerat saupami wonten lepating panyeratipun gampil kemawon kabusek utawi kapejahan.

Ananging lehi punika boten amung kadamel papan nyerat kemawon bilih ing tanah eropah wonten griya ingkang ngangge payon lehi warninipun saemper kalayan sirap ing tanah jawi ngriki. Wondening lehi punika asalipun saking ing redi. Dados bangsanipun sela redi. Ananging benten kalayan sela sanesipun amargi wujudipun klekepan warninipun prasasat blebekan ingkang ngelengket keket katiwas kemawon bilih lehi papan panyeratan wahu karemuk utawi kapecah.

Wondening lehi ingkang kenging kadamel papanyerat wahu. Sasampuning pandhudhukipun kedah kausik rumiyin bilih kadamel sirap boten milanipun lehi ingkang kadamel papanyerat punika kedah kapilih ingkang alus piyambak manawi sirap ingkang wadhag kemawon. Amargi menggah lehi sami lahi taksih wonten bentenipun ing ngatasing alus utawi kasaripun. Dene griya punika inggih ewonipun bongsa lehi. Amung kaot lemes utawi boten klekepan kados lehi. Sarta pandhudhuk utawi panggarapipun lehi punika dados pangupa jiwanipun tiyang kathah. Menggah lehi punika ingkang kathah amung wedalipun saking tanah inggris prasman tuwin tanah dhitslan.

Warta sanyata

Ing pustaka warti angka. 48. Nyariyosaken jugaring pamagangipun tiyang wasta prawira suwanda. Wonten ombaking parentahan dhusun sanalika kula lajeng kaengetan awit gajegipun kula asring kapranggul kawentaring wegigipun mas wanda wahu. Pancen kawelanthrah wegig ing kagunan wondene jugaripun wahu. O. tiyang pancen angel awit pituturing wredatama winastan darma brata. Tiyang kang sok lumawat kaluhuran sarta linuting nugraha punika kang ati tamblek. Patitis ing wicara. Muayan sabarang panggagase. Sumarambah pasemune. Mantep temen sarta madhep ing keblate. Amot mengku ing hala hayu. Kumandel marang panutane. Tan ngadhuh marang adhem panas serih linu. Pramila tiyang magang punika prayogenipun kedah jatmika. Upami mas wanda wahu karsa ngadhep ing gusti srana lungguh ing jatmika. Mangrasuk tuminah meleng ing cipta salebeting sajam. E kados inggih jarot sokur saejam wahu kapuntuwa malih masut murnining . inggih sanadyan namung samenut kalulunipun dhateng panglanging pandulu. Embok manawi kadugen saciptaning panggayuh.

Buja kirana

#### Panjurung

Sampun sadasa tahun punika anggen kula manawang padhanging bra martani. Saha ugi anyamadi lingganing sastra bragadaning tembung. Saged andadosaken sambadaning pathokan trakadhang manawi wonten cariyos bawa anggitanipun para agung. Punika satuhu ngindhakaken pamoncing budi. Anyenyemi kanugraha ning niyat.

Anamung dawek samangke kula nyipati babantahan bab tamblegipun sukma lan nyawa. Inggih punika pustaka warti angka. 45. Panjurungipun kang sisilih nama siswa kusuma. Mangredha lungiting manis lan ri sang widawati. Tumunten wangsulanipun ri sang widawati. Kamot pustaka warti angka. 46. Anenggenahaken manggen wujud sahaking ping kaupamekaken punapa ingkang kaasmanan sukma. Lan nyawa wahu. Saraseyan mangkaten punika teka sae temen kang anggupita sami wasis panggeling sastra tur saged angukut pathining raos mila pangajeng-ajeng kula mugi sabura barkating para wegig wahu. Ananging sarehning kawruh satunggal punika angel bilih kabudi. Manawi emboten santosa pangirtyaning anyatakaken tamtu judar ing rembag dhasar kados babantahan wahu punika. Sukma nyawa. Kabasakaken inggil ageng. Lembut alus lo. Punapa emboten badhe judar anggenipun marna cetha. Wasana manawi kapareng kang pancen sinerung rungkut kulana yogyani sampun ngantos diterah. Awit mindhak mangkel kirang cumeplong panggagdanipun para jugul.

Panjurung nginggil punika winawantu ardayaning suka rena mongka pambelabaging madu monda.

Buja kirana

### Minta jarwa

Bilih andadosaken cumundhuking panggalhipun mitra kula ingkang sisilih nama mursit kula nyuwun priksa teges tuwin wijangipun tembung ingkang andadosaken petenging manah kula kados ing ngandhap punika.

1. tembung panggang kumet
2. “ “ loma
3. “ saudara
4. “ nagari atas angin punika ing salugunipun nagari ing pundi. Tuwin kados pundi saking
5. “ “ bawah angin mula bukanipun dening kanamekaken makaten.
6. “ “ minangkabo saweneh wonten ingkang mastani minang kerbau punika pundi ingkang leres.
7. “ tri buwana. Tegesipun jagad tiga. Lo punika kados pundi. Punapa wonten jagad tiga. Inggih ing jaman samangke punapa inggih taksih lantur kencing kawastani tri buwana.

Ing wasana kula nyuwun gunging pangaksamanipun mitra kula pun mursit dening kula mapangrok cumanthaka lajeng gadhah panuwun jalaran sampun lami anggen kula ambudi tembung wahu katenta dalah sapriki maksa dereng kawawengan. O. mila gadhah rumaos badhe kalajeng boten priksa werdinipun bilih boten kula suwunaken berkah dhateng priyagung sarjana ingkang sampun putus ing kawruh.

Katandhan mitra paduka. parigita.

### Cangkriman

// kasmaran wedharing tulis araningsun duwi wanda. Saking siti atas le karyeng wang dahat rakasa. Anahan ing papanas de lugune araning sun dede tembung tanah jawa.// nging tembung cina sayekti. De yen kinarya dwi lingga. Salin swara sayektine. Gadhahi teges. Ambok. Sinten kang bangkit babar. Ing byaktaning araningsun. Titi tondha mangun brongta.

### Dumunung pangayu bagya

// Dereng lami hamba dulu. Ywaning koran bra martani. Kontra ing naya sungkawa. Satata lum-alum angliah. Angken taru lata ingkang. Nandha oneng labet dening.// sanitya samanggung dinuk. Soroting pratongga pati. Kang mepu karya wiroba. Deta kangan daru nani. Mangemu cipta rujita. Karana endra nandening.// para widagda ing kawruh. Moncer ing nistu dasini. Waqskitha ing tyas sambada. Parameng sastra lulungid. Yata duk ahmba tumingal. Lamun koran bra martani.// darpalek dadya tan ketung. Sapala kedah belani. Orem ing manah kalawan. Tumengeng tawang mumuji. Tumrah ing welas sudibya. Mring kang kapuled wiyadi.// mugi tyas ira saharju. Amberat purwaning kingkin. Sarana misungsung warta. Kawruh sunyata tanapi. Inggih gumelari reng rat. Pantas miwah mikantuki.// wasana pamuji ulun. Mene sinambadan dening. Buja kirana sudibya. Kasdu ing driya melas arsi. Marang bra martani koran mamalad lipuring kingkin.// sarana tansah umangsung. Panjurung kang migunani. Lawan sinukarteng basa. Kakawin lawan lulungid rinengen karya asmara. Sang sipta ing ari mangkin.// bra martaneku kadulu. Mantun pinarjayeng kingkin sirna aluming sarira. Malah kakedhaping radi. Wenes ngunguwung kawuryan sainganing para nagri.// dumadya ing mangke ulun kadereng ing tyas tan sipi. Ngwedhar osiking wardaya. Tan ketang cedhaning dhiri. Cotho ing budi mwaning sastra. Yeka dhuh buja kirani.// sukaning driya antyasu. Kadi kamuna mabrangti. Murweng raras karasikan. Lawan kamine kang dadi. Tujuning manah wasana. Kacundhuk direng ngasepi.// dene ta sira mahayun melas siki bra martani. Karya niring kagiyuhan gagaran lungiding galih. Mwang kawigan ta ing sastra. Puramba tur pupuji.// mugi endrayanta iku. Linulusna aywa lirip mrih kanang tipayeng warta. Sinambut kinuswa dening. Para jana monca praja. Kontabing bawana katri.//

kaserat kaping. 8. Dhesember. 1880 katandhan erusastra. Gemblegan.

Panjurung kula amangsuli dhateng wartosipun ing dhusun gumulan ungel-ungelanipun ing pada pungkasan wonten ingkang kirang pangecapipun. Leresipun ing ngandhap punika.

6. kang gadhah bendana gilap. Nunten tyas kula wawani anandukaken prang grahita. Gugulang. Ninimbang sapikantukipun niteni ing reh sahantawisipun kang temen lan kang dora. Awit pawartosing elmi. Mung manungswa mahluk ing sinung indriya.// manungkara

### Candhakipun cariyos pethikan saking serat dhalang basa malayu

// sumawana rarantaning galih. Lumaksaneng tudoh. Kadwisthanya cumipta yogyane. Kanang dwana wimala kinardi. Jariyah ing dasih. Atawa kapandum.// mring sanggyaning janma pekir miskin. Nulung

saweneh wong. Ingkang lagya karuwidan tyase. Dyandha dhawuh sajuganing mantri. Kang pantes tinuding. Amradhah dunya gung.// amamanduk kadya kang kinapti. Dera sanga katong. Lumastari tan asangsayane. Sakeh janma samya sukeng kapti. Sunetya lir manggih. Langening tumuwuh.// apudara mahraja nambrami. Jawat asta karo. Sekep arum asepe ing tanduke. Mring sang wreda andika nira ris. Mitrarja sun pamit. Kondur angedhatun.// jeneng para mangkya sun pintani. Aksama trus batos. Dene ta ing nguni duk panggihye. Tan andike praptaning don mami. Kaweleh sayekti. De marmi tanipun.// kita karenan asung pandaming. Kalimputaning ngong. Apa bae kang sun walesake. Datan mantra-mantra amadhani. Wit saka agenging. Manfangat kang prelu.// tarlen muhung apuran ta ugi. Pangajapaning ngong. Muga-muga kalunturan tembe. Kaharsanta gelis den tekani. Mring hyang ingkang luwih. Kang amurweng mahluk.// sarta sunga barkah unggyan kami. Amengku kaprabon ywaning kitanuk masasun supreh. Ti [     ] njo marang kenya puri. Wreda mangenjali. Satata andhekuk.// samantara dhadhawah sang mulki. Ngirabken ponang wong. Tandang wantra wus rumakit kabeh. Tandy ebah wahu pangajuring. Lampah matundha sri. Anindya mantri wus.// tumrahsa sahayanya kahaksi. Dening sanga katong. Dyan tumedhak orek pangger byege. Ing samarga-marga amurywani langening lumaris. Nihan kawinuwas.// tan liyan ingkang kagagas ing galih. Sri dahat katongton. Amanguneng-unengan galiye. Myat warta kang lumantar ing parti. Sara pasal kaping. Pat wlas kinacelu.// kudu mentar mring nuswa saranandhib. Manoni pawartos. Kang misrani atasing pra raja. Sapraptaning kadhatyan sang mulki. Tumameng sajroning. Mandhakiyanipun.// nging tan saged pules ing ngaguling. Manyotardeng batos. Kalesatan kuneng ing ngenjinge. Sri nimbali mantrine kakalih. Kapwa paham ngelmi. Pangandikanipun.// ingsun iki kacelu sinipi. Sedyarsa umanod. Lesmining kang brata supanangreh. Kawirajan kaya kang umuni. Srat babaku nguni. Kang arsa sun enut.// kudu mentar saking purantari. Lumiriking pakon. Mring mandhalang sarandhip mandriye. Myat carita ingkang bener becik. Niyating tyas mami. Supayane antuk.// faidah geng ingkang mahalani. Atasing kaprabon. Nanging apa ana pakewuhe. Tinggal nagara timbangan yekti. Kapriye mungguh ing. Kang dadi pikirmu.// mantri kang sajuga awot sari. Umaturing katong. Langkung ageng karsa padukangger. Arsa mentar anilar nagari. Kalilana gusti. Amanah rumuhun.// sabab bilih tur hamba sisip. Paduka rumojong. Kang saestu anjalari tembe. Kaduwunging tyas lalunar tani. Susah ing pra janmi. Milane pukulun.// kedah nyinyingidken ing pamanggih. Mrih sampurnaning don. Benjing enjing ulun sowan malih. Nyamantakken pamanggih ing patik. Ngiras ambubudi. Awon penedipun.// pundi kang yogya den laksanani. Atasing pra katong. Estu benten sabarang kanang reh. Lawan janma legan loncang-lancing. Wit angganireki. Tan ngrengem prajagung.// wang-wang sang nata andangu malih. Mantri kang sawiyos. Nanging aturipun sama bae. Nyuwun inahantara saratri. Enjing sowan malih. Anggadhati atur.// dyan kalilan kalih lengser sami. Nihan kang kawartos. Nareswara dahat wagu gene. Kapetek ing dahaya wiyadi. Manoni langening. Kanang supatrayu.// katata ngira rantaning galih. Puwara angantos. Turing dasih nihanta enjinge. Sowang ngabyantareng narapati. Sujud matur aris. Lir tebu sauyun.// samangkana dhelinge dhuh gusti. Karsa kang dhumawoh. Mundhut atur hamba sajatine. Gyan pukulun yun nilar nagari. Mring nuswa sarandhib. Anut ing satuduh.// kang lumantar ing walgita parti. Sara kang suraos. Kawan welas pasal panganyane. Kinen niti wartine ing nguni. Yeka amisrani. Atasing kaprabon.// inggih wonten gunanipun gusti. Mrih yatna ing batos. Sarta murih kamulyaning tembe. Dumulur mring punggawa pra sami. Nging pangraos patik. Kedah nyundhul atur.// pemut rehning lalampahan tebih. Saestu rekaos. Kangelaning ngongga datan pahe. Lan kataman kabramintan gusti. Susah ageng yekti. Yen atasing rati.// teka dadak kawiryan kawuri. Najan saweneh wong. Inggih bebetipun ing pracore. Ywa nilar wiryawan kang kapusthi. Sasat nyiyasati. Ing priyangganipun.// sarta lir anjarag mring bilahi. Langkung malih katong. Aneng praja maniking janma keh. Wastu dadi gantilaning ngati. Dasih padukaji. Iba susahipun.// ywan tinilar temah lir angganing. Kuthuk wis kang babon.pating kriyuk memelas parane. Salwir susah paduka kang nyanggi. Anilar prajadi. Tur dereng kinaruh.// lamun manggih kang tuwan karsani. Wus bandhani etoh. Nalar ingkang karya sandeyane. Galih sarta boten mikantuki. Yen kados criyosing. Dongeng duking dangu.// wonten kala nilar unggwaneki. Yuh uning parandoh. Ing wekasan kami duwung dene. Sapratistha niscaya kapraking. Ruwi darda kongsi. Wangsul kataman kung.// wang-wang ngandika ris sang nare[     ]. Swara lah samengko. Caritakna dongeng nira kuwe. Ingsun kapengin arsa miyarsi. Saka ing sakawit. Tekeng tamatipun.//

taksih wonten candhkipun.

Manungkara

Punika pangaosipun pamacak adpertenasi. Satembung dumugi 10. Tembung. 1. Rupiyah. Liyaning wragat segel kapacak kaping kalih. Langkungsangking ping kalih satengah regi.

Serat Bra Martani wedalipun saben kemis. Reginipun ing dalem satahun. 12. Rupiyah pethak.

Pangetangin segel satembung dumugi 45 tembung. 30. Sen. 46. Dumugi 95. 60. Sen adpertenasi ingkang kakintunaken ing dinten kemis saderengipun wanci jam 12 siang. Kenging kapacak ing dinten wahu ugi.

Para ingkang sami angemin serat bra martani. Kula aturi tumunten angintuni bayaripun dene ingkang taksih kawaledan bayaripun ing tahun kapengker. Ugi enggal angintuna bayaripun kalih pindhah.

Juru ngarang.

#### Surakarta Kasangsara

Salebetipun wulan nopember ingkang kapengker. Tiyang anama prawira nala kuli ingkang pinuju nyambut damel ajagi godhegan balung wonten salebeting pabrik bangak wanci dalu sampun karaos salah sarta arib sanget ananging para tiyang ingkang nyambut damel ing pabrik wahu siang ratri bilih angleresi giliranipun boten kenging sambat sayah utawi arib dados kapeksa ana anaken angentos giliranipun sareng urubing dahana sampun ageng prawiranala angaso tileman wonten sacelaking ngriku. Kalajeng tilem nalika punika saking gending urubing dahana anyalad medal ambyuk ing badanipun prawiranala. Lajeng katungka katulungan ing kathah ananging prawira nala lajeng boten saged anggulawat pangangge sarta rambutipun sirna kabesmen badan sami anyremumuh. Lajeng kausadan dening dhokter ing samangke sampun kathah waluyanipun.

#### Mindhak telik

Tiyang anama jaya dikrama. Tilas upas ing asistenan bayalali. Punika sapocotipun anggenipun dados upas pandamelanipun amung mubeng malebet ing dhusun-dhusun analiti bilih wonten para tiyang ing dhusun ingkang darbe nalar sasaminipun lajeng sumedya kaembat sarta mawi ambayar arta sapantesing nalaripun amargi piyambakipun angaken bilih dados telikipun parentah bayalali. Saha sagah saged amumpuni sabarang prakawis ingkang entheng awrataken ingkang awrat kaenthengaken dene pawartosing kathah panganggenipun saben malebet ing dhusun-dhusun wahu. Rasukanipun cemeng kaplisiran jene. Bilih wonten saweneh tiyang dhusun ingkang mangretos apitaken panganggenipun rasukan punika. Wangsulaniipun sampun limrah sadaya telik punika pangaanggenipun rasukan mangkaten rasukan cara jawi plisir jene. Bilih upas rasukan cara walandi plisir jene. Bilih agen rasukan cemeng cara walandi. Sarehning jaya dikrama wahu sampun kasinungan wegig patraping dora cara. Dados sadaya para tiyang dhusun sami kathah pangandelipun.

Sanadyan parentah kabupaten bayalali sampun dangu anggenipun amiyarsa patrap kasebut ing nginggil wahu. anAnging sarehning dereng wonten lalantaran temenipun dados amung tansah kabudi kalayan alus.

Ing samangke kula mireng pawartos bilih parentah sampun saged amikut jaya dikrama wahu. Amargi kacihna saking gugutipun saweneh ing tiyang warisipun pasakitan ingkang wonten salebeting kunjara. Katedhanan arta kirang langkung. 60. Rupiyah. Sagah angluwaraken warisipun ingkang dados pasakitan sapunika pawartosipun prakawis wahu sampun kagarap dening pangadilan dalem pradata kabupaten.

Lah bilih ceples kados kang gumelar ing nginggil punika. Pantès temen tiyang ingkang mangkaten punika kapatrapan paukuman ingkang sakalangkung awrat amargi supados dados tuladha ing tembenipun awit saestu kathah para tilas babahuning pulisi wahu ingkang sampun sumerep ing gathuking nalar. anAnging wektu samangke sadhengah tiyang ingkang darbe patrap boten leres punika kados boten ngantos dangu anemahi kasangsaran amargi saking wicaksanipun pangadilan.

Panjurung

#### Enggellan

Salebetipun ngabdurahman dados emir. Ing nagari apganistan anjalari panrasulaning para tiyang bawah wawengkonipun amargi para tiyang ing nagari apganistan sarta ing kabul bongsa islam sarta bongsa indhu ingkang sami misuhur kathah ing bandhanipun amasthi lajeng kaupadosaken nalar saged dipun kataman prakawis ingkang ngantos malebet ing kunjara. Awit bilih sampun kakunjara luwaripun lajeng ambayar

waragat arta. 40.000. dumugi. 100.000 rupiyah. Mila sawatawis kathah para tiyang ingkang pindhah dhateng sanes kitha.

Samangke ayuban sakasoring yudanipun kalayan wadya bala enggris sampun saged kumpul kalayan muhamadjan sumedya anggepuk ing kitha kabul amamengsah kalayan ngabdurahman ingkang ambiyantoni ayuban para tiyang ing kitha berat saha sampun mratandhani mariyem kathahipun 18 iji.

Bahitanipun asepu gupremen enggris anama omba ecini. Sampun kapikud dening gupremen mandhalei. Ingkang sepu sabab ing nalaripun saha para tiyang ing nagari birmah sami anedha karugiyen dhateng gupremen enggris ingkang sepu tumanjanipun mila embok manawi ing tembe dados yuda brata.

Ing kitha kati awar punika sadaya tiyangipun sanget anggenipun anggatekaken agama. Sadhengah ingkang sampun malebet ing agama wahu amasthi lajeng kabincih rumiyin. Ngantos wonten ingkang kalampahan tiyang palastra jalaran kabincih.

#### Mekah

Samurcanipun ngabdurahman al sahir saking nagari ngacih sampun ambekta arta kathah sarta ambekta bahita prang jujuk ing jedah. Samangke karsanipun gupremen setambul ngabdurahman kinawula wisudha dados serip ageng ing mekah ananging para raja ing tanah eropah boten anyondhongi saha sami darbe panyuwun sampun ngantos ngandurahman kinula wisudha dados pangageng ing mekah amargi sampun misuwur awoning pambekanipun mila sapunika kasareng ngabdurahman ingkang dados pangageng ing mekah kathah rasesah ingkang tumanduk.

Gupremen arab kaweken panggalhipun anggenipun murih sirnaning rasesah amargi kala rumiyin prajurit ingkang saged anyirnakaken rasesah ngabdul muntalib ingkang sapuserib alit ing ngriku sarta boten saged condhong kalayan ngabdurahman.

#### Bogor

Kareta api gupremen ingkang nembe kagarap marginipun punika sampun meh rampung. Badhe enggal saged dumuginipun ing paresidhenan priyangan saestu badhe andadosaken kabingahaning para dagang. Awit sakalangkung gampil pambektanipun dagangan wira-wiri dhateng bogor tuwin priyangan.

Griya pakendelaning kareta api angka. 1. Ing bogor panggarapipun meh rampung sakalangkung sae wangunipun karsanipun kangjeng gupremen badhe kadunungan kantor ageng satunggal ingkang winastan (Staats – Spoor wegen op Java) dene tiyang ingkang nyambut damel katingal sami sengkutipun

Wukir krdheng ingkang kaangge margining kareta latu sarana kaesong. Pambobolipun siti sampun meh rampung. Sarehning sampun sawatawis kathah pambobolipun dados tiyang ingkang nyambut damel sami anyipeng wonten salebeting wukir.

Pambikakipun kareta latu saking bogor anjog ing suka bumi (priyangan) benjing wulan maret tahun 1881. Wujudipun lokomotif ingkang sampun kasadhiyakaken sakalangkung endah dinulu. Wujudipun boten sami kalayan lokomotif matsekape. Ananging wawarnenipun kados lokomotif kareta latu ing nagari walandi.

( S. M)

#### Kudus

Nalika kaping. 17. Wulan oktober ingkang kapengker. Rare jaler anama sadiya ing dhusun banjaran ngumur. 20. Tahun. 2. Ngusman ing dhusun bondha ngumur. 19 tahun sami alalana dhateng ing wukir murya. Sumedya minta barkah supados angsal teguh kadigdayan dupi lampahipun prapta sacelaking dhusun jember rare kalih bingung marginipun amargi saking peteng nalika samanten jawahipun deres mila lajeng sami malebet ing dhusun B. dhistik candhana. Anjujug griyanipun tiyang anama. T. sasampuning katrangaken nama tuwin pinangkanipun lare kalih lajeng amrasajakaken sedyanipun ing ngriku T. amratelakaken bilih piyambakaken pancen guru ing ngatasing aji jaya kawijayan yen kang kasbut ing wukir murya punika kalintu. Bilih pancen rare kakalih wahu sumedya kapencut ing aji jaya kawijayan ki guru ugi anyukani wujud susuk ananging kedah ambayar waragat rare kalih 17 rupiyah. Sanalika kawula rare kakalih amargi saking adreng kasengsemingmanah datan lenggana lajeng ambayar awaragat arta. 17 rupiyah.

Sasampunipun ambayar arta tindhih. Sareng tanggal ping. 18 nunggil wulan oktober. Murid kakalih lajeng dipun lebeti susuk badanipun sadaya. Dumunung salebeting kulit sajawining daging. Wondene ingkang kadamel susuk wahu putunganing edom kalayan kawat ruji parut sarta kasukanan jimat rajah sekar kenonga. Murid kakalih lajeng badhe kacobi kadigdayanipun sontenipun kaajak dhateng griyanipun patinggi anyambut sanjata. Ananging sepu amung kapanggih anakipun anama. S ngumur 13 tahun ki guru meksa nyambut sanjata dalah obat mimisipun sareng sanjata sampun kasukakaken S. kapurih tumut

ambektakaken sanjata wahu. Dhateng satepining lepen sareng sampun dumugi satepining lepen murid kakalih kapurih cul rasukan sarta angadeg jajar. Kapurih anyepeng sanjata katamakaken dhateng murid kakalih. Pun S kipa-kiya nedha saksi. Ki guru amanabda sampun ngantos sumelang amargi bilih wonten ingkang kanin kataman sanjata mangke kausap amasthi waluya. Saksana sanjata lajeng katamakaken murid angka 1. Kenging murdanipun mubeng. Angka 2. Lempengipun sareng sami ambruk ing bantala.

Samangke ki guru kalayan pun. S sampun kapikud dening parentah. Murid kakalih ingkang kanin kapriksa dening dhokter jawi sarehning mimi sampun tumancep ing balunging iga dados sampun boten saged angedalaken amung dhokter saged amendheti pupucukan dom kalayan kawat ruji parut ingkang kadamel susuk dumunung wonten badan cacah 25 iji amargi sami angemunah. Saking panimbangipun dhokter murid kakalih wahu rakaos sagedipun waluya.

Ki guru kapriksa mukir andorakaken sadaya lalampahan kang gumelar ing nginggil.

S.M.

Bilih tetes paturaning murid kakalih kalayan saksi rare wahu pantes temen timbanganipun tiyang kang ngaken guru kapusara murdanipun apesipun kapatrapan ukum nyambut damel paksan ingkang langkung saking ngumuripun.

Juru ngarang

#### Surabaya

Nalika kaping. 23 nopember ingkang kapengker. Estrinipun tiyang anama pak raman ing kampung kalongan anama bok simah ingkang sampun kakewer dening jakeripun bok simah sakalangkung sungkawanipun amargi rumaos jaleripun sampun boten kenging kaajeng-ajeng sanadyan bok simah sampun patutan rare. 3. Ewadene sarehning boten saged ana-anaken raosing manahipun lajeng anglalu bebedhangan kalayan sawenehing tiyang jaler. Ngantos sawatawis laminipun jaleripun amasthi sampun boten kakilapan bilih estrinipun sampun ababedhangan amargi sampun kathah cuwaning manahipun. Dene pak raman wahu kalayan estrinipun sampun boten atunggil wisma.

Saweneh ing dinten kakinten. 4 enjing. Pak raman anuwani dhumateng wismaning estrinipun ngantos sawatawis dangu anggenipun anginjen-injen wonten ing sajawining griya ing ngriku pak raman mireng sabawaning tiyang jaler ingkang agineman pating kalesik kalayan estrinipun saksana pak raman boten saged ana-anaken raosing manahipun lajeng malebet ing griya tanpa sabawa. Tiyang jaler bedhanganipun bok simah kagayat anggenjret malajeng pak raman boten saronta pak raman lajeng anarik dhuwung katamakaken estrinipun ngantos tatu gunggung 12 enggen boten watawis dangu. Bok simah kalajeng palastra.

Ing samangke pak raman sampun kapikut sarta kalebetaken ing kunjara. Enget getunipun estrinipun palastra tilar anak tiga. Piyambakipun kakunjara dereng kinanten wasananipun sinten ingkang nyukani tedha anakipun.

S. M.

Dados sampun tatela boten angemungkaken dhateng barang kemawon ingkang katingal kaleweran punika amasthi lajeng dipun openi tiyang. Dene tumrapipun dhateng tiyang kok inggih mangkaten pramila saking pamanggih kula langkung prayogi pawestri wajibipun ingkang sampun kathah cuwanipun punika lajeng kapindhah babar pisan kemawon amargi ingkang kathah panggalhipun para kakung punika sampun malih dhateng estrinipun piyambak sanadyan dhateng estrinipun liyan ingkang sampun kageleng dados condhonging manahipun kemawon bilih ngantos patrap mangkaten wahu. Saestu anuwuhaken ardaning manah.

S. P

Nalika ping. 22. Nopember 1880 ngabehi puspa winata mantri cacar ing kitha salatiga. Pinuju gadhah damel mantu. Salebeting sakecaning anendra kaget sajawining griya wonten swara gumluthuk kakinten durjana pandung. Ngabehi puspa winata lajeng medal saking griya sarwi alok anedha tulung. Kathah para tiyang ingkang sami dhateng tandang kabareng swaraning kenthongan umyang. Nalika punika wonten sabawaning kemrosak malajeng kacegur ing sumur. Para tandang anyipta bilih ingkang kacegur ing sumur wahu durjana pandung.

Sarehning sampun tatela durjananipun sampun kajegur ing sumur. Para tandang sami abikut anggenipun angentasaken ngantos sawatawis dangunipun wasana sareng sampun mentas katranganipun ingkang wonten salebeting sumur wahu srenggala. Sarehning para tandang dereng cumeplong manah ingkang timbang kalayan kagetipun salebetipun srenggala katahan para tandang lajeng anitik tatu sarananing durjana sarta barang ingkang kabekta wasana sepen.

Wondening katranganipun barang ingkang ical wujud lulang mahenda ingkang taksih kapentheng kalong sapalih. Ewadene ngabehi puspa winata maksa lajeng anandukaken runtikipun srenggala kang pindhah durjana kapatrapan ukuman kagebag sarta kabanting rambah-rambah ngantos palastranipun.

S.M.

Pangrasulaning tiyang.

Saundur kula saking aningali ondrawina ing nagari surakarta. Kula lajeng mubeng dhateng kitha sajawining nagari. Tatela ing samangke saya tambah ing karaharjanipun patraping griya ingkang sami dumunung angungkang margi ageng sakalangkung asri [ ] ingkang kala rumiyin pategilan sarta pasabinan sapunika sampun dados pakampungan sadaya. Sareng badhe antuk kula ingkang wekasana kula angancik laladaning kitha. B. wonten ing ngriku anyipeng sadinten sadalu. Nalika punika anggen kula jagongan kalayan mitra kula ingkang kula jujug ngantos sadalu muput tansah agigineman satelasing ginem ingkang amadahi lajeng wiwit angginem pangresulaning para tiyang ingkang sami gagriya salebeting kitha angungkang margi. Awit samangke sangsaya rekaos anggenipun anyanggi paos papan pemahanipun dalah sauba rampenipun amargi saben-saben mindhak paos mindhak kathah ubarampenipun sangsaya bilih katimbang kalayan pawedalipun pasiten ing kadi pun paosi. O kadamel bayar uba rampenipun kemawon boten cekap kathah papan pemahan ingkang kala rumiyin paosipun satahun amung. 80 uwang. Sapunika dados. 32 rupiyah. Inggih kala rumiyin amung. 10 uwang Sapunika dados 7 rupiyah. Inggih kala rumiyin 8 rupiyah. Sapunika dados. 50 rupiyah. Ing dalem satahun. Lah pinten indhakipun rak sampun tikel sakawan mangkaten punika cariyosipun boten angemungaken paos kemawon ubarampenipun ing dalem satahun-tahunipun kados ing ngandhap punika

1. bilih sidekahan malem wulan sasaminipun ambenganipun tamtu kedah kakepungaken ing griyaning lurah patuh ingkang darbe gadhuhan siti pemahan wahu. Wah masthi sareng.
2. Wulan ruwah. Siyam. Besar sura mulud lurah patuh ingkang darbe gadhuhan papan pemahan tamtu mundhut punjungan ayam satunggal dene ayam wahu. Kala rumiyin ingkang limrah ayam kamanggung. Lajeng mindhak ayam dhere. Lajeng mindhak malih ayam babon sapunika mindhak malih sawung. Kados benjing sanes tahun badhe mindhak malih.
3. Lurah patuh ingkang darbe gadhuhan pasiten bilih gadhah damel ugi masthi mundhut pasumbang. Wah bahu suku gugur redi ugi taksih lumados punika sanesipun pandamelan kapulisen mongka bilih kakurupaken paos kalayan pamedalipun pemahan o. boten pisan-pisan bilih sapara dasanipun pamedalipun saupami kadamel anyampeti ubarampe sami satahun kemawon boten cekap.

Mila kaluhuran sareng wonten karsanipun kangjeng parentah ageng nagari. Bilih wonten abdi dalem pamaosan ing dhusun ingkang kaundur tuwin ingkang ajal. Gadhuhanipun siti utawi papan pemahan lajeng kagantung. Sarta lajeng kaukur cengkal dados paosipun lajeng mirid ukuran pawedalanipun. Tur tanpa ubarampe ingkang kathah-kathah wahu. Mila ingkang sampun kalampahan para tiyang ingkang gagriya ing pasiten papan pemahan ingkang sampun gumantung kaasta ing nagari. Kathah ingkang tentrem manahipun amargi rumaos boten rakaos pangupajiwanipun awit sareng paosipun miturut saking ukuran kathah ingkang paosipun suda. Ugi wonten sawatawis ingkang mindhak paos ananging kurup kalayan pawedalipun ingkang dipun paosi.

Cariyosipun ingkang sami pamujinipun para tiyang ingkang sami gagriya ing salebeting kitha-kitha sami kemawon sagedipun papan pemahan ingkang dipun dunungi kahasta ing kangjeng parentah ageng nagari. Supados kaukur sarta katapsir paos kalayan pawedalipun sarta sageda sirna rarengganipun ubarampe. Tur amung sapinten ananging sarehning masthi saha kerep ugi kathah.

Mimitran kula ingkang cariyos mangkaten wahu sampun anglampahi piyambak ing ngajeng griyanipun cacah. 3 iji. Sarehning boten darbe pangupajiwa sanesipun sareng paosing pemahanipun saben-saben mindhak ngantos tikel sakawan mongka pawedalipun boten pisan cekap saprapataning paos mila saben sapaosan griyanipun satunggal kasade kadamel paos. Sareng paos mindhak malih griyanipun ingkang satunggal kasade. Sapunika griya kanton satunggal pawon sareng mangsaning paos boten saged bayar griya sampun telas papan pemahan lajeng kadhadhah anarimah. Sapunika amung dados pangindhung saetaping griya.

Dene anggenipun salebetipun taksih saged angupadosaken paos kedah anggenipun angrengga pemahan wahu. Jalaran sarehning kala wiwidipun dipun griyani taksih wujud pategilan mongka sampun lajeng kataneman kakajengan tahun ingkang kathah nipkahipun sampun kathah sarta taneman sanesipun mila bilih andulu wujud tanemanipun taksih darbe owel sarta kamanah rakaosing tiyang kesah saking bale griyanipun bilih anitik paosipun. O sampun tobat mencit.

Sadangunipun kula amirengaken ginemipun mitra kula wahu. Raosing manah kula sakalangkung amelas arsa. E inggih talah para lurah patuh ingkang darbe papan pemahan embok inggih kagungan welas dhumateng kawulanipun pangindhung. Patraping tiyang maosi papan pemahan sampun kacara babekela dhusun ingkang mawa sabin.

Kaserat ing salati 17. Dhesember. 1880

katandhan sihing mitra.

Candhakupun pethikan serat bongsa cina

// lajeng manjing jroning tilam sari. Serat katur sampig gupuh nyandhak. Dinulu serat ungele. Sampig niba ing kasur. Pan sumaput tan kena angling. Kantaka kongsi sakjam. Sampig pungun-pungun. Angesah sasambat pejah. Awit dulu ponang wangsulaning tulis. Sampig tan kolu dhahar.// amung ngesah sambat mati. Sakitingsun wajib lamun pejah. Sadalu tan bisa sare. Byar enjing rama ibu. Samya manjing mring tilam sari. Dulu sakiting putra. Rama ibu muwus. Adhuh sampig putraning wang. aywa nglalu emanen ragamu kaki. Nyawa sira buktiya.// sampig matur ibu rama mugi. Sampun sanget galih sakit kula. Pejah gesang wus takdire. Kula darbe panuwun. Ibu rama mugi marengi. Yen mangke badan kula. Estu boten ngukup. Ing tembe bilih palastra. Nuwun mugi kapetaka pinggir margi. Mangilen ujurira.// kubur wonten sawetaning margi. Mujur ngilen katon saking ratan. Watu biru maesane. Tuwin ing ngukir patut. Nami kula ingkang dumeling. Lamun ingteh den arak. Supados dinulu. Sanget ing panuwun kula. Ibu rama mugi sampun anyidrani. Atur kula punika.// rama ibu sareng amiyarsi. Atur ira putra sru karuna. Cethi-cethi samya kaget manjing mring dalem agung. Duk semana sampig wus lalis. Cethi samya karuna. Gumerah gumuruh. Ibu rama ngusap waspa. Sarwi angling wus meneng ngapara cethi. Pati karsaning sukma.// mongsa kena manungswa ngadhangi. Angur payo miranti trebela. Nulya sinukcen wangkene. Ngatag pra baturipun. Nadyan tongga kathah kang prapti. Mikul ponang kunarpa. Ibu rama tumut. Nganterken angkating putra. Mring kuburan mituhu welinge dhingin. Kapetak pinggir marga.// munggend wetan mujur ngulong nenggih. Datan owah saking weling ira. Watu biru maesane. Nimbali yukan kayu. Kinen ngukir namining sampig. Pinulas pinerada. Rampung denya ngubur. Ibu nuding sukyu sigra. Lah menyanga ing watcwu sira den aglis ni ingteh tuturana.// putraningsun sampig pan wus lalis. Lan pratelakna lelakonira. Mati kasmaran dheweke. Priye wangsulanipun. Yen wus terang nuliya mulih. Sira wajib rumeksa. Kubure lurahmu. Tan ana kang sun pitaya. Sapa maneh mung sira kang den tiswani. Lurahmu kang wus ajal.// sukyu pamit sandika lumaris. Lampah ira marga tan karana. Wus prapta watcwu wismane. Nyonyah ingteh kepangguh. Angandika arum amanis. Dhuh sukyu ana paran. Sira situ-situ. Sukyu matur wor karuna. Lurah sampig samangke pan sampun lalis. Margi kasmarandika.// awit kadang wus samya prajangji. Milanipun ngarturi wuninga. Supados wruh jalarane. Ni ingteh mireng atur. Pan kumejot raosing galih. Nanging datan kawedal. Mendhet ringgit satus. Sinung sukyu sarwi mojar. Lah muliya ringgit iki sumbang mami. Gawenen jaga meja.// lamun ingsun datan saged prapti. Awit uwus mrepek karyaning wang. Kari temu lan ngarake. Panamung wekasingsun. Rehning sira kang den tinaswani. Ngobonga dupa kertas. Esuk sore sujud. Amung iku wekasing wang. Wus muliya sira sukyu dipun aglis. sukyu pamit mlampah.//

taksih wonten candhakupun.

Citra pandaya.